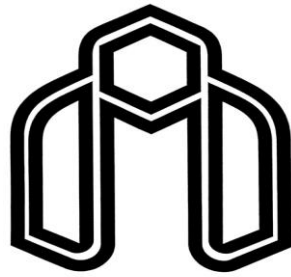

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه صنعتی شاهرود

دانشکده تربیت بدنی

رساله دکتری مدیریت ورزشی

طراحی مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران

نگارنده: حسین طاهری

استادان راهنما:

دکتر رضا اندام

دکتر حسن بحر العلوم

استاد مشاور:

دکتر کیوان صالحی

دی ۱۳۹۹

«وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ»

«هرگز کسانی را که در راه خدا کشته شده‌اند مرده مپندار بلکه زنده‌اند که نزد پروردگارشان روزی داده می‌شوند» (آل عمران: ۶۹)

با افتخار این رساله هدیه می‌شود به:

❀ ساحت مقدس و نورانی حضرت ولی عصر «عجل الله تعالی فرجه الشریف».

❀ حضرت آیت الله العظمی امام خامنه‌ای «مدظله العالی»، رهبر حکیم و فرزانه انقلاب اسلامی.

❀ روح بلند و ملکوتی سیدالشهدای مقاومت «سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی» و همه

شهیدانی که حیات خود را در طبق اخلاص برای امنیت و آرامش این مرزوبوم هدیه کردند و حیات جاودانه یافتند.

❀ پدر و مادر عزیزم که توفیقات خود را مدیون صفای سادگی و دعای خیر ایشان می‌دانم.

❀ همسر عزیز و بزرگوارم؛ یار و همدل و همراه همیشگی‌ام.

❀ فرزندان دلبند و عزیزتر از جانم (نرگس و نگار) که مایه آرامش و برکت حیاتم هستند.

❀ خواهران و برادرانم که مهرشان در پس هر احساس من است.

«هو العليم»

تشکر و قدردانی:

شکر شایان نثار ایزد منان که توفیق را رفیق راهم ساخت تا در عرصه علم و دانش گام نهم؛ از استاد معظم و دانشمند فرهیخته **جناب آقای دکتر رضا اندام** بزرگوار که لطف و عنایتش شامل حال اینجانب شد و به بنده اعتماد کردند و به شاگردی پذیرفتند و در طول دوره تحصیل نیز با راهنمایی‌های عالمانه و حکیمانه خود بنده حقیر را هدایت کردند و درنهایت با بزرگ‌ترین سرمایه خود که همانا سرمایه اجتماعی در مجامع علمی و دانشگاهی است ما رو موردحمایت قرار دادند بینهایت ممنون و سپاسگزارم. همچنین از عالم فرزانه و استاد علم و اخلاق **جناب آقای دکتر حسن بحر العلوم** گرمی که با صبوری و دلسوزی و با اخلاص کامل بنده را راهنمایی کردند و سایر امور اداری را خاضعانه پیگیر بودند و از دانشمند جوان، مؤمن، متعهد و انقلابی **جناب آقای دکتر کیوان صالحی** گرانقدر عضو محترم هیئت علمی دانشگاه تهران که بحمدالله به واسطه تدوین رساله افتخار شاگردی ایشان برایم حاصل شد، صمیمانه تقدیر و تشکر می‌کنم و از خداوند منان برای این اساتید معزز توفیقات روزافزون توأم با صحت و سعادت خواستارم.

از اساتید بزرگوار داور **جناب آقای دکتر نجف آقایی** عضو محترم هیئت علمی دانشگاه خوارزمی، **جناب آقای دکتر مرتضی دوستی** عضو محترم هیئت علمی دانشگاه مازندران و **جناب آقای دکتر سید رضا حسینی** نیا عضو محترم هیئت علمی دانشگاه صنعتی شاهرود که ما را یآوری کردند و با نظرات ارزشمند خود باعث غنای هرچه بیشتر این اثر علمی شدند قدردانی نموده و برای ایشان آرزوی طول عمر، عزت و سربلندی دارم.

الهی: به عجز و بیچارگی خود گواهم و از لطف و عنایت تو آگاهم، خواست خواست توست من چه خواهم؛ **الهی:** دلی ده که طاعت افزون کند و توفیق طاعتی که به بهشت رهنمون کند؛

انشاءالله این مقطع تحصیلی منشأ برکات، عاقبت بخیری و خدمات ارزنده برای اینجانب واقع شود.

تعهدنامه:

اینجانب **حسین طاهری** دانشجوی دوره دکتری رشته **مدیریت ورزشی** دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه صنعتی شاهرود نویسنده رساله:

«**طراحی مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران**» تحت راهنمایی جناب آقای دکتر رضا اندام و جناب آقای دکتر حسن بحرالعلوم متعهد می‌شوم:

- پژوهش‌های انجام‌شده در این رساله توسط اینجانب انجام‌شده است و از صحت و اصالت برخوردار است.
- در استفاده از نتایج پژوهش‌های محققان دیگر به مرجع مورد استفاده استناد شده است.
- مطالب مندرج در رساله تاکنون توسط خود یا فرد دیگری برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی در هیچ جا ارائه نشده است.
- کلیه حقوق معنوی این اثر متعلق به دانشگاه صنعتی شاهرود است و مقالات مستخرج بانام «دانشگاه صنعتی شاهرود» و یا «Shahrood University of Technology» به چاپ خواهد رسید. حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی رساله تأثیرگذار بوده‌اند در مقالات مستخرج از رساله رعایت می‌شود.
- در کلیه مراحل انجام این رساله، در مواردی که از موجود زنده استفاده‌شده است ضوابط و اصول اخلاقی رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این رساله، در مواردی که به حوزه اطلاعات شخصی افراد دسترسی یافته با استفاده‌شده است اصل رازداری، ضوابط و اصول اخلاق انسانی رعایت شده است.

تاریخ

امضای دانشجو

مالکیت نتایج و حق نشر

- کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، کتاب، برنامه‌های رایانه‌ای، نرم‌افزارها و تجهیزات ساخته‌شده است) متعلق به دانشگاه شاهرود است. این مطلب باید به نحو مقتضی در تولیدات علمی مربوطه ذکر شود.
- استفاده از اطلاعات و نتایج موجود در رساله بدون ذکر مرجع مجاز نمی‌باشد.

چکیده

ماهیت هیجانی فوتبال باعث استقبال و حضور انبوه جمعیت تماشاگران در ورزشگاه‌ها شده است. نبود سیستم‌های کنترلی هوشمند و مدیریت نامناسب این جمعیت پرشور و هیجان موجب بروز رفتارهای خشونت‌آمیز و در نتیجه خسارت‌های جانی و مالی جبران‌ناپذیری می‌شود؛ در چنین شرایطی با توجه به نقش کلیدی نیروی انتظامی در مدیریت رفتار تماشاگران، پژوهش حاضر، به طراحی مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران پرداخته است. مطالعه حاضر، پژوهشی توسعه‌ای - کاربردی، مبتنی بر رویکرد آمیخته (کیفی - کمی) است که به روش تحلیل مضمون انجام شد. شرکت‌کنندگان بخش کیفی شامل ۳۰ نفر از استادان، خبرگان و صاحب‌نظران مرتبط با موضوع پژوهش بودند که به صورت هدفمند از نوع قضاوتی انتخاب و با استفاده از فنون مصاحبه نیمه ساختاریافته انفرادی (۲۳ نفر) و گروه کانونی (۷ نفر)، داده‌های مدنظر از آن‌ها دریافت و در نرم‌افزار مکس کیو.دی.ای دسته‌بندی شدند. همچنین در بخش کمی پژوهش نیز به منظور تأیید یافته‌های بخش کیفی و برازش مدل به دست آمده به ۲۳۷ نفر از مسئولین یگان ویژه ۹ استان که دارای تیم‌های لیگ برتری فوتبال بودند و بر اساس نظریه بارکلای به صورت هدفمند از جامعه آماری انتخاب شده بودند مراجعه و پرسشنامه‌هایی را که با این هدف طراحی و آماده شده بود توسط آن‌ها تکمیل و با استفاده از نرم‌افزار «اسمارت پی. ال. اس» تجزیه و تحلیل شد. یافته‌های بخش کیفی پژوهش شامل؛ ۱۳۴۵ کد، ۱۹۷ مضمون پایه و ۲۲ مضمون سازمان دهنده در قالب ۲ مضمون فراگیر پیشایندها و فرایندها بود. در این بین ۴۰ مضمون پایه مرتبط با پیشایندها بودند که در قالب ۶ مضمون سازماندهنده؛ عوامل مدیریتی، عوامل وضعیتی، عوامل قانونی، عوامل زیرساختی، عوامل رفتاری - عملکردی و عوامل فرهنگی - اجتماعی دسته بندی شدند و ۱۵۷ مضمون پایه مربوط به فرایندها نیز در ذیل ۱۶ مضمون سازماندهنده مرحله اول و سپس ۴ مضمون سازماندهنده مرحله دوم شامل؛ مدیریت اطلاعات، مدیریت ارتباطات، مدیریت منابع و مدیریت عملیات دسته بندی شدند. در بخش کمی پژوهش نیز برازش مدل‌های اندازه‌گیری، مدل‌های ساختاری و مدل کلی پژوهش مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان داد که مدل‌های ارائه شده از برازش مناسب برای دستیابی به اهداف پژوهش برخوردار هستند. لازم است نیروی انتظامی متناسب با شرایط خاص هر مسابقه و با در نظر گرفتن پیشایندها و با استفاده از وسایل کنترلی هوشمند به جای فرد محور، اشراف اطلاعاتی و با مدیریت منابع سازمانی، اقدامات حمایتی - عملیاتی خود را با تأکید بر اصل پیشگیری و پیش‌بینی مدیریت کند تا جامعه از دستاوردها و فرصت‌های ناشی از حضور گسترده تماشاگران در این رشته ورزشی از قبیل؛ انسجام اجتماعی، تقویت همبستگی ملی، ایجاد روحیه نشاط و شادی بهره‌مند شود.

کلیدواژه‌ها: مدیریت ارتباطات، مدیریت اطلاعات، مدیریت رفتار، مدیریت عملیات و مدیریت منابع.

مقالات مستخرج از رساله

الف: مقاله‌های چاپ شده

۱- پیشایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران. فصلنامه پژوهشهای مدیریت انتظامی. سال پانزدهم، شماره اول، صص ۱۴۹-۱۷۰. بهار ۱۳۹۹.

۲- واکاوی مدیریت انتظامی برقراری نظم و امنیت مسابقات فوتبال در ایران. پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، سال سیزدهم، شماره سوم (پیاپی پنجاه و یکم)، صص ۵۵-۸۲. پاییز ۱۳۹۹.

ب: مقاله‌های دارای گواهی پذیرش

1. Title: Sport Technological Capability of a Policing Model for Managing Football Spectators' Behavior in Iran.

Journal: Advanced Sport Technology.

۲. نقش فناوری‌های نوین انتظامی در برقراری نظم و امنیت مسابقات فوتبال در ایران

پذیرش از: فصلنامه دانش انتظامی

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات پژوهش	۱
۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- بیان مسئله	۳
۳-۱- ضرورت و اهمیت تحقیق	۶
۴-۱- اهداف تحقیق	۸
۱-۴-۱- هدف اصلی	۸
۲-۴-۱- اهداف فرعی	۸
۵-۱- سؤال‌های تحقیق	۸
۱-۵-۱- سؤال اصلی	۸
۲-۵-۱- سؤال‌های فرعی	۸
۶-۱- محدودیت‌های پژوهش	۸
۷-۱- تعاریف واژه‌ها و اصطلاحات	۹
۱-۷-۱- تعاریف مفهومی	۹
۲-۷-۱- تعاریف عملیاتی	۱۱
فصل دوم: ادبیات پژوهش	۱۳
۱-۲- مقدمه	۱۴
۲-۲- مبانی نظری	۱۴
۱-۲-۲- مفهوم تماشاچی، هوادار، تماشاگر نما و تماشاگر	۱۴
۲-۲-۲- جمعیت	۱۶
۳-۲-۲- مدیریت رفتار تماشاگران	۱۸
۴-۲-۲- تفاوت مدیریت و کنترل جمعیت تماشاگران	۲۲
۵-۲-۲- خشونت و پرخاشگری تماشاگران فوتبال	۲۲
۶-۲-۲- سطوح تحلیل خشونت و پرخاشگری در ورزش	۲۵
۷-۲-۲- انواع خشونت در میدان‌های ورزشی	۲۵
۸-۲-۲- مفهوم وندالیسم ورزشی	۲۶
۹-۲-۲- وندالیسم پدیده جهانی	۲۸
۱۰-۲-۲- نمونه‌هایی از ناآرامی‌های ورزشی و مدیریت نادرست رفتار تماشاگران در جهان	۲۸
۱۱-۲-۲- نمونه‌های از ناآرامی‌های ورزشی و مدیریت نادرست رفتار تماشاگران در ایران	۳۱
۱۲-۲-۲- عوامل مؤثر بر بروز وندالیسم ورزشی:	۳۳
۱۳-۲-۲- فوتبال، پدیده‌ای اجتماعی	۳۵

۱۴-۲-۲	اوباشی‌گری در فوتبال	۳۶
۱۵-۲-۲	فوتبال و رفتار خشونت‌آمیز تماشاگران	۳۷
۱۶-۲-۲	خشونت و پرخاشگری در ورزش فوتبال ایران	۳۹
۱۷-۲-۲	آثار و نتایج رفتار خشونت‌آمیز تماشاگران فوتبال:	۴۱
۱۸-۲-۲	عوامل مؤثر بر بروز رفتار خشونت‌آمیز تماشاگران فوتبال	۴۳
۱-۱۸-۲-۲	زیرساخت‌ها و رفتار تماشاگران	۴۴
۲-۱۸-۲-۲	عوامل فرهنگی - اجتماعی و رفتار تماشاگران	۴۵
۳-۱۸-۲-۲	داوری و رفتار خشونت‌آمیز تماشاگران فوتبال	۴۷
۴-۱۸-۲-۲	رسانه‌ها و رفتار خشونت‌آمیز تماشاگران فوتبال	۴۸
۵-۱۸-۲-۲	کانون هواداران باشگاه‌های فوتبال	۵۳
۶-۱۸-۲-۲	لیدرهای باشگاه‌ها	۵۴
۱۹-۲-۲	نیروی انتظامی و مدیریت رفتار تماشاگران	۵۵
۲۰-۲-۲	اقدامات کنترلی در مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال	۵۵
۱-۲۰-۲-۲	سامانه فرماندهی حادثه (ICS):	۵۸
۲-۲۰-۲-۲	سیستم‌های کنترل تردد و مدیریت تردد تماشاگران ورزشی	۵۹
۳-۲۰-۲-۲	مزایایی سیستم کنترل تردد تماشاگران	۶۰
۴-۲۰-۲-۲	نظارت بر تردد تماشاگران در فضاهای ورزشی:	۶۱
۵-۲۰-۲-۲	مدیریت تردد در هنگام ورود تماشاگران	۶۱
۶-۲۰-۲-۲	مدیریت تردد در هنگام خروج اضطراری تماشاگران	۶۲
۷-۲۰-۲-۲	کنترل اجتماعی رفتار از منظر شریعت	۶۳
۲۱-۲-۲	چالش‌های حقوقی مقابله با خشونت تماشاگران فوتبال	۶۴
۳-۲	نظریه‌ها	۶۸
۱-۳-۲	مدل سبب‌شناسی وندالیسمی کلارک	۶۸
۲-۳-۲	تبیین‌های زیست‌شناختی رفتارهای وندالیسمی تماشاگران فوتبال	۷۰
۱-۲-۳-۲	نظریه رفتار غریزی	۷۱
۲-۲-۳-۲	نظریه زیست‌شناسی اجتماعی	۷۳
۳-۲-۳-۲	دیدگاه‌های فیزیولوژیک و بیولوژیک	۷۳
۴-۲-۳-۲	نظریه تخلیه انرژی‌های درونی	۷۴
۵-۲-۳-۲	نقد و ارزیابی نظریه‌های زیست‌شناختی و رفتار غریزی	۷۴
۳-۳-۲	تبیین روان‌شناختی رفتارهای وندالیسمی تماشاگران فوتبال	۷۵
۱-۳-۳-۲	تحلیل روان‌شناختی رفتارهای جمعی (نظریه روان‌شناسی توده لوبون)	۷۵
۲-۳-۳-۲	نظریه ناکامی - پرخاشگری	۷۸

۸۱	 نظریه تخلیه یا پالایش روانی ۳-۳-۳-۲
۸۲	 نظریه‌های جامعه‌شناختی ۴-۳-۲
۸۲	 نظریه یادگیری اجتماعی ۱-۴-۳-۲
۸۵	 نظریه همبستگی اجتماعی ۲-۴-۳-۲
۸۵	 نظریه بازگشتی ۳-۴-۳-۲
۸۶	 نظریه تضاد ۴-۴-۳-۲
۸۶	 نظریه فشار اجتماعی ۵-۴-۳-۲
۸۷	 نظریه کنترل اجتماعی ۶-۴-۳-۲
۸۸	 نظریه واگیری اجتماعی ۷-۴-۳-۲
۸۹	 نظریه بی‌هنجاری ۸-۴-۳-۲
۹۰	 نظریه انتخاب عقلانی ۹-۴-۳-۲
۹۱	 نظریه طراحی محیطی ۱۰-۴-۳-۲
۹۳	 نظریه پنجره شکسته ۱۱-۴-۳-۲
۹۴	 نظریه چشم‌های خیابان ۱۲-۴-۳-۲
۹۵	 نظریه هم‌نشینی افتراقی ادوین ساترلند ۱۳-۴-۳-۲
۹۶	 پیشینه‌های پژوهش ۴-۲
۹۶	 ۱-۴-۲ پیشینه‌های داخلی
۱۰۴	 ۲-۴-۲ پیشینه‌های خارجی:
۱۱۰	 ۵-۲ چارچوب نظری
۱۱۱	 ۶-۲ جمع‌بندی
۱۱۳	فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش
۱۱۴	 ۱-۳ مقدمه
۱۱۴	 ۲-۳ نوع و روش پژوهش
۱۱۵	 ۳-۳ جامعه آماری / مشارکت‌کنندگان پژوهش
۱۱۵	 ۱-۳-۳ مشارکت‌کنندگان بخش کیفی
۱۱۵	 ۲-۳-۳ روش نمونه‌گیری و حجم نمونه در بخش کیفی
۱۱۸	 ۳-۳-۳ جامعه آماری و حجم نمونه در بخش کمی
۱۱۹	 ۴-۳ ابزار گردآوری داده‌ها
۱۱۹	 ۱-۴-۳ ابزار گردآوری در بخش کیفی پژوهش
۱۱۹	 ۲-۴-۳ ابزار گردآوری در بخش کمی پژوهش
۱۲۰	 ۵-۳ ممیزی پژوهش در مرحله کیفی
۱۲۱	 ۱-۵-۳ اعتبار

۱۲۲	۳-۵-۲- قابلیت انتقال
۱۲۳	۳-۵-۳- قابلیت اطمینان (اعتماد)
۱۲۳	۳-۵-۴- تأیید پذیری (قابلیت تأیید)
۱۲۳	۳-۵-۵- اصالت
۱۲۴	۳-۶-۱- روایی ابزار تحقیق در بخش کمی
۱۲۴	۳-۶-۱- روایی صوری و محتوا
۱۲۵	۳-۶-۲- روایی سازه
۱۲۶	۳-۷- پایایی ابزار تحقیق در بخش کمی
۱۲۶	۳-۸- روش تجزیه و تحلیل داده ها
۱۲۷	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها
۱۲۸	۴-۱- مقدمه
۱۲۸	۴-۲- تحلیل داده های کیفی
۱۲۸	۴-۲-۱- ویژگی های جمعیت شناختی جامعه مشارکت کنندگان بخش کیفی
۱۲۹	۴-۲-۲- تحلیل مضمون داده های کیفی
۱۳۰	۴-۲-۲-۱- پیشایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران
۱۴۰	۴-۲-۲-۲- فرآیندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران
۱۵۹	۴-۲-۲-۳- مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران مستخرج از بخش کیفی
۱۶۱	۴-۳- تحلیل داده های کمی
۱۶۱	۴-۳-۱- توصیف ویژگی های جمعیت شناختی نمونه آماری بخش کمی پژوهش
۱۶۱	۴-۳-۱-۱- توصیف وضعیت سنی آزمودنی های نمونه آماری بخش کمی
۱۶۱	۴-۳-۱-۲- توصیف وضعیت سابقه خدمتی آزمودنی های نمونه آماری بخش کمی
۱۶۲	۴-۳-۱-۳- توصیف وضعیت تحصیل آزمودنی های نمونه آماری بخش کمی
۱۶۲	۴-۳-۱-۴- توصیف وضعیت درجه آزمودنی های نمونه آماری تحقیق
۱۶۳	۴-۳-۱-۵- توصیف وضعیت مسئولیت آزمودنی های نمونه آماری بخش کمی
۱۶۳	۴-۳-۱-۶- توصیف استان محل خدمت آزمودنی های نمونه آماری بخش کمی
۱۶۴	۴-۳-۲- دلایل استفاده از روش حداقل مربعات جزئی
۱۶۵	۴-۳-۳- برازش مدل های اندازه گیری مربوط به پیشایندها
۱۶۵	۴-۳-۳-۱- بار عاملی
۱۶۶	۴-۳-۳-۲- آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی همگرا
۱۶۸	۴-۳-۳-۳- روایی واگرا یا اعتبار ممیز
۱۷۰	۴-۳-۴- برازش مدل ساختاری پیشایندها
۱۷۰	۴-۳-۴-۱- ضریب مسیر رگرسیونی، ضریب تعیین (R^2)، ضریب معناداری (T-values)

۱۷۱.....	۴-۳-۲- ضریب توان پیش‌بینی (Q^2) یا شاخص استون گایسر
۱۷۱.....	۴-۳-۵- برازش مدل کلی پیش‌بیندها
۱۷۲.....	۴-۳-۵-۱: شاخص نیکویی برازش (GOF) مدل کلی پیش‌بیندها
۱۷۲.....	۴-۳-۵-۲: ریشه دوم میانگین مربعات باقی‌مانده استاندارد شده (SRMR) مدل کلی پیش‌بیندها
۱۷۳.....	۴-۳-۶- برازش مدل‌های اندازه‌گیری مربوط به فرآیندها
۱۷۳.....	۴-۳-۶-۱- بار عاملی
۱۷۵.....	۴-۳-۶-۲- آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی همگرا
۱۷۶.....	۴-۳-۶-۳- روایی واگرا یا اعتبار ممیز (روش بارهای عاملی متقابل و روش فورنل و لارکر)
۱۷۷.....	۴-۳-۷- برازش مدل ساختاری فرآیندها
۱۸۰.....	۴-۳-۸- برازش مدل کلی فرآیندها
۱۸۰.....	۴-۳-۹- برازش مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران
۱۸۳.....	فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری
۱۸۴.....	۵-۱- مقدمه
۱۸۴.....	۵-۲- خلاصه پژوهش
۱۸۵.....	۵-۳- بحث و نتیجه‌گیری
۱۸۵.....	۵-۳-۱- بحث و نتیجه‌گیری در خصوص پیش‌بیندها
۱۹۴.....	۵-۳-۲- بحث و نتیجه‌گیری در خصوص فرآیندها
۲۰۰.....	۵-۳-۲- تحلیل مدل نهایی پژوهش
۲۰۳.....	۵-۴- پیشنهادها
۲۰۳.....	۵-۴-۱- پیشنهادهای کاربردی
۲۰۴.....	۵-۴-۲- پیشنهادهای پژوهشی
۲۰۸.....	منابع و مأخذ:
۲۰۸.....	منابع فارسی
۲۱۱.....	منابع انگلیسی
۲۱۵.....	پیوست‌ها
۲۱۶.....	پیوست شماره ۱:
۲۱۸.....	پیوست شماره ۲:

فهرست جداول

جدول ۱-۳: ویژگی‌ها علمی، تجربی و تخصصی جامعه مشارکت‌کنندگان بخش کیفی	۱۱۷
جدول ۲-۳: اطلاعات مربوط به پرسشنامه پیشایندها	۱۱۹
جدول ۳-۳: اطلاعات مربوط به پرسشنامه فرآیندها	۱۲۰
جدول ۱-۴: برخی ویژگی‌های جمعیت شناختی مشارکت‌کنندگان	۱۲۹
جدول ۲-۴: نمونه‌ای از متن مصاحبه مرتبط با پیشایندهای مدل پژوهش	۱۳۰
جدول ۳-۴: فرآیند شکل‌گیری مضمون فراگیر پیشایندهای مدل پژوهش	۱۳۸
جدول ۴-۴: نمونه‌ای از متن مصاحبه مرتبط با فرآیندهای مدل پژوهش	۱۴۰
جدول ۵-۴: فرآیند شکل‌گیری مضمون فراگیر فرآیندهای مدل پژوهش	۱۵۷
جدول ۶-۴: نحوه توزیع وضعیت سنی آزمودنی‌های نمونه آماری تحقیق	۱۶۱
جدول ۷-۴: نحوه توزیع وضعیت سابقه خدمتی آزمودنی‌های نمونه آماری بخش کمی	۱۶۲
جدول ۸-۴: توزیع فراوانی وضعیت تحصیلی آزمودنی‌های نمونه آماری تحقیق	۱۶۲
جدول ۹-۴: توزیع فراوانی آزمودنی‌های نمونه آماری از نظر وضعیت درجه	۱۶۳
جدول ۱۰-۴: نحوه توزیع وضعیت مسئولیت آزمودنی‌های نمونه آماری بخش کمی	۱۶۳
جدول ۱۱-۴: نحوه توزیع استان محل خدمت آزمودنی‌های نمونه آماری بخش کمی	۱۶۴
جدول ۱۲-۴: همگرایی مدل‌های اندازه‌گیری مربوط به پیشایندها	۱۶۶
جدول ۱۳-۴: معیارهای آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی همگرایی پیشایندها	۱۶۷
جدول ۱۴-۴: بارهای متقاطع برای مدل‌های اندازه‌گیری پیشایندها	۱۶۸
جدول ۱۵-۴: فورنل و لارکر برای متغیرهای مربوط به پیشایندها	۱۶۹
جدول ۱۶-۴: برازش مدل ساختاری پیشایندها	۱۷۰
جدول ۱۷-۴: همگرایی مدل‌های اندازه‌گیری مربوط به فرآیندها	۱۷۴
جدول ۱۸-۴: معیارهای آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی همگرایی پیشایندها	۱۷۶
جدول ۱۹-۴: خلاصه جدول فورنل و لارکر	۱۷۷
جدول ۲۰-۴: برازش مدل ساختاری پیشایندها	۱۷۸

فهرست شکل‌ها

شکل ۱-۲: عوامل مؤثر بر وندالیسم ورزشی.....	۳۴
شکل ۲-۲: نمودار تئوری ناکامی - پرخاشگری.....	۸۰
شکل ۳-۲: مدل اولیه پژوهش: برگرفته از پیشینه و مبانی نظری.....	۱۱۱
شکل ۱-۳: طرح آمیخته متوالی اکتشافی.....	۱۱۵
شکل ۲-۳: فرآیند نمونه‌گیری.....	۱۱۶
شکل ۱-۴: شبکه مضامین عوامل مدیریتی.....	۱۳۴
شکل ۲-۴: شبکه مضامین عوامل وضعیتی.....	۱۳۵
شکل ۳-۴: شبکه مضامین عوامل قانونی.....	۱۳۶
شکل ۴-۴: شبکه مضامین عوامل زیرساختی.....	۱۳۶
شکل ۵-۴: شبکه مضامین عوامل رفتاری- عملکردی.....	۱۳۷
شکل ۶-۴: شبکه مضامین عوامل فرهنگی اجتماعی.....	۱۳۷
شکل ۷-۴: شبکه مضامین پیشایندهای مدل.....	۱۳۹
شکل ۸-۴: شبکه مضامین اشراف اطلاعاتی عملیاتی.....	۱۴۴
شکل ۹-۴: شبکه مضامین پیگیری و مطالبه‌گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها.....	۱۴۵
شکل ۱۰-۴: شبکه مضامین ساماندهی نظام جامع بلیت‌فروشی.....	۱۴۶
شکل ۱۱-۴: شبکه مضامین مدیریت زمان برگزاری مسابقات.....	۱۴۶
شکل ۱۲-۴: شبکه مضامین انتظام بخشی ورود و خروج جمعیت.....	۱۴۷
شکل ۱۳-۴: شبکه مضامین کنترل و مدیریت هیجان تماشاگران.....	۱۴۸
شکل ۱۴-۴: شبکه مضامین مدیریت پیشگیری از جرائم تماشاگران.....	۱۴۹
شکل ۱۵-۴: شبکه مضامین ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی پلیس.....	۱۴۹
شکل ۱۶-۴: شبکه مضامین تعاملات مناسب درون‌سازمانی.....	۱۵۰
شکل ۱۷-۴: شبکه مضامین تعاملات مناسب برون‌سازمانی.....	۱۵۱
شکل ۱۸-۴: شبکه مضامین شایستگی‌های کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه.....	۱۵۲
شکل ۱۹-۴: شبکه مضامین آموزش و توانمندسازی کارکنان.....	۱۵۲
شکل ۲۰-۴: شبکه مضامین سازماندهی پویا و انعطاف‌پذیر نیروی انسانی.....	۱۵۳
شکل ۲۱-۴: شبکه مضامین حرفه‌ای‌گرایی رفتار پلیس.....	۱۵۴
شکل ۲۲-۴: شبکه مضامین رصد و پایش.....	۱۵۵
شکل ۲۳-۴: شبکه مضامین بازخورد‌گیری.....	۱۵۵
شکل ۲۴-۴: شبکه مضامین فرآیندهای مدل انتظامی.....	۱۵۹
شکل ۲۵-۴: مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال.....	۱۶۰
شکل ۲۶-۴: ضریب رگرسیونی و ضریب تعیین عوامل مرتبط با پیشایندها.....	۱۷۱
شکل ۲۷-۴: مدل کلی پیشایندها پژوهش (ضرایب مسیر).....	۱۷۳
شکل ۲۸-۴: ضریب رگرسیونی و ضریب تعیین متغیرهای مرتبط با فرآیندهای پژوهش.....	۱۷۹
شکل ۲۹-۴: ضریب رگرسیونی و ضریب تعیین کل مدل پژوهش.....	۱۸۱
شکل ۱-۵: مدل نهایی پژوهش.....	۲۰۱

فصل اول:

کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه

امروزه ورزش به بخش مهمی از زندگی اجتماعی و فرهنگی جمعیت زیادی از مردم دنیا تبدیل شده است. بازی‌های المپیک، مسابقات مختلف بین‌المللی و بخصوص مسابقات جام جهانی فوتبال توجه میلیون‌ها علاقه‌مند را در سراسر جهان به خود مشغول کرده است و در هنگام برگزاری این رویدادها میلیون‌ها تماشاگر و بیننده، چه به صورت مستقیم و با حضور در ورزشگاه‌ها و چه از طریق رسانه‌ها و گیرنده‌های تلویزیونی، اخبار و نتایج این رویدادها را با دقت پیگیری می‌کنند (عباس زاده، سعادت، کبیری و عشایری، ۱۳۹۶). با افزایش روبه رشد علاقه و توجه مردم به ورزش، توجه به تماشاگران ورزشی به عنوان مشتریان این صنعت نیز افزایش چشم‌گیری داشته است. به طوری که بسیاری از صاحب‌نظران تماشاگران را ستون اصلی تمامی رشته‌های ورزشی و مهم‌ترین سرمایه ورزش هر کشور محسوب می‌کنند؛ اما از طرفی، چنانچه رفتار این سرمایه‌های ورزشی مدیریت نشود ممکن است خسارت‌های جانی و مالی جبران‌ناپذیری به بار آورند؛ از این رو راهبرد انتظام بخشی به رفتار تماشاگران رویدادهای ورزشی به عنوان مهم‌ترین و اساسی‌ترین اصل در تدوین راهبرد توسعه‌ای صنعت ورزش در جهان مطرح است (رضایی نیارکی، سجادی، آهی و فراهانی، ۱۳۹۸: ۵).

در بین رشته‌های مختلف ورزشی رشته فوتبال با توجه به ویژگی‌های خاص خود از قبیل اختصاص بیشترین تعداد ورزشکار و تماشاگر، یکی از مهم‌ترین پدیده‌های اجتماعی در حال حاضر جهان است (ساموئل و همکاران^۱، ۲۰۱۹). به طوری که به علت استقبال عمومی مردم، از شکل ورزش و عاملی برای تفریح و سرگرمی به پدیده‌ای اجتماعی تبدیل شده است و مسابقات جهانی آن نیز از یک رویداد ورزشی به یک واقعه اجتماعی در سراسر دنیا مبدل شده است. امروز فوتبال یکی از صنایع با سودآوری بالا در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته است و رؤسای فدراسیون‌های کشوری، قاره‌ای و جهانی فوتبال در رده افراد بانفوذ و قدرتمند سیاسی قرار دارند. تعطیلی جلسات مهم سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشورهای مختلف و تعطیلی کسب‌وکار مردم حین برگزاری مسابقات حساس فوتبال و حتی حضور فیزیکی برخی وزرا و رئیس‌جمهورها در ورزشگاه‌ها نشان‌دهنده هیجان ناشی از این رشته ورزشی است. از این رو به منظور بهره‌مندی از مزایای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سایر کارکردهای مثبت این رشته ورزشی لازم است هیجانات جمعیت انبوه تماشاگران و طرفداران این رشته ورزشی مدیریت و هدایت شود. در همین راستا با توجه به وظیفه نیروی انتظامی در برقراری نظم در ورزشگاه و همچنین ارتباط نزدیکی با تماشاگران در مراحل مختلف برگزاری یک رویداد ورزشی؛ این نهاد کلیدی‌ترین نقش را در مدیریت رفتار تماشاگران و انتظام بخشی به هیجانات آنان را دارد. با عنایت به استقبال عظیم تماشاگران با ویژگی‌های جمعیت شناختی و فرهنگی - اجتماعی خاص و همچنین ابعاد بسیار گسترده رشته ورزشی فوتبال که پیش‌تر نیز به آن اشاره شد، مدیریت رفتار

تماشاگران فوتبال و هدایت هیجانات آن‌ها با کنترل سایر اجتماعات متفاوت است؛ بنابراین به‌منظور هر چه‌بهرتر انجام شدن این مسئولیت سنگین توسط نیروی انتظامی؛ لازم است این نهاد انتظام بخش مطالعات علمی وسیعی را پیرامون علل و عوامل بروز رفتارهای هیجانی تماشاگران و همچنین چگونگی اقدام و عمل برای مدیریت و هدایت انواع مختلف رفتارهای تماشاگران انجام دهد. از این‌رو مطالعه حاضر باهدف بررسی همه‌جانبه علل بروز رفتارهای خشونت‌آمیز تماشاگران و در نتیجه طراحی مدلی برای مدیریت رفتار تماشاگران توسط نیروی انتظامی در پنج فصل انجام‌شده است.

۱-۲- بیان مسئله

بدون شک، مهم‌ترین بخش یک رویداد ورزشی حضور تماشاگران در ورزشگاه است. در سرتاسر جهان میلیون‌ها نفر زمان، انرژی و پول خود را برای تماشای ورزش هزینه می‌کنند و برای نشان دادن اشتیاق خود به ورزش، گاهی مسافت‌های طولانی تا محل برگزاری مسابقه را طی و بخش زیادی از درآمد خود را صرف اقامت، تهیه بلیت، غذا و هزینه پارکینگ می‌کنند (علیزاده گلریزی، ساعت چیان و الهی، ۱۳۹۲: ۱۲۴). تماشاگرانی که برای دیدن مسابقات ورزشی در ورزشگاه‌ها حضور می‌یابند، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین سرمایه‌های اصلی ورزش هر کشور محسوب می‌شوند، زیرا علاوه بر جذابیت، هیجان و هویت بخشی به ورزش آن کشور، منبع درآمد مهمی به شمار می‌آیند (نعمتی، تجاری، زارعی و اشرف کنجویی، ۱۳۹۱: ۱۰۸ و سادات الحسینی، ۱۳۹۳: ۱۶۰). با افزایش حضور هواداران در ورزشگاه‌ها و تماشای مسابقات از نزدیک و خرید بلیت مسابقات و سایر خریده‌های روز مسابقه (مانند خرید کالاهایی با آرم باشگاه) توسط آن‌ها، به‌طور مستقیم بخشی از هزینه‌های تیم‌ها تأمین می‌شود و از طرفی، با حمایت تماشاگران و رفته‌رفته معروف شدن تیم، قیمت تبلیغات کنار زمین و روی پیراهن تیم و همچنین حق پخش تلویزیونی نیز افزایش می‌یابد (علیزاده گلریزی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۲۵ و الهی، گودرزی و خیری، ۱۳۸۵)؛ بنابراین حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها و حمایت و تشویق آن‌ها از تیم‌های موردعلاقه خود، باعث افزایش سودآوری باشگاه‌ها و خارج شدن آن‌ها از وابستگی به دولت خواهد شد. در همین راستا بازاریاب‌های ورزشی تمام تلاش خود را برای حضور حداکثری تماشاگران و هواداران به ورزشگاه انجام می‌دهند (تئودوراکیس، الکساندریس، تسیجیلِس و کاروونی^۱، ۲۰۱۳: ۸۷).

از طرفی امروزه، مسابقات و رویدادهای ورزشی به مظهر قدرت ملت‌ها در عرصه‌های بین‌المللی ورزشگاه‌ها به عرصه رقابت سیاسی و نماد فرهنگی - اجتماعی هر کشور تغییر چهره داده‌اند (شفیعی، دستوم، عبدالی و افروزه، ۱۳۹۵: ۵۲)؛ بنابراین علاوه بر تأثیرات گسترده ورزش در حوزه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی؛ ورزش در سلامت افراد، گذراندن اوقات فراغت سالم و بانشاط و لذت‌بخش، ایجاد روابط

1. Theodorakis, Alexandris, Tsigilis & Karvouni

اجتماعی سالم در جامعه، پیشگیری از ابتلا به بیماری‌ها، پیشگیری از بسیاری از مفاسد اجتماعی و انحرافات اخلاقی نقش خود را متجلی ساخته است (میرغفوری، صیادی تورانلو میرفرخالدینی، ۱۳۸۸: ۸۴). یکی دیگر از مهم‌ترین جنبه‌های مهم مشارکت در ورزش، هواداری از تیم‌های بزرگ دنیا است که گاهی از سنین پایین آغاز و تا پایان عمر ادامه دارد و در این مدت سبک زندگی و هویت فردی و اجتماعی وی را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. هواداران رشته‌های ورزشی نیز از این طریق منافع زیادی کسب خواهند کرد. به‌عنوان مثال، هواداران یک تیم ورزشی با یکدیگر رابطه عاطفی و احساسی دارند. آن‌ها متقابلاً از راه نشان دادن علاقه به یکدیگر روحیه می‌گیرند، توجه و احترام اجتماعی کسب و در هنگام پیروزی تیم موردعلاقه احساس شادی می‌کنند افزون بر این، منافع اجتماعی مانند احساس تعلق اجتماعی، انسجام اجتماعی، شخصیت اجتماعی و اعتمادبه‌نفس نیز با چنین نقش ورزشی به دست می‌آید (کبیری، رحمتی و رضایی زاده، ۱۳۹۴).

با پیشرفت ورزش ایران و کسب موفقیت در رشته‌های مختلف و همچنین حرکت در مسیر حرفه‌ای شدن و به‌تبع آن افزایش هیجان و حساسیت مسابقات؛ رویدادهای ورزشی مورد استقبال عموم قرار گرفته و روزبه‌روز بر تعداد جمعیت تماشاگران افزوده شده است، به‌طوری‌که در برخی از مسابقات بیش از صد هزار تماشاگر در ورزشگاه حاضر می‌شوند (شفیعی و همکاران، ۱۳۹۶). در این میان، در کنار بسیاری از کارکردهای ارزشمند ورزش و مشارکت در رویدادهای ورزشی به‌عنوان تماشاگر، متأسفانه امروزه در ایران و حتی سایر کشورهای توسعه‌یافته که در زمینه ورزش پیشرفت چشمگیری داشته‌اند شاهد رفتارهای تخریبی و آشوبگرانه از قبیل پرخاشگری، خشونت، اوباشگری، غوغا گری و سایر کج‌رفتاری‌های تماشاگران درون و بیرون از ورزشگاه‌ها هستیم و در مواردی نیز منجر به تلفات جانی و مالی غیرقابل جبرانی شده است. این موضوع باروح و فلسفه نهضت المپیک به‌عنوان بزرگ‌ترین رویداد ورزشی در سراسر جهان که همانا گسترش صلح و امنیت و پرهیز از خشونت در سراسر دنیا است همخوانی ندارد.

عمده مطالعات انجام‌شده در زمینه رفتار تماشاگران به بررسی علل و عوامل پرخاشگری و رفتارهای نابهنجار از منظرهای مختلف پرداخته‌اند. در نتیجه این مطالعات، پژوهشگران علت‌های مختلفی را به‌عنوان زمینه بروز این رفتارها شناسایی و گزارش کرده‌اند. از جمله مهم‌ترین این عوامل می‌توان به عوامل فردی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و رسانه‌ای مانند؛ جوان بودن، بیکاری، سطح تحصیلات پایین، طبقه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی پایین، قومیت، رفتار کارکنان حراست ورزشگاه، نیروی انتظامی، رسانه‌ها، مربیان، داوران ورزشکاران اشاره کرد. از آنجاکه مجموعه‌ای از عوامل به‌هم‌پیوسته باعث بروز پدیده خشونت در ورزش می‌شوند، این پدیده را به یک پدیده اجتماعی پیچیده و بااهمیت مبدل کرده است. از دیدگاه بین‌المللی نیز اهمیت مسابقات ورزشی به‌گونه‌ای است که امروزه استادیوم‌ها به صحنه رقابت سیاسی و معیار و محکی برای

ارزیابی عملکرد مدیران اجرایی کشور تبدیل شده و از این نظر نیز رقابت‌های ورزشی برای مدیران و مجریان ارشد برگزاری مسابقات ورزشی حائز اهمیت فراوان است (تاسیک^۱، ۲۰۱۸؛ الهی منش و معصومی، ۱۳۹۷؛ ولیزاده، ۱۳۹۷؛ عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۶؛ شهابی، ملکی و آخوندی، ۱۳۹۵؛ کارگر، غفوری، محمدی مقدم و مرادی سیاسر، ۱۳۹۵). در همین راستا، یکی از نهادهایی که مسئول تأمین نظم و امنیت در جامعه است و همچنین مدیریت رفتار تماشاگران و نظم و امنیت مسابقات و رویدادهای ورزشی را بر عهده دارد نیروی انتظامی است.

نگاهی مختصر به حوادثی که در ورزشگاه‌های داخل و خارج از کشور افتاده است، نقش مهم و حساس نیروی انتظامی در مدیریت رفتار تماشاگران در ورزشگاه را بیش از پیش پررنگ‌تر می‌کند. در بررسی حادثه سال ۱۹۸۹ که در مسابقه بین دو تیم لیورپول و ناتینگهام فارست انگلیس اتفاق افتاد و تعداد ۹۶ نفر از تماشاگران جان‌باخته و ۷۶۶ نفر مجروح شدند؛ یک قاضی برجسته بنام تیلور عدم کارایی نیروهای پلیس و سازماندهی نادرست آن‌ها را به‌عنوان مهم‌ترین دلیل بروز این حادثه معرفی کردند (شفیعی و همکاران، ۱۳۹۵). در ایران نیز با توجه به استقبال جوانان متعصب با سطح تحصیلات و پایگاه اقتصادی – اجتماعی پایین از برخی رقابت‌ها، معمولاً در لیگ‌های مختلف ورزشی به‌ویژه لیگ برتر فوتبال، هرساله شاهد نمونه‌هایی از اوباشگری، پرخاشگری، ضرب و جرح و همچنین آسیب به اموال عمومی و بیت‌المال هستیم. از طرفی نفوذ جریانات غیرورزشی که با سوءاستفاده از پتانسیل جمعیت تماشاگران (با برنامه‌ریزی یا بدون برنامه‌ریزی قبلی) و به کار بردن شعارهای سیاسی، تجزیه‌طلبانه، قوم‌گرایانه و همین‌طور استفاده از نمادهای خارج از عرف و قانون و گاهی اهتزاز پرچم کشورهای بیگانه و همراهی عده‌ای ناآگاه و آلت دست قرار گرفتن ایشان می‌تواند منشأ بسیاری از اتفاقات در داخل و بیرون استادیوم‌های ورزشی باشد (کوهی، ۱۳۹۷). از این‌رو مدیریت رفتار تماشاگران در جهت کاهش هیجانات منفی و بروز رفتارهای نامناسب و هدایت رفتار آنان در مسیر مناسب و کنترل شده توسط نیروی انتظامی اقدامی بس پیچیده و حائز اهمیت است؛ زیرا چنانچه رفتار نیروی انتظامی و پلیس در قبال تماشاگران بر مبنای الگو علمی مناسب باشد می‌توان تماشاگران را آرام و از صحنه آشوب و درگیری دور کرد. در غیر این صورت رفتار نسنجیده کارکنان نیروی انتظامی خود ممکن است باعث تحریک رفتار پرخاشگرانه و افزایش واکنش‌های احساسی و غیرمعتدل تماشاگران شود. از این‌رو، با توجه به حضور انبوه اقشار مختلف جامعه در فضاهای ورزشی، برای مدیریت رفتار تماشاگران و همچنین پیشگیری و مقابله با حوادث ناگوار و پیش‌بینی نشده در ورزشگاه‌ها و اماکن ورزشی؛ برنامه‌ریزی، سازماندهی، هماهنگی، نظارت و کنترل و سایر اقدامات و تمهیدات مدیریتی لازم برای نیروی انتظامی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

1. Tasić

ازجمله مهم‌ترین دلایلی که پژوهشگر را به سمت پژوهش در حوزه مدیریت رفتار تماشاگران توسط نیروی انتظامی سوق داد می‌توان به این نکته مهم اشاره کرد که در حال حاضر در نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در زمینه مدیریت رفتار تماشاگران اقدام مدون و بر مبنای الگوی علمی مشخص وجود ندارد. همان‌طوری که الگو می‌تواند ابعاد و مؤلفه‌ها و شاخص‌ها و ارتباط بین آن‌ها را مشخص کرده و قبل از هرگونه اقدام عملی، یک تصویر نسبتاً جامع از آن را پیش روی مسئولان قرار دهد، نداشتن الگو نیز می‌تواند درک ناصحیح از فرآیندها، کم‌توجهی به بعضی از متغیرهای کلیدی، انتخاب راهبرد نامناسب، هدر رفتن منابع، کاهش بهره‌وری و ... شود. به عبارت دیگر نداشتن الگوی بومی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران برای فرماندهان رؤسا و مدیران نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران می‌تواند یکی از مسائل پیشروی آنان و همچنین سایر مدیران ارشد برگزاری رقابت‌های ورزشی در اجرای مأموریت مهم برقراری نظم و امنیت رویدادها و مسابقات ورزشی باشد؛ بنابراین هدف اصلی این مطالعه ارائه مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران است.

۱-۳- ضرورت و اهمیت تحقیق

امروزه، ورزش با مطرح کردن ارزش‌های جدید اجتماعی پا به عرصه دانش و اقتصاد و هنر گذاشته است و به عنوان یکی از مهم‌ترین، متنوع‌ترین و سودمندترین فعالیت‌ها برای گذراندن اوقات فراغت مردم جامعه محسوب می‌شود. جذابیت‌های پیدا و پنهان ناشی از این تحول، موجب برانگیختن احساسات و به وجود آمدن گرایش‌های خاصی در بین تمامی جوامع به رویدادهای ورزشی شده است (محمدی، تندنویس و هادوی، ۱۳۹۲: ۱۰۱). به‌طوری‌که بسیاری از تماشاگران برای تماشای بعضی از مسابقات مسافت‌های طولانی را طی کرده و از ساعت‌ها قبل پشت درب‌های ورزشگاه منتظر مانده تا درب ورزشگاه باز شود. گاهی نیز بعضی از تماشاگران متعصب بدون تهیه بلیت و بیشتر از ظرفیت ورزشگاه مراجعه می‌کنند. مسئولین ارشد برگزاری رقابت‌های ورزشی، به‌ویژه مسئولین وزارت ورزش و جوانان، شور و هیجان و استقبال تماشاگران را باید به عنوان یک فرصت مطلوب برای توسعه همه‌جانبه اهداف ملی در زمینه‌های ورزشی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و ... غنیمت شمرده و شرایط را برای حضور حداکثری اقشار مختلف جامعه فراهم آورند. در صورتی که در حال حاضر به دلیل عدم مدیریت صحیح مجموعه سازمان‌های مرتبط با برگزاری مسابقات و رویدادهای ورزشی، حضور حداکثری تماشاگران و مدیریت رفتار آن‌ها و همچنین پیشگیری از اقدامات تخریبی ایشان، به یک چالش جدی برای مسئولین تبدیل شده است.

در این بین نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران به عنوان نهاد قانونی تأمین‌کننده نظم و امنیت رقابت‌های ورزشی با به کارگیری توان عملیاتی و تجربه ارزنده خود در این زمینه تا حدودی در اجرای این مأموریت مهم موفق عمل کرده است. با این وجود بیشتر اقدامات آن‌ها جنبه واکنشی داشته و متکی به روش‌های تجربی و آزمون و خطا است و ممکن است باعث کنش متقابل تماشاگران و در نتیجه بروز رفتارهای نابهنجار آنان شود.

از این رو برای پیشگیری از رفتارهای تخریبی و خشونت‌آمیز تماشاگران ضرورت دارد که نیروی انتظامی اقدامات پیشگیرانه خود را در طول فرآیند برگزاری مسابقات و رویدادهای ورزشی ضابطه‌مند نموده و بر اساس الگوی علمی مناسب نسبت به مدیریت رفتار تماشاگران اقدام نماید.

در حال حاضر با توجه به فضای نامناسب ورزشگاه‌ها از نظر فرهنگی و اجتماعی شاهد انواع خشونت، پرخاشگری، اوباشگری، فحاشی و ... از طرف هواداران تیم‌ها هستیم و در این بین نیز گروهی فضای پرهیاهوی مسابقه ورزشی را میدانی برای ابراز دیدگاه‌های سیاسی، اعتقادی و ... خود دانسته و جو ورزشگاه را متشنج می‌کنند. در چنین فضای نامطلوب ورزشی بسیاری از افراد دارای پایگاه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و تحصیلی بالاتر به دلیل عدم احساس امنیت، تمایل و رغبتی برای شرکت در این گونه رویدادهای ورزشی نخواهند داشت (فروغی پور و رضائیان زاده جهرمی، ۱۳۹۲). امید است با مدیریت رفتار تماشاگران توسط نیروی انتظامی بر اساس مدل علمی مستخرج از این مطالعه و در نتیجه ایجاد فضای مناسب و ایمن در ورزشگاه‌ها، شرایط برای حضور مجدد تماشاگران در رقابت‌های آینده؛ ایجاد احساس مثبت در تماشاگران و گردشگران ورزشی از حضور در محیط ورزشی ایمن و مناسب؛ حضور افراد با پایگاه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و تحصیلی بالاتر به عنوان تماشاگر در ورزشگاه؛ کسب میزبانی مسابقات بین‌المللی؛ تمایل حامیان مالی برای سرمایه‌گذاری در بخش ورزش؛ ارتقای وضعیت اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جامعه؛ حضور اقشار مختلف جامعه از قبیل؛ معلولان، خانواده‌ها و کودکان در ورزشگاه؛ غنی‌سازی اوقات فراغت در جامعه؛ ترغیب جامعه عمومی به ورزش همگانی و در نتیجه سلامت عمومی؛ ارتقای هویت ملی و انسجام اجتماعی در جامعه فراهم شود.

همچنین در صورت عدم به‌کارگیری شیوه‌ها و اصول علمی برای مدیریت رفتار تماشاگران در آینده مشکلات و هزینه‌های فراوانی هم در حوزه مدیریت انتظامی و هم فضای ورزشی به بار خواهد آمد. به‌طوری‌که اگر هیجانات تماشاگران در مسیر صحیح هدایت نشود، باعث بروز درگیری بین هواداران دو تیم، درگیری با مأموران پلیس و مسئولین حفاظت و حراست ورزشگاه، اعتراض، فحاشی و پرتاب نارنجک‌های دست‌ساز و ترقه به داخل زمین‌بازی، به خطر افتادن امنیت جانی بازیکنان، مربیان، داوران و میهمانان ویژه مسابقات، ایجاد خسارت به تجهیزات و امکانات ورزشگاه و همچنین اموال عمومی و بیت‌المال در سطح شهر، مختل شدن نظم عمومی در سطح شهر، عدم حمایت حامیان مالی از باشگاه‌ها، عدم واگذاری امتیاز میزبانی مسابقات، محرومیت، جریمه و برگزاری مسابقه بدون حضور تماشاگر، ترویج فرهنگ نادرست و ... خواهد شد. از این رو، با توجه به اینکه عوامل مختلف فرهنگی، اجتماعی، تربیتی و ... زیادی بر بروز رفتارهای پرخاشگرانه تماشاگران تأثیرگذار است، استفاده از مدل‌های بومی و متناسب با ساختارها و ویژگی‌های جمعیت شناختی خاص هر کشور در پیشگیری از این گونه رفتارهای نابهنجار

برای پلیس حائز اهمیت است. به‌طوری‌که دستیابی به یک مدل مناسب پلیسی برای مدیریت رفتار تماشاگران، ضمن برقراری نظم و امنیت و افزایش کیفیت برگزاری مسابقات و رویدادهای ورزشی، باعث ارتقای کارایی و اثربخشی برنامه‌ها و اقدامات مختلف پلیسی شده و اقتدار و توان عملیاتی و تاکتیکی پلیس را نیز افزایش خواهد داد؛ بنابراین با عنایت به مسئولیت نیروی انتظامی در برقراری نظم و ایجاد امنیت برای کلیه دست‌اندرکاران مسابقات ورزشی و هواداران و همچنین پیشگیری از تخریب اماکن، تأسیسات و تجهیزات ورزشگاهی و شهری، ارائه یک مدل علمی و کاربردی می‌تواند مدیران نیروی انتظامی و سایر مسئولین برگزاری مسابقات را یاری کرده و از صرف هزینه‌های جانی و مالی غیرضروری در این خصوص جلوگیری کند.

۴-۱- اهداف تحقیق

۴-۱-۱- هدف اصلی

هدف کلی این تحقیق طراحی مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران است.

۴-۱-۲- اهداف فرعی

- شناسایی پیشایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران.
- شناسایی فرآیند مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران.
- تعیین اعتبار مدل انتظامی شناسایی‌شده برای مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران.

۵-۱- سؤال‌های تحقیق

۵-۱-۱- سؤال اصلی

مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران کدام است؟

۵-۱-۲- سؤال‌های فرعی

- پیشایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران کدام‌اند؟
- فرآیند مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران چگونه است؟
- مدل انتظامی شناسایی‌شده برای مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران از چه میزان اعتبار برخوردار است؟

۶-۱- محدودیت‌های پژوهش

۱- انگیزه، حوصله، دقت، وضعیت روحی و روانی افراد مشارکت‌کننده در پژوهش حاضر قابل کنترل نیست. هرچند که محقق برای انجام مصاحبه از جامعه مشارکت‌کنندگان سعی کرده است در زمانی که این افراد مشخص می‌کردند و آمادگی لازم را از هر نظر داشتند به آن‌ها مراجعه کند.

۲- تعداد بالای سوال پرسشنامه‌ها و در نتیجه زمانبر بودن و خستگی احتمالی ناشی از تکمیل پرسشنامه یکی از محدودیت‌های این پژوهش بود که علی‌رغم اینکه کدها و مضامین پایه شناسایی شده طی مراحل مختلف توسط خبرگان جمع و دسته بندی شد و پرسشنامه‌ها از نظر صوری و محتوایی مورد ارزیابی قرار گرفت اما با توجه به گستردگی موضوع مورد مطالعه، همچنان تعداد سوال‌های پرسشنامه زیاد بود.

۳- با توجه به اینکه این تحقیق به دنبال طراحی مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران بوده است، نتایج به دست آمده را نمی‌توان با اطمینان به سایر رشته‌ها تعمیم داد.

۴- با توجه به اینکه مؤلفه‌های شناسایی در مرحله اجرا آزمون نشده‌اند، اعتبار یافته‌ها از این منظر تأیید نشده است.

۱-۷- تعاریف واژه‌ها و اصطلاحات

۱-۷-۱- تعاریف مفهومی

تماشاگران ورزشی^۱: تماشاگران ورزشی به گروهی از افراد که مسابقات ورزشی را در به‌طور زنده و در محیط ورزشگاه و نه در خانه یا محیط بسته نگاه می‌کنند اطلاق می‌شود. به این دلیل که محیط و شرایطی که در خانه و یا یک محیط بسته برقرار است قابل مقایسه با شرایط حاکم بر محیطی که مسابقه به‌طور زنده انجام می‌شود نیست (مصلحی، سلطان حسینی و سلیمی، ۱۳۹۸: ۷۴).

جمعیت^۲: اجتماع افراد بدون توجه به ملیت، شغل یا جنسیت و دلیلی که آن‌ها را گرد هم آورده است. جمعیت؛ متشکل از افرادی هستند که به‌طور اتفاقی و تصادفی گرد هم می‌آیند و به همان سرعتی که تشکیل می‌شوند پراکنده نیز می‌شوند. عنصر اساسی در غالب جماعت‌ها، وجود احساسات و هیجان‌های جمعی است. اعضای جماعت در مورد آنچه انجام می‌دهند آگاهی دارند اما تفسیر آن‌ها از کنش‌هایشان تحت تأثیر عوامل ناخودآگاه واقع می‌شود (احسانی، کوزه چیان، خبیری و آزادان، ۱۳۹۸: ۸۳).

خشونت و پرخاشگری^۳: خشونت و پرخاشگری عملی است که هدفش اعمال صدمه، آسیب و رنج جسمانی یا روانی است. در تعریف نسبتاً جامع دیگری، پرخاشگری این‌گونه تعریف می‌شود: پرخاشگری ناظر بر رفتاری است که با نیت تخریب اموال یا صدمه زدن به شخص دیگر انجام می‌شود و متضمن بی‌توجهی محض به سلامت دیگران و احتمالاً خود است؛ پیامدهای پرخاشگری ممکن است فیزیکی یا روانشناسان باشد. پرخاشگری واکنشی غریزی به هجوم، ناکامی و رقابت برای دستیابی به منابع می‌باشد که عمدتاً از طریق برخورد بدنی تجلی می‌یابد (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۲۴).

1. Sports Spectators
2. Crowd
3. Violence and aggression

وندالیسم^۱: وندالیسم در لغت به معنای ضدیت با صنعت و آثار فناوری وحشیگری است. می‌توان وندالیسم را رفتار معطوف به تخریب و خرابکاری اموال، تأسیسات و متعلقات عمومی دانست. برخی از صاحب‌نظران معتقدند که رفتارهای وندالیستی، نوعی عکس‌العمل خصمانه و کینه‌توزانه در برابر فشارها، ناملایمات و شکست‌های اجتماعی است. برخی دیگر از پژوهشگران این رفتار خشونت‌آمیز را با محرومیت عاملان، با شاخص‌هایی چون سطح پایین تحصیلات و شرایط دشوار زندگی تبیین می‌کنند (اورز^۲، ۲۰۲۰: ۱۳ و نیازی پور و سهرابی، ۱۳۹۲: ۸۲).

رفتار^۳: رفتار عبارت است از عملی که از فرد سر می‌زند یا سخنی که بر زبان می‌آورد. رفتار انواع مختلفی دارد. بعضی از رفتارها به‌طور حتم به‌وسیله محرک‌های فیزیولوژیک معینی ایجاد می‌شوند. مثلاً ترشح بزاق در نتیجه قرار گرفتن غذا در دهان ایجاد می‌شود، مردمک چشم با زیاد یا کم شدن نور تنگ و گشاد می‌شود. رابطه بین یک محرک فیزیولوژیک خاص و پاسخی را که به وجود می‌آورد بازتاب^۴ نام دارد. این‌گونه رفتارهای بازتابی را که در حضور محرکی معین و به‌طور خودکار و غیرارادی توسط فرد اتفاق می‌افتد را **رفتار پاسخگر^۵** می‌نامند. نوع دیگری از رفتار که به‌صورت ارادی توسط فرد انجام می‌شود را **رفتار کنشگر^۶** می‌نامند. به رفتار کنشگر **رفتار وسیله‌ای^۷** نیز گفته می‌شود، زیرا این‌گونه رفتار وسیله‌ای است برای دریافت چیزی که شخص می‌خواهد. دسته دیگری از رفتار افراد، **رفتار نهان^۸** نامیده شده است. رفتار نهان به رویدادهای درونی و خصوصی فرد گفته می‌شود تا آن را از اعمال بیرونی که رفتار آشکار نام دارد متمایز سازد. برخلاف رفتارهای آشکار که توسط ناظر بیرونی قابل مشاهده هستند، دسترسی به رفتار نهان تنها از طریق گزارش شخصی فرد میسر است (سیف، ۱۳۹۷: ۴۱).

مدیریت رفتار تماشاگران^۹: مدیریت رفتار تماشاگران عبارت است از مجموعه اقدامات مدیریتی که باعث پیشگیری و کاهش فرصت بروز انواع رفتارهای خشونت‌آمیز و نابهنجار از قبیل؛ فحاشی، استفاده از الفاظ رکیک و شعارهای قومی، مذهبی، سیاسی و نژادپرستانه، پرتاب نارنجک‌های دستی، ترقه، سنگ، آجر، بطری آب‌معدنی، تخریب اموال عمومی و بیت‌المال و هرگونه اقدامی که باعث صدمه و آسیب روحی، روانی و جسمی به خود و دیگران می‌شود شده و در صورت بروز این‌گونه رفتارهای نابهنجار توسط تماشاگران، اقدامات مقابله‌ای لازم برای کنترل آن‌ها انجام می‌شود. همچنین مدیریت رفتار تماشاگران شرایط را برای بروز رفتارهای مثبت و بهنجار فراهم می‌نماید (تاسیک^{۱۰}، ۲۰۱۸).

1. Vandalism
2. Ours
3. Behavior
4. Reflex
5. Respondent
6. Respondent conditioning
7. Instrumental
8. Covert
9. Managing spectators' behaviors
10. Tasić

تحلیل مضمون^۱: یکی از روش‌های ساده و کارآمد برای تحلیل داده‌های کیفی تحلیل مضمون است. تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش، فرآیندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (براون و کلارک^۲، ۲۰۰۶).

۱-۷-۲- تعاریف عملیاتی

تماشاگر فوتبال: در این رساله منظور از تماشاگر فوتبال، کلیه افرادی است که با هر انگیزه و هدفی برای تماشای مسابقات فوتبال لیگ برتر فوتبال در ورزشگاه حاضر می‌شوند، خواه این افراد هوادار متعصب مربوط به یک تیم باشند، خواه تماشاچی باشند یا تماشاگر و یا تماشاگر نما.

رفتار: منظور از رفتار در این مطالعه، رفتارهای ارادی و قابل مشاهده‌ای (کنشگر) است که توسط تماشاگران انجام می‌شود.

مدیریت رفتار تماشاگران: منظور از مدیریت رفتار تماشاگران در این مطالعه عبارت است از مجموعه اقدامات و تاکتیک‌های مناسب پلیسی که ضمن برقراری تعادل مناسب بین ایمنی و امنیت از یک‌طرف و ارائه خدمات به تماشاگران از سوی دیگر، باعث پیشگیری، کنترل و کاهش فرصت بروز رفتارهای خشونت‌آمیز و نابهنجار توسط تماشاگران شده و شرایط را برای بروز رفتارهای مثبت و بهنجار فراهم آورد و در این پژوهش با استفاده از مطالعه ادبیات پژوهش و همچنین مصاحبه با نخبگان و خبرگان علمی شناسایی و دسته‌بندی شده‌اند.

پیشایندهای مدیریت انتظامی رفتار تماشاگران: با توجه به اینکه مسئولیت برقراری نظم و امنیت مسابقات فوتبال در کشور بر عهده نیروی انتظامی است. در همین راستا عواملی وجود دارد که تحت کنترل و اراده این نیرو نبوده، ولی نیروی انتظامی برای مدیریت بهینه رفتار تماشاگران لازم است آن‌ها را در نظر گرفته و بر اساس آن‌ها اقدامات مدیریتی را طراحی و اجرا کند. در این مطالعه به این عوامل که با مطالعه ادبیات پژوهش و همچنین مصاحبه با نخبگان و خبرگان علمی شناسایی و دسته‌بندی شده‌اند، پیشایندهای مدیریت انتظامی رفتار تماشاگران اطلاق می‌شود.

تحلیل مضمون: منظور از تحلیل مضمون در این مطالعه روشی است که برای شناسایی و تحلیل مضامین متن مصاحبه‌های استفاده شده است و در این مطالعه از سه سطح مضامین پایه، مضامین سازمان‌دهنده و مضامین فراگیر استفاده شده است.

فصل دوم:

ادبیات پژوهش

۲-۱- مقدمه

برای اجرای هر پژوهش بدون در نظر گرفتن موضوع آن، بررسی پیشینه مطالعات انجام‌شده و همچنین شناخت مبانی نظری مرتبط که به تبیین آن کمک می‌کند، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است؛ بنابراین در این فصل به‌منظور دستیابی به این هدف تلاش شده است تا مبانی نظری و بروزترین پژوهش‌های انجام‌شده در ارتباط با موضوع شناسایی و پس از گزارش؛ وجه افتراق آن‌ها با مطالعه حاضر در قالب جمع‌بندی و نقد پیشینه ارائه‌شده است. همچنین در پایان فصل مدل اولیه مستخرج از ادبیات پژوهش ارائه‌شده است.

۲-۲- مبانی نظری

۲-۲-۱ مفهوم تماشاچی، هوادار، تماشاگر نما و تماشاگر

ورزشکاران در خلأ باهم رقابت نمی‌کنند ورزش فوتبال مدرن امروزی بدون حضور تماشاگران و دوستداران فوتبال زنده نخواهد بود و ساختار ورزش فوتبال با تماشاگران معنی پیدا می‌کند. به افرادی که در ورزشگاه‌ها حاضر می‌شوند در یک عنوان کلی تماشاگران اطلاق می‌کنند. لیکن عناوینی نظیر تماشاچی، هوادار، تماشاگر نما در ورزشگاه‌ها به کار برده و از آن‌ها صحبت می‌شود.

واژه تماشاچی یا تماشاچیان به افرادی اطلاق می‌شود که بی‌طرفی نسبی دارند و برای آن‌ها تفاوتی در بردو باخت هر یک از دو تیم رقیب وجود ندارد. درواقع صرف دیدن مسابقه فوتبال برای آنان هدف تعیین‌شده است. واژه هوادار یا تشویق‌گر صرف‌نظر از حضور در ورزشگاه طرفدار یک تیم هم هستند و پویایی بیشتری از تماشاچی دارند. واژه Fan را می‌توان به این گروه اطلاق کرد. معمولاً در کشورهای اروپایی که حضور تماشاگران دارای ساختار منظم‌تری می‌باشد، جایگاه هواداران با تماشاچیان متفاوت است و معمولاً هوادار طبقه اول و تماشاچی در طبقه دوم است. پس تماشاگران را باید واژه عامی دانست که شامل هواداران و تماشاچیان می‌شود. عنوانی که به نظر واژه جعلی است که در کشور ما رایج است عنوان تماشاگر نما است. درواقع واژه تماشاگر نما نزدیک‌ترین واژه به هولیگان یا اوباشگران فوتبال است. از این واژه‌این‌گونه استنباط می‌شود که تماشاگر باید وفق اصول و مقررات و اخلاق رفتار نموده و به کارکردهای مثبت فوتبال احترام بگذارد. هر رفتاری که در مقابله و تقابل با اصول بالا باشد سبب می‌شود تا فرد حاضر در ورزشگاه عنوان تماشاگر نما را به خود بگیرد. واژه تماشاگر نما واژه‌ای کلی است که به کلیه رفتارها و اعمال تماشاگران که برخلاف هنجارها و ارزش‌های ورزشی در ورزش فوتبال است اطلاق می‌شود. به‌کارگیری این واژه به‌ویژه در ادبیات رسانه‌ای کشور ایران مرسوم است و دارای قبح اجتماعی فراوانی است (آقایی، ۱۳۹۶: ۴۰).

می‌توان بر اساس انگیزه تماشاگران آن‌ها را به سه گروه متمایز تقسیم کرد.

اول: افرادی که جذب فوتبال شده و عنوان طرفدار فوتبال زده دارند و حضور در کلیه بازی‌های خانگی تیم محبوب خویش را الزامی می‌دانند برای آنان فوتبال نه یک سرگرمی بلکه فعالیتی است که بالاترین اولویت را دارد این اهمیت به حدی است که بعضاً فعالیت‌های روزمره خود را بر اساس فوتبال تنظیم می‌کنند این عده سروصورت خود را به رنگ پیراهن تیم موردعلاقه خود رنگ می‌کنند و عضو باشگاه‌های محبوب خود هستند و در هنگام پیروزی یا شکست با حضور در ورزشگاه‌ها به تشویق تیم موردعلاقه خود می‌پردازند و **دوم:** طرفداران کنش‌گرا که بازی فوتبال را ابزاری برای برخورداری از یک تجربه هیجان‌بخش تلقی می‌کنند این گروه در هر مسابقه جای خود را عوض می‌کنند و منتظر وقوع اتفاقاتی هستند که ممکن است به فوتبال نیز ارتباطی نداشته باشد. برای این گروه نه خود مسابقه فوتبال و جذابیت آن بلکه فرصتی که از طریق حضور در ورزشگاه‌ها فراهم می‌شود، اهمیت بیشتری دارد. این گروه از رویارویی خشونت‌آمیز با تیم رقیب ابایی ندارد. **سوم:** طرفداران مصرف‌گرا که فوتبال را تنها برای اوقات فراغت و به‌عنوان یک کالای فرهنگی می‌دانند. این افراد با در نظر گرفتن متغیرهایی مانند جذابیت فوتبال و آب‌وهوا و سایر گزینه‌های اوقات فراغت و مقایسه آنان به ورزشگاه می‌آیند و هدف آنان تماشای ورزش فوتبال زیباست درواقع این طرفداران کمتر به دنبال مسائل حاشیه‌ای و خشونت هستند و صرف دیدن مسابقه‌ای در فضای آرام برای آنان کفایت می‌کند و هدف خاص دیگری را دنبال نمی‌کنند. گروه اول از افراد حاضر در ورزشگاه‌ها که طرفداران افراطی هستند خود را جزئی از خانواده تیم موردعلاقه می‌دانند و با انگیزه طرفداری از تیم خود ممکن است کنش‌ها واکنش‌های را انجام دهند. هولیگان‌ها یا آشوب‌گران فوتبال بیشتر در این گروه قرار می‌گیرند.

دسته دوم از تماشاگران درواقع عده‌ای فرصت‌طلب هستند که سعی در سوءاستفاده از فرصت‌های ایجادشده برای خالی کردن عقده‌ها و هیجانات درونی و بعضاً تسویه حساب‌های شخصی و عقیدتی هستند این در حالی است که به‌هیچ‌وجه خود را منتسب به باشگاه‌های خاص نمی‌دانند. این دسته نیز بعضاً شامل بزهکاران حرفه‌ای است که در پی فرصتی هستند تا به مقاصد خویش به‌ویژه در بعد مالی برسند و مثلاً با کوچک‌ترین سروصدایی اقدام به زدوخورد و یا مثلاً جیب‌بری می‌کنند. دسته سوم از تماشاگران یا به‌هیچ‌وجه در اغتشاشات حاضر نیستند یا اگر هم باشند خارج از اراده و به‌صورت اتفاقی وارد ماجرا شده و معمولاً واکنش آنان در قالب دفاع از خود در برابر حملات است. معمولاً آشوب‌گری تماشاگران دسته اول از پیش طراحی شده و دارای رهبر و لیدر با شعارهای معین با اهداف خاص و از پیش تعیین‌شده است که حتی بعضاً بین تماشاگران اقدام به خشونت علیه یکدیگر می‌کنند. لیکن آشوب تماشاگران دسته دوم به‌صورت هیجانی و بدون برنامه‌ریزی قبلی مدون و مشخص است و رهبری خاصی نیز ندارد و فرقی نمی‌کند که خشونت علیه کدام تیم صورت گیرد و هدف و انگیزه مقوله‌ای غیر از طرفداری و تعصب از تیمی خاص است و مقاصد شخصی چه در بعد روانی و مادی و چه

در بعد سیاسی و اجتماعی می‌تواند علت و انگیزه خشونت تماشاگران دسته دوم قرار گیرد. درواقع آنچه را که در فرهنگ رسانه‌ها و مطبوعات و عامه مردم به‌عنوان تماشاگرنا از آن یاد می‌شود را باید در دسته اول و دسته دوم جستجو کرد که کارکردهای مثبت فوتبال را به کارکرد منفی و خشونت‌آمیز سوق می‌دهند. پژوهشگران بر اساس تحقیق میدانی و ملموس به این نتیجه رسیدند که هواداران تیم‌های ورزشی خیلی سازمان‌یافته عمل می‌کنند. این سازمان‌یافتگی به شکل دایره است که در مرکز و لایه‌های مختلف آن افراد مختلفی قرار دارند که وظایف مختلفی را انجام می‌دهند. در مرکز این دایره رهبران آن گروه هوادار قرار دارند که معمولاً و در شرایط عادی نیز رفتار غیراجتماعی یا حتی ضداجتماعی از خود نشان می‌دهند. این رهبران هستند که راجع به خط و مشی هواداران تصمیم می‌گیرند و در مورد برنامه‌هایشان مبتنی بر این که باید به محل مسابقه بروند یا خیر و اگر می‌روند باید آنجا چه کار کنند. رهبران گروه هوادار از اعتبار و مقام خاصی بین اعضای گروه طرفدار تیم موردنظر خود برخوردارند که البته رهبر بودن آن‌ها به خاطر هواداری و کارهایی است که انجام داده‌اند. حول این هسته اصلی و مرکزی که رهبران آن هواداران می‌باشند دایره یا حلقه دیگری را تشکیل می‌دهند که درواقع آن نقطه اصلی را حمایت می‌کنند و به هنگام برگزاری مسابقات تیم موردعلاقه‌شان حاضر می‌شوند. حول این دو حلقه هواداران دیگری وجود دارند که جدیداً به آن گروه پیوسته‌اند. جوان‌تر هستند و قدم‌شان در هواداری کمتر است. هواداران حلقه سوم آرزویشان این است که به حلقه دوم راه یابند یعنی کم‌کم به هسته اصلی و رهبران آن گروه نزدیک شوند. در حاشیه گروه هواداران افرادی وجود دارند که نوعاً نوجوان هستند و تعدادشان در نوسان است و حلقه سوم تلاش می‌کند به‌عنوان هواداران جدید آن‌ها را جذب کنند و بدین ترتیب در حلقه چهارم افرادی را برای هواداری از تیم موردنظرشان استخدام می‌کنند (آقایی، ۱۳۹۶: ۴۱). در این رساله منظور از تماشاگر فوتبال، کلیه افرادی است که با هر انگیزه و هدفی در برای تماشای فوتبال در ورزشگاه حاضر می‌شوند، خواه این افراد هوادار متعصب مربوط به یک تیم باشند، خواه تماشاچی باشند یا تماشاگر و یا تماشاگرنا. مدیریت انتظامی وظیفه دارد نظم و امنیت را برای همه آن‌ها تأمین کند و در صورت بروز هرگونه رفتار مخل نظم در ورزشگاه برابر مقررات با خاطیان برخورد کند.

۲-۲-۲- جمعیت

استادیوم‌ها به‌صورت امروزی در قرن نوزدهم در شهرهای صنعتی انگلستان توسعه یافتند. قانونمند شدن بازی‌ها به برگزاری عادلانه بازی‌ها و فهم آسان آن‌ها توسط تماشاگران کمک کرد. گسترش شبکه راه‌آهن نیز تیم‌ها و طرفداران آن‌ها را قادر ساخت تا در جست‌وجوی بازی‌های جدید به سراسر کشور سفر کنند. با افزایش خواست عمومی برای بازی‌های مهیج‌تر و رقابتی‌تر، کاپ‌ها و لیگ‌های منظم به وجود آمد که به بازیکنان سطح بالا نیاز داشت و به این بازیکنان باید پول پرداخت می‌شد. به همین علت دور زمین‌های ورزشی حصار کشیده شد تا در ورودی بتوان پول از تماشاگران گرفت. استادیوم‌ها، ساختاری هستند که

افراد را برای تعامل با یکدیگر در یکجا جمع می‌کنند و افراد به‌عنوان یک واحد در مقابل رویداد واکنش نشان می‌دهند. این ساختمان‌ها اغلب مواقع غیر جذاب و خسته‌کننده‌اند، ولی عمر این نوع از استادیوم‌ها رفته‌رفته به سر می‌رسد. بی‌شک اتاق نشیمن راحت‌تر از اغلب استادیوم‌هاست. تلویزیون نیز با صحنه‌های آهسته و تکرار آن‌ها و مصاحبه‌هایی که انجام می‌دهد، وقایع را بهتر به نمایش می‌گذارد، ولی چیزی که تجربه زنده را به تلویزیون برتری می‌دهد، اجتماع مردم برای یک هدف و احساس جمع بودن و اجتماعی است که استادیوم به وجود می‌آورد. این احساس جمعی و روحی محصولی است که استادیوم عرضه می‌کند. یکی از مهم‌ترین مسائل تأثیرگذار در رقابت‌های ورزشی، تماشاگران ورزش هستند که نقش مهم و همه‌جانبه‌ای بر نتایج بازی، سرمایه‌گذاری در ورزش، تبلیغات ورزش و غیره دارند. شاید اگر تماشاچی را از رقابت‌های حرفه‌ای ورزش حذف کنیم، کسی حاضر به رقابت نباشد و در نتیجه تمام مسائل حاشیه‌ای آن نیز از بین خواهد رفت. از طرف دیگر، تماشاچیان در ارتباطی تنگاتنگ و عاطفی متقابل با تیم‌ها ورزشکاران قرار دارند. در ورزش فوتبال، بازیگری و تماشاگری لازم و ملزوم یکدیگرند، هر بازی که تماشاگر کمتری داشته باشد ارزش کمتری دارد. از منظر علوم اجتماعی قوام فوتبال به تماشاگر است تا بازیگر (استوت، خان، مادسن و هاولوند^۱، ۲۰۲۰). رفتار اجتماعی تماشاگران در رشته‌های ورزشی در فضایی به نام «جمعیت»^۲ صورت می‌گیرد. با بررسی مفاهیم «گروه»، «جمعیت» و «انبوهه» می‌توان گفت تماشاگران، گروه یا انبوهه محسوب نمی‌شوند، بلکه در زمره جمعیت‌ها قرار می‌گیرند. جمعیت‌ها گاهی به‌صورت نمایشی، گاهی با فعالیت‌های خشن و گاهی باهدف لذت و هوسرانی ظاهر می‌شوند. تماشاگران در رده جمعیت‌های فعال و غوغا‌گرا قرار می‌گیرند. این جمعیت که باهدف خوش‌گذرانی کنار هم جمع می‌شوند، رفتارها و کنش‌هایی بیشتر احساسی و هیجانی و گاهی رو به خشونت از خود نشان می‌دهند. غلبه افراد جوان بر جمع تماشاگران این امر را تشدید می‌کند. رفتار هر تماشاگر هنگام حضور در استادیوم تحت تأثیر رفتار جمع و هیجان جمعی قرار می‌گیرد، از این رو به اعمالی اقدام می‌کند که هرگز در تنهایی انجام نمی‌دهد. به‌آسانی برانگیخته می‌شوند، لذا به اعمال هیجانی که توأم با پرخاشگری هستند اقدام می‌کنند. یکی از عناصر مهم در جمعیت تماشاگران، وجود افراد آوانگارد است، به‌طوری‌که این افراد می‌توانند جو استادیوم و هیجان‌های تماشاگران را در راستای اهداف خود هدایت کنند. جمعیت تماشاگران که به‌طور اتفاقی و گاهی برای یک هدف آن‌هم تماشای مسابقه گرد هم می‌آیند، اغلب بدون آشنایی قبلی نسبت به هم در استادیوم جمع شده و بعد از پایان بازی نیز پراکنده می‌شوند (زمانی ثانی، اقدسی و فتحی رضائی، ۱۳۹۴).

برخی پژوهشگران معتقدند؛ جمعیت از افراد متنوع، مستقل و غیرمتمرکز تشکیل شده است. هنگامی که جمعیت از طریق تکنولوژی سازماندهی شود تا اهدافی را دنبال کند، می‌تواند خروجی‌هایی را تولید کند که عموماً برتر از

1. Stott, Khan, Madsen & Havelund
2. Crowd

هر فرد واحد و مجزایی در جمعیت است. این موضوع به این علت است که بسیاری از رفتارهای گروهی و اجتماعی ناکارآمد (از قبیل آبشار اطلاعات، تفکر گروهی، هوموفیلی و غیره) هنگامی که دانش، نگرش‌ها، تجرب و توانایی‌های متنوع افراد مستقل و غیرمتمرکز جمع گشته و به هم می‌پیوندند سرکوب می‌شوند، درحالی که آگاهی جمعیت قبل از تکنولوژی‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی معاصر وجود داشته است، تکنولوژی‌های اطلاعاتی ارتباطاتی اخیر دامنه‌ای را که در آن مشارکت‌کنندگان بالقوه می‌توانند تحت کنترل درآیند (به‌طور مؤثری شامل هر فردی که خواهان مشارکت است) گسترش داده است (الیاسی و مرادی، ۱۳۸۸).

۲-۲-۳- مدیریت رفتار تماشاگران

یکی از بزرگ‌ترین خطرهایی برگزارکنندگان رویدادهای ورزشی با آن مواجه هستند، از کنترل خارج شدن تماشاگران است. تماشاگران ممکن است به دلایل مختلفی آشفته و عصبانی شوند. گاهی تماشاگران در ابتدا آرام هستند، ولی ناگهان با بروز حادثه یا تصمیمی، گروهی از آنان برای حمله ورود به زمین، ناآرام و غیرقابل کنترل می‌شوند. مدیریت رفتار تماشاگران فرآیند اتخاذ تصمیمات پیشگیرانه، قبل از ناآرام شدن تماشاگران است. کنترل جمعیت تماشاگران به هنگام بروز ناآرامی و آشوب انجام می‌شود و پلیس معمولاً در این‌گونه مواقع از سگ، اسپری و دیگر راه‌حل‌ها استفاده می‌کند. خطرات ذاتاً در ورزش وجود دارند و حتی ایمن‌ترین برنامه‌ها هم هرگز نمی‌توانند از حوادث و صدمات جلوگیری کنند. قوانین از مدیران ورزشی انتظار دارد که برنامه‌های مدیریت رفتار تماشاگران را در اطمینان از اینکه محیط ایمن برای تمامی شرکت‌کنندگان در ورزش ایجاد شود، تدوین کنند. یکی از مهم‌ترین وظایف مدیر اماکن، مدیریت رفتار تماشاگران است. جنبه‌های زیادی از مدیریت رفتار تماشاگران وجود دارد (تاسیک، ۲۰۱۸). مدیریت رفتار تماشاگران شامل خط‌مشی‌های محل استقرار و صندلی، علائم و راهنماها، امنیت و مستقر کردن افراد ناتوان و معلول است. این بخش جنبه‌های مهم مدیریت رفتار تماشاگران و تکنیک‌های ترکیب یافته برای به حداقل رساندن مشکلات را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. تاریخچه‌ای از رویدادهایی که در آن‌ها فاجعه‌های مدیریت جمعیت بر خاسته است نیز مورد اشاره قرار می‌گیرد. این فاجعه‌ها اهمیت عظیم مدیریت رفتار تماشاگران در رویدادهای عمومی را نشان می‌دهد (گیل فرد، ۱۳۹۷).

چرا مدیریت جمعیت تماشاگران این‌چنین مهم است؟ هر فرد فقط لازم است نگاهی به تاریخ بی‌اندازد تا جواب واضح و مشخصی را دریافت کند. فاجعه‌های متعددی در ارتباط با مدیریت جمعیت تماشاگران در گذشته وجود داشته است. این فاجعه‌ها بر اهمیت مدیریت جمعیت تماشاگران و آماده‌سازی که بایستی برای میزبانی رویدادهای بزرگ تماشاگر دار اتخاذ شود تأکید می‌کند. بسیاری از فاجعه‌هایی که در فوتبال رخ داده است به‌سادگی از ازدحام جمعیت در اماکن و یورش تماشاگران به گیت‌ها ناشی شده‌اند. مواردی که در آن‌ها گیت‌ها حتی پس از پر شدن استادیوم و عدم امکان برای ورود تماشاگران بسته‌شده بودند، دلیل اصلی کشته شدن مردم بود. در بسیاری از

موارد دیگر، گیت‌ها بسته‌شده بودند اما مردم از فنس‌ها پریده و از دیوارها بالا رفته بودند تا وارد استادیوم شوند و هیچ‌کسی برای متوقف کردن آن‌ها وجود نداشته است.

یک‌راه برای کم کردن احتمال وقوع فاجعه، عدم فروش بلیت صندلی‌های فستیوال است. ادارات بلیت‌فروشی می‌توانند بلیت‌ها را به دو شکل پذیرش عمومی و صندلی‌های رزرو شده بفروشند. شیوه پذیرش عمومی به افراد این اجازه را می‌دهد تا صندلی‌ها را بر اساس «اولویت انتخاب با افرادی که زودتر رسیده‌اند» انتخاب کنند. آن‌ها می‌توانند هر صندلی را که بخواهند بر اساس صندلی‌های موجود در موقع ورودشان به اماکن انتخاب نمایند. سیستم استقرار رزرو شده دارای صندلی‌های تعیین‌شده است. دقیقاً همان صندلی که در بلیت نوشته‌شده است محلی است که دارنده بلیت باید آنجا بنشیند. این دو روش استقرار احتمال وقوع فاجعه را کاهش می‌دهد زیرا فرد حداکثر تعداد افرادی را که می‌توانند در رویداد بنشینند را می‌داند. سیستم محل استقرار فستیوال‌ها اجازه می‌دهد تا مردم بیشتری نسبت به صندلی‌ها وارد سالن یا محل برگزاری شوند. مدیران اثربخش جمعیت می‌دانند که چه موقعی از این روش‌های استقرار استفاده کنند و نیز می‌دانند که کدام نوع از جمعیت چه نوعی از روش استقرار و فروش صندلی را ترجیح می‌دهند (دوکاس^۱، ۲۰۰۶).

برخی صاحب‌نظران معتقدند؛ هرچقدر راهنمایان کمتر مجبور به برخورد با جمعیت تماشاگران باشند بهتر است. اگر یک راهنما مجبور نباشد در سرتاسر شب چیزی بگوید، فرد مذکور وظیفه‌اش را انجام داده است. تماشاگران را می‌توان بدون کلام و به‌سادگی با تنظیم تن مدیریت کرد. کادر اماکن و پرسنل نیروی انتظامی می‌توانند تأثیر قابل‌ملاحظه‌ای را در رفتار تماشاگران داشته باشند که از پارکینگ شروع‌شده، در اماکن ادامه یافته و مجدداً پس از رویداد در خارج از اماکن باشد. کارکنان و سایر افراد مرتبط با رویداد که به‌درستی آموزش‌دیده و تجهیز شده باشند، می‌توانند این پیام را منتقل کنند که نوع خاصی از رفتار در ارتباط با رویداد مورد انتظار است. مؤلفه‌ی کلیدی در تنظیم تن مناسب، برقراری ارتباط بین هر فرد درگیر در رویداد از مدیر اماکن تا افراد مسئول پارکینگ، راهنمایان، امنیت، پرسنل اغذیه‌فروشی‌ها، سازمان‌های محلی مجری قانون، ترویج‌کنندگان و تولیدکنندگان است. برخی دیگر از پژوهشگران نیز معتقدند که مدیریت جمعیت تماشاگران هرگز آسان نیست، اما تکنیک‌هایی برای به‌کارگیری وجود دارند که این امر را آسان‌تر خواهند کرد. مهم‌ترین جنبه کنترل جمعیت تماشاگران، علائم راهنما است. افراد از لحظه‌ای که شروع به رانندگی به سمت پارکینگ استادیوم می‌کنند نیاز به راهنمایی و هدایت مسیر دارند. افراد نیاز به دانستن این موارد دارند که برای تهیه بلیت باید کجا بروند، صندلی‌هایشان کجاست، سرویس‌های بهداشتی کجاست، اغذیه‌فروشی‌ها کجاست و چگونه باید از استادیوم خارج شوند. تماشاگران همچنین نیاز به دانستن این نکته دارند که داخل استادیوم انجام چه کارهایی غیرمجاز است و چه موادی را نمی‌توانند به داخل استادیوم بیاورند. اگر رفتار خاصی در داخل

استادیوم ممنوع است، بایستی علامتی در ورودی استادیوم نصب شده باشد که به صورت واضح این مسئله را بیان کرده باشد. مردم دوست ندارند به آن‌ها گفته شود که نمی‌توانند کاری را انجام دهند «چون». بسیار راحت‌تر است که به فردی بگوییم نمی‌تواند کاری را انجام دهد و سپس به آن‌ها علامتی را نشان دهیم که به صورت واضح دلیل آن را بیان می‌کند. در این صورت آن‌ها احساس نمی‌کنند که گویی مستثنا شده‌اند و فقط با آن‌ها این گونه برخورد می‌شود. علامت و تابلو به آن‌ها نشان می‌دهد که این سیاست و خط‌مشی برای تمامی کسانی است که وارد استادیوم می‌شوند (استوت و همکاران، ۲۰۱۸).

اگر بخواهیم ساده توضیح دهیم «مدیریت رفتار تماشاگران، ترغیب واداشتن افراد به انجام کاری است که شما می‌خواهید». ساده‌ترین راه برای واداشتن و ترغیب فرد به انجام آنچه می‌خواهید اغلب یک روشی است که مردم از آن چشم‌پوشی می‌کنند. این روش به طور ساده شامل کلمات «لطفاً» و «متشکرم» است. پرسنل رویداد باید با تماشاگران روابط دوستانه داشته و با آن‌ها به شیوه محترمانه صحبت کنند. یک راهنما که به جای دستوراتی با کلمات تند و عبوسانه، پیشنهادی غیر تهدیدآمیز برای کمک به حل مشکل ارائه می‌کند بسیار محتمل‌تر است که پاسخی مشارکتی از یک تماشاگر سرکش و متمرّد دریافت کند. بسیاری از مدیران اماکن دریافته‌اند که هرچه قدر یک فرد از نظر فیزیکی بالهت و از نظر رفتار، دوستانه و مهربان باشد، بهتر و مفیدتر است. خیلی‌ها می‌گویند که یک فرد متبسم و تا حدودی تنومند که هیکلش تا حدودی بالهت باشد، مؤثرتر از فردی با نگاه عبوس و هیکلی متوسط است. جیمز سی دان^۱، مدیر مرکز لیوید نوبل در دانشگاه اوکلاهما در نورمن^۲ می‌گوید که او ترجیح می‌دهد افرادی با بیش از ۲۰۰ پوند وزن را استخدام کند و اغلب دانشجویانی از باشگاه‌های کشتی، پاورلیفتینگ وزنه‌برداری را برای فعالیت در پرسنل کنترل جمعیت تماشاگران خود به کار می‌گیرد (احسانی و همکاران، ۱۳۹۸). باوجود اظهارات مطرح‌شده، واقعیت آن است که مهم نیست چه کسی برای مدیریت جمعیت تماشاگران بکار گرفته شود. تمام پرسنل مدیریت جمعیت باید در مورد نحوه مدیریت صحیح جمعیت آموزش داده شوند. استفاده از نیروی بیش‌ازحد هنگام تلاش برای کنترل جمعیت می‌تواند خطرناک و پرهزینه باشد.

نکات مورد توجه در تدوین دستورالعمل بازدید بدنی با رویکرد مدیریت رفتار تماشاگران

۱- جستجو بازرسی باید با حداقل حالت تهاجمی انجام شود. در بسیاری از موارد، یک جستجوی ساده بدون هرگونه لمس واقعی گاهی اوقات کافی است.

۲- بایستی علائم و راهنماها و اطلاعیه‌های کافی به اطلاع تماشاگران در ارتباط با جستجو بازرسی و حق آن‌ها در خودداری از بازرسی رسانده شود. باید به اطلاع تماشاگران رسانده شود که آن‌ها می‌توانند

1. James C. Dunn

2. Liyoyd Nobel Center, University of Oklahoma, Norman

از انجام بازرسی امتناع ورزند اما در صورت عدم انجام بازرسی ممکن است از ورود آن‌ها به استادیوم جلوگیری به عمل آید.

۳- در رفتار با تماشاگران باید تا حد ممکن رفتار یکسانی به عمل آید و تمام افراد شامل فرآیند بازرسی یکسانی شوند.

فناوری به سرعت در حال تبدیل به ابزاری برای کمک به مدیران اماکن به منظور مدیریت بهتر جمعیت است. استادیوم‌های فوتبال در بریتانیا دوربین‌های مدار بسته را وارد تکنیک‌های مدیریت جمعیت کرده‌اند. در لیدز یونایتد^۱، یکی از استادیوم‌هایی با بهترین تجهیزات، افسران پلیس در اتاقی بدون پنجره رو به روی بانکی از مانیتورها نشسته و با کنترل از راه دور دوربین‌های تلویزیونی را به کارانداخته و اداره نمایند که می‌توانند روی هر قسمتی از تراس‌ها یا صندلی‌ها زوم نمایند. این دوربین‌ها بسیار مؤثر هستند؛ به طوری که یک نفر ۵۷ ثانیه پس از پرتاب بطری دستگیر شد. مشابه سیستم نظارتی لیدز یونایتد، مرکز کوراستیتز در فیلادلفیا^۲ بر دوربین‌های مدار بسته رنگی پاناسونیک در مناطق کلیدی از قبیل پله‌های برقی، فرود عمومی، گیشه‌های بلیت‌فروشی و درهای محیطی تمرکز می‌کنند. واحدهای اضافی، کاسه دوبله، به ضبط و نظارت بر فعالیت‌ها در منطقه بازی و شروع عملیات در زمین اصلی می‌پردازند. تمامی دوربین‌ها که مجهز به قابلیت‌های پان، شیب و زوم هستند به مدیران امنیت اجازه می‌دهند تا الگوهای جمعیت را مورد مشاهده قرار دهند. دوربین‌ها به مدیران اماکن اجازه می‌دهند تا مشکلات را زودتر تشخیص داده و پرسنل را به صحنه اعزام نموده و آن‌ها را برطرف کنند (استرانگ و دیسلی، ۲۰۱۸).

یکی از جنبه‌های جالب مدیریت جمعیت تماشاگران، مؤثر بودن پلیس سوار بر اسب است. پلیس سوار بر اسب به چندین دلیل یکی از مؤثرترین ابزارها هنگام مدیریت جمعیت تماشاگران بیرونی است. پلیس سواره‌نظام به دلیل محدوده نظارت ۳۶۰ درجه‌ای، ارتفاع و قابلیت مانور در بین ماشین‌های پارک شده یا بالا و پایین تپه‌های شیب‌دار سودمند هستند. پلیس سواره‌نظام در تخلیه جمعیت تماشاگران مفید است و می‌تواند برای اسکورت یک تیم پزشکی به داخل یک منطقه حرکت کند. استفاده از اسب در مدیریت جمعیت یا موقعیت‌های عکس‌العمل اورژانسی بر سایر گزینه‌های امنیتی از قبیل گشت‌های پیاده، دوچرخه، ماشین یا موتورسیکلت مهم‌تر است. تخمین زده شده است که یک فرد سوار بر اسب معادل ۱۰ تا ۱۵ نفر با پای پیاده است. به دلیل ارتفاع، نیروی خالص و قابلیت مانور، تیم‌های سواره‌نظام می‌توانند به آرامی اما به طور مؤثر افراد را از یک موقعیت بالقوه مضر حرکت دهند. به علاوه، گشت‌های سواره‌نظام به دلیل ظاهرشان و جذبه اسب‌ها در نزد عموم مردم قابل احترام هستند (کیانیان، قمری و قلی زاده، ۱۳۹۶).

1. Leed United
2. Corestates Center, Philadelphia

۲-۴- تفاوت مدیریت و کنترل جمعیت تماشاگران

در بین مهارت‌های بسیار زیاد لازم برای مدیران انتظامی رویدادهای ورزشی، یکی از مهارت‌های مهم شناسایی پویایی‌های جمعیت و ارتباط ازدحام جمعیت تماشاگران با طراحی و مدیریت اماکن است. برنامه‌ریزی و مدیریت مناسب جمعیت تماشاگران، لذت مردم از رویدادها را افزایش می‌دهد و آن‌ها را تشویق به حضور مجدد در رویداد می‌کند. این امر همچنین موجب کاهش حوادث مرتبط با رفتار تماشاگران، کاهش دعاوی قضایی مرتبط با این حوادث و کاهش احتمال وقوع حوادث جدی‌تر و هزینه‌بر می‌شود. مدیریت رفتار جمعیت تماشاگران مهارتی مدیریتی است که هم برای تماشاگران و هم برای مدیران حائز اهمیت و ضروری است. درک تفاوت‌های بین مدیریت رفتار تماشاگران و کنترل جمعیت تماشاگران برای برنامه‌ریزان رویداد الزامی است. صاحب‌نظران مدیریت رفتار جمعیت تماشاگران را به‌عنوان آن دسته از اقداماتی تعریف می‌کند که برای تسهیل حرکت و لذت و خوشی مردم اتخاذ شده‌اند. مدیریت صحیح جمعیت تماشاگران به افراد اطمینان مجدد می‌دهد که آن‌ها آنچه را که در قبالش پول پرداخت کرده‌اند به دست آورده و صحیح و سالم به خانه باز خواهند گشت. مدیریت جمعیت تماشاگران (تسهیل فعالیت‌های جمعیت تماشاگران) از لحاظ کارکردی با کنترل جمعیت (اقدامات اتخاذ شده برای کنترل جمعیت در مواقعی که رفتار آن‌ها مطلوب نیست) فرق دارد. مدیریت جمعیت تماشاگران به کنترل جمعیت تماشاگران ارجحیت دارد چراکه پیشگیری بهتر از درمان است. باید اطمینان حاصل شود که مدیریت جمعیت به‌خوبی برنامه‌ریزی شده و به‌خوبی سازماندهی شده است تا مشکلات را پیش‌بینی کرده و از وقوع آن‌ها جلوگیری کرده یا سریعاً آن‌ها را حل کنید. از طرف دیگر باید تلاش شود کنترل جمعیت به‌عنوان آخرین راه‌چاره مورد استفاده قرار گیرد (گزارش کارگروه کنترل و ایمنی جمعیت^۱، ۲۰۱۵).

۲-۵- خشونت و پرخاشگری تماشاگران فوتبال

خشونت و پرخاشگری در تماشاگران فوتبال چیست و چه عواملی باعث بروز آن‌ها می‌شود، سؤال است که طی چند دهه اخیر ذهن دانشمندان علوم اجتماعی، مدیران ورزشی و سایر دست‌اندرکاران و مقامات ورزشی را به خود معطوف کرده است. رفتار تماشاگران و هواداران فوتبال در بعضی از موارد به علت ارتباط با شرایط وضعیت‌های پرخاشگرانه، می‌تواند به‌عنوان رفتار تهدیدآمیز در نظر گرفته شود. در این حالت، عملکرد بسیاری از تماشاگران و طرفداران فوتبال را می‌توان به‌عنوان رفتاری پرخاشگرانه و نه خشن، در نظر گرفت. صاحب‌نظران؛ تلاش‌های زیادی برای تمایز بین پرخاشگری و خشونت انجام داده‌اند؛ اما بیشتر این تلاش‌ها آن‌چنان مؤثر نبوده است. گاهی اوقات از عبارت پرخاشگری برای توصیف رفتار عصبی خشونت‌آمیز با نیت صدمه زدن به دیگران و یا آسیب وارد کردن به اموال و دارایی‌ها استفاده می‌شود گاهی نیز منظور از

پرخاشگری توصیف فعالیت‌های مخاطره‌آمیز است. از این رو ممکن است یک فرد پرخاشگر، توسط برخی فردی خشن و منفور و توسط برخی دیگر فردی پرتحرک و سخت‌کوش در نظر گرفته شود.

برخی صاحب‌نظران همه اعمالی را که سبب آسیب رساندن به شخص، شیء یا جانور دیگری شود و یا با چنین قصدی صورت گیرد را پرخاشگری می‌نامد. همچنین برخی نیز خشم و پرخاشگری را عملی می‌داند که هدفش اعمال صدمه، آسیب و رنج جسمانی یا روانی است. در تعریف نسبتاً جامع دیگر، پرخاشگری را این‌گونه تعریف می‌کنند: پرخاشگری ناظر بر رفتاری است که با نیت تخریب اموال یا صدمه زدن به شخص دیگر انجام می‌شود و متضمن بی‌توجهی محض به سلامت دیگران و احتمالاً خود است؛ پیامدهای پرخاشگری ممکن است فیزیکی یا روانشناسانه باشد. پرخاشگری واکنشی غریزی به هجوم، ناکامی و رقابت برای دستیابی به منابع می‌باشد که عمدتاً از طریق برخورد بدنی تجلی می‌یابد (محسنی، ۱۳۸۸: ۶۵). با توجه به این تعاریف می‌توان عنوان کرد که پرخاشگری کنشی است که شامل آسیب رساندن بدنی و روانی است، جنبه تعمدی دارد، امری تصادفی نیست و از همه مهم‌تر این که یک کنش محسوب می‌شود؛ بنابراین می‌توان گفت که پرخاشگری و خشونت مفاهیمی به هم مرتبطی هستند که وضعیت‌های متفاوتی را در یک پیوستار در برمی‌گیرند. پرخاشگری برای توصیف جنبه‌های گسترده‌ای از کنش‌ها در فعالیت‌های ورزشی مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد. مثلاً یک ورزشکار گلف را می‌توان به دلیل اتخاذ رویه‌ای برای غلبه بر رقیبش در یک قالب، پرخاشگر در نظر گرفت. یا اینکه شرکت‌کنندگان در فعالیت‌های ورزشی گوناگون مانند تنیس، بوکس یا شطرنج می‌توانند دارای حالتی باشند که پرخاشگرانه تلقی شود. همچنین تماشاگران ورزشی نیز می‌توانند به خاطر برخی رفتارهای خاصی که جنبه تحقیرآمیز دارند، پرخاشگر تلقی کرد. این در صورتی است که در جریان یک مسابقه ورزشی یکی از رقبا یا گروهی از تماشاگران طرفدار یک تیم قصد تضعیف روحیه طرف دیگر یا تماشاگران هوادار تیم مقابل را داشته باشند. برکویتز^۱، روان‌شناس اجتماعی برجسته معاصر، نیز با تعریف پرخاشگری به عنوان آسیب رساندن عمدی به دیگری، می‌افزاید که این آسیب ممکن است روانی یا فیزیکی باشد. خشونت معمولاً بر اساس شدت آسیب از پرخاشگری متمایز می‌شود. خشونت کنشی است که عامل آن به عمد برای آسیب‌رسانی فیزیکی به دیگری تلاش می‌کند. برخی از پژوهشگران بین دو نوع پرخاشگری، یعنی پرخاشگری بازتابی و ابزاری؟ تمایز قائل می‌شوند. پرخاشگری بازتابی یا کینه‌توزانه باهدف ایراد آسیب فیزیکی یا روانی، به‌عنوان یک هدف و نه ابزار در نظر گرفته می‌شود. به تعبیر لئونارد این نوع پرخاشگری دارای مؤلفه‌ای اساساً احساسی بوده و هدفش آسیب‌رسانی است. برکویتز این نوع پرخاشگری را «پرخاشگری عصبی» می‌نامد که در جریان آن فرد پرخاشگر فرد یا افراد دیگر را به‌عنوان تهدید یا محرکی آسیب‌رسان تلقی می‌کند. «پرخاشگری ابزاری» شامل اعمال ضرب و جرح وارد ساختن درد و رنج به دیگری یا دیگران به‌عنوان ابزاری برای دستیابی به یک هدف است که

1 Berkowitz

شکل محسوس آن می‌تواند دستیابی به اهداف گوناگونی مانند پاداش مادی، پیروزی، یا تحسین باشد. این نوع پرخاشگری متضمن خشونتی غیراحساسی و معطوف به انجام وظیفه است (محسنی، ۱۳۸۸).

در عرصه فعالیت‌های ورزشی، خشونت و پرخاشگری در هر دو شکل ابزاری و بازتابی تجلی می‌یابد که از سوی افراد حاضر و مشارکت‌کننده در رویداد ورزشی در قبال سایر بازیکنان، تماشاگران، مربیان، مقامات ورزشی، عامه مردم و اموال صورت می‌پذیرد. با توجه به مباحثی که مطرح گردید، می‌توان خشونت و پرخاشگری را از نظر مفهومی به عنوان کنشی در نظر گرفت که از جانب فرد یا افرادی و از روی اراده و آگاهی، به منظور آسیب‌رسانی فیزیکی یا روحی - روانی به دیگری / دیگران انجام می‌پذیرد. افزون بر این، در تعریف پرخاشگری و خشونت به مفهوم بی‌توجهی به عواقب و پیامدهای عمل که منجر به آسیب‌دیدگی دیگری / دیگران می‌شود نیز تأکید می‌شود؛ بنابراین، خشونت با رفتار کنش و کاربرد نیروی فیزیکی خشن، ناهنجار و آسیب‌زا مشخص می‌گردد. همچنین، خشونت را می‌توان به مثابه تجلی افراطی و شدید خشم و عصبانیت به صورت احساسی و با کلامی در نظر گرفت. عنصر ذاتی خشونت را پرخاشگری شکل می‌دهد که می‌توان آن را به عنوان واکنش ارادی یک فرد یا گروه در تحمیل وارد ساختن درد و رنج به افراد دیگر در نظر گرفت. به این ترتیب، خشونت ورزشی را می‌توان به عنوان رفتاری تعریف کرد که خارج از قواعد و مقررات ورزشی رخ می‌دهد، سبب آسیب عمدی می‌گردد و ارتباط مستقیمی با اهداف رقابتی ورزش ندارد. آسیب رساندن به دیگری، روش‌های بسیار زیادی دارد که می‌تواند شامل تحقیر، اهانت، دشنام، با تلاش برای آسیب جسمی باشد. در هر مورد، هدف آسیب رساندن، یعنی نوعی درد و رنج فیزیکی یا روانی، است.

برخی اندیشمندان نیز معتقدند که پرخاشگری تماشاگران ورزشی را می‌توان به سه گروه تقسیم کرد: کلامی، غیرکلامی و بدنی. رفتارهای اهانت‌آمیز، سوت زدن، مسخره کردن و... جزء پرخاشگری کلامی محسوب می‌شوند. هدف این نوع پرخاشگری، تحقیر بازیکنان و هواداران تیم حریف و داوران مسابقه است. پرخاشگری غیرکلامی تماشاگران ورزشی، پرخاشگری‌هایی همچون تهدید با مشت گره‌کرده و ژست‌های اهانت‌آمیز است. پرخاشگری بدنی، با دست‌های خالی یا ابزار (اشیاء پرتابی، زنجیر، چاقو...) اغلب علیه داوران، بازیکنان حریف و گاهی علیه پیاده‌روندگان، سایر شهروندان و بعضاً علیه پلیس استفاده می‌شود (اسپایج^۱، ۲۰۱۴: ۱۴۷).

بنابراین هرگاه طرفداران تیمی باهدف تضعیف روحیه بازیکنان تیم حریف بخواهند، زمینه‌ای برای پیروزی تیم خود ایجاد کنند، شعارهایی تحقیرآمیز می‌دهند یا به اصطلاح به پرخاشگری ابزاری مبادرت می‌ورزند؛ اما اگر طرفداران، اشیایی به‌سوی بازیکنان تیم حریف پرتاب یا نزاع کنند، آنگاه گفته می‌شود، مرتکب خشونت بدنی شده‌اند. حال اگر طرفداران یک تیم، اتفاقی خلاف میلشان، مانند خطای بازیکن تیم حریف روی بازیکن تیم

محبوبشان یا تصمیم‌گیری داور به زبان تیم موردعلاقه روی دهد و رفتار یا اعمال پرخاش جویانه و خشونت‌آمیز از خود بروز دهند، آنگاه مرتکب پرخاشگری بازتایی شده‌اند، این نوع پرخاشگری نیز می‌تواند کلامی یا فیزیکی باشد. آرمسترانگ و هاریس (۱۹۹۱)، نظریه پردازان انسان‌شناختی خشونت و پرخاشگری، بر این باور بودند که هدف اصلی طرفداران و هواداران تیم‌های فوتبال تحقیر نمادین هواداران و تماشاگران تیم‌های رقیب است. این دو پژوهشگر مرزبندی آشکاری بین خشونت واقعی و نمادین قائل می‌شوند. خشونت واقعی کنشی است که منظور از انجام آن وارد کردن آسیب فیزیکی به شخص یا اشخاص دیگر است، درحالی‌که خشونت نمادین شامل تهدید به وارد ساختن آسیب فیزیکی است. به اعتقاد این پژوهشگران، هدف اصلی اوباشگران، خشونت واقعی نیست و این افراد هرچند دارای پتانسیل خشونت هستند، اما تنها یک نوع خشونت که سطح «پایینی» دارد و بین سایر گروه‌های محروم جامعه نیز وجود دارد، از آنان بروز می‌کند.

۲-۲-۶- سطوح تحلیل خشونت و پرخاشگری در ورزش

در عرصه فعالیت‌های ورزشی سه سطح برای بررسی و تحلیل خشونت و پرخاشگری در نظر گرفته می‌شود:

- خشونت و پرخاشگری ورزشکاران در مسابقات و رقابت‌های ورزشی.
- خشونت و پرخاشگری تماشاچیان و طرفداران تیم‌های ورزشی علیه ورزشکاران.
- خشونت و پرخاشگری تماشاچیان رویدادهای ورزشی که در قالب هواداری از تیم‌های ورزشی علیه یکدیگر و گاه علیه اموال و دارایی‌های عمومی انجام می‌شود.

۲-۲-۷- انواع خشونت در میدان‌های ورزشی

جامعه‌شناس کانادایی، مایک اسمیت^۱ (۱۹۸۳) انواع خشونت‌هایی که در میدان‌ها ورزشی روی می‌دهد در چهار طبقه دسته‌بندی کرده است:

برخوردهای خشن بدنی: شامل تکل‌ها، ضربه زدن‌ها، سد کردن‌ها و... که به‌عنوان جزئی از ورزش حرفه‌ای پذیرفته شده است و ممکن است منجر به آسیب دیدگی شود. این شکل از خشونت از دیدگاه افراد جامعه شدید و حاد است اما برای آن مجازات تعیین نمی‌شود و به آن به چشم جرم و جنایت نگریسته نمی‌شود. برخی از مربیان این شکل از خشونت را حتی تشویق نیز می‌نمایند.

خشونت مرزی:^۲ انواعی از خشونت که به قوانین تجاوز می‌شود، اما از سوی ورزشکاران و مربیان به‌عنوان جزئی از ورزش رقابتی پذیرفته شده است. در برابر خشونت مرزی شدت عمل قانونی صورت نمی‌گیرد اما ممکن است باعث عصبانیت و تحریک ورزشکار شود. خشونت مرزی مانند ضربات مشت که در

1. Mike smith
2. Borderline violenc

ابتدای بازی‌هاکی روی یخ ردوبدل می‌شود، تاکتیک بیرون راندن دهنده از مسیر مسابقه و ضربات آرنج در فوتبال و بسکتبال.

خشونت شبه جنایی^۱: در این نوع از خشونت به قوانین رسمی ورزشی، قوانین اجتماعی و حتی هنجارهای پذیرفته‌شده از سوی ورزشکاران تجاوز می‌شود؛ مانند خشونت عمدی، زدن توپ با دست در فوتبال، انجام خطاهای آشکار که به سلامتی ورزشکار و شکل بهنجار بازی آسیب می‌زند. ورزشکاران این شکل از خشونت را محکوم کرده و با آن مخالف هستند.

خشونت جنایی^۲: در این نوع از خشونت به‌طور آشکار قوانین نقض می‌شود، از سوی ورزشکاران محکوم است و از سوی مراجع رسمی، مرتکبین تحت تعقیب قانونی قرار می‌گیرند؛ مانند حمله و درگیری با حریف بعد از مسابقه که می‌تواند باعث ایراد جراحت و یا حتی مرگ شود (آقایی، ۱۳۹۶: ۴۸).

۲-۸- مفهوم وندالیسم ورزشی

وندال نام قومی از طایفه‌های ژرمنی و تا حدی اسلاو است که در قرن ۵ میلادی در سرزمین‌های واقع در میان دو رودخانه بزرگ اودر ویستول زندگی می‌کرده‌اند. ویژگی‌های خاص ویرانگرانه و تهاجمی این قوم و خون‌خوار بودن آنان سبب شده است تا امروزه به خرابکاران ویرانگران عنوان وندال داده شود. این قوم پادشاهی به نام ژانریک داشته‌اند که در قلمرو فرانسه و اسپانیا می‌زیسته و این پادشاه به آفریقا حمله و اموال و دارایی‌های روم را مورد تاخت‌وتاز قرار داده و کلیه آبادانی‌های آن‌ها را از بین برده‌اند و به تخریب و تاراج مناطق و آبادی‌های مورد تصرف خویش اقدام کردند. این روحیه ویرانگرانه وحشی آنان ریشه‌ی واژه وندال وندالیسم است. وندالیسم در لغت به معنای ضدیت با صنعت و آثار تکنولوژی و وحشیگری است. وندالیسم شامل خرابکاری‌های مخرب و پرهزینه است که موجب تخریب ساختمان‌ها، بانک‌ها، جنگل‌ها، پناهگاه‌ها، حمل‌ونقل عمومی، مدارس و زمین‌های بازی، لوازم کارخانه‌های تولیدی، فرودگاه‌ها، اتوبوس‌ها و قطارها و مکان‌های تاریخی و باستانی می‌گردد. می‌توان وندالیسم را رفتار معطوف به تخریب و خرابکاری اموال، تأسیسات و متعلقات عمومی دانست. برخی از صاحب‌نظران معتقدند که رفتارهای وندالیستی، نوعی عکس‌العمل خصمانه و کینه‌توزانه در برابر فشارها، ناملایمات و شکست‌های اجتماعی است (استروسکی، ۲۰۱۴: ۳۰۵). نفوذ خشونت در زندگی روزمره در بسیاری از کشورها و شهرها به یک واقعیت تبدیل شده است؛ به‌طوری‌که با عناوین خشونت بومی رایج و حتی رهاشده توصیف می‌شود. در چنین شرایطی، سیاست سازمان‌های مختلف مرتبط با خشونت که اغلب به‌طور مستقیم بر مجرم تمرکز دارند، چندان موفقیت‌آمیز نبوده و این امر موجب توجه به ابعاد تأثیرگذار بر وقوع خشونت و عوامل زمینه‌ساز آن شده است. از این‌رو وندالیسم را چون سایر انحرافات اجتماعی ناشی از

1. Quasi-Criminal Violence
2. Criminal Violence

ناسازگاری‌هایی حاکم بر روابط فرد و جامعه، تضعیف و فروپاشی مسائل اخلاقی در تنظیم روابط بین افراد، تزلزل نهادهای جامعه در انتقال ارزش‌های اجتماعی، سلطه شرایط ناپه‌ن‌جار بر جامعه واکنش و عکس‌العمل خصمانه و خشن برخی افراد به تحصیلات و شرایط ناخوشایند، نامطلوب و غیرعادلانه بیرونی می‌دانند. پژوهشگران وندالیسم و سایر اشکال کژ رفتاری را معلول دگرگونی ساختی در جامعه دانسته و به‌زعم آنان کشاکش میان اخلاق، رسوم، ارزش‌ها و منافع گروه‌های اجتماعی زمینه را برای پیدایی انواع بزهکاری، گرفتاری و یا آسیب اجتماعی فراهم می‌سازد، برخی دیگر از صاحب‌نظران این رفتار خشونت‌آمیز را با محرومیت عاملان، با شاخص‌هایی چون سطح پایین تحصیلات و شرایط دشوار زندگی تبیین می‌کنند. مطالعات دیگر گوناگونی نسبی خاستگاه‌های اجتماعی «اوباش» را متذکر شده و بر سلطه و شکل‌گیری نوعی فرهنگ تأکید می‌کنند که با نهادهای رسمی از جمله نیروی انتظامی در تعارض‌اند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۲۵).

درواقع وندالیسم جزء آن دسته از بزهکاری‌هاست که در جامعه مدرن ظهور یافته است. وندالیسم پدیده‌ای نوظهور است که تا سالیان قبل به شکل کنونی مطرح نبوده است. وندالیسم ابتدا به تخریب جاهلانه یا آگاهانه هر چیز زیبا، محترم و حفاظت‌شده‌ای اطلاق می‌شد و به‌تدریج هرگونه رفتار مخرب بی‌پروا، بی‌فرهنگ و بی‌رحمانه را شامل گشت این تعبیر به‌ویژه در حیطه هنر و آثار هنری مصداق یافت. علاوه بر تعاریف بالا رفتاری را می‌توان وندالیسم خواند که ضمن دارا بودن جنبه‌های خشونت و تخریب، ویژگی‌های زیر را نیز دارا باشد:

الف - صدمه به اموال متعلق به دیگران نه شخص تخریب‌گر؛ **ب -** صدمه به اموال عمومی و مردم؛ **ج -** هر خسارتی که فرد خسارت زننده باید آن را جبران کرده و مسئولیت خسارت وارده را بر عهده اوست. در عرصه ورزش نیز اوباشگری به‌عنوان آشکارترین جلوه اجتماعی خشونت در ورزش فوتبال ابتدا در دهه ۶۰ و در عرصه رقابت‌های فوتبال بریتانیا ظاهر گردید و پس از آن در سایر کشورها نیز به‌تدریج پدیدار شد. به‌این ترتیب اوباشگری که زمانی در ورزش فوتبال به‌عنوان پدیده‌ای انگلیسی شناخته می‌شد، در بسیاری از کشورهای اروپایی، آمریکای لاتین، آسیائی، آفریقائی و حتی استرالیا طی دو دهه گذشته شیوع یافت و امروزه در کشورهای آلمان، هلند، ایتالیا، بلژیک، ترکیه، آرژانتین، مصر و غیره، به‌عنوان معضلی اجتماعی سبب نگرانی دست‌اندرکاران ورزش و مسئولین جامعه را فراهم ساخته است. چنین پدیده‌ای با توجه به مکان، زمان، جنس و مانند آن می‌تواند شکل‌ها و صور مختلفی به خود بگیرد. به‌طور کلی؛ در این مطالعه، واژه وندال در معنای محدود و کاربرد ورزشی آن به‌ویژه در حیطه تماشاگران فوتبال مدنظر است. به‌طور مثال حوادثی که در زمان برگزاری مسابقات فوتبال منجر به تخریب اموال ورزشگاه‌ها اتوبوس‌ها و مترو باجه‌های تلفن، شیشه‌ها و ... می‌شود (قاسمی، ذوالاکتاف و نورعلی وند، ۱۳۸۹: ۴۰).

۲-۹- وندالیسم پدیده جهانی

به اعتقاد صاحب نظران وندالیسم به عمل آسیب رسانی به اشیا گفته می شود ولی خشونت به معنای صدمه رساندن به اشخاصی است که مرز بین جرائم خرد مانند ندادن بلیت هنگام سوار شدن به وسایل نقلیه عمومی و یا آسیب رساندن به آن و اشکال جدی تر جنایت نظیر سرقت مسلحانه و یا قتل است. وندالیسم عموماً پدیده‌ای جهانی است و اهداف وندال ها و عملکرد آنان بدون توجه به اینکه در چه کشوری می باشد بسیار شبیه است. هر ساله در سراسر جهان میلیون ها دلار صرف تعمیر و جایگزینی چیزی می شود که وندال ها کمر به نابودی آن ها بسته اند. در روسیه گزارش شده است که اعمال عمومی وندال ها، شامل شکستن لامپ و شیشه ها، پرتاب سنگ به قطارهای در حال تردد، خراب کردن تلفن های عمومی، نابود کردن سنگ قبرها در گورستان های روسیه می باشد. در آلمان غربی و سوئد، آسیب رساندن و تخریب علائم جاده ها و خیابان ها، صندلی اتوبوس ها وسایل حمل و نقل و کیوسک های تلفن شایع است. مسئولان مترو پاریس، تنها در یک سال برای تعمیر و بازسازی صندلی هایی که مسافران مترو پاره کرده بودند، ۱۸ میلیون فرانک خرج کرده اند. شرکت اتوبوس رانی پاریس نیز شکایت دارد که هر ساله خراب کاران بیمار دست کم ۵۰۰۰ شیشه اتوبوس را در ایستگاه های اتوبوس با تفنگ و سنگ می شکنند. طبق گزارش روزنامه لوموند خسارت وندالیسم، تنها در پاریس هر سال به ۲۰۰ میلیون فرانک بالغ می شود. هم چنین خسارت ناشی از اوباشگری در راه آهن هلند بیش از ده میلیون در سال تخمین زده می شود که قسمت اعظم این خسارت در دو موقعیت ویژه انجام می شده است که یکی از آن ها هنگام حمل و نقل مسافران تماشاچی فوتبال به ورزشگاه ها و استادیوم های ورزشی اتفاق افتاده است (وٹوقی و خسروی نژاد، ۱۳۸۸: ۱۳۱).

۲-۱۰- نمونه هایی از ناآرامی های ورزشی و مدیریت نادرست رفتار تماشاگران در جهان

مشکلات مربوط به مدیریت رفتار تماشاگران را می توان در ظهور فوتبال انگلستان به عنوان ورزش پر تماشاگر ردیابی کرد. در قرن نوزدهم، زمانی که پایه های اولیه استادیوم ها ریخته شد، موضوع مدیریت جمعیت تا این حد قابل اهمیت نبود. مدیران استادیوم های فوتبال توجهی به ایمنی استادیوم ها نداشتند. هزاران نفر تماشاگر در یک استادیوم ناامن و پر از گل ولای که اطراف آن را نیز با حصارها و نرده های چوبی کشیده بودند، جمع می شدند. وقوع حوادث ناگوار ورزشی قدمت دیرینه ای دارد، ثبت و ضبط رسمی حوادث بحران زای ورزشی به سال ۱۸۸۸ در برادفورد (والی پارد) انگلستان در یک مسابقه فوتبال بود که طی آن یک نفر کشته و سه نفر مصدوم شدند. از سال ۱۸۸۸ تا ۱۹۹۶ فقط در مسابقات فوتبال نزدیک به هشت هزار تماشاگر مصدوم و دو هزار نفر کشته شدند (احسانی و همکاران، ۱۳۹۸) که در ادامه برخی از مهم ترین ناآرامی های ورزشی که به علت عدم مدیریت صحیح رفتار تماشاگران به وقوع پیوسته است ارائه شده است.

اولین حادثه تلخ فوتبال انگلیس: در نهم مارس ۱۹۴۶ و کمتر از یک سال پس از پایان جنگ جهانی دوم، تیم «بولتون واندرز» در «برندن پارک» ورزشگاه خانگی آن زمان خود، میزبان «استوک سیتی» در بازی برگشت

دور یک‌چهارم نهایی جام حذفی فوتبال انگلیس بود. دقایقی قبل از آغاز مسابقه دیوارهای حدفاصل بین دو جایگاه ورزشگاه بر اثر ازدحام جمعیت بدون بلیت، هجوم آنان به زمین بازی و درگیری گروه‌های اوباش رقیب، تخریب و سقوط کرد و منجر به کشته شدن ۳۳ نفر و مجروح شدن ۵ هزار نفر شد. در ابتدا ازدحام جمعیت را علت اصلی حادثه عنوان کردند اما پس از تحقیقات مشخص شد باشگاه بولتون مقصر است چون بیش از ظرفیت ورزشگاه به هوادارانش بلیت فروخته بود و همه درهای ورودی ورزشگاه باز نشده بودند که در رقم خوردن این فاجعه تأثیر مستقیم داشت. به همین خاطر انگلیسی‌ها تصمیم گرفتند بر فروش بلیت‌ها نظارت داشته باشند تا از تعداد تماشاگران حاضر در ورزشگاه اطلاع داشته باشند. همچنین فروش بلیت فراتر از ظرفیت استادیوم ممنوع شد. همچنین این حادثه منجر به انتشار یک گزارش تفصیلی با عنوان «گزارش ملوین هیوز» شد. گزارشی که در آن توصیه شده بود در هر مسابقه به ازای هر هزار تماشاچی دست‌کم یک پلیس باید در ورزشگاه حضور داشته باشد

اغتشاش فوتبالی در استادیوم ناسیونال شهر لیما: در سال ۱۹۶۴ زمانی که داور در لحظات پایانی بازی بین دو تیم پرو آرژانتین گل زده شده تیم پرو را مردود اعلام کرد، یکی از تماشاچیان عصبانی وارد زمین شد و به دنبال داور افتاد. سپس پلیس در یک اقدام نسنجیده برای نجات جان داور ورود پیدا کرد و با بی‌رحمی تمام او را کتک زد و به دنبال این رفتار پلیس تماشاگران دیگر هم عصبانی شدند و آشوب و غوغا بر پا کردند. سپس مأموران پلیس از گاز اشک‌آور استفاده کردند و هرج و مرج ایجاد شد و این درگیری‌ها باعث مرگ بیش از ۳۰۰ نفر در این ورزشگاه شدند. از این فاجعه می‌توان به‌عنوان یکی از بدترین و مرگبارترین فاجعه‌ها در تاریخ فوتبال یاد کرد.

حادثه فوتبال جام ملت‌های اروپا: در سال ۱۹۸۵ در یک مسابقه فوتبال بین انگلستان و ایتالیا در ورزشگاه «هیزل»^۱ در بروکسل بلژیک، ۴۱ نفر در اثر عدم مدیریت صحیح تردد و ازدحام و همچنین فروپاشی موانع کنترل جمعیت به دلیل وزن زیاد افرادی که در حال فرار از آشوب و اغتشاش بین دو گروه رقیب بودند کشته شدند.

آتش‌سوزی برادفورد: در سال ۱۹۸۵ هنگامی که تیم‌های برادفورد سیتی و لینکلن سیتی در ورزشگاه برادفورد در مقابل یکدیگر قرار می‌گرفتند، هزاران نفر برای شرکت در جشن سومین قهرمانی برادفورد سیتی در لیگ انگلیس آمده بودند. در اثر عدم مدیریت و آتش‌سوزی سکوی اصلی ورزشگاه، ۵۶ نفر کشته و بیش از دویست نفر مجروح شدند و شادی‌ها را به غم تبدیل کرد.

فاجعه ورزشگاه هیلز برو: در سال ۱۹۸۹ و در شروع بازی نیمه‌نهایی جام اتحادیه انگلیس، به علت مدیریت بسیار بد جمعیت تماشاچیان همه در یک جایگاه جمع شدند و در مکان‌های مختلف این ورزشگاه پخش نشدند و باعث فشردگی جمعیت تماشاگران شد. این فشردگی در سکوی تماشاگران زمانی رخ داد که

1 Heyssel

طرفدارانی که در حال وارد شدن به ورزشگاه بودند، نمی دانستند که فشار آن‌ها منجر به له شدن افراد دیگر در خط حصار و تراس می شود. مسئولان دیر متوجه این فشردگی شدند و نتوانستند این فشار را کم کنند و این حادثه منجر به کشته شدن ۹۶ نفر شد.

ازدحام جمعیت تماشاگران فوتبال: در جریان بازی‌های مقدماتی جام جهانی در سال ۱۹۹۶ و در دیدار بین دو تیم گواتمالا و کاستاریکا یکی از حوادث مرگبار تاریخ فوتبال جهان اتفاق افتاد. در این حادثه که در اثر فشردگی و له شدگی جمعیت در یک تونل منتهی به سکوی ورزشگاه و به دلیل عدم مدیریت صحیح در بلیت فروشی رخ داد درحالی که ظرفیت ورزشگاه تکمیل شده بود اما برخی سعی داشتند با هجوم و فشار وارد ورزشگاه شوند که منجر به کشته شدن حدود ۱۰۰ نفر و زخمی شدن بیش از ۱۵۰ نفر شد.

حادثه ازدحام جمعیت تماشاگران ورزشگاه ایلیس پارک: در سال ۲۰۰۱، بیش از هزار تماشاچی قصد داشتند از درهای ورودی ورزشگاه ایلیس پارک استادیوم شهر ژوهانسبورگ در آفریقای جنوبی، درحالی که ظرفیت این ورزشگاه با ۶۰ هزار نفر تکمیل شده بود عبور کنند که به گزارش مقامات پلیس، حداقل ۸۴ نفر در اثر ازدحام جمعیت جان خود را از دست دادند و صدها نفر نیز مصدوم شدند.

حادثه ورزشگاه آکرا اسپورت: در سال ۲۰۰۱، در پایان مسابقه دو تیم رقیب هارتس آو اوک و آسانته کوتوکو در لیگ برتر غنا، با توجه به سابقه رقابت تنگاتنگ دو تیم، نیروهای پر شمار پلیس برای کنترل اوضاع حضور داشتند. در این مسابقه تیم هارتس آو اوک دو بر یک از آسانته جلو بود که پنج دقیقه مانده به پایان بازی، پلیس به سمت تماشاگران آسانته که در حال ترک ورزشگاه صندلی‌ها را می‌کنند و به زمین پرت می‌کردند ده‌ها گاز اشک‌آور پرتاب کرد که بعضی این حرکت پلیس را یکی از دلایل وحشت و آشوب جمعیت هفتاد هزار نفری حاضر در ورزشگاه می‌دانند. در نتیجه این حادثه ۱۲۶ نفر بر اثر فشار و ازدحام جمعیت زیر دست و پا کشته و صدها نفر نیز زخمی شدند.

فاجعه خونین فوتبال مصر: در سال ۲۰۱۲، در رقابت بین دو تیم الاهلی و المصري مصر، تیم المصري سه بر یک مسابقه را به پایان برد که طرفداران تیم الاهلی به داخل زمین ریخته و با پلیس درگیر شدند. شاهدان عینی کمبود نیروی انتظامی را عامل اصلی درگیری‌ها معرفی نموده و همچنین مدیر ورزشگاه محل برگزاری مسابقه تمام اتهامات را متوجه پلیس مصر می‌کند و معتقد است که پلیس در این حادثه «ترسو» بوده است و عدم قاطعیت آنان را علت وقوع حادثه معرفی می‌کند. سب بلا تر رئیس وقت فدراسیون بین‌المللی فوتبال در پی وقوع این حادثه این روز را سیاه‌ترین روز فوتبال اعلام می‌کند (هال و همکاران، ۱۳۹۹).

همه حوادث یادشده نشان می‌دهند که خشونت در ورزش و به‌صورت ویژه در بین تماشاگران فوتبال در تمام دنیا وجود دارد و چنانچه مدیریت به‌خوبی مدیریت نشوند ممکن است باعث بروز حوادث ناگواری بشود.

۲-۱۱- نمونه‌های از ناآرامی‌های ورزشی و مدیریت نادرست رفتار تماشاگران در ایران

مشکل و مسئله‌ای که در حال حاضر در ورزش کشور وجود دارد و آن را تهدید می‌کند کم‌توجهی به مدیریت رفتار تماشاگران و عوامل بحران‌زا و عملکردهای مقطعی و سطحی در این خصوص است و مشاهده می‌شود که ورزش کشور طرحی علمی مدون و همه‌جانبه برای مدیریت بحران رویدادهای ورزش ندارد و گواه این ادعا رویدادهای تأسف باری است که در مجموعه‌های ورزشی کشور به وجود آمده است. ازجمله حادثه ورزشگاه ساری سال ۱۳۸۰، حادثه ورزشگاه آزادی سال ۱۳۸۴ که منجر به کشته شدن هفت نفر و زخمی شدن تعداد زیادی از تماشاگران شد، درگیری بازیکنان تیم ملی فوتبال در مقدماتی جام جهانی ۲۰۰۶ و موارد زیادی که به تخریب اموال عمومی و اختصاصی واردشده و درجایی ثبت و ضبط نمی‌شود. در کشور ما، وقوع حوادثی نظیر حادثه ناگوار استادیوم شهید متقی ساری، ضرورت رعایت استانداردهای موجود در استادیوم‌های فوتبال به‌خصوص در ویژگی‌ها فیزیکی و ایمنی را نمایان می‌سازد.

نخستین درگیری جدی بین تماشاگران مسابقات فوتبال به آبان ماه ۱۳۵۸ برمی‌گردد. در تاریخ ۲۵ آبان ماه ۱۳۵۸ در جریان بازی دوستانه بین دو تیم استقلال و پرسپولیس، در اواخر بازی و درحالی که نتیجه بازی یک‌بر صفر به سود تیم استقلال در جریان بود، طرفداران تیم پرسپولیس به درون زمین بازی هجوم آورده و بازی نیمه‌تمام قطع گردید. پس از آن در سال ۱۳۶۱ آشوب‌ها و اغتشاشات طرفداران مسابقات فوتبال مجدداً نمودار شد. در تاریخ ۲۶ شهریورماه و در جریان بازی دو تیم استقلال و تهران جوان در چارچوب رقابت‌های قهرمانی باشگاه‌های تهران، درحالی که نتیجه بازی یک‌بریک مساوی دنبال می‌شد، در دقیقه ۸۱ با هجوم تماشاگران به زمین‌بازی و ضرب‌وجرح داور بازی، مسابقه نیمه‌تمام رها شد. از این تاریخ به بعد عرصه رقابت‌های باشگاهی فوتبال در شهر تهران شاهد افزایش شعارهای توهین‌آمیز از جانب تماشاگران و طرفداران دو تیم طرفدار استقلال و پرسپولیس علیه یکدیگر، بازیکنان تیم‌های حریف و داوران مسابقات بود. تا اینکه به دنبال بروز اغتشاشات و آشوب از جانب تماشاگران در جریان رقابت بین تیم‌های پرسپولیس با هما و استقلال با راه‌آهن و درخواست ریاست پلیس مرکزی تهران مبنی بر تعطیلی مسابقات فوتبال دسته اول باشگاه‌های تهران، روابط عمومی تربیت‌بدنی تهران در اطلاعیه‌ای با اعلام وجود عده‌ای از عناصر نفوذی و فرصت‌طلب در بین تماشاگران که با طرح شعارهای خارج از مسائل ورزشی و ایجاد جو مسموم و ضرب‌وجرح بازیکنان وارد آوردن خسارات مالی، مسابقات فوتبال در تهران را تا اخذ موافقت پلیس تهران در رابطه با حفظ امنیت تعطیل اعلام کرد.

اولین حادثه اوباشگری که به اغتشاش اجتماعی انجامید به بازی بین دو تیم پرسپولیس با پاس مربوط می‌شود که قرار بود در تاریخ دهم مهر ۱۳۶۲ در ورزشگاه شهید شیروودی انجام شود. ازدحام بیش‌ازحد تماشاگران در

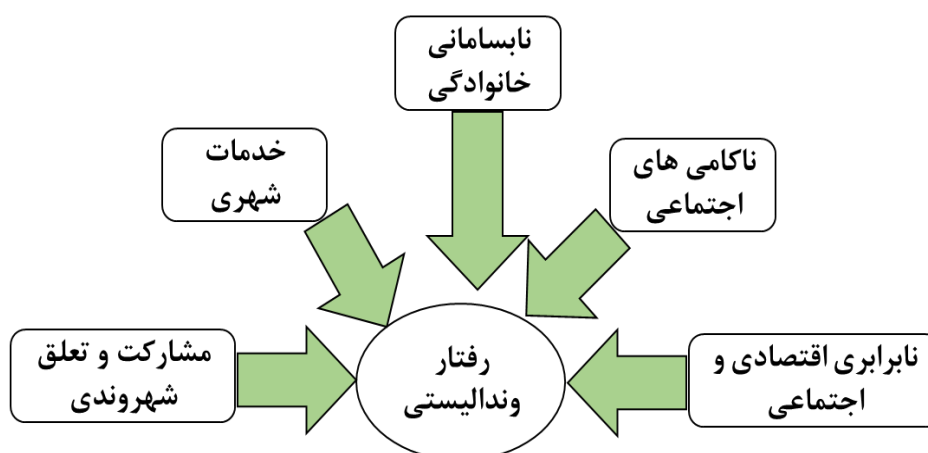
ورزشگاه شیروودی باعث شد که مسئولان هیئت فوتبال تهران بازی را لغو و به تأخیر بی اندازند. در پی این تصمیم، تماشاگران حاضر در ورزشگاه که تعداد آن‌ها بیش از ۳۰۰۰۰ نفر برآورد می‌شد، به داخل زمین هجوم آوردند تیرک دروازه‌ها را از جا درآوردند و زمین چمن ورزشگاه را با آتش کشیدند. به دنبال دخالت مأموران پلیس تماشاگران به بیرون از ورزشگاه رفتند و به اموال عمومی آسیب رساندند. در پی این حادثه، بازی‌های باشگاهی شهر تهران تعطیل اعلام شد. پس از واقعه ورزشگاه شهید شیروودی تا پایان دهه ۱۳۶۰ اتفاق و حادثه جدی خاصی توسط تماشاگران فوتبال رخ نداد و تنها در برخی از مسابقات، عده معدودی از طرفداران تیم‌ها مبادرت به پرتاب سنگ و دیگر اشیاء به داخل زمین می‌کردند؛ اما دادن شعارهای توهین‌آمیز و مبتذل از جانب طرفداران بسیار متعصب علیه تماشاگران و اعضای تیم حریف، همواره بین هر دو گروه طرفداران تیم‌های استقلال و پرسپولیس رواج داشته و در اکثر موارد، پس از اتمام بازی‌های این دو تیم زدوخوردهای جزئی بین برخی از طرفداران آن‌ها رخ می‌داد که هیچ‌گاه جنبه سازمان‌یافته و جدی نداشت و بیشتر در قالب برخوردهای انفرادی بروز می‌یافت. از اوایل دهه ۱۳۷۰ و هم‌زمان با آغاز مسابقات قهرمانی باشگاه‌های کشور موسوم به جام آزادگان در برخی از مسابقات تماشاگران و طرفداران تیم‌ها مبادرت به انجام حرکات و رفتارهای خشونت‌آمیز و پرخاش‌جویانه کرده‌اند. روز ۳۰ دی‌ماه ۱۳۷۳ در جریان مسابقه بین دو تیم پرسپولیس و استقلال تماشاگران به دنبال درگیری دو تن از بازیکنان به داخل زمین ریختند و به سمت داور مسابقه و بازیکنان حریف حمله‌ور شدند. این مسابقه نیمه‌تمام رها شد. در پی ناآرامی‌های تماشاگران دیدار مورخ دهم دی‌ماه ۱۳۸۶ دو تیم فوتبال سپاهان اصفهان و پرسپولیس تهران که در ورزشگاه فولادشهر استان اصفهان برگزار شد، تماشاگران تیم سپاهان مواد آتش‌زا و ترقه به‌طرف تماشاگران پرسپولیس تهران پرتاب کردند که یکی از مأمورین نیروی انتظامی مستقر در خط حائل جایگاه تماشاگران ۲ تیم بر اثر پرتاب ترقه از ناحیه دو چشم و سایر اعضا مصدوم شد و چشمان وی نیز تهدید به خطر نابینایی شد. در بازی فینال دوره هفتم لیگ برتر در ورزشگاه آزادی تهران ۱۹ تن از هواداران سپاهان به شکل وحشتناکی مورد ضرب و شتم پرسپولیسی‌ها قرار گرفتند. تعدادی از هواداران سپاهان که به دلیل تکمیل گنجایش استادیوم آزادی، نتوانستند از نزدیک شاهد فینال جام هفتم لیگ برتر باشند به ماشین‌های خبرنگاران، عکاسان و تصویربرداران که درب تونل استادیوم آزادی پارک بود، صدمه زدند و شیشه‌های آن‌ها را شکستند. در بازی برگشت فینال جام حذفی سال ۱۳۸۷ که در ورزشگاه آزادی برگزار شد بازیکنان پگاه پس از حضور در زمین چمن ورزشگاه مورد اهانت هواداران استقلال قرار گرفتند. همچنین درگیری‌های مختصری میان تماشاگران استقلال و پگاه روی داد که با دخالت نیروی انتظامی این مشکل برطرف شد. باین‌حال پرخاشگری تماشاگران فوتبال باشگاهی در ایران تمامی ندارد، به‌طوری‌که تماشاگران در اکثر مسابقات باشگاهی نسبت به بازیکنان، مربیان و تماشاگران تیم حریف و داوران و برگزارکنندگان مسابقات و در بعضی‌اوقات به بازیکنان و مربیان تیم خودی پرخاشگری می‌کنند.

۲-۲-۱۲- عوامل مؤثر بر بروز وندالیسم ورزشی:

وندالیسم ازجمله کژروی‌های جامعه جدید است که ناشی از تغییرات سریع اجتماعی، رشد آنمی (بی‌هنجاری) و تمایلات روزافزون انسان و ناکامی وی در رسیدن به این تمایلات است و احساس از خود بیگانگی، اجحاف، خشم و تنفیری که آن‌ها نسبت به اجتماع و محیط اطرافشان دارند که خود بیان‌کننده وضع و اختلال هنجاری در ساختار فرهنگی و اجتماعی جامعه است. وندالیسم ازجمله جرائمی است که کمتر مجازات حقوقی و کیفری در برداشته است. هنجارشکنی ضمن ایجاد خسارت‌هایی برای دولت، مبین مشکلات مهم و بزرگ‌تر برای جامعه آتی است. به‌طوری‌که پژوهشگران معتقدند که «اگر تخریب و روش‌های مخرب دیگر در بین افراد یک جامعه به‌صورت یک ارزش مثبت درآید؛ یعنی زرنگی محسوب شد؛ چون درون وی، نهادینه‌شده است، امکان تغییر یا از بین بردن آن بسیار مشکل است. به نظر آن‌ها نمایش فیلم‌های تخریب‌کننده و پرخاشگرانه در کشورهای جهان سوم به این فرهنگ دامن می‌زند؛ به‌طوری‌که این عناصر به نسل‌های بعد منتقل و در بین آن‌ها تکثیر می‌شود». زندگی در جوامع شهری، امروزه با تخریب اموال عمومی به‌عنوان یک واقعیت گریزناپذیر مطرح است. وندالیسم به‌مثابه عملی بزهکارانه باهدف تخریب آگاهانه اموال به‌عنوان یک پدیده جهان‌شمول مطرح است. در شرایطی که همبستگی متقابل فرد و جامعه از میان برود و فرد نتواند به کمک سازوکارها و ابزارهایی که جامعه در اختیارش قرار می‌دهد، به اهدافش دست یابد؛ در نتیجه از راه‌های دیگری که خلاف قانون است، سعی می‌کند به آن اهداف برسد. در نتیجه می‌گوییم فرد نابهنجار شده است؛ وقتی این حالت به‌صورت عام در جامعه شیوع پیدا می‌کند، می‌گوییم جامعه دچار آنومی یا نابسامانی شده است، به‌عبارتی دیگر با از بین رفتن ارزش‌ها و هنجار یا وضعی شدن هنجارها و ارزش‌ها اعضای جامعه دیگر ارزش‌ها و اهداف مشترکی را قبول ندارند (حسینی، نوابخش و رحیمی، ۱۳۹۸). سرکشی روزافزون انسان به‌خصوص نسل جوان، نه‌تنها نشان‌دهنده احساس اجحاف و درماندگی توأم با خشونت، پرخاشگری و آشوبگری آنان است؛ بلکه معرف تحمیلات اجتماعی و تجویزهای نادرست نیروهای قاهر و سرکوب‌گر بیرونی در جامعه‌ای است که به‌جای در نظر گرفتن ارزش‌ها، باورها، رفتارها و الگوهای فرد، گروه، قشر یا نسلی دیگر، تنها نگرش‌ها و الگوهای خود را به آنان تجویز می‌کنند. در حقیقت، وندالیسم «واکنشی است در مقابل برخی از صور فشارها، تحمیلات، ناملایمات، اجحاف‌ها و شکست‌ها که مبین تمایل به تخریب آگاهانه ارادی و خودخواسته اموال، تأسیسات و متعلقات عمومی است. پژوهشگران آسیب‌های اجتماعی دریافته‌اند که شرایط و محیط اجتماعی افراد در شکل‌گیری شخصیت و ندالها نقشی تعیین‌کننده دارد که ریشه‌های آن را در محیط خانواده می‌توان یافت. در این خصوص، دو دیدگاه متفاوت و حتی در برخی موارد متضاد در مورد وندالیسم ارائه شده است: «دیدگاه نخست، بر این باور است که وندالیسم معمولاً در خانواده‌هایی غیر منضبط با والدینی

سردرگم و مردد و نامطمئن از ارزش‌ها و فلسفه اجتماعی خویش پرورش می‌یابند و غالباً احساس درماندگی و اجحاف خود را به‌صورت قهرآمیز و پرخاشگرانه در مقابل نسل بزرگ‌تر، صاحبان قدرت و همه نهادها و سازمان‌های تأسیس‌شده در جامعه نشان می‌دهند». ریشه‌یابی این اقدام‌های تخریبی نشان می‌دهد که عمدتاً علت و منشأ این رفتارها، ناکامی و سرخوردگی برخی و یا گروهی از افراد جامعه بوده است. کما اینکه بارها شاهد بوده‌ام پس از برگزاری مسابقات فوتبال، هواداران تیم شکست‌خورده با شکستن بطری‌های شیشه‌ای معابر عمومی و اصلی و آسیب رساندن به وسایل نقلیه عمومی، نظم اجتماعی و آرامش زندگی شهری را بر هم زده‌اند و خسارت‌های قابل توجهی را به وجود آورده‌اند و یا بارها در باجه‌های تلفن عمومی شاهد بوده‌ایم که افرادی پس از ناکامی در مکالمه و از دست دادن سکه‌های خود، به تخریب باجه تلفن پرداخته‌اند. نتایج مطالعات نشان می‌دهد، از بین متغیرهای هیجان‌طلبی و عقده‌گشایی، سابقه درگیری و نزاع، تیم‌گرایی، ازهم‌گسیختگی روانی خانواده، تأثیرپذیری از گروه همسالان، تماشای فیلم‌های خشونت‌آمیز، کنترل پلیس، جماعت انبوه، بحران‌ها وقایع زندگی، سابقه رفتار مجرمانه و تحریک مطبوعات ورزشی می‌تواند از عوامل وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال می‌باشد (بخارایی و شربتیان، ۱۳۹۴).

در یک پژوهشی تجربی در سوئد به «بررسی اوباشگری خشونت طرفداران فوتبال» پرداخت شد، در این مطالعه فقدان نظارت مؤثر والدین بر رفتار فرزندان، داشتن معضل در دوره تحصیلی، دوعاملی هستند که ۵۱ درصد از تغییرات مربوط به اوباشگری را تبیین می‌کند. بین عدم نظارت والدین بر فرزندان میزان حمله آن‌ها به اموال عمومی بزهکاری ارتباط معناداری وجود دارد (استوت و همکاران، ۲۰۱۸). ازجمله سایر عوامل مؤثر بر بروز رفتارهای وندالیسمی در رویدادهای ورزشی عبارت‌اند از: نابسامانی خانوادگی، ناکامی‌های اجتماعی، خدمات شهری، نابرابری اقتصادی و اجتماعی، مشارکت و تعلق شهروندی.

شکل ۲-۱: عوامل مؤثر بر وندالیسم ورزشی

۲-۲-۱۳- پدیده‌های اجتماعی

متخصصان جامعه‌شناسی، ورزش را پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی می‌دانند که پیوندی ناگسستنی با نهادها و ساختارهای اجتماعی دارد. پدیده‌های اجتماعی می‌توانند به دلایل گوناگون تحت تأثیر عوامل خطرزا قرار گیرند و مشکلاتی را برای جامعه ایجاد نمایند. ورزش و رویدادهای ورزشی نیز به دلیل ماهیت اجتماعی آن‌ها می‌توانند متأثر از این مشکلات و خطرات باشند و درنهایت برای جامعه بحران ایجاد کنند (کویان چوگلا و همکاران، ۲۰۱۴). تروریسم، هولیگانیسم، وندالیسم و بی‌نظمی‌های جمعیت از مهم‌ترین خطرهای تهدیدکننده رویدادهای ورزشی هستند، وقوع این‌گونه حوادث ناگوار در میدان‌ها ورزشی برآیندی از کارکرد عناصر و عوامل مؤثر در حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی جامعه است و خاص یک کشور و یا یک‌رشته ورزشی نیست و در اکثر کشورهای جهان و تقریباً در همه رشته‌های ورزشی به وقوع می‌پیوندد (هال، اومهونی و ایسلی^۱، ۲۰۱۰).

در میان رشته‌های مختلف ورزشی، فوتبال جایگاه بالاتری داشته و خصوصیات این رشته ورزشی باعث جلب‌توجه مردم سراسر جهان به آن شده است. تعطیلی جلسات مهم سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشورهای مختلف و تعطیلی کسب‌وکار مردم حین برگزاری مسابقات حساس فوتبال، حاکی از هیجان مفرط حاکم بر این ورزش است. از سوی دیگر، با حرفه‌ای شدن ورزش فوتبال و افزایش هیجانات ناشی از مسابقات آن، به تدریج بر تعداد تماشاگران این رشته ورزشی افزوده شد؛ حضور تعداد زیادی از افراد در استادیوم‌های فوتبال ممکن است بروز احساسات، هیجانات واکنش‌های ناهنجار تماشاگران به صورت شعار، پرتاب اشیاء، فحاشی، جنجال، آشوب، تخریب استادیوم و یا آسیب رساندن به دیگران را در پی داشته باشد (ایمری^۲، ۲۰۱۰). برخی از محققان نیز بر این عقیده‌اند که در ورزش فوتبال بیش از سایر رشته‌های ورزشی حوادث ناگوار از جمله رفتارهای خشن و پرخاش‌جویانه بین طرفداران و هواداران تیم‌ها مشاهده می‌شود. مطالعات اجتماعی تاریخ جهان نشان داده‌اند که در هر دوره‌ای از جوامع انسانی، پدیده‌هایی ظهور کرده‌اند که با گرفتن قالب‌هایی نمادین و حرکت در معنایی فراتر از مفهوم ظاهری خود، بسیاری از اذهان و فعالیت‌های بشری را تحت تأثیر قرار داده و در سوگیری، سرعت و چگونگی حرکت جوامع نقش قابل‌توجهی ایفا کرده‌اند. فوتبال را بدون شک می‌توان یکی از قابل‌توجه‌ترین پدیده‌های جامعه بشری در زمان حال به حساب آورد. در طول اندکی بیش از یک قرن که از ظهور فوتبال در عرصه جامعه بشری گذشته است، فوتبال از شکل ورزش و عاملی برای تفریح و سرگرمی به پدیده‌های اجتماعی و مسابقات جهانی فوتبال از یک رویداد ورزشی به یک واقعه اجتماعی تبدیل شده است. در جامعه انسانی امروز، فوتبال تنها دیگر یک ورزش نیست، بلکه پدیده‌ای است که هر ساله میلیون‌ها ساعت از وقت انسان‌ها را به خود اختصاص داده است. به این پدیده اجتماعی می‌توان از زوایای گوناگون و با توجه به کارکردهای مثبت و منفی‌اش نگریست. اهمیت اجتماعی فوتبال با محبوبیت فوق‌العاده این رشته، شأن آن را

1. Hall, O'Mahony & Vieceli
2. Emery

به عنوان رایج ترین ورزش با حضور زنده تماشاگران نشان داده است. امروزه فوتبال یک رویداد بسیار مهم اجتماعی به شمار می رود و تاکنون آسیب و تلفات زیادی را موجب شده است (بکلی^۱، ۲۰۱۳).

۲-۲-۱۴- اوباشی گری در فوتبال

اوباشگری یا اوباشی گری درواقع آشکارترین جلوه خشونت در ورزش و به ویژه در فوتبال است. اوباشی گری فوتبال اغلب مربوط به اغتشاشاتی است که توسط هواداران فوتبال انجام می شود و معمولاً این تعریف شامل فعالیت های می شود که در بیشتر موارد قبل و یا بعد از مسابقه رخ می دهد. اکثر این ازدحام ها خودجوش بوده، لیکن برخی از آنان برنامه ریزی شده هستند که خود را مرتبط به یک تیم با باشگاه خاص مرتبط می کنند. در تعریف تحت اللفظی اوباشی گری آن را به معنای گروه های تبهکار از آشوبگران جوان تعریف می کنند. یا در تعریف دیگر اوباشگری در فوتبال شامل رفتار پرخاشگرانه ای بین گروه های هوادار مدعی است که بعضاً خودانگیخته یا خودجوش بوده که معمولاً به ستیزه جوئی حمله به پلیس و فحاشی ختم می شود. تعاریف مختلف و گوناگونی از اوباشی گری مطرح شده است که در یک جمع بندی کلی می توان به کلیه رفتارهای پرخاشگرانه و خشونت آمیز هواداران فوتبال اطلاق کرد که قبل و بعد از مسابقات در داخل و بیرون استادیوم ها به صورت جمعی از آن ها سر می زد این رفتار می تواند به صورت خودجوش و خودانگیخته و یا در بعضی موارد هم از پیش برنامه ریزی شده باشد. این رفتار می تواند از فحاشی تا قتل را در برگیرد. واژه اوباشگر و یا هولیگان از تابستان ۱۸۹۸ در گزارش پلیس لندن مطرح گردید. واژه هولیگان نیز با الهام از نام پاتریک هولیگانه از ساکنان خانواده ای ایرلندی ویکتوریا که بی رحم بوده اند گرفته شده است. این خانواده ایرلندی که در قرن ۱۸ به لندن مهاجرت کردند، خانواده ای باج گیر بودند و نام سرپرست خانواده «پاتریک هولیگانه» بود و به تدریج هولیگان، اوباش معنی گرفت و برای توصیف رفتار خشونت آمیز هواداران ورزشی به کار برده می شود (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۲۸۰). از سوی دیگر واژه ی هولیگان نام مراسم عبادی فرقه خشونت طلب هندی نیز هست. لذا هولیگانیسم یا آشوبگری در معنای خاص بر مبنای این دو سابقه ی تاریخی شکل گرفته و از آن در جهت مدل سازی خشونت تماشاگران فوتبال استفاده شده است. در انگلستان اوباش ها (هولیگان ها) با عقاید و افکار تعصب آمیز، به وجود آورنده وقایع فاجعه آمیز بسیاری در ورزشگاه ها بوده اند. در ایتالیا نیز علاقه دیوانه وار و بیمارگونه برخی از طرفداران تیم های فوتبال و نیز رفتارهای پرخاش جوینه و دیوانه گرانه آنان در عرصه مسابقات فوتبال سبب اتفاقات ناگوار بسیاری شده است. به نظر برخی از پژوهشگران از بین تمام فعالیت های ورزشی، فوتبال یکی از ورزش هایی است که سبب رفتار اوباشگرانه به مفهوم عام آن می شود (خدایاری، پاهکیده و حمیدی، ۱۳۹۶).

۲-۲-۱۵- رفتار خشونت آمیز تماشاگران

رشد خشونت و اوباشی گری در فوتبال مرهون رشد اقتصاد و صنعتی شدن جوامع و آمیخته شدن فوتبال با صنعت و اقتصاد و تبدیل آن به یک ارزش مستقل و نهایتاً ظهور کارکردهای منفی فوتبال دانست؛ بنابراین گسترش و فراوانی خشونت در ورزش فوتبال به دلیل این است که هدف و ارزش فوتبال به عنوان یک ورزش در قالب کارکردهای مثبت فوتبال فراموش شده و خود ورزش فوتبال به یک ارزش تبدیل شده است ارزشی که با سود و زیان درهم آمیخته شده و این آمیزش سبب بروز کارکردهای منفی مثل خشونت برای میل به سود بیشتر شده است. همچنین خشونت تماشاگران و هولیگانیزم از دهه ۱۹۶۰ به بعد به ویژه میان پژوهشگران انگلیسی مطرح شد. فراوانی و گستره خشونت تماشاگران فوتبال در دو بعد مکانی و زمانی قابل بررسی است. در بعد مکانی کشورهای اروپائی به ویژه انگلستان با توجه به رشد چشم گیری که در فوتبال داشته اند، در این امر پرچمدار هستند. طبیعتاً کارکرد منفی آن نیز می تواند درجایی که فوتبال وجود دارد به وجود آید. یکی از مهم ترین حادثه مربوط به کشته شدن ۳۹ نفر و زخمی شدن ۶۷۰ نفر از تماشاگران در بازی دو تیم لیورپول انگلیس و یوونتوس ایتالیا در ورزشگاه هیسل می باشد. در کشورهای انگلستان و ایتالیا و فرانسه و آلمان و هلند و ترکیه ما شاهد خشونت در بین تماشاگران فوتبال هستیم درواقع کشورهای که صاحب فوتبال هستند به نوعی خشونت در آنها بیشتر است در بین کشورهای دیگر، کشورهای آمریکای جنوبی به ویژه آرژانتین و برزیل نیز دارای آمار ویژه ای در زمینه خشونت بین تماشاگران فوتبال هستند. برای نمونه در جریان دیدارهای دور برگشت مسابقات قهرمانی باشگاه های برزیل در ورزشگاه ریودوژانیرو، بر اثر فرو ریختن نرده های اطراف زمین ۷۰ نفر زخمی شدند طبق تصاویر درگیری میان نگهبانان و گروهی از تماشاگران موجب در هم شکستن نرده ها شده بود (احسانی و همکاران، ۱۳۹۸).

در کشورهای آفریقائی و آسیائی هم به تناوب این خشونت وجود دارد لیکن در صد آن با کشورهای اروپائی و آمریکای جنوبی متفاوت است. کشورهای اروپائی و آمریکای جنوبی به لحاظ تاریخی و زمانی مقدم تر بوده و قدمت بیشتری نسبت به کشورهای آسیائی دارند. در بین کشورهای آسیائی ژاپن و چین نیز در این قضیه دارای حوادث و اتفاقاتی بوده اند. کشور ایران نیز به ویژه در رقابت بین دو تیم استقلال و پرسپولیس در بعد از انقلاب دارای خشونت هایی بوده است که بیشتر بین بازیکنان بوده و بین تماشاگران آن چنان مطرح نبوده است. خشونت آمیزترین حادثه مربوط به مسابقه دو تیم استقلال و فجر سپاهی شیراز در سال ۱۳۷۹ بوده است. در این بازی به علت پرتاب سنگ و نارنجک از سوی تماشاگران و عدم کنترل اوضاع از سوی پلیس بازی نیمه تمام رها شد. در پایان بازی نیروی انتظامی برای اولین بار

چند بازیکن از این دو تیم را دستگیر کرد. کمیته انضباطی فدراسیون فوتبال هفت بازیکن از دو تیم را از دو بازی تا ۱۸ ماه محروم و به تناسب بین یک تا ده میلیون ریال جریمه نقدی کرد. مکان خشونت و زمان آن بستگی فراوان به پیشگیری وضعی، شناسایی، دیده شدن و جلوگیری از گمنامی و ندال ها و تماشاگرانی که مبادرت به خشونت می کنند نیز دارد. مثلاً در سال های نه چندان دور تنها با یک دوربین کل ورزشگاه ها پوشش داده می شد و این موضوع توان نظارتی را پایین می آورد. از این رو؛ به کارگیری وسایل نظارتی بسیار با اهمیت است. گستره و فراوانی خشونت بین تماشاگران فوتبال در جایی که نظارت پایین است بیشتر است.

خشونت در کشورها و مناطق و باشگاه هایی که بعد مذهبی و اخلاقی آنان واقعاً قوی است نسبتاً کمتر از مکان هایی است که مذهب و اخلاق جایی ندارد. مثلاً در کشور ایران به لحاظ وجود تعالیم اسلامی در حفظ و حرمت خون و مال مسلمان، در هر حال عده ای از روی آوردن و دست زدن به این امور اجتناب می کنند. عوامل و علل گوناگونی می تواند در بعد زمانی، در رشد و گسترش خشونت بین تماشاگران فوتبال مؤثر شده مسائل سیاسی و امنیتی از اهم این مسائل است که می تواند در اغتشاشات سیاسی، خشونت تماشاگران فوتبال نمود بیشتری پیدا کند. به طور کلی موارد زیر در ارتباط با فوتبال و خشونت قابل تأمل است:

- خشونت در بین تماشاگران فوتبال به صورت کم یا زیاد در اکثر نقاط دنیا وجود دارد.
- کشورهای اروپایی و آمریکای مرکزی به لحاظ اینکه صاحب فوتبال و سبک هستند خشونت در آنان بیشتر است.
- مردان بیش از زنان و نوجوانان و جوانان بیش از سایرین مرتکب اعمال خشونت آمیز می شوند.
- شدت و ضعف قوای سخت افزاری و کنترلی و نظارتی بر میزان خشونت تماشاگران بسیار مؤثر است.
- مذهب و اخلاق بر میزان خشونت تماشاگران بسیار تأثیر گذارند.
- عوامل متعدد اجتماعی و روانی و زیستی بر میزان خشونت بین تماشاگران فوتبال مؤثر است که به نوبه خود نیاز به بررسی میدانی دارد.
- با رشد و گسترش فوتبال در کشورهای مختلف جهان رفتار تماشاگران نیز تغییر می یابد و تماشاگران همسو با رشد فوتبال، به سوی ویژگی ها و اهداف خاص تماشاگران اروپایی و آمریکای جنوبی حرکت می کنند.
- گستره خشونت تماشاگران فوتبال در بازی های ملی در کشورهایی نظیر آلمان و ژاپن و حتی ایران و انگلستان بیش از سایر کشورهاست که دلایلی نظیر تعصب ملی و نژادپرستی از آن مقوله است.

- خشونت تماشاگران فوتبال تبعه یک کشور محدود به آن کشور نیست و فراملی شده است این امر به‌ویژه در کشورهای اروپایی به دلیل نزدیکی و کوچکی و اتحاد در قالب مثلاً کشورهای عضو اتحادیه اروپا با کشورهای مشترک‌المنافع بیشتر است. هواداران انگلیسی در ایتالیا با هواداران آلمانی درگیر شده و خشونت در مکانی را به وجود می‌آورند که هیچ ارتباطی از بعد رقابتی برای محل خشونت ندارد. لذا امروزه دامنه خشونت تماشاگران فوتبال از بعد ملی فراتر رفته و بعد فراملی به خود گرفته است.

- در بعد زمانی صرف‌نظر از سال‌های مورد اشاره و کلیت گسترش خشونت تماشاگران باید اشاره کرد که زمان خشونت در بین تماشاگران را به قبل از بازی فوتبال، در حین بازی و بعد از آن می‌توان تقسیم کرد (آقایی، ۱۳۹۶: ۵۳).

عزیمت جمعی و گروهی تماشاگران به ورزشگاه به‌ویژه در رقابت بین دو تیم رقیب سنتی و شعارهای تحریک‌آمیز می‌تواند قبل از بازی فوتبال اغتشاشاتی را به وجود آورد. مثلاً در بازی استقلال و پرسپولیس ساعت‌ها قبل از بازی تماشاگران در ورزشگاه حاضر و شعارهایی را علیه تیم حریف سر می‌دهند؛ که این امر می‌تواند سبب خشونت قبل از بازی باشد. بیشترین خشونت‌ها را باید در حین بازی و بعد از بازی فوتبال بین تماشاگران دانست که به شکل‌های مختلف و خاصی نمود پیدا می‌کند. این خشونت‌ها می‌تواند در اثر شکست تیم موردعلاقه یا در اثر پیروزی تیم محبوب و هیجانات پس‌از آن باشد. ارقامی که در خصوص کشته‌شدگان مسابقات فوتبال ارائه می‌شود بیشتر مربوط به حادثه‌های اتفاقی و ناگهانی است تا مستقیماً مرتبط با خشونت تماشاگران باشد. مثلاً به لحاظ ازدحام جمعیت و کهنه بودن تأسیسات ورزشگاه جایگاه تماشاچیان فرومی‌ریزد و ده‌ها انسان کشته یا زخمی می‌شوند. اگر این موارد را کنار بگذاریم تعداد قتل‌هایی که در ارتباط با خشونت ارتكابی بین تماشاگران اتفاق می‌افتد خیلی کم است؛ بنابراین خشونت تماشاگران از نظرات تلفات جسمانی خیلی کم است. به عبارتی تماشاگران بیشتر قربانی ساخت‌وساز نامناسب جایگاه‌ها شده‌اند. بعضاً افکار عمومی توسط آمار و اطلاعات جرایم صداوسیما تحت تأثیر قرار می‌گیرند. قوای حاکم بعضاً با مقایسه حجم و شدت وخامت خشونت بین تماشاگران فوتبال در نقاط مختلف دنیا سعی در کم‌اهمیت جلوه دادن یا کم‌حجمی خشونت بین تماشاگران فوتبال دارند که اهداف خاصی در پی آن نهفته است. این واقعیت را نمی‌توان انکار نمود که خشونت بین تماشاگران فوتبال در حال رشد و زیاد شدن است و نمی‌توان آن را انکار کرد یا آن را به‌عنوان معضلی اجتماعی مطرح نکرد (انوشه، آقامحسینی فشمی و موسوی نقابی، ۱۳۹۷).

۲-۲-۱۶- خشونت و پر خاشگری در ورزش فوتبال ایران

سابقه برگزاری دیدارهای باشگاهی فوتبال در ایران به دهه ۱۳۵۰ برمی‌گردد که مسابقات قهرمانی باشگاه‌های کشور تحت عنوان «جام تخت جمشید» آغاز گردید. پس از شروع این مسابقات، رقابت‌های قهرمانی باشگاه‌های

تهران و همراه با آن مسابقات قهرمانی باشگاه‌های شهرستان‌ها و استان‌های کشور نیز به راه افتاد ورزش فوتبال که پیش از آن و از دهه ۱۳۲۰ به صورت رسمی در ایران دارای فدراسیون فوتبال و تیم ملی شده بود، از رونق و رواج بیشتری برخوردار شده بود؛ اما آغاز خشونت و پرخاشگری در ورزش فوتبال به سال ۱۳۵۲ بازمی‌گردد که در جریان بازی‌های باشگاهی بین برخی از ورزشکاران - و نه تماشاگران - درگیری‌هایی رخ داد. پس از آن گاهوبیگاه در جریان برخی از بازی‌های بین بازیکنان تیم رقیب، یا بین بازیکنان و مربیان برخوردهایی بعضاً خشونت‌آمیز رخ داد؛ اما این برخوردها هیچ‌گاه به تماشاگران سرایت نکرد و تماشاگران و طرفداران تیم‌ها جز در چارچوب هنجارهای مربوط به خود در داخل ورزشگاه‌ها که در نهایت به شعارهای توهین‌آمیز ختم می‌شد، با یکدیگر به شکل فیزیکی درگیر نمی‌شدند. افزون بر این، موارد مربوط به خرابکاری و آشوبگری به میزانی تقریباً طبیعی و در حد قابل اغماض رخ می‌داد. نخستین درگیری جدی بین تماشاگران مسابقات فوتبال به آبان ماه ۱۳۵۸ برمی‌گردد. در تاریخ ۲۵ آبان ماه ۱۳۵۸ در جریان بازی دوستانه بین دو تیم استقلال و پرسپولیس، در اواخر بازی و درحالی که نتیجه بازی یک‌بر صفر به سود تیم استقلال در جریان بود، طرفداران تیم پرسپولیس به درون زمین بازی هجوم آوردند و بازی نیمه تمام قطع گردید (کارگر و همکاران، ۱۳۹۵). پس از آن در سال ۱۳۶۱ آشوب‌ها و اغتشاشات طرفداران مسابقات فوتبال مجدداً نمودار شد. در تاریخ ۲۶ شهریورماه و در جریان بازی استقلال و تهران جوان در چارچوب رقابت‌های قهرمانی باشگاه‌های تهران، درحالی که نتیجه بازی یک‌بریک مساوی دنبال می‌شد، در دقیقه ۸۱ با هجوم تماشاگران به زمین بازی و ضرب و جرح داور بازی، مسابقه نیمه تمام رها شد. از این تاریخ به بعد عرصه رقابت‌های باشگاهی فوتبال در شهر تهران شاهد افزایش شعارهای توهین‌آمیز از جانب تماشاگران و طرفداران دو تیم طرفدار استقلال و پرسپولیس علیه یکدیگر، بازیکنان تیم‌های حریف و داوران مسابقات بود. تا اینکه به دنبال بروز اغتشاش و آشوب از جانب تماشاگران در جریان رقابت بین تیم‌های پرسپولیس با هما و استقلال با راه‌آهن و درخواست ریاست مرکزی پلیس تهران مبنی بر تعطیلی مسابقات فوتبال دسته اول باشگاه‌های تهران، روابط عمومی تربیت بدنی تهران در اطلاعیه‌ای با اعلام وجود عده‌ای از عناصر نفوذی و فرصت طلب در بین تماشاگران محترم که با طرح شعارهایی خارج از مسائل ورزشی و ایجاد جو مسموم و ضرب و جرح بازیکنان وارد آوردن خسارات مالی، مسابقات فوتبال در تهران را تا اخذ موافقت پلیس تهران در رابطه با حفظ امنیت تعطیل اعلام کرد (کوهی، ۱۳۹۷: ۷۲).

اولین حادثه اوباشگری که به اغتشاش اجتماعی انجامید به بازی بین دو تیم پرسپولیس با پاس مربوط می‌شود که قرار بود در تاریخ ۱۷ مهر ۱۳۶۲ در ورزشگاه شهید شیرودی انجام شود. ازدحام بیش از حد تماشاگران در ورزشگاه شیرودی باعث شد که مسئولان هیئت فوتبال تهران بازی را لغو به تأخیر انداختند و در پی این تصمیم تماشاگران حاضر در ورزشگاه که تعداد آن‌ها بیش از ۳۰ هزار نفر برآورد می‌شد، به داخل زمین هجوم آوردند، دیرک دروازه‌ها را از جا درآوردند و زمین چمن ورزشگاه را به آتش

کشیدند. به دنبال دخالت مأموران پلیس، تماشاگران به بیرون از ورزشگاه رفتند و به اموال عمومی آسیب رساندند. در پی این حادثه، بازی‌های باشگاهی فوتبال تهران تعطیل اعلام شد. پس از واقعه ورزشگاه شیروودی تا پایان دهه ۱۳۶۰ اتفاق و حادثه جدی توسط تماشاگران فوتبال رخ نداد و تنها در برخی از مسابقات، عده معدود از طرفداران تیم‌ها مبادرت به پرتاب سنگ و دیگر اشیاء به داخل زمین می‌کردند؛ اما دادن شعارهای توهین‌آمیز و مبتذل از جانب طرفداران بسیار متعصب علیه تماشاگران و اعضای تیم حریف همواره بین هر دو گروه طرفداران تیم‌های استقلال و پرسپولیس رواج داشته و در اکثر موارد، پس از اتمام بازی‌های این دو تیم زدوخوردهایی جزئی بین برخی از طرفداران آن‌ها رخ می‌داد که هیچ‌گاه جنبه سازمانی یافته و جدی نداشت و بیشتر در قالب برخوردهای انفرادی بروز می‌یافت. پس‌از آن در اوایل دهه ۱۳۷۰ و هم‌زمان با آغاز مسابقات قهرمانی باشگاه‌های کشور موسوم به «جام آزادگان» در برخی از مسابقات تماشاگران و طرفداران تیم‌ها مبادرت به انجام حرکات و رفتارهای خشونت‌آمیز و پرخاش‌جویانه کرده‌اند (ولیزاده، ۱۳۹۷: ۴).

۲-۲-۱۷- آثار و نتایج رفتار خشونت‌آمیز تماشاگران فوتبال:

ورزش فوتبال با توجه به تعداد زیاد هواداران و طرفداران، در رأس محبوب‌ترین ورزش‌های دنیا قرار دارد که دارای کارکردهای مثبت زیر است:

اول: عرصه‌ای برای تخلیه هیجانات خشونت‌آمیز و پرخاشگرانه به حساب می‌آید.

دوم: یکی از عوامل مهم اجتماعی شدن در یادگیری نقش‌های اجتماعی محسوب می‌شود.

سوم: احترام به اصول و قوانین اجتماعی آموزش داده می‌شود.

چهارم: از عوامل اتحاد بین مردم و اقوام مختلف است.

پنجم: تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری و حس همکاری و ...

ششم: تقویت روحیه ملی برای افتخار در سطح جهانی

هفتم: جایگزین مناسب برای انحراف‌های نظیر اعتیاد و فعالیت‌های جنایی است.

هشتم: بهترین ابزار برای پر کردن اوقات فراغت جوانان است.

با دقت در این کارکردها به انضمام اهداف دینی، اسلامی کلیه ورزش‌ها، می‌توان گفت که خشونت بین تماشاگران فوتبال ما را از کارکردهای فوق‌دور می‌کند و خود به‌عنوان کارکردی منفی به‌صورت مستقل می‌تواند موارد هشت‌گانه ذیل را زیر سؤال ببرد. ورزشی که خود برای تخلیه هیجانات خشونت‌آمیز است خود به‌عنوان عامل خشونت ظهور می‌کند. به‌جای احترام به قوانین بی‌احترامی صریح به قوانین پررنگ می‌شود. خاصیت جایگزینی انحرافات خود را از دست‌داده و خود به‌عنوان انحراف شناخته می‌شود و خشونت در فوتبال به‌ویژه در بین تماشاگران خود سبب فعالیت‌های جنایی متعدد خواهد گردید. وقتی فوتبال نه به‌عنوان ورزش بلکه

به عنوان یک هدف نهائی مدنظر قرار گرفت کارکردهای مثبت خود را از دست داده و کارکردهای مثبت کاملاً معکوس خواهد شد. خشونت تماشاگران ممکن است در بعد وسیع منجر به التهاب در جامعه ورزشی شده و این التهاب به عامه مردم جامعه منتقل شود. احساس عدم امنیت در ورزشگاه‌ها و مسابقات فوتبال عاملی خواهد بود تا والدین از حضور فرزندان خود در ورزشگاه‌ها ممانعت به عمل آورند. بیم آسیب‌های مثل خرد شدن اتومبیل‌ها و اموال شخصی یکی دیگر از ضررهای موجود است. هزینه فراوانی که به وسایل نقلیه عمومی و خدمات عمومی مثل باجه‌های تلفن و شیشه‌های مغازه‌ها و اتوبوس‌ها ورزشگاه‌ها وارد می‌آید همه و همه هزینه‌ای است که از آثار خشونت در ورزش فوتبال است. هزینه‌ای که در اثر خشونت بر جامعه تحمیل می‌شود به همین جا ختم نمی‌شود. درگیری دستگاه عدالت قضائی و قوای انتظامی در برخورد با خشونت تماشاگران فوتبال همه و همه مستلزم وقت و هزینه بسیاری است که بر دوش جامعه تحمیل می‌شود. در بعد بین‌المللی و فراملی نیز آسیب‌های فراوانی را در ابعاد معنوی و مادی به وجود می‌آورد. شناختن تماشاگران انگلیسی به عنوان آشوب‌گران و اوباشگر تأثیر جبران‌ناپذیری است که می‌تواند ناشی از خشونت تماشاگران فوتبال باشد. محرومیت‌های سازمان‌های بین‌المللی مثل فیفا از دیگر آثار و نتایج مخرب خشونت تماشاگران فوتبال است. محروم کردن تیم ملی یک کشور از حضور تماشاگران تنبیهی است که با شرافت و آبروی یک ملت در ارتباط است. بعضاً این تنبیه تشدید شده و بازی که باید در یک کشور برگزار شود به لحاظ مسائل امنیتی ناشی از خشونت تماشاگران به کشورهای دیگر ارجاع می‌شود. وندالیسم می‌تواند در نظم عمومی اختلال ایجاد کند و بر فرسایش کیفیت زندگی شهری تأثیر منفی گذاشته و افت کاری و استفاده از اماکن تفریحی عمومی مثل ورزشگاه‌ها را کاهش دهد؛ اما احساس عدم امنیت شهروندان در مسابقات فوتبال چه قبل و چه بعد از آن می‌تواند در وضع معیشتی، ترافیک و ... اختلال ایجاد نماید و ضررهای غیرقابل جبران را به وجود آورد. آشوبگری و نزاع ناشی از خشونت تماشاگران، بزه دیدگان جسمی را نیز به دنبال دارد که ممکن است تا آخر عمر دچار نقص عضو شوند. نتیجه اینکه آمار و نتایج مخرب خشونت تماشاگران فوتبال در بعد معنوی و روانی و اقتصادی و امنیتی مورد بررسی قرار گرفته و در بعد ملی و فراملی مورد توجه قرار می‌گیرد. بیشترین آسیب و آثار خشونت تماشاگران در بعد اقتصادی و هزینه‌ای که در اثر تخریب اموال عمومی به وجود می‌آید مدنظر است. از دست دادن کارکردهای مثبت فوتبال و به دنبال این کارکردهای منفی و دهن‌کجی کردن به ارزش‌های دینی در تثبیت پدیده خشونت تماشاگران از دیگر آثار و آسیب‌های خشونت تماشاگران است. از دست دادن روحیه تلاش و مسئولیت‌پذیری و رقابت و عدم گرایش به ورزش و تماشای آن زمینه فراغت و سلامت افراد را نیز از بین خواهد برد و در تأثیر غیرمستقیم خود مجدداً هزینه‌ای دیگر را بر دوش جامعه تحمیل خواهد کرد. آثار و آسیب‌های خشونت تماشاگران فوتبال در کوتاه‌مدت، به هزینه‌های اقتصادی مربوط می‌شود و در بلندمدت در بعد فرهنگی و اجتماعی آثار مخرب خود را بر جای می‌گذارد. تکرار خشونت بین تماشاگران سبب ترویج

خرده‌فرهنگ خشونت و احساس صاحب حق بودن تماشاگران در خشونت کلامی و فیزیکی خواهد شد. خرده‌فرهنگی که در تضاد با فرهنگ عامه جامعه بوده و به نابهنجاری تبدیل خواهد شد (آقایی، ۱۳۹۶).

۲-۲-۱۸- عوامل مؤثر بر بروز رفتار خشونت‌آمیز تماشاگران فوتبال

پدیده‌های اجتماعی تحت تأثیر عوامل مختلفی امکان ظهور و بروز پیدا می‌کنند و کمتر اتفاق می‌افتد که یک پدیده اجتماعی، تنها تحت تأثیر یک عامل بروز پیدا کند. رفتارهای خشونت‌آمیز و پرخاشگرانه تماشاگران فوتبال نیز به‌عنوان یک پدیده اجتماعی از این قاعده مستثنا نبوده و عوامل مختلف روان‌شناختی و جامعه‌شناختی در بروز رفتار آن‌ها تأثیرگذار است. مطالعات علمی انجام‌شده در زمینه‌ی خشونت و پرخاشگری تماشاگران فوتبال هرکدام در شرایط و بسترهای اجتماعی خاصی انجام‌شده‌اند؛ بنابراین محققین مختلفی که در این زمینه به تحقیق و پژوهش پرداخته‌اند، به عوامل مختلفی که در بروز این ناهنجاری اجتماعی مؤثر هستند، توجه داشته‌اند. تمرکز پژوهشگران و محققان به متغیرها و عوامل گوناگون در بروز و ظهور یک پدیده خاص نباید باعث اشتباه و گمراهی در تبیین آن پدیده شود. به‌طور مثال در این خصوص برخی محققان بیشتر به طبقه اجتماعی، بیکاری، وضعیت دآوری، مصرف مشروبات الکلی تماشاگران فوتبال و تأثیر آن‌ها بر رفتارهای نابهنجار تأکید دارند. در صورتی که سایر پژوهشگران بر عواملی از قبیل سن، وضعیت تأهل، تربیت خانوادگی، عوامل اجتماعی شدن و تهییج تماشاگران از طرف مربیان و بازیکنان تأکید دارند. برخی دیگر از محققان برخلاف دو گروه یادشده بر نقش نیروی انتظامی در بروز رفتارهای اوباشی‌گری در فوتبال تأکید دارند. نتایج مطالعات انجام‌شده در داخلی کشور نیز بیشتر بر متغیرهایی همچون جمعیت انبوه، سن، تعصب به تیم، سابقه‌ی درگیری و حساسیت مسابقه تأکید داشته‌اند؛ و سایر پژوهشگران نیز متناسب با شرایط پژوهش خود هر یک بر عوامل خاصی تأکید داشته‌اند که بعضاً با عوامل مورد بررسی توسط دیگران متفاوت است. این اختلافات در شناسایی عوامل تأثیرگذار بر خشونت و اوباشی‌گری تماشاگران فوتبال، از طرف پژوهشگران مختلف نشئت گرفته از زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و ساختاری خاصی است که پدیده خشونت و اوباشی‌گری تماشاگران فوتبال در آن امکان بروز و ظهور پیدا می‌کند (پورزرنگار و انتشاری، ۱۳۹۷).

بررسی‌های انجام‌شده در خصوص علل پرخاشگری و بروز رفتارهای غیراجتماعی تماشاگران فوتبال در ایران بیانگر این است که تنش در محیط خانواده و رفتارهای نامناسب والدین، ارتباط با دوستان دارای سابقه جرم، حساسیت مسابقه، حرکات و عملکرد و رفتار پرخاش جویانه بازیکنان در هنگام بازی و کیفیت دآوری تنها به‌طور موردی و با توجه به شرایط حاکم بر بازی‌ها بر میزان خشونت و اوباشگری هواداران تأثیر زیادی دارند. همچنین دلایل و عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هم در افزایش روند خشونت

در فوتبال ایران نقش دارند. در ادامه به برخی از این عوامل و نقش هرکدام از آن‌ها در شکل‌گیری و بروز رفتارهای خشونت‌آمیز و پرخاشگرانه پرداخته خواهد شد.

۲-۲-۱۸-۱- زیرساخت‌ها و رفتار تماشاگران

زیرساخت، تسهیلات و ساختارهای فیزیکی اولیه جهت انجام عملیات و فرایندهای اجتماعی است. استادیوم‌های فوتبال، زیرساخت‌های اصلی این رشته پرطرفدار در ایران به شمار می‌رود. رعایت استانداردهای لازم در این استادیوم‌ها، از جنبه‌های مختلفی نظیر ایمنی، بالا بردن کیفیت مسابقات، جلب تماشاگر بیشتر به استادیوم، دریافت مجوز میزبانی مسابقات فوتبال در سطوح بین‌المللی و غیره حائز اهمیت است (کارگر و همکاران، ۱۳۹۵). عدم توجه به سخت‌افزارهای اماکن ورزشی (استانداردهای ساخت‌وساز اماکن ورزشی، ایمنی، زیبایی سازه، طراحی تأسیسات، ورودی‌ها، خروجی‌ها و غیره) منجر به بروز بحران در اماکن و رویدادهای ورزشی می‌شود. بازبینی تجهیزات و امکانات استادیوم‌های فوتبال و نصب سیستم‌های حفاظت فیزیکی از جمله عواملی است که در امنیت استادیوم‌های فوتبال ایران مؤثر است و ساختار نامناسب استادیوم مهم‌ترین عاملی است که باعث نارضایتی تماشاگران و درنهایت بروز واکنش‌های رفتاری نامناسب از سوی آن‌ها می‌شود. در همین زمینه، تیلور^۱ (۱۹۹۱) در بررسی علل بروز حادثه استادیوم هیلزبرو^۲ وضعیت ضعیف استادیوم فوتبال را مهم‌ترین عامل به وجود آمدن آن فاجعه دانست. مهم‌ترین علت حادثه استادیوم هیلزبرو که منجر به مرگ ۳۹ تماشاگر شد، مشکلات مربوط به چینش صندلی‌های استادیوم گزارش شد (استیسی هال^۳، ۲۰۱۰) که مرتبط با ساختار استادیوم است و لذا صندلی دار کردن اجباری همه استادیوم‌ها و همچنین جدا کردن تماشاگران از یکدیگر از طریق فواصل امنیتی^۴ بین بلوک‌های تماشاگران (استیسی هال، ۲۰۱۰) و نیز جدا کردن جایگاه هواداران دو تیم از یکدیگر (سوانسون^۵، ۲۰۱۲) از جمله اقدامات پیشگیرانه امنیتی دولت انگلستان جهت پیشگیری از وقوع مجدد حوادث ناگوار بود. دولت انگلستان برای مدیریت رفتار تماشاگران و افزایش ضریب امنیتی استادیوم‌ها استانداردهایی را برای طراحی و ساخت آن‌ها وضع کردند؛ این استانداردها مواردی همچون سیستم دوربین‌های مداربسته، اتاق کنترل مجهز و اتاق حبس یا زندان کوچکی در داخل استادیوم جهت نگهداری موقت افراد خاطی را شامل می‌شد (استیسی هال، ۲۰۱۰). خیرری، سجادی، دوستی و محمدیان (۱۳۸۹). با بررسی وضعیت خطرات احتمالی در استادیوم‌های فوتبال ایران به این نتیجه رسیدند که علامت‌ها و تابلوهای هدایت‌کننده مناسبی در استادیوم‌های ایران وجود ندارد و در بیشتر این‌ها استادیوم جایگاه‌های تماشاگران فاقد صندلی‌های شماره‌گذاری شده هستند. به اعتقاد این

1. Taylor
2. Hillsborough
3. Stacey Hall
4. Buffer zone
5. Swenson

محققان بدون شماره‌گذاری صندلی‌ها، امکان ایجاد نظم کامل در نشست تماشاگران وجود نخواهد داشت. به‌علاوه شماره‌گذاری دقیق صندلی‌ها این امکان را به مأموران امنیتی می‌دهد که در صورت بروز حادثه به سرعت وارد عمل شوند. استیسی هال (۲۰۱۰) استفاده از فناوری‌هایی همچون دوربینهای مداربسته به تعداد کافی، اتاق کنترل مجهز، سیستم اطفاء حریق و زنگ خطر خودکار، درب‌های تک‌گذر و گیت‌های الکترونیکی، سیستم بلیت‌فروشی الکترونیکی به همراه بلیت‌های الکترونیکی و غیره را یکی از مهم‌ترین عوامل امنیت بخشی به استادیوم‌های انگلستان می‌داند. امروزه در بسیاری از استادیوم‌های انگلستان علاوه بر فناوری‌های فوق‌الذکر، از دستگاه‌های چهره‌نگاری^۱ برای شناسایی هواداران و ایجاد پایگاه اطلاعات مربوط به تماشاگران استفاده می‌شود که در مدیریت رفتار تماشاگران و ارتقاء امنیت این استادیوم‌ها بسیار مؤثر است. استفاده از دوربینهای مداربسته جهت نظارت و کنترل کل استادیوم و نیز استفاده از سیستم کنترل الکترونیکی بلیت جهت جلوگیری از ازدحام جمعیت در ورودی‌های استادیوم نیز از مهم‌ترین اقداماتی است که در حیطه فناوری در استادیوم‌های ورزشی استرالیا به‌کاربرده می‌شود (سیسلاک^۲، ۲۰۰۹). به‌طور کلی، بیشتر تحقیقاتی که در زمینه زیرساخت‌های استادیوم‌ها و نیز مباحث مربوط به کنترل خشونت و پرخاشگری در استادیوم‌ها صورت گرفته است به استفاده از فناوری دوربینهای مداربسته تأکید داشته‌اند.

۲-۱۸-۲-۲- عوامل فرهنگی – اجتماعی و رفتار تماشاگران

توسعه روزافزون ورزش باعث شده است که مرزهای جغرافیایی، نژادی، قومی، سیاسی و عقیدتی را درنورد. همچنین ورزش به‌عنوان پدیده‌ای اجتماعی، قادر است عناصر موجود در ساختارهای اجتماعی و فرهنگی را تقویت کنند یا آن‌ها را به شیوه‌ای جدید تغییر دهد. فوتبال به علت تأثیر قابل‌ملاحظه‌ای که در ارتقای ارتباطات اجتماعی و تغییرات فرهنگی جوانان و جامعه دارد، موردتوجه محققان علوم اجتماعی است. فوتبال از منظر تعامل و تداخل فرهنگی اهمیت بسزایی برای جامعه‌شناسان دارد و از طرفی ورزش به‌عنوان واسطه‌ای جهت مشاهده تغییرات فرهنگی جامعه موضوعی مهم به شمار می‌آید. میزان بهره‌وری و اثربخشی آموزه‌های فرهنگی را می‌توان در رفتار نوجوانان و جوانان پرشور و اشتیاق و علاقه‌مند به فوتبال مشاهده کرد. این همان موضوعی است که جامعه‌شناسان نیز از آن به‌عنوان واقعه اجتماعی یاد می‌کند. بر این اساس، رفتارهای خشونت‌آمیز جمعیت تماشاگران فوتبال را نیز باید انعکاس ساختار فرهنگی و اجتماعی جامعه دانست (وئوکی و خسروی نژاد، ۱۳۸۸). رفتارهای خشونت‌آمیز در فوتبال و سایر رشته‌های ورزشی پدیده‌های جدیدی نیست، اما طی چند دهه اخیر این خشونت و رفتارهای نابهنجار هم در بین تماشاگران و هم در بین مربیان ورزشکاران شدت بیشتری پیدا کرده است، به‌طوری‌که احتمال می‌رود خطر نابودی فرهنگ ورزشی

1. FaceTrac
2. Cieslak

را در پی داشته باشد. تحلیلگران اجتماعی و فرهنگی در دهه‌های اخیر مطالعات زیادی را در خصوص آداب، رسوم، ارزش‌ها و الگوهای اجتماعی رایج در ورزش و در بین تماشاگران ورزشی به‌ویژه ورزش فوتبال به انجام رسانده‌اند. ازجمله مشکلاتی قابل توجه ای که در دو دهه اخیر موردتوجه پژوهشگران و صاحب‌نظران حوزه جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی بوده است، بررسی و تبیین علل و عوامل رفتارها، رویدادها و حوادث خشونت‌بار مربوط به مسابقات ورزشی است. امروزه فعالیت‌های ورزشی، مسابقات و تماشای رقابت‌های مختلف ورزشی، وقت و انرژی زیادی را از افراد هر جامعه به خود اختصاص داده و این‌گونه فعالیت‌ها نقشی مهمی را در فرهنگ جوامع پیدا کرده است و هیجان ناشی از رقابت‌های ورزشی، ورزشکاران و تماشاگران را در شرایطی قرار می‌دهند که حتی ممکن است قواعد و هنجارهای رایج به‌آسانی نادیده گرفته شده و به تقابل و پرخاشگری و رفتارهای خشونت‌آمیز منجر شود. در هر جامعه‌ای که خشونت و پرخاشگری بخشی از آداب و رسوم آن جامعه است و این‌گونه رفتارها یک رفتار به هنجار محسوب می‌شود، در مقایسه با جامعه‌ای که چنین شرایطی را ندارند- پرخاشگری و رفتارهای خشونت‌آمیز به‌مراتب بیشتر است؛ همچنین گاهی ممکن است بنا به دلیل و ضرورت‌های اجتماعی و فرهنگی، مانند جنگ و امثال آن در یک جامعه؛ پرخاشگری تقویت شود. در چنین شرایطی رفتارهای خشونت‌آمیز با فراوانی بیشتر در افکار و رفتار افراد آن جامعه بروز می‌کند؛ چراکه جامعه متناسب با شرایط زمانی و مکانی خود، پرورش آن را ضروری می‌داند. همچنین پایگاه اجتماعی تماشاگران فوتبال در تبیین نقشی که در شرایط مختلف بر عهده می‌گیرند، تأثیرگذار است؛ به عبارتی، بسته به شرایط اجتماعی و موقعیتی که فرد از نظر شغلی و اجتماعی در جامعه دارد؛ اهمیت نقش او در برخی مواقع کمتر یا بیشتر می‌شود؛ بنابراین، انتظار رفتار خشونت‌آمیز از کسانی که پایگاه اجتماعی و تحصیلات پایین‌تری و یا شغل نامناسب‌تری دارند، بیشتر می‌شود (کارگر و همکاران، ۱۳۹۷).

عوامل فرهنگی و اجتماعی ازجمله مهم‌ترین عوامل بروز رفتارهای پرخاشگرانه و خشونت‌آمیز تماشاگران محسوب می‌شوند (وٹوقی و خسروی نژاد، ۱۳۸۸)؛ بنابراین مدیریت رفتار تماشاگران بیش از آنکه با استفاده از روش سیستم‌های کنترلی قابل مدیریت باشد، با استفاده از سیستم‌های فرهنگ‌سازی قابل مدیریت و پیشگیری است. سیستم فرهنگ‌سازی عبارت است از عملیات برنامه‌ریزی‌شده‌ای است که به دنبال تأثیرگذاری بر هیجانات، باورها، نگرش‌ها، انگیزه‌ها و رفتار مخاطبان (تماشاگران ورزشی) است که خود نوعی یادگیری است (پاکنژاد و درانی، ۱۳۸۸) فرهنگ و فرهنگ‌سازی پیچیدگی‌های خاص خود را دارد، به‌طوری‌که هر فرهنگی، ارزشمند و مطلوب نیست و لازم است فرهنگ‌های مثبت و فرهنگ ورزشی از فرهنگ‌های منفی و فرهنگ غیر ورزشی جدا شود. محیط‌های ورزش معمولاً مستعد بروز رفتارهای نابهنجار بوده و نیازمند فرهنگ‌سازی و اصلاح دائمی در سازه‌های رفتاری مشارکت‌کنندگان به‌خصوص در تماشاگران است. عملکرد و کارایی اصلی اقدامات فرهنگ‌ساز در محیط ورزش این است

که آستانه تحمل مشارکت‌کنندگان ورزشی اعم از ورزشکاران و تماشاگران را افزایش دهد تا رفتارهای نابهنجار اجتماعی و خشونت‌آمیز بروز نکند. برای فرهنگ‌سازی مناسب در این خصوص لازم است به ظرفیت‌ها و امکانات و فلسفه ایجاد رویدادها و رقابت‌های ورزشی، اطلاع‌رسانی کامل، آموزش اخلاقی، ترویج ورزش در جامعه و مراکز آموزشی، افزایش آگاهی و دانش مردم در خصوص فرهنگ مشارکت ورزشی و برنامه‌های تحکیم اجتماعی در رویدادها و مسابقات ورزشی توجه شود (شفیعی و همکاران، ۱۳۹۵).

۲-۲-۱۸-۳- داور و رفتار خشونت‌آمیز تماشاگران فوتبال

فطرت انسان بر مبنای عدالت و حق‌طلبی سرشته شده است؛ اما شدت و ضعف توجه به این فطرت انسانی در فرهنگ‌های مختلف متفاوت است. فرهنگ ما متأثر از فرهنگ علوی است که وقتی برادرش عقیل از او درخواست می‌کند که از بیت‌المال به او قرض بدهد، حضرت علی (ع) آهن‌داغ و گداخته به او می‌دهد و در جواب اعتراض او می‌فرمایند، تو از این آهن‌داغ اجتناب می‌کنی، چگونه می‌پسندید که بنده از آتش جهنم احتراز نکنم. هواداران تیم‌ها در رویدادهای ورزشی مختلف به‌ویژه مسابقات فوتبال قضاوت عادلانه داور را با حساسیت پیگیری کرده و چنانچه احساس کنند بی‌عدالتی اتفاق افتاده است ناراحت و خشمگین شده عکس‌العمل نشان می‌دهند؛ اما قضاوت نادرست داوران ممکن است از روی عمد یا از روی خطا باشد که در هر صورت با واکنش هواداران تیم‌ها همراه خواهد بود. درواقع قضاوت داوران همیشه مورد توجه تماشاگران ورزشی بوده و اخبار آن در روزنامه‌ها و مجلات ورزشی درج شده و توسط رسانه‌ها و کارشناسان مورد تحلیل واقع می‌شود. شواهد نشان می‌دهد که قضاوت نادرست داوران به‌خصوص در مسابقات و رویدادهای حساس مهم‌ترین علت برهم خوردن نظم ورزشگاه است. به‌طوری‌که گاه ممکن است یک داور با قضاوت نادرست خود و با دمیدن در سوت خود و گرفتن یک پنالتی برای یک تیم موجب تغییر کاملاً نتیجه بازی شود و تیمی به‌ناحق بازی برده را با باخت عوض کند. سپس باعث جنگ و جدال و اعتراض بازیکنان دو تیم می‌شود و به‌یک‌باره جو آرام استادیوم به صحنه‌ای پرآشوب مانند میدان جنگ مبدل شود. در نتیجه چگونگی قضاوت داوران تأثیر مستقیم بر بروز هیجان و در نتیجه رفتار پرخاشگرانه و خشونت‌آمیز تماشاگران دارد (وثوقی و خسروی نژاد، ۱۳۸۸ و شفیعی و همکاران، ۱۳۹۵).

بررسی‌ها نشان می‌دهد که عوامل مختلفی باعث حساسیت هواداران تیم‌ها نسبت به قضاوت داوران می‌شود. از جمله این موارد می‌توان به اهمیت نتیجه بازی و تأثیرگذاری قضاوت داوران در بردو باخت تیم‌ها، تأثیر نتیجه بازی در جدول رده‌بندی، نوع برخورد بازیکنان داخل زمین و مربیان نسبت به تصمیمات داور، عملکرد رسانه‌ها و مطبوعات واکنش آن‌ها در مورد داور اشاره کرد. از صحنه‌های مشخصی که بیشتر از همه موجب واکنش هواداران نسبت به قضاوت دارو می‌شود، «پنالتی» و «آفساید» به سود یا ضرر تیم

موردعلاقه است. این گونه موارد در صورت تغییر نتیجه بازی یا به ثمر رسیدن گل به زیان تیم موردعلاقه، باعث عکس العمل شدید هواداران نسبت به داور می شود (محسنی، ۱۳۸۸).

بنابراین یک داور خوب باید علاوه بر ویژگی هایی از قبیل سرعت و دقت در تصمیم گیری، شجاعت، صداقت و درست کاری، اقتدار و دوندگی و نیز قدرت بدنی و آمادگی جسمانی بالا باید دارای تخصص و تجربه کافی باشد تا بتواند متناسب با شرایط بازی و حساسیت آن قضاوت مناسبی داشته باشد. البته شفافیت و صحت قوانین و مقررات بر کیفیت قضاوت تأثیرگذار هستند و هرچه قوانین و مقررات صحیح تر باشند برای داوران که مجری این قوانین هستند دشواری کار کمتر خواهد بود. از طرفی بازیکنان، مربیان، تماشاگران و اصحاب رسانه ممکن است فکر کنند که داوران همانند آدم های ماشینی می اندیشند و عمل می کنند. در صورتی که داوران هم مانند مربیان، ورزشکاران و سایر افراد جامعه در معرض فشار و هیجانات زیادی قرار می گیرند. آن ها نیز باید علاوه بر غلبه بر فشارهای روانی و جسمی نسبت به امورات زندگی، شغلی و خانوادگی خود اهتمام لازم را داشته باشند؛ بنابراین تعجب ندارد برخی از داوران دچار تحلیل رفتگی^۱ شده و بر کیفیت قضاوت و داوری آن ها تأثیر بگذارد. از این رو لازم است مسئولین مربوطه به عوامل روحی - روانی و فیزیکی که ممکن است باعث ایجاد تحلیل رفتگی آنان می شود عنایت ویژه ای داشته باشیم. از جمله مهم ترین این عوامل می توان به عدم تشویق و قدردانی از سوی مسئولین، حمایت نشدن از سوی مسئولین و مدیران مسابقات، ناکافی بودن دستمزد و مزایای دریافتی برای گذران زندگی، غیرعلمی و غیرحرفه ای جلوه دادن برای داوران از سوی رسانه ها، عدم اعتبار حرفه داوری در بین مردم، بی حرمتی بازیکنان و مربیان نسبت به داوران، ارتباط با ورزشکاران و مربیان بدخلق، نامناسب بودن شرایط آب و هوا در زمان قضاوت، امکان درگیری جسمی بازیکنان با داوران، شلوغی و حضور بیش از حد تماشاگران در مسابقات فوتبال، پاسخگویی به تعداد کثیری از فوتبالیست ها در طول مسابقه و رابطه آمرانه مدیران و مسئولین با داوران اشاره کرد. فدراسیون فوتبال نیز در کنار آموزش های فنی و اجرای آزمون های مربوط به آمادگی جسمانی برای ارزیابی عملکرد داوران، بیش از پیش باید به آموزش مسائل روان شناختی و جامعه شناختی داوران توجه کند. درواقع، داور هنگام قضاوت بازی فوتبال، نه فقط باید واجد شرایط فنی و فیزیکی برای داوری باشد، بلکه ضرورت دارد به دلیل تأثیر قضاوتش بر رفتار بازیکنان و تماشاگران توانایی و مهارت لازم را برای مدیریت روانی و اجتماعی رفتار تماشاگران و دوستداران تیم های فوتبال داشته باشد (مطهری، هنری و کشکر، ۱۳۹۲).

۲-۲-۱۸-۴- رسانه ها و رفتار خشونت آمیز تماشاگران فوتبال

رسانه ها شامل؛ رادیو، تلویزیون، روزنامه ها، مجلات ورزشی و امروزه شبکه های مجازی از مدت ها قبل از برگزاری یک رویداد ورزشی مهم به طور گسترده ای حضوری فعال دارند. تأثیر رسانه ها بر بروز رفتارهای

1 Burn out

خشونت‌آمیز هواداران تیم‌های ورزشی، محدود به تماشای تلویزیون نیست؛ زیرا مطبوعات و انتشار مطالب در بستر فضای مجازی و شبکه‌های مجازی نیز به سهم خود نقش قابل توجهی در بروز اوباشگری تماشاگران فوتبال دارند. مطبوعات ادراک عمومی و نگاه مخاطبان را نسبت به این پدیده شکل داده و به نمایش می‌گذارند. مطبوعات و رسانه‌ها همچنین با زمینه پردازی و منتشر کردن اطلاعات عمدتاً نادرست و غیرضروری؛ پرداختن مفصل و مکرر به مسائل کوچک و سطحی و بزرگنمایی مشکلات جزئی و ناچیز رویدادهای ورزشی؛ بزرگنمایی رفتارهای وندالیستی تماشاگران و استفاده از ادبیات نظامی و خشونت‌آمیز مانند جنگ آبی و قرمز، خط آتش استقلال پرسپولیس را می‌کوبد؛ تهییج هواداران و بازی با احساسات مردم و دامن زدن به اختلافات ورزشکاران، مربیان، مسئولان ورزشی و سایر دست‌اندرکاران؛ آتش بیار معرکه شده و ارزش تلاش و تمرین ورزشکاران و قهرمانان و همچنین کادر فنی و مسئولین مربوطه را با تحریف اخبار وقایع کاهش می‌دهند (کارگر و همکاران، ۱۳۹۷).

بران ولیجنتارت^۱ (۲۰۰۸)، نیز معتقدند که رفتار خشونت‌آمیز و پرخاشگرانه ورزشکاران و تماشاگران تا حد زیادی تحت تأثیر واکنش‌ها و تحلیل‌های خبری و گزارشی مطبوعات و رسانه‌های جمعی به‌ویژه تحلیل‌های حاشیه‌ای است و پوشش رسانه‌ای، خشونت تماشاگران را به دیگران منتقل می‌کند؛ از این‌رو، رسانه‌هایی مانند رادیو، تلویزیون، روزنامه‌ها، سایت‌های خبری و مجلات که جنبه ارتباط جمعی دارند، نقش مؤثری در زندگی افراد داشته و طرفداران تیم‌ها نیز توجه خاصی به آن‌ها دارند و تحت تأثیر آن‌ها قرار می‌گیرند. به‌طوری‌که علت اصلی گرایش به خشونت و پرخاشگری هواداران تیم‌ها قبل از بازی مربوط به اتفاقات گذشته و انتشارات رسانه‌ای است. همچنین این پژوهشگران معتقدند که رسانه‌ها و مطبوعات تأثیر بسزایی بر افکار و ذهنیت طرفداران تیم‌ها دارند، به‌طوری‌که می‌توانند ذهنیت مثبتی را در آن‌ها ایجاد کنند؛ برای مثال، رسانه‌ها به‌جای اینکه نتایج بازی‌ها و بر بردو باخت تیم‌ها تمرکز کنند و بر آن تأکید داشته باشند می‌توانند ذهنیت طرفداران را به‌سوی تشویق تیم موردعلاقه خود هدایت کنند (مرادی و همکاران، ۱۳۹۷).

بنابراین استفاده درست از این‌گونه رسانه‌ها برای جلوگیری از رفتارهای خشونت‌آمیز و هنجارشکنانه تماشاگران و نشان دادن چهره زشت افراد اوباشگر می‌تواند به برگزاری هر چه‌بهرتر رویدادهای بزرگ ورزشی کمک کند؛ اما متأسفانه امروزه رسانه‌ها تلاش جدی و مؤثری برای آموزش و ترویج رفتارهای بهنجار اجتماعی توسط تماشاگران در محیط‌های ورزشی انجام نمی‌دهند. از این‌رو، رسانه‌ها و مطبوعات می‌توانند نقش دوگانه‌ای در بروز رفتارهای نابهنجار هواداران فوتبال داشته باشند. به‌طوری‌که از طرفی تیتراهای خبری مهیج و جنجالی می‌تواند باعث ترغیب و تحریک هواداران شود و از طرفی رسانه می‌تواند وسیله‌ی مناسبی برای فرهنگ‌سازی باشد. همچنین رسانه‌ها در قیاس با خانواده و گروه همسالان گستره وسیع‌تری از الگوهای

خشونت‌آمیز و رفتارهای پرخاشگرانه تماشاگران را به نمایش می‌گذارد (شفیعی و همکاران، ۱۳۹۵)؛ بنابراین با توجه به تأثیر قابل توجه و انکارناپذیر رسانه‌های گروهی به‌ویژه صداوسیما و پتانسیل آن در مدیریت رفتار تماشاگران می‌توان خدمات ورزشی ارائه‌شده را به‌گونه‌ای مدیریت کرد تا حداقل بخشی از زمینه‌های بروز رفتارهای نابهنجار هواداران تیم‌ها تحت کنترل و نظارت نسبی قرار گیرد. این موضوع ضرورت همکاری، هماهنگی و تعامل با اصحاب رسانه را دوچندان می‌کند. در سایه تعامل سازنده، اصلاح ساختار رسانه‌های ورزشی، توجه خاص سازمان‌های نظارتی بر عملکرد آن‌ها و با آموزش اصحاب رسانه در زمینه ارائه خبرها و اطلاعات صحیح و تحلیل و تفسیر سنجیده و به‌دوراز جانب‌داری رسانه‌های ورزشی می‌توان مطالب آموزشی و فرهنگی را در کنار اخبار و اطلاعات هیجانی و عامه‌پسند ارائه کرد تا علاوه بر کاهش حساسیت‌های کاذب، ارتباط فرهنگی مناسب و آموزش رفتار جمعی هواداران به شیوه‌ای درست و متناسب با الگوهای فرهنگی و اجتماعی ایرانی اسلامی انجام شود.

همچنین با توجه به نقش مؤثر رسانه‌ها در فرهنگ‌سازی و ارتباطشان با مخاطبان، این امکان وجود دارد که مطبوعات ورزشی در کنار ایفای کارکرد اطلاع‌رسانی، مخاطبان خود را در جنبه‌های گوناگون آموزش دهند. این امر به‌ویژه در مطبوعات ورزشی طرفدار یا وابسته به باشگاه‌ها بیشتر صدق می‌کند. بیشتر طرفداران تیم‌های فوتبال ارتباط نسبتاً مستمری با این قبیل مطبوعات دارند. افزون بر این، مطبوعات مذکور این توانمندی را دارند که برای کاهش حساسیت‌های موجود پیرامون رقابت‌های تیم‌های فوتبال، به‌گونه‌ای مؤثر وارد عمل می‌شوند و افزون بر حساسیت‌زدایی برای ایجاد ارتباط فرهنگی مناسب و آموزش رفتارهای جمعی، به شکلی صحیح و مناسب با الگوهای مثبت فرهنگی و اجتماعی تلاش کنند. همچنین رسانه‌های ورزشی نباید با نگرشی قطبی به مسائلی بپردازند که باعث توهم، انتظارات دور از ذهن و برتری طلبی کاذب بین مخاطبان شود (مرادی و همکاران، ۱۳۹۷).

علاوه بر دلایل اقتصادی، اجتماعی، عوامل فرهنگی، سیاسی عوامل مختلف دیگر از جمله: تأکید بیش‌ازحد بر برد و نتیجه؛ تأثیرپذیری از مربیان ورزشکاران پرخاشگر؛ انگیزتگی بیش‌ازحد در افزایش روند خشونت در فوتبال ایران نقش دارند. در ادامه نیز به برخی دیگر از عوامل و نقش هر یک از آن‌ها در شکل‌گیری رفتارهای نابهنجار و غیراجتماعی پرداخته می‌شود:

ماهیت مسابقه و رفتارهای پرخاشگرانه: یکی از عوامل احتمالی بروز رفتارهای پرخاشگری در ورزش، همان طبیعت مسابقه است. مسابقه و رقابت برای دستیابی به هدف، موجب تحریک غریزه پرخاشگرانه در افراد می‌شود.

رقیب سرسخت بودن و رفتارهای پرخاشگرانه: نتایج تحقیقات و پژوهش‌های انجام‌شده در خصوص رقیب سرسخت بودن تیم‌های شرکت‌کننده نشان داده است که؛ رقیب سرسخت بودن، احتمالاً عامل

مؤثری در شدت و ضعف اعمال کنش نسبت به تیم بازنده خواهد بود. شکست در بازی‌هایی که دو تیم رقیب اصلی محسوب می‌شوند؛ احتمالاً واکنش سریع و تعصب‌آمیزی را برمی‌انگیزاند.

واکنش‌ها و انتظارات تماشاگران: وقتی تماشاچیان انتظار موفقیت یا باخت داشته باشند و عکس آن رخ دهد؛ با واکنش‌های هیجانی شدیدتری از سوی آن‌ها روبه‌رو می‌شویم.

نقض قاعده بازی: مانند رفتار خشونت‌آمیز بازیکنان درون میدان یا اعتراض به داور یا اهانت به تماشاگران که در دم وضعیت بازی را با برخورد اخلاقی تغییر داده و لذت تماشاگران را به تنش‌های دراماتیک مبدل می‌کند. احساس بی‌عدالتی، گاهی به واکنش‌های آن‌چنان جدی و پردامنه‌ای می‌انجامد که خشونت‌های جمعی را به بار می‌آورد.

تعصب: تعصب در هر چیز-به‌خصوص در ایدئولوژی‌های مذهبی و سیاسی- می‌تواند موجب خشونت و پرخاشگری شود که در تاریخ گذشته و رویدادهای زمان حال، شاهد و مثال‌های فراوانی دارد. **فرهنگ و آداب و رسوم جامعه:** در هر جامعه‌ای که خشونت و پرخاشگری یک رفتار به‌هنگار تلقی شود- در مقایسه با جوامعی که چنین وضعیتی ندارند- پرخاشگری به‌مراتب بیشتر است؛ همچنین گاهی به دلیل ضروریات اجتماعی و فرهنگی، همانند جنگ و نظایر آن در یک جامعه؛ پرخاشگری تقویت می‌شود. در چنین وضعیتی پرخاشگری با فراوانی بیشتر در افکار، تخیلات و اعمال افراد آن جامعه مشاهده می‌شود؛ زیرا جامعه به علت مقتضیات زمانی و مکانی خود، پرورش آن را ضروری می‌داند.

پایگاه اقتصادی و اجتماعی: پایگاه اقتصادی و اجتماعی افراد در تبیین نقشی که در موقعیت‌های مختلف بر عهده می‌گیرند، مؤثر است؛ به‌بیان‌دیگر، بسته به موقعیت اجتماعی وضعیتی که فرد از لحاظ شغلی و اجتماعی در جامعه دارد؛ اهمیت نقش او در بعضی مواقع بیشتر یا کمتر می‌شود. بر این اساس، انتظار عکس‌العمل خشونت‌آمیز از افرادی که پایگاه اقتصادی - اجتماعی پایین، تحصیلات کم یا شغل نامناسب دارند، بیشتر است.

جوانی و تجربه: در جوامعی که اکثریت جمعیت آن را جوانان تشکیل می‌دهند؛ اگر به نیازهای آن‌ها توجه نشود، از منافع غیرقانونی سعی در ارضای نیازهای خود می‌کنند؛ همچنین افراد مجرد توانمندی خشونت را بیش از دیگران دارا هستند؛ زیرا انرژی نهفته شده ناشی از قوی‌ترین غریزه یعنی غریزه جنسی را در روان و ناخودآگاه خود ذخیره دارند و در مواردی که ترس از مجازات کاهش یابد، مانند داخل ورزشگاه‌ها، این انرژی نهفته به‌صورت رفتار خشونت‌آمیز تجلی پیدا می‌کند.

بیکاری: تأثیرات مثبت و مستقیم بیکاری بر پدیده اوباشگری و رفتارهای تخریب‌گرایانه در ورزش فوتبال، به چند دسته تقسیم می‌شود. از جمله اینکه، بیکاری احتمالاً سن ازدواج را بالا می‌برد و در نتیجه دوره عضویت فعال اوباش را در دسته‌های ولگرد افزایش می‌دهد؛ همچنین بیکاری باعث افزایش استفاده از خیابان به‌عنوان

محل تجمع مردان و تقویت احساس بطالت آن‌ها می‌شود. از طرفی هم ماشینی شدن کارها، تمایزی را که در گذشته از نظر ضرورت وجود صفات مردانه بین اشتغال و بیکاری وجود داشت تا حد زیادی از بین برده است. در نتیجه، کار داشتن دیگر مستلزم مرد بودن و خشونت داشتن نیست؛ بنابراین پرخشگری مردانه، ممکن است در محیط‌های غیر کاری بیشتر بروز پیدا کند؛ البته بیکاری می‌تواند تحت شرایط خاصی به کاهش نرخ اوباشگری در فوتبال نیز منجر شود و آن در صورتی است که فرض کنیم بیکاری باعث فقر می‌شود و در نتیجه اوباش توان تهیه بلیت را برای حضور در ورزشگاه یا مسافرت به شهرهایی که تیمشان مسابقه دارد، ندارند یا استدلال‌های این‌چنینی که چندان منطقی به نظر نمی‌رسد.

مشروب‌خواری: مشروب‌خواری را نمی‌توان از علل ریشه‌ای اوباشگری دانست؛ به این دلیل ساده که هر فوتبال دوست مشروب‌خواری به اوباشگری دست نمی‌زند. از طرف دیگر، اوباش نیز همه مشروب نمی‌خورند. این در حالی است که حتی بسیاری از هواداران فوتبال عنوان کرده‌اند که پیش از مسابقه مشروب نمی‌خورند تا با حواس جمع بتوانند فعالیت‌های گروه را هماهنگ کنند و این در حالی است که میدانیم افراط در مشروب‌خواری از معیارهای مردی و مردانگی در رفتار اوباش است. پس درحالی‌که نمی‌توان منکر نقش مشروب‌خواری در ایجاد خشونت‌های مربوط به هواداران فوتبال شد؛ نباید این عامل را برجسته کرد و تعیین‌کننده دانست.

بحران هویت: از عوامل مهم در شکل‌گیری خشونت هواداران فوتبال، مفهوم هویت پذیری است. بدین معنا که قبل از به وجود آمدن شهرهای جدید و از بین رفتن شکل‌های سنتی زندگی اجتماعی؛ افراد هویت خود را از طریق عواملی مانند خانواده، خویشان و قبیله کسب می‌کردند؛ اما با ورود جوامع به دوران جدید و تنزل شکل‌های سنتی اجتماع، منابع جدیدی از هویت پذیری ظاهر شده‌اند که شامل شکل‌های جدیدی از زندگی اشتراکی، فرقه‌ای، مذهبی، گروه‌های فکری و... می‌شود. برای بسیاری از مردم، ورزش حرفه‌ای به‌عنوان ابزاری برای ایجاد و معانی جدید اجتماعی و هویت جدید تلقی می‌شود. این هویت پذیری، با یک تیم ورزشی به‌ویژه فوتبال؛ ممکن است به لحاظ روان‌شناختی، به‌عنوان جبرانی برای فقدان حمایت‌های اجتماعی، در نتیجه شهرنشینی عمل کند؛ بنابراین می‌توان گفت که بسیاری از تماشاگران و طرفداران هر تیم فوتبال، هویت خود را در قالب آن تیم متجلی می‌کنند و اعمالی که انجام می‌دهند، مانند پوشیدن رنگ لباس تیم باشگاه و جمع‌آوری عکس بازیکنان و حتی شعار دادن و اعمال خشونت در دفاع از تیم موردعلاقه، همگی بیانگر این امر است.

سیاست‌گذاری نادرست در ورزش: فوتبال در جامعه از آن‌چنان اهمیتی برخوردار شده که حتی نتایج آن برای کهن‌سالانی که به‌هیچ‌وجه به تماشای رقابت‌های فوتبال نمی‌روند نیز دارای اهمیت است. وقتی مسئله‌ای تا این حد جامعه را ملتهب و متأثر می‌سازد؛ دیگر نمی‌توان آن را در چارچوب اوصاف

رایج ورزش دانست. مسئولان ماسال‌هاست که به‌جای ورزشکار، ورزش دوست تربیت می‌کنند و به‌جای اینکه ورزش را وسیله تفریح سالم جوانان قرار دهند؛ ورزش دوستی را ترویج داده‌اند. این امر، موجب دامن زدن به هیجانات کاذب و نگرش‌های غلط و انحرافی نسبت به بردوباخت در ورزش فوتبال شده است (کارگر و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۷۷-۱۸۰).

۲-۲-۱۸-۵- کانون هواداران باشگاه‌های فوتبال

بدون شک تماشاگران از ارکان اساسی فوتبال هستند. وجود این رکن اساسی در مسابقه فوتبال، باعث حساسیت، جذابیت، کاهش و یا افزایش انگیزه در بازیکنان و مربیان می‌شود. اگر عنصر تماشاچی را در برگزاری مسابقات فوتبال حذف کنیم، یعنی حساسیت، جذابیت، انگیزه و زیبایی را از فوتبال گرفته‌ایم. تبیین جایگاه تعیین‌کننده تماشاگران و نقش مؤثر آنان در ارتقای کمی و کیفی این ورزش محبوب امری لازم و ضروری است. به‌طوری‌که؛ هوادار در عرصه فوتبال جدا از رکورد کمی و کیفی که دارد، از یک تعریف چندبعدی و جایگاه بسیار مهم، پیوسته و قدرتمند به‌ویژه در باشگاه‌های بزرگ برخوردار است و از لحاظ ارزشمندی بعد از کیفیت بازی ستارگان و نتایج حاصله در مسابقات موردتوجه است، اعتبار و پشتوانه مالی باشگاه و قدرت اجتماعی، نفوذ رسانه‌ای و شهرت بین‌المللی تیم‌های فوتبال مطرح جهان نیز ارتباط مستقیم با بخش هواداران دارد. سابقه تشکیل کانون هواداران به سال ۱۹۴۴ برمی‌گردد که باشگاه بارسلونا دچار مضیقه مالی شدید شده بود که تعدادی از بازیکنان قدیمی و هواداران با تشکیل یک گروه اقدام به جمع‌آوری منابع مالی برای این باشگاه نمودند تا از وضعیت نابسامان مالی خارج شد و اکنون یکی از باشگاه‌های ورزشی قدرتمند دنیا محسوب می‌شود. یک عضو رسمی باید تمایل و توانایی تهیه منابع مالی برای باشگاه خود را داشته و آموزش‌دیده باشد. در این مورد طبقه‌بندی‌های مشخصی پس از ثبت‌نام هواداران وجود دارد که بخش فرهنگی و سرودن اشعار، تعیین القاب و ساختن موسیقی، شعار، انواع آرم و ترتیب نشانه‌های تبلیغاتی اسپانسرها بر روی لباس بازیکنان و دفاتر، املاک و استادیوم اختصاصی باشگاه و البته جمع‌آوری پول به شیوه‌های گوناگون را میان اعضا تقسیم می‌کند. امروزه هواداران رسمی دارای سایت اینترنتی و شبکه تلویزیونی، رادیویی می‌باشند. یک عضو رسمی باید تمایل و توانایی تهیه منابع مالی برای باشگاه خود را داشته و آموزش‌دیده باشد (کوهی، ۱۳۹۷).

در ایران نیز بروز حوادث ناگوار برای چندین تماشاگر، انگیزه‌ای شد تا گروهی از تماشاگران باتجربه اقدام به راه‌اندازی و تشکیلاتی هدفمند نمایند که عمده فعالیت این تشکیلات اعتلای فرهنگ هواداری، جلوگیری از وقوع حوادث ناخوشایند و تلاش در جهت رفع مشکلات هواداران و ارائه مزایا و تسهیلات به هواداران است.

این گروه جهت تحقق اهدافی نظیر بهره‌گیری از توان و ظرفیت نهفته در اقشار گوناگون علاقه‌مند به فوتبال و باشگاه موردنظر جهت توسعه اخلاق و اعتلای فرهنگ هواداری در ورزشگاه‌ها، حمایت از تیم موردنظر در عرصه‌های مختلف، فرهنگ‌سازی در خصوص رعایت شئون اخلاقی و رفتاری در بین تماشاگران و هواداران فوتبال اقدام به تأسیس جمعیتی مردم‌نهاد تحت عنوان «کانون هواداران» کردند که اساسنامه آن نیز توسط وزارت کشور تصویب و مجوز فعالیت گرفتند. این کانون یک سازمان مردم‌نهاد، غیردولتی، غیرانتفاعی و غیرسیاسی است و عضویت در این جمعیت داوطلبانه است. کانون هواداران همواره بر این تفکر و اندیشه است که چگونه باید رفتار کرد تا ضمن حفظ نوجوانان، جوانان و سایر افراد در سنین مختلف که برای یک تفریح سالم، مشروع و شاداب به‌منظور تماشای مسابقات فوتبال به ورزشگاه‌ها روی می‌آورند، سایرین را نیز ترغیب کرد. از جمله اهداف دیگر کانون هواداران عبارت‌اند از: احترام به شخصیت تماشاگران؛ شناسایی و استفاده بهینه از پتانسیل نهفته جمعیت تماشاگران؛ اطلاع‌رسانی جامع و شفاف به هواداران؛ توسعه فرهنگ هواداری و ارتقاء سطح آگاهی هواداران؛ ایجاد ارتباط دوسویه با هواداران باهدف اخذ پیشنهادها، انتقادات و شکایات آنان و انعکاس آن‌ها؛ حمایت و پشتیبانی از منافع مالی و معنوی باشگاه.

طی چند سال اخیر باشگاه‌های فوتبال ایرانی نیز، فکر توسعه حرفه‌ای و تقویت چنین بخش‌هایی افتاده و در کنار انواع فعالیت‌های فرهنگی و تبلیغاتی، اقدام به جذب هوادار ثابت و صدور کارت رسمی عضویت کرده‌اند. این بخش گسترده از باشگاه‌داری نیازمند توجه بیشتر بوده و برخی باشگاه‌ها مانند باشگاه‌ها مانند پرسپولیس، استقلال و تراکتورسازی در این زمینه فعال‌تر و مدعی صدور کارت عضویت برای هواداران خود هستند.

۲-۲-۱۸-۶- لیدرهای باشگاه‌ها

افرادی که از طرف کانون هواداران تیم‌ها برای هدایت و رهبری تماشاگران جهت تشویق تیم موردنظر روی سکوها انتخاب می‌شوند و حضور لیدرها در باشگاه‌ها رسمیت ندارد اما معمولاً به‌اندازه یک بازیکن یا مربی، از باشگاه‌های مدنظر مزایا دریافت می‌کنند. طی بررسی‌های به‌عمل‌آمده لیدرها یکی از تأثیرگذارترین محرک‌ها برای تحریک تماشاگران محسوب می‌شوند که اگر اقدام نسنجیده‌ای از طرف آن‌ها صورت پذیرد ممکن است وضعیت نابهنجاری را به دنبال داشته باشد، لذا در سال‌های اخیر نیروی انتظامی به این فکر افتاد که از این تهدید به‌عنوان یک فرصت مناسب استفاده نماید که در راستای این طرح جلساتی با کانون هواداران برگزار شد که در نتایج آن لیدرها تحت نظارت و کنترل پلیس قرار گرفتند و همواره جلسات توجیهی و هماهنگی قبل از مسابقات حساس با آن‌ها برگزار می‌شود تا همکاری لازم را جهت برقراری نظم و آرامش بهتر با پلیس داشته باشند.

۲-۲-۱۹- نیروی انتظامی و مدیریت رفتار تماشاگران

نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران سازمانی است مسلح در تابعیت فرماندهی کل قوا و وابسته به وزارت کشور که فرمانده آن از طرف فرمانده کل قوا منصوب می‌شود. هدف از تشکیل نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایشی عمومی و فردی و نگهبانی و پاسداری از دستاوردهای انقلاب اسلامی در چهارچوب قانون و در قلمرو کشور جمهوری اسلامی ایران است. بر اساس دستورالعمل اجرایی چگونگی تأمین نظم و امنیت در مسابقات ورزشی؛ مسئولیت تأمین نظم و امنیت مسابقات و رویدادهای ورزشی و مدیریت رفتار تماشاگران بر عهده نیروی انتظامی است. بر این اساس مجموعه اقدامات و هماهنگی‌ها برای ایجاد نظم و امنیت و برگزاری ایمن و سالم یک مسابقه ورزشی و کنترل و پیشگیری از مجموعه عواملی که موجب بروز ناامنی در شرایط یک مسابقه سالم می‌گردد و همچنین تأمین امنیت جانی و مالی تماشاگران، بازیکنان، داوران، میهمانان و مسئولان برگزاری مسابقات از جمله وظایف مدیریت انتظامی مسابقات است.

برنامه ریزان و مدیران امور اجرایی یک مسابقه لازم از نظم و امنیت محیط برگزاری مسابقه اطمینان داشته و البته خود نیز به ایجاد چنین فضایی کمک کنند و اطلاعات و تهدیدات موجود و احتمالی را با مدیریت انتظامی برگزاری مسابقه در میان بگذارند. نیروی انتظامی با استفاده از ظرفیت شورای تأمین استان و شهرستان و با همکاری وزارت ورزش و جوانان، فدراسیون و هیئت ورزشی مربوطه، دستگاه قضایی و دیگر دستگاه‌های مرتبط مدیریت انتظامی مسابقات در داخل ورزشگاه و فضای پیرامونی ورزشگاه اعمال می‌کند. از این رو نیروی انتظامی متناسب با سطح‌بندی و اهمیت مسابقه و با بهره‌گیری مناسب از رده‌های تحت امر خود برای برقراری نظم و امنیت مسابقات تلاش می‌کند.

۲-۲-۲۰- اقدامات کنترلی در مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال

از آنجاکه مجموعه‌ای از عوامل سبب بروز پدیده خشونت و بروز رفتار نابهنجار در فوتبال می‌شوند، بنابراین به‌منظور مدیریت و کنترل آن، استفاده از تدابیر زیر ضروری به نظر می‌رسد.

الف- تدابیر انتظامی - امنیتی

۱- وجود مدیریت قوی در ورزشگاه‌ها:

یکی از مواردی که به بروز و تشدید خشونت در ورزشگاه‌ها دامن می‌زند، ضعف مدیریتی ورزشگاه‌ها می‌باشد از جمله این موارد می‌توان به؛ به‌موقع نفروختن بلیت‌های بازی، به‌موقع باز نشدن درب‌های ورزشگاه‌ها، گران کردن ناگهانی بلیت‌های بازی، جلوگیری نکردن از افراد اضافی به ورزشگاه‌ها به‌زعم پر بودن سکوها، عدم کنترل مناسب در فروش بلیت‌های مسابقات به‌گونه‌ای که عده‌ای از تماشاگران با بلیت‌های تقلبی وارد ورزشگاه‌ها می‌شوند، نبودن امکانات رفاهی مناسب در ورزشگاه‌ها و لذا ورزشگاه‌ها نیازمند یک مدیریت قوی هستند تا جو استادیوم‌ها را هنگام برگزاری مسابقات خصوصاً مسابقات مهم به‌راحتی تحت کنترل و نظارت داشته باشند.

۲- شناسایی و جلوگیری از ورود افراد مخل نظم به ورزشگاه‌ها:

تأثیر متغیرهایی مانند سابقه دعوا، نزاع و رفتار مجرمانه در بروز رفتار خشونت‌آمیز، ضرورت شناسایی عامل‌های خرابکاری که دارای سوابق کیفری و جنایی هستند را مطرح می‌کند. مسئولان انتظامی ورزشگاه‌ها افزون بر شناسایی این قبیل افراد، با آن‌ها برخورد قانونی کنند یا از ورود آنان به ورزشگاه‌ها جلوگیری به عمل آورند و یا بر رفتار آنان در محیط ورزشگاه کنترل و نظارت داشته باشند. نیروهای انتظامی حاضر در ورزشگاه‌ها باید توان خود را در مدیریت و کنترل رفتارهای جمعی و بعضاً خشونت‌آمیز، افزایش دهند و به وسایل و ابزارهای کنترلی نامحسوس، مانند دوربین‌های مداربسته و مأموران مخفی برای شناسایی افراد خطاکار در محیط ورزشگاه مجهز شوند (محسنی، ۱۳۸۸: ۷۸).

۳- استفاده از مأموران مجرب و باتجربه در کنترل ورزشگاه‌ها:

معمولاً مأموران نیروی انتظامی حاضر در ورزشگاه‌ها به‌صورت واکنشی عمل کرده و پس از این‌که جنجال در ورزشگاه‌ها شروع شد وارد عمل می‌شوند که این امر نادرست است، چراکه بهتر است نیروی انتظامی از شیوه‌های پیشگیرانه در این خصوص استفاده کند. همچنین عدم آشنایی مأموران انتظامی با روانشناسی اجتماعی، موجب برخورد غیرمعقول آن‌ها با تماشاگران مختلف می‌شود؛ بنابراین لازم است که دست‌اندرکاران ورزشی و انتظامی از افراد باتجربه و مجربی که به‌منظور مدیریت رفتار تماشاگران پرورش‌یافته‌اند، استفاده کنند (جزینی و عرب سرخی، ۱۳۹۶: ۱۶۱).

ب- تدابیر اجتماعی - روانی

۱- توجه به نقش و اهمیت عوامل جامعه‌پذیری به‌ویژه خانواده، مدرسه و نخبگان ورزشی:

میانگین سنی طرفداران و افراد خشونت‌طلب و پرخاشگر به‌طور خاص نشانگر تأثیر بالقوه دو نهاد خانواده و آموزش و پرورش بر این افراد است. تأثیر این دو نهاد را می‌توان به‌طور مستقیم در سه متغیر سابقه تنش و ناکامی در فعالیت‌های آموزشی، میزان نظارت خانواده و میزان تنش در محیط منزل و روابط متقابل آن‌ها، به‌طور غیرمستقیم در ارتباط با متغیرهای مستقل دیگر مانند داشتن دوستان، همسالان و خویشاوندان مجرم نیز مشاهده کرد. به‌این‌ترتیب، در برنامه‌های ورزشی و اجتماعی پربیننده، باید برنامه‌های آموزشی مناسب برای طرفداران تیم‌های فوتبال پخش شود. همچنین برای افزایش میزان تأثیرگذاری پیام‌های آموزشی از چهره‌های محبوب و پرتعداد تیم‌های فوتبال استفاده شود. افزون بر این، با توجه به تأثیر مهم مدرسه‌ها و گروه‌های همسالانی که در مدرسه‌ها شکل می‌گیرند، پیشنهاد می‌شود درباره رفتارهای مناسب در محیط‌های ورزشی جزوه‌های آموزشی تنظیم شوند و مدرسه‌ها به‌ویژه در ساعات ورزش، آموزش داده شوند.

۲- توجه به پایگاه اقتصادی - اجتماعی تماشاگران:

با توجه به اینکه پایگاه اقتصادی- اجتماعی بر رفتار خشونت‌آمیز و پرخاش جویانه طرفداران فوتبال تأثیر معکوس دارد، لذا بیشتر طرفدارانی که برای تماشای مسابقات فوتبال تیم‌های موردعلاقه خویش به ورزشگاه مراجعه می‌کنند، متعلق به طبقات متوسط رو به پایین هستند. وضعیت اقتصادی این افراد، امکان دسترسی آنان به امکانات متنوع مربوط به گذران اوقات فراغت و بهره‌گیری مناسب از تسهیلات و امکانات آموزشی و پرورشی و تفریحی در مقایسه با دیگران محدود است. با توجه به دامنه سنی طرفداران و نیز امکانات مادی و فرهنگی آنان، حضور در ورزشگاه ضمن داشتن کارکردی هویت‌بخش، کارکرد تفریحی و گذران اوقات فراغت نیز دارد. باید مراسم بازی‌های سرگرم‌کننده تفریحی - فرهنگی بانشاط که ابراز هیجان و شادی تماشاگران حاضر در ورزشگاه‌ها را به شکلی قاعده‌مند امکان‌پذیر می‌سازد، برگزار شوند. مثلاً می‌توان به پخش آهنگ‌های مفرح و بانشاط و آرام‌بخش، در قبل یا بین دونیمه بازی‌های پرهیجان و پرتحرک اشاره کرد. شواهد مربوط به تجربه اجرای چنین برنامه‌هایی در دیگر کشورها از جمله آمریکا، انگلستان، هلند و غیره، نشانگر تأثیر سودمند آن‌ها بر روحیه تماشاگران و طرفداران فوتبال در ورزشگاه‌ها است (جزینی و عرب سرخی، ۱۳۹۶: ۱۶۲).

ج- توجه و اهمیت دادن به عوامل وضعیتی:

با توجه به تأثیر متغیرهای وضعیتی (نظیر زمان برگزاری مسابقه، شرایط فیزیکی برگزاری مسابقه، اهمیت و حساسیت نتیجه مسابقه)، فدراسیون فوتبال افزون بر چاپ و انتشار بروشور، اعلامیه، تابلو پوستر تبلیغاتی در محدوده ورزشگاه‌ها، همچنین ترویج و تبلیغ انگاره‌های مناسب رفتاری برای طرفداران، بازیکنان باشگاه‌ها را نیز در مورد کنترل واکنش‌هایشان هنگام ابراز هیجان در مواقع کامیابی یا ناکامی آموزش دهند تا از بروز خشونت‌ها و پرخاشگری‌هایی که متأثر از عامل‌های وضعیتی هستند، جلوگیری شود.

د- ایجاد انجمن‌ها و تشکل‌های رسمی یا نیمه‌رسمی توسط واحدهای فرهنگی باشگاه‌ها:

با توجه به ارتباط هواداران پرشور با باشگاه‌های موردعلاقه‌شان و نیز بالا بودن میزان تمایل به رفتارهای پرخاش جویانه و خشونت‌آمیز بین این دسته از طرفداران، باید انجمن‌ها و تشکل‌های رسمی یا نیمه‌رسمی توسط واحدهای فرهنگی باشگاه‌ها به‌منظور جلوگیری و کنترل رفتارهای پرخاش جویانه از سوی این قسم از هواداران آن‌ها رواج یابد. به‌بیان دیگر مسئولان فرهنگی باشگاه‌ها باید به مواردی همچون برگزاری برنامه‌های آموزشی، فرهنگی و تفریحی برای طرفداران، استفاده از کارشناسان علوم رفتاری و اجتماعی برای آموزش‌های لازم، درباره چگونگی کنترل و هدایت رفتارها در وضعیت‌های هیجانی به طرفداران توجه کنند.

چ- فراهم نمودن تسهیلات و امکانات رفاهی در ورزشگاه‌ها:

با توجه به اینکه دو متغیر رضایت از امکانات و تسهیلات و سازگاری هدف‌ها و شیوه‌های تحقق هدف‌ها، بر تمایل به خشونت و پرخاشگری طرفداران فوتبال در ورزشگاه‌ها تأثیر بسیار زیادی دارند. باید اقدامات مناسبی

برای فراهم ساختن تسهیلات و امکانات فیزیکی و خدماتی برای تماشاگران و طرفداران فوتبال انجام شود. محور این اقدامات باید معطوف شود به ایجاد امکانات مناسب برای دسترسی طرفداران به تسهیلات گوناگون مانند سرویس‌های بهداشتی، سالن‌های غذاخوری، مکان‌هایی برای نشیمن، بلیت مسابقات و دسترسی به وسایل ایاب و ذهاب به ورزشگاه.

ح- ارائه الگوی رفتاری مناسب به نوجوانان و جوانان طرفدار فوتبال:

با توجه به تأثیر متغیرهایی مانند ارتباط با باشگاه، روابط با دوستان و همسالان، رضایت از امکانات و تسهیلات و رسانه‌های ورزشی در کاهش خشونت و پرخاشگری، باید سازمان‌ها و نهادهایی که امکان تأثیرگذاری بر رفتار تماشاگران فوتبال را دارند، یعنی باشگاه‌های ورزشی، فدراسیون فوتبال، نیروی انتظامی، وزارت آموزش و پرورش، رسانه‌ها و مطبوعات ورزشی، در چارچوب ارتباطی متقابل با یکدیگر، الگوی رفتاری مناسب به نوجوانان و جوانان طرفدار فوتبال ارائه دهند. به‌عنوان نمونه واحدهای فرهنگی باشگاه‌ها با توجه به تمایل طرفداران به ابراز هیجان می‌توانند، با آموزش رهبران و سردسته‌های تماشاگران و قرار دادن آن‌ها در خودروهای حمل‌ونقل طرفداران، سرودهای مناسب و شاد را رواج دهند (جزینی و عرب سرخی، ۱۳۹۶: ۱۶۳).

۲-۲۰-۱- سامانه فرماندهی حادثه^۱ (ICS):

سامانه فرماندهی حادثه، مجموعه‌ای اصولی متشکل از افراد متخصص و سازمان‌ها مربوط است که طبق تعریف، برای فرماندهی، کنترل و هماهنگی در پاسخ به شرایط اضطراری استفاده می‌شود. تعریف جامع‌تر سامانه فرماندهی حادثه که توسط مرکز مدیریت بحران و کمک‌های بشر ایالات متحده ارائه شده است، شامل مجموعه‌ای از کارکنان، سیاست‌ها، فرایندها، تأسیسات تجهیزات می‌باشد که در یک ساختار مشترک سازمان‌یافته، گردآوری شده‌اند و برای بهبود پاسخ به عملیات اضطراری از تمامی نوع‌ها و پیچیدگی‌ها، طراحی شده‌اند. سامانه فرماندهی حادثه، یکی از زیر اجزای سامانه ملی مدیریت بحران است. سامانه فرماندهی حادثه برای حوادثی که ممکن است در اماکن و رویدادهای ورزشی اتفاق بی افتد نیز ایجاد و سازماندهی می‌شود.

اهداف اصلی سامانه فرماندهی حادثه است که درواقع اساس کار و علت اصلی تشکیل سامانه است، عبارت‌اند از: حفظ جان افراد، حفظ اموال و کنترل تا تثبیت حادثه در جلسات طرح‌ریزی شده اعم از جشن‌ها، اجتماعات، گردهمایی‌ها و تجمع‌های بزرگ انسانی از قبیل رویدادهای ورزشی است. سازماندهی سامانه فرماندهی حادثه بر اساس پنج فعالیت مدیریتی اصلی انجام می‌گیرد. این فعالیت‌های پنج‌گانه اساس و مبنایی است که سامانه فرماندهی حادثه بر پایه آن توسعه می‌یابد. این فعالیت‌ها چه

1. Incident Management System (ICS)

در زمان مواجه با یک وضعیت اضطراری معمولی و تکراری و چه در سازماندهی برای یک حادثه سانحه مهم یا مدیریت مقابله در برابر یک بحران بزرگ به کار بسته می‌شود. پنج فعالیت مدیریتی اصلی که سازماندهی سامانه فرماندهی حادثه بر اساس آن انجام می‌گیرد عبارت‌اند از: فرماندهی، بخش عملیات، بخش برنامه‌ریزی، بخش لجستیک و پشتیبانی و همچنین بخش امور اداری و مالی.

در این میان فرمانده حادثه فردی است که مسئول و پاسخگوی تمام فعالیت‌های مدیریتی حادثه، از جمله درخواست و توزیع منابع می‌باشد. فرمانده حادثه دارای اختیارات کلی و مسئولیت اجرای عملیات حادثه و همچنین مسئول مدیریت تمامی فعالیت‌های مرتبط با عملیات حادثه در صحنه حادثه می‌باشد. مأموریت فرمانده، سازماندهی و هدایت مرکز عملیات اضطراری رهبری جامع فعالیت‌های اماکن ورزشی و در صورت نیاز اجازه تخلیه اماکن ورزشی را صادر می‌کند (معصومی، ۱۳۹۷: ۱۱۰).

۲-۲-۲- سیستم‌های کنترل تردد و مدیریت تردد تماشاگران ورزشی

تماشاگران ورزشی برای ورود به ورزشگاه پس از عبور از ترافیک جاده‌ای وارد پارکینگ‌ها شده و سپس از طریق مسیرهای دسترسی بعد از دریافت بلیت تماشای مسابقات و بازرسی بدنی وارد ورزشگاه می‌شوند. برای مدیریت رفتار تماشاگران در مسیرهای دسترسی لازم است تردها مدیریت شده باشد. کنترل و نظم در هنگام ورود و خروج یکی از مهم‌ترین مواردی است که مدیریت مجموعه برای برقراری آن وقت و هزینه زیادی صرف می‌کند تا به بهترین شکل و بدون مشکل انجام شود. در یک مجموعه ورزشی برای حفظ نظم، جلوگیری از ترافیک، کنترل بلیت و شمارش تماشاگران که به صورت دستی امکان‌پذیر نمی‌باشد به گیت کنترل تردد مخصوص ورزشگاه با کارایی و سرعت بالا نیاز است. گیت کنترل تردد ورزشگاه باید قابلیت حفظ ترافیک روان و کنترل بلیت تماشاگران را داشته باشد و از لحاظ مقاومت فیزیکی جهت جلوگیری از هجوم لحظه‌ای از خود به نمایش بگذارد. در این نوع کنترل تردد خطاها به حداقل خود رسیده و تعداد تماشاگران با پیک زمانی ورود برای مدیر قابل بررسی و گزارش‌گیری می‌باشد (هال و همکاران، ۱۳۹۹).

سیستم‌های کنترل تردد، ورود و خروج‌ها را کنترل می‌کند. معمولاً افراد در هنگام ورود به ورزشگاه‌ها، جایی که گذرگاه‌های ورودی/خروجی واقع شده‌اند از بخش امنیتی عبور می‌نمایند. این سیستم‌ها فقط به افرادی که حق ورود و خروج دارند اجازه تردد می‌دهند و هم‌زمان کارهای آن‌ها را نظارت و ثبت می‌کنند. با توجه به اینکه این سیستم‌ها به سهولت و با دقت زیاد کار خود را انجام دهند مورد استقبال گسترده قرار گرفته‌اند. سیستم کنترل تردد در مکان‌هایی که تردد در آن‌ها به صورت عمومی صورت نمی‌گیرد به منظور تسهیل و کنترل ورود و خروج، به کار می‌روند. سیستم کنترل تردد با تعریف تعدادی کاربر، به افراد معرفی شده اجازه رفت‌وآمد می‌دهد. کنترل تردد کارکنان متناسب با الزامات و ملاحظات تعیین شده در بخش‌های مختلف سازمان بر اساس نوع کار و ماهیت امنیتی برخی بخش‌های سازمان، دارای اهمیتی

روزافزون است. سیستم مدیریت تردد سازمانی و کنترل تردد همکاران سیستم، با به کارگیری فناوری نوین و **بیومتریک** در تشخیص و شناسایی افراد، نظارت دقیق منابع سازمانی و افزایش بهره‌وری کارکنان را به همراه دارد. این سیستم با استفاده از ابزارهای گردش کار و مدیریت فرایندها باعث کاهش هزینه‌ها و افزایش سرعت و دقت در عملیات مدیریت تردها می‌شود. سیستم کنترل تردد معمولاً در سه گروه تولید می‌شوند:

- کنترل تردد تشخیص چهره
- کنترل تردد اثر انگشت
- کنترل تردد کارتی که می‌توان از این سیستم در صورت الکترونیکی کردن بلیت‌ها برای کنترل تردد تماشاگران استفاده کرد.

سیستم مدیریت تردد، افزون بر محاسبه کارکرد افراد می‌تواند ابزاری بسیار کارآمد برای مدیریت رفتار تماشاگران باشد. این سیستم از امکان صدور فرمان به قفل‌های الکتریکی، گیت و راه‌بند، یکپارچگی با سیستم‌های نظارت محیطی، دوربین‌ها و نیز مدیریت هشدارها را برخوردار است. به کمک این ویژگی‌ها می‌توان گزارش تردهای مجاز و غیرمجاز را در اختیار داشت.

موارد زیر لازم است در به کارگیری سیستم کنترل تردد در رویدادها مهم ورزشی در نظر گرفته شود:

- ظرفیت ورودی‌ها و خروجی‌ها؛
- امکانات برای فرار در حوادث اضطراری
- تهیه امکانات لازم در سیستم کنترل تردد برای افراد با نیازهای ویژه؛ (مانند معلولان)
- جانمایی و امکان دسترسی مناسب سیستم کنترل تردد (معصومی، ۱۳۹۷: ۲۷۳).

۲-۲۰-۳- مزایای سیستم کنترل تردد تماشاگران

سیستم کنترل تردد یک دستگاهی است که در تمامی محل‌هایی که شما احساس می‌کنید نیاز به کنترل و مراقبت در ورود و خروج دارید می‌تواند نصب شود؛ اما اغلب مکان‌هایی که سیستم کنترل تردد نصب می‌شود عبارت‌اند از: اتاق مدیران، اتاق‌های سازمان‌ها درب ورودی اماکن ورزشی، راهروها، پارکینگ‌ها، جایگاه تماشاگران، زمین‌بازی و غیره. توجه داشته باشید که با تجهیزات خاص که برای سیستم کنترل تردد امروزی وجود دارد هیچ‌گونه محدودیتی برای نصب وجود ندارد و دستگاه کنترل تردد می‌تواند بر روی هر دربی نصب شود. به‌طور کلی سیستم کنترل تردد دارای مزایای زیر است:

- افزایش امنیت
- کاهش هزینه و خستگی کارکنان بازدیدکننده
- نظارت بر عملکرد کارکنان و تماشاگران
- افزایش بهره‌وری

- جلب رضایت تماشاگران و مسئولین برگزاری رویدادهای ورزشی
- دقت بالا و اطمینان از وضعیت تردد تماشاگران و مدعوین
- اعلام هشدار به بخش نگهداری در صورت انجام رفتار غیرمعمول یا ورود به مکانهای ممنوع
- توانایی مدیریت دسترسی مکانهای مختلف ورزشگاه در هر لحظه
- ردیابی کارکنان، تماشاگران و مدعوین
- ایجاد سیستم کنترل مرکزی اجرایی و مفید
- کاهش حالت گمنامی تماشاگران

کنترل تردد یا دسترسی چیست؟

کنترل تردد یا دسترسی^۱ به معنی مجوز ورود یا عدم ورود یک شخص یا گروهی، طبق زمان بندی مشخصی از یک مانع فیزیکی مانند درب و یا گذرگاه و مانع غیر فیزیکی مانند گذرگاه نوری می باشد. در کل فلسفه کنترل تردد به بیان دیگر این است که چه شخص یا گروهی در چه زمانی مجوز دسترسی یا عدم دسترسی به یک درب یا گذرگاه را داشته باشد؛ بنابراین، کنترل تردد به دو صورت زیر انجام می شود:

الف: کنترل تردد الکترونیکی که شامل نرم افزار و سخت افزارها است.

ب: کنترل تردد فیزیکی که شامل گیت ها و یا درب های خودکار و یا دستی می باشند (معصومی، ۱۳۹۷: ۲۶۳).

۲-۲-۲۰-۴- نظارت بر تردد تماشاگران در فضاهای ورزشی:

الف: کنترل طبیعی: این نظارت که در قالب چشم خیابانی (پنجره ها)، حضور فعال تماشاگران و مراقبت از آن ها در ورزشگاه انجام می شود. به عبارت دیگر، کنترل طبیعی عبارت است از توانایی مشاهده وقایع بدون اتخاذ تدابیر ویژه؛ به طور مثلاً می توان با طراحی پنجره ها و ایجاد فضای دیدمستقیم و باز نظارت طبیعی را ایجاد کرد. نظارت طبیعی با حضور فعال مسئولی خاص در محیط برای کنترل رفتار تماشاگران نیز تأمین می شود.

ب: کنترل مصنوعی: با نظارت تصویری (از طریق دوربین): این نوع از نظارت که به وسیله نیروی انتظامی و دوربینهای مدار بسته و نظایر آن می باشد. به خاطر ثبت تمام جزئیات صحنه مورد بررسی و همچنین قابلیت بررسی مجدد آن، میزان تمایل به این نوع کنترل تردد در سطح بسیار بالایی قرار دارد.

۲-۲-۲۰-۵- مدیریت تردد در هنگام ورود تماشاگران

در زیر برخی از تمهیداتی را که برای مدیریت رفتار تماشاگران لازم است در هنگام ورود به ورزشگاه در نظر گرفته شود، ارائه شده است:

- امکان کنترل غیر محسوس افراد در ورودی‌ها توسط عوامل انتظامات و عوامل امنیتی وجود داشته باشد.
- پوشش دوربین‌ها مناسب و قابل بهره‌برداری باشد.
- اپراتور اتاق مانیتورینگ ضمن کنترل ورودی‌ها جهت تبادل اطلاعات امکان ارتباط با عوامل انتظامات داشته باشد.
- درب‌های ورودی با نصب تجهیزات الکترونیکی غیرقابل نفوذ باشد.
- سیستم کنترلی درب‌ها از اتاق مانیتورینگ در همه اوقات فعال باشد.
- تمام منافذ ورودی احتمالی در ساعات تعطیلی بسته باشد (جلالی فراهانی، ۱۳۹۶).

۲-۲۰-۶- مدیریت تردد در هنگام خروج اضطراری تماشاگران

در زیر برخی از تمهیداتی را که برای مدیریت رفتار تماشاگران لازم است در هنگام خروج اضطراری در نظر گرفته شود، ارائه شده است:

- درب‌های خروج اضطراری به سمت بیرون باز شود (جهت فرار).
- درب‌ها بعد از تحمل مقداری فشار باز شوند. نرده‌ها طوری ساخته شوند که کم‌ترین صدمه را در زمان هجوم، به جمعیت وارد کنند.
- روشنایی لازم پیش‌بینی شود.
- امکان ورود گروه‌های امداد و نجات به راه‌پله‌ها پیش‌بینی شود.
- پله‌های فرار دارای رنگ‌های روشن و حتی‌المقدور ضد حریق باشد.
- علائم راه‌های خروجی اضطراری به‌راحتی در دید مراجعه‌کنندگان باشد: در موقع آتش‌سوزی و هرگونه خطر دیگر ممکن است تماشاگران به دلیل نداشتن آشنایی کافی به خروجی‌ها و راه‌های فرار، وجود دود، کم شدن میدان دید و همچنین اضطراب و دست‌پاچگی، موفق به یافتن مسیرهای اصلی محل نشده و در بن‌بست قرار گیرند. برای برطرف کردن این مشکل استفاده از علائم راهنما ضروری است. از این‌رو علائم راهنمای خروج لازم است به‌صورت شبرنگ و یا دارای نور داخلی (لامپ) باشند. همچنین تمام مسیرهای فرار (دسترس خروج، خروج، تخلیه خروج) به‌استثنای درهای اصلی واقع در جداره‌های بیرونی ساختمان باید با علامت‌های تأیید شده که سمت و جهت دستیابی به خروج را نشان می‌دهد، مشخص شوند. مگر آنکه خروج و مسیر دسترس به آن، به‌آسانی و فوری قابل‌رویت باشد.

– شکل، موقعیت، تعداد و محل علائم: علامت راهنما، تصویر استاندارد است که یک شخص را در حال فرار نشان می‌دهد و یا با نوشتن جمله «به‌طرف خروجی اضطراری» همراه با یک فلش راهنما که سمت و جهت را نشان دهد مشخص می‌شوند. علامت‌ها به رنگ سفید و سبز می‌باشند. برای قسمت درون از رنگ سفید استفاده می‌شود که به‌صورت شب‌رنگ یا دارای نور است. در مکان‌هایی که مسیر واضح و مشخص نیست، برای نشان دادن جهت صحیح به هنگام آتش‌سوزی از فلش‌های راهنما در کنار علائم خروجی استفاده می‌شود. شکل آن به‌صورت مستطیل است که یک پیکان سفید بر روی زمینه سبز قرار می‌گیرد. تعداد و موقعیت این علائم باید به‌گونه‌ای انتخاب شود که فاصله هیچ نقطه‌ای از دسترس خروج تا نزدیک‌ترین علامت قابل‌مشاهده از ۳۰ متر بیشتر نشود. علائم خروج باید موقعیتی مناسب و رنگ و طرحی متضاد با تزیینات و نازک‌کاری‌های داخلی و سایر علائم و نشانه‌ها داشته باشند تا به‌آسانی دیده شوند. هیچ نوع تزیینات، مبلمان تجهیزات و تأسیسات نباید مانع دیده شدن علائم خروج شود. همچنین استفاده از انواع نورپردازی، نمایش تصویر و یا شیئی که روشنایی آن بیشتر از روشنایی علائم خروج باشد یا در مسیر رؤیت علائم خروج، توجه افراد را به خود جلب کند، مجاز نیست. علائم راهنما باید به شبکه روشنایی اضطراری متصل باشند و در جاهای مناسب نصب شوند (معصومی، ۱۳۹۷: ۲۷۹).

۲-۲-۲۰-۷- کنترل اجتماعی رفتار از منظر شریعت

کنترل اجتماعی از مباحث محوری در حوزه جامعه‌شناسی کج‌روی است. در بحث کنترل اجتماعی، کنترل غیررسمی نسبت به کنترل رسمی از اهمیتی بالاتری برخوردار است. بیشتر بودن اهمیتی نیز به این دلیل است که کنترل غیررسمی معمولاً هنجارشکنی‌هایی را تحت پوشش قرار می‌دهد که از قلمرو تسلط نظارت‌های رسمی خارج است. بررسی کنترل غیررسمی در جوامع دینی که فرهنگ آن‌ها خاستگاه دینی دارد این بحث را ضرورت می‌بخشد که دین به‌عنوان بنیاد فرهنگی جوامع دینی چه تدبیری برای جلوگیری از هنجارشکنی‌های دینی در نظر گرفته است. کنترل غیررسمی سازوکارهایی را تحت پوشش قرار خواهد داد که کنترل اجتماعی را نه از خلال قوانین کیفری و سازمان‌های رسمی، بلکه از طریق تکیه کردن بر اصول اخلاقی و ارزش‌ها و هنجارهای متعارف ممکن ساخته و متغیرهایی نظیر ترس از پذیرفته نشدن رفتار در جامعه، نگرانی از طرد شدن توسط نزدیکان و طرد و تمسخر و سرزنش دیگران را موردتوجه قرار دهد. از این‌رو دین مبین اسلام کنترل غیررسمی را به‌عنوان یک اهرم کنترلی کارآمد موردتوجه قرار داده است. از منظر دین، آمال و آرزوها در نحو رفتار تأثیر می‌گذارد و باورهای دینی نظیر ثواب و عقاب اخروی زمینه‌همنوایی افراد جامعه را فراهم می‌کند. همچنین اهرم‌های کنترلی نظیر حیا، ترس، تمجید و مذمت، مراقبت و

امربه معروف و نهی از منکر سبب کاهش کج روی و هدایت شدن افراد می گردد. به عنوان مثال «حیا» واکنش درونی فرد به حضور و توجه دیگران و یا به تعبیری؛ ملکه نفسانی است که باعث خودداری از امور قبیح، تنفر از رفتار خلاف آداب و ترس از ملامت دیگران می گردد. از این رو همان گونه که در روایات ذکر شده است، حیا یکی از عناصر مهمی است که اغلب رفتارهای شخصی و اجتماعی متأثر از آن است. در احادیث معصومان (علیه السلام) تعبیرات گوناگونی راجع به حیا به کار برده شده است که همگی بعد بازدارندگی آن را به عنوان یک سازوکار کنترلی اجتماعی تقویت و تأیید می کند. همچنین در ارتباط با امر به معروف و نهی از منکر؛ نظارت همگانی در دین اسلام از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. وجوب امر به معروف و نهی از منکر، مکلف بودن به احساس مسئولیت در قبال دیگران و موظف بودن به مراقبت از دیگران اموری است که در حوزه فقه و شریعت اسلامی مطرح شده و بنای اسلام بر این است که در جوامع دینی و انسانی این مهم به عنوان یک هنجار درآمده تا از این طریق، سیاست کنترلی اسلام به نقطه رفیع و ایدئال خود هدایت شود. از این رو می توان از اهرم های کنترلی غیررسمی دین و شریعت اسلامی در کنترل و مدیریت رفتار بهنجار و همچنین برای ایجاد همنوایی بیشتر با هنجارهای حاکم در جامعه بهره گرفت و از بروز رفتارهای خشونت آمیز و نابهنجار اجتماعی توسط جوامع مختلف از جمله تماشاگران در ورزشگاه ها پیشگیری کرد (حیدرکوشا، ۱۳۸۹).

۲-۲۱- چالش های حقوقی مقابله با خشونت تماشاگران فوتبال

رمز ماندگاری فوتبال به عنوان پرطرفدارترین ورزش در دنیای امروز و کسب درآمدهای کلان در این رشته ورزشی، به حضور پرشور تماشاگران در ورزشگاه بستگی دارد. تعداد تماشاگرانی که امروزه برای تماشای مسابقات این رشته ورزشی به ورزشگاه مراجعه می کنند، به هیچ وجه از نظر کمیت با گذشته قابل قیاس نبوده، به طوری که سوابق موجود نشان می دهد که «در هشت سال اول برگزاری مسابقات جام جهانی، تعداد تماشاچیان، حتی در بازی نهایی از چند هزار نفر بیشتر نمی شد»؛ اما امروزه با توجه به استقبال گسترده از فوتبال، ورزشگاه هایی که برای این رشته ورزشی ساخته می شوند، ظرفیت حدود صد هزار نفر را دارند. پیش بینی این تعداد جمعیت برای تماشای فوتبال، اگرچه از نگاه کارکردی بسیار مفید برای تماشاگران است و موجب جذاب تر شدن رشته ورزشی فوتبال می شود، باید توجه داشت حضور تعداد زیادی از افراد در یک مکان، خطرهای بالقوه ای را در پی خواهد داشت و می تواند سبب بروز احساسات، هیجانات و واکنش های نابهنجار اجتماعی تماشاگران به صورت شعار، پرتاب اشیا، فحاشی، آشوب، تخریب اموال ورزشگاه و اموال عمومی یا آسیب رساندن به دیگران شود (جوان جعفری و صفری، ۱۳۹۷).

بنابراین رفتار تماشاگران فوتبال در بازی های حساس، همواره دغدغه ی مسئولان برگزاری مسابقات و مدیران ورزشی بوده است. به طوری که؛ این رفتارها در بعضی از بازی های مهم، باعث بروز برخی

آسیب‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بوده است. نتایج تحقیقات پژوهشگران در علوم مختلف که در این زمینه انجام شده است. در بازی‌های زیادی مورد استفاده واقع شده است، اما هیچ‌گاه نتوانسته‌اند به اهداف مطلوب و مورد نظر برسند و اوباشگری تماشاگران در ورزش را ریشه‌کن کنند (تاسیک، ۲۰۱۸). با عنایت به اینکه با وجود تدابیر کیفری گسترده (در معنای اعم) که برای مقابله با خشونت ورزشکاران و اوباشگری تماشاگران در فوتبال اندیشیده می‌شود، متأسفانه هنوز هم شاهد حوادث تلخ و ناگواری در این حوزه هستیم، از این رو می‌توان عدم توفیق در مقابله با این پدیده نابهنجاری اجتماعی در ورزش فوتبال را به عنوان یک عدم موفقیت رویکردهای حاضر تلقی کرد؛ بنابراین نشان می‌دهد که؛ سیاست کیفری در مقابله با پدیده خشونت و اوباشگری تماشاگران فوتبال با چه چالش‌هایی روبرو است که قادر نیست از تمام ظرفیت و توان خود استفاده کند.

بند «ث» ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲ مبنی بر «عملیات ورزشی و حوادث ناشی از آن، مشروط بر اینکه سبب حوادث، نقض مقررات مربوط به آن ورزش نباشد و این مقررات هم مغایر موازین شرعی نباشد را طبق قانون جرم محسوب نمی‌کند»، با شرایطی عملیات ورزشی را که منجر به بروز حوادث می‌شود را مورد حمایت قرار داده و قابل مجازات نمی‌داند. به نظر می‌رسد با توجه به نص صریح این ماده قانونی، به هیچ‌وجه نمی‌توان رفتار خشونت‌آمیز تماشاگران را همانند اعمال ورزشکاران در نظر گرفت و از مصونیت مورد نظر در این ماده بهره‌مند کرد، چراکه هرچند در متن ماده مذکور به صراحت بیان نشده است که شخص مرتکب الزاماً باید ورزشکار باشد، ولی از ذکر عبارت عملیات ورزشی به این نتیجه می‌رسیم که منظور از طرفین عملیات ورزشی الزاماً باید ورزشکار باشند. از این رو رفتار خشونت‌آمیز تماشاگران و اوباشگری آنان باید بر اساس قوانین عمومی مجازات اسلامی مورد بررسی قرار گیرد؛ اما از آنجایی که تماشاگران در رشته‌های ورزشی و به خصوص فوتبال، به صورت گروهی به تماشای مسابقات ورزشی می‌پردازند، یکی از مهم‌ترین عناوین مجرمانه‌ای که در خصوص رفتارهای خشونت‌آمیز تماشاگران، مصداق پیدا می‌کند، موضوع ماده ۶۱۵ قانون مجازات اسلامی است، مطابق این ماده چنانچه عده‌ای (بیش از سه نفر) با یکدیگر درگیر شوند و به یکدیگر آسیب و صدمه‌ای وارد آورند، هر یک از شرکت‌کنندگان در نزاع (اعم از اینکه ضارب یا قاتل شناسایی شود یا خیر) به مجازات مذکور در این ماده محکوم می‌شوند. نکته حائز اهمیت در این ماده این است که قانون‌گذار صرف دخالت عمدی در نزاع را ملاک قرار داده است نه اینکه ایراد صدمات به عمد حادث شده باشد، از این رو حتی ممکن است مجازات مذکور در این ماده علیه مصدوم نیز اجرا شود. همچنین رفتارهای اوباشگرانه تماشاگران بعضاً می‌تواند با عناوین مجرمانه دیگری مانند ایراد ضرب و جرح عمدی، تخریب اموال عمومی یا اموال اشخاص عادی مطابقت داشته باشد (آقایی و صفاری، ۱۳۹۷).

با بررسی قوانین کیفری، می‌توان پی برد که در ایران مشخصاً برای مقابله با اوباشگری و رفتارهای نابهنجار و خشونت‌آمیز تماشاگران تدابیر خاصی که با شرایط ارتکاب این پدیده همخوانی داشته باشد، پیش‌بینی نشده است و با اینکه فضای ارتکاب خشونت در ورزشگاه‌ها با سایر محیط‌ها متفاوت است، برخورد یکسانی مشاهده می‌شود. حتی کمیته انضباطی فدراسیون فوتبال نیز با بهره‌گیری از آیین‌نامه انضباطی فدراسیون فوتبال در برخورد با خشونت تماشاگران با مشکلات و چالش‌های روبرو است و نمی‌تواند از حداکثر ظرفیت خود استفاده کند.

با مرور مواد این مصوبه مشاهده می‌شود که در آیین‌نامه انضباطی برای مقابله با خشونت تماشاگران دو نوع تنبیه در نظر گرفته شده است؛ برخی از این تنبیه‌ها برای تماشاگری است که رفتار خشونت‌آمیز از او سرزده است و چنانچه شناسایی شود، علیه همان تماشاگر به‌عنوان شخص حقیقی اجرا می‌شود و برخی دیگر مربوط به باشگاه و تیم است که به واسطه خشونت تماشاگران منتسب به آن‌ها، تنبیهاتی برایشان در نظر گرفته شده است. ویژگی بارز این تدابیر اول؛ توسعه مسئولیت اشخاص حقوقی و دوم؛ توسل بیش‌ازحد به جزای نقدی است. به‌طور نمونه از مجموع رأی‌های صادره در کمیته انضباطی فدراسیون فوتبال، تخلفات تماشاگران در مسابقات مختلف، بیشترین تعداد رأی‌ها را به خود اختصاص داده است؛ اما مهم‌ترین راهکار و حربه‌ای که این کمیته برای مقابله با خشونت تماشاگران از آن استفاده می‌کند، جریمه نقدی است. بررسی مقررات آیین‌نامه انضباطی کمیته فوتبال نشان می‌دهد، حداکثر مبلغ جریمه مندرج در این مواد بسیار بالا است و معمولاً این مبلغ حداقل سیصد میلیون ریال است و از این حیث، هیچ سختی با شرایط ویژگی‌های جمعیت شناختی تماشاگران فوتبال ایران ندارد، به عبارت دیگر با توجه به اینکه بیشتر تماشاگرانی که برای تماشای فوتبال به ورزشگاه مراجعه می‌کنند، کم‌سواد، مجرد، بیکار و جوان هستند، از این‌رو در نظر گرفتن چنین تنبیهی برای این قشر از جامعه، نشان از عدم احاطه و اشراف به موضوع و روشن نبودن مسئله برای قانون‌گذار را دارد، چراکه نتایج تحقیقات به‌عمل آمده در خصوص وضعیت خانوادگی، معیشت و میزان درآمد تماشاگران فوتبال نشان دهند آن است که تماشاگران فوتبال در ایران از نظر درآمدی در حد پایینی هستند (آقایی و ملانوروزی، ۱۳۹۷).

مورد دیگری که به تنبیه فرد تماشاگر اشاره دارد، بند ۶ ماده ۶۷ مقررات انضباطی فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران است. مطابق این بنده در صورت شناسایی تماشاگر متخلف، رکن قضایی ایشان را به مدت حداقل ۲۴ ماه از ورود به ورزشگاه‌های کشور محروم خواهد کرد. شایان ذکر است که این تنبیه در نظر گرفته شده نیز با چالش اساسی روبرو است؛ چراکه اولاً تماشاگران در کشور ما ساماندهی نشده هستند، به‌طوری‌که محل قرار گرفتن تماشاگران بر اساس شماره بلیت نیست و کسانی که زودتر وارد ورزشگاه می‌شوند، می‌تواند در هر کجا که دوست دارند بنشینند. دوم؛ برای دریافت بلیت جهت حضور در ورزشگاه به‌عنوان تماشاگر، مدارک هویتی افراد بررسی نمی‌شود؛ بنابراین با عنایت به ویژگی‌های حاکم بر برگزاری

مسابقات فوتبال در کشور ایران، این گونه تنبیهات در شرایط کنونی قابلیت اجرا نخواهد داشت. مگر اینکه برای جبران این نقیصه، افراد خاطی و موردنظر را مجبور کنیم تا در زمان برگزاری مسابقات حساس در آینده، خود را به مرجعی مشخص مانند کلانتری محل معرفی کرده و تا پایان مسابقه در آنجا تحت نظر قرار گیرد. در خصوص تنبیهات بسیار متنوعی که در مقررات انضباطی فدراسیون فوتبال برای تنبیه باشگاه‌ها در نظر گرفته شده‌اند، باید اشاره کرد که برخی از آن‌ها برای مقابله با اوباشگری و رفتارهای خشونت‌آمیز تماشاگران استفاده می‌شود. برای نمونه بندهای ۱، ۲ و ۳ ماده ۸۶ مسئولیت رفتارهای ناهنجار، تخریبی و برهم زننده نظم و امنیت تماشاگران از قبیل؛ ورود تماشاگران به زمین مسابقه، پرتاب اشیاء، آتش‌بازی، پرتاب مواد محترقه، استعمال لیزر یا وسایل مشابه و ... را بر عهده باشگاهی قرار می‌دهد که تماشاگران منتسب به آن باشگاه هستند. آنچه در این ماده از مقررات انضباطی فدراسیون فوتبال به قابل مشاهده است رویکرد اتخاذ شده برای مقابله و کنترل خشونت تماشاگران با تأکید بر مسئولیت باشگاه‌ها است. به نظر می‌رسد که بهتر بود در هر مورد، تنبیه باشگاه منوط به عدم شناسایی شخص خاطی می‌شد یا حداقل در صورت شناسایی فرد خاطی، برای باشگاه تخفیف بیشتری در نظر گرفته می‌شد. اهمیت این موضوع زمانی بیشتر احساس می‌شود که بدانیم با توجه به وضعیت و چگونگی سازماندهی تماشاگران تیم‌ها در حال حاضر، احتمال حضور تماشاگران یک تیم در بین تماشاگران تیم مقابل، بعید و دور از ذهن نیست (آقایی و ملانوروزی، ۱۳۹۵). آنچه در ارتباط با مقابله با اوباشگری تماشاگران فوتبال مورد توافق همگان است، این است که برای مقابله با این پدیده باید شرایط و عوامل متعددی را در نظر گرفته شود تا یک اقدام مقابله‌ای برای مدیریت رفتار خشونت‌آمیز تماشاگران، اقدامی مناسب و کارآمد شناخته شود. در همین راستا، بررسی ویژگی‌های جمعیت شناختی تماشاگران فوتبال در کشورهای مختلف دنیا، نشان‌دهنده آن است که تماشاگران فوتبال در کشورهای مختلف، ویژگی‌های خاص خود را دارند که آن‌ها را از تماشاگران فوتبال در سایر کشورهای جهان متمایز می‌کند. به‌طوری‌که نتایج تحقیقات انجام شده در ایران نشان می‌دهد که؛ مجرد بودن، نوجوان و محصل بودن، بیکاری و درآمد پایین از جمله مهم‌ترین ویژگی‌های بارز تماشاگران فوتبال در ایران است. این ویژگی‌ها و به‌ویژه سن پایین تماشاگران فوتبال، سبب شده است که دست قانون‌گذار در استفاده از تنبیهات مختلف بسته باشد، زیرا با توجه به سیاست‌های کیفری مبتنی بر مدارا و مسامحه با نوجوانان و جوانان، استفاده از همه‌ی ظرفیت‌های قضایی و حقوقی موجود در قانون و آیین‌نامه‌های موجود برای مقابله با رفتارهای خشونت‌آمیز تماشاگران امکان‌پذیر نیست؛ بنابراین عدم توجه به ویژگی‌های سنی تماشاگران، یکی دیگر از چالش‌های حقوقی در برخورد با خشونت تماشاگران فوتبال است که باعث شده است حقوق کیفری برای برخورد مناسب با رفتارهای خشونت‌آمیز تماشاگران تأثیرگذاری لازم را نداشته باشد و عملاً قوانین حقوقی و آیین‌نامه‌ها انضباطی فدراسیون فوتبال به ابزار بدون استفاده‌ای برای کنترل این ناهنجاری اجتماعی تبدیل شوند. در همین راستا نیز یکی دیگر از ایرادات قابل توجه در سیاست‌های کیفری و حقوقی کشور برای مقابله با اوباشگری تماشاگران فوتبال، در نظر گرفتن جریمه‌های نقدی با مبالغ کلان بدون توجه به ویژگی‌های تماشاگران از قبیل سطح درآمدی آنان است. از این رو با توجه به اینکه الگوی

خشونت و اوباشگری تماشاگران در کشورهای مختلف متفاوت است، لازم است با مطالعات و تحقیقات در این زمینه سیاست‌های کیفری متناسب با الگوهای بومی کشور تدوین تا از کارآمدی لازم برخوردار باشند (آقایی، ۱۳۹۶).

۲-۳- نظریه‌ها

۲-۳-۱- مدل سبب‌شناسی وندالیسمی کلارک

مدل کلارک یک مدل با ۳۶ متغیر در هشت گروه است که به‌صورت متعامل و علی به‌عنوان علل رفتار وندالیستی در نظر گرفته شده است. دسته اول متغیرها شامل تجارب اولیه دوران کودکی، محیط اولیه و شرایط آغازین رشد و تربیت است. دسته دوم نقش وراثت را در بروز رفتارهای نابهنجار و خشونت‌آمیز مطرح می‌کند و در دسته سوم به شکل‌گیری شخصیت فرد بزهکار پرداخته است. این سه دسته از متغیرها متغیرهای روان‌شناسانه علل رفتار وندالیستی هستند که توسط کلارک موردبررسی قرار گرفته‌اند. دسته چهارم شامل آن دسته عوامل جمعیت‌شناختی، اجتماعی و شرایط اقتصادی نظیر وضعیت تأهل، جنسیت، سن، شرایط اقتصادی، طبقه و پایگاه اجتماعی است که برای بررسی و تبیین علل جامعه‌شناسی بروز رفتارهای مجرمانه و رفتارهای وندالیسمی ضروری است. این دسته از علل بروز رفتارهای مجرمانه درعین حال به‌عنوان عواملی که به‌طور گسترده‌ای فرصت‌های رسیدن فرد را به موفقیت و رضایتمندی در زندگی تعیین می‌نمایند مطرح گردیده‌اند. آنان همچنین در استفاده بهینه فرد از فرصت‌ها وسایل نهادینه‌شده جهت نیل به هدف‌های فرهنگی و انطباق با قواعد رفتار اجتماعی مورد انتظار و بالعکس در عدم متابعت وی از معیارها و موازین مقرر و هنجارهای اجتماعی و بدل شدن به یک بزهکار اجتماعی نقش دارند. دسته پنجم متغیرها متوجه سطح گسترده‌ای از یک تحلیل جامعه‌شناختی از فرایند جامعه‌پذیری و یادگیری رفتار مجرمانه است. در مدل سبب‌شناسی وندالیسمی کلارک متغیرهای مطرح‌شده در گروه ۱ تا ۵ به‌عنوان شرط‌های لازم در نظر گرفته شده‌اند که می‌توانند زمینه‌های گرایش فرد به بزهکاری را فراهم سازند. در گروه ششم متغیرها که تحت عنوان بحران‌ها وقایع طبقه‌بندی شده‌اند برخی از عوامل که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در تمایلات فرد به وندالیسم موردتوجه قرار گرفته‌اند، عواملی نظیر سابقه کتک‌کاری، درگیری در مدرسه، ایجاد مزاحمت و دردرسر در محله، محیط خانه، مدرسه و گروه‌های همبازی، درگیری با دوستان و همبازی‌ها، داشتن دوستان بزهکار یا سابقه دستگیری و نظایر آن است. کلارک معتقد است داشتن تمایلات اولیه و آمادگی روانی جهت ارتکاب عمل وندالیسمی احتمالاً می‌تواند ناشی از احساس کسالت، درماندگی، افسردگی و خشم و عصبانیت فرد باشد. در گروه هفتم متغیرها، که کلارک آن را شرایط، موقعیت‌ها وضعیت‌های خاص می‌نامد احتمال بروز رفتار وندالیستی بیشتر است. مثلاً خیابان‌های فاقد گشت پلیس، اماکن مخروبه و متروکه، خیابان‌های مناطق

فقیرنشین و همچنین در ایران ورزشگاه‌های فعلی که امکانات کنترلی و شناسایی ویژگی‌های هویتی تماشاگران وجود ندارد می‌تواند از جمله این شرایط و موقعیت‌ها باشد. درنهایت کلارک جریانات شناختی و ادراکی و همچنین حالات وضعیت‌های انگیزشی فرد را به‌عنوان هشتمین دسته از متغیرهای مرتبط با رفتار وندالیستی مطرح می‌کند (مطلق، نوابخش و فرحناکی، ۱۳۹۲). کلارک معتقد است اینکه فرد تصمیم به عمل وندالیسمی خواهد گرفت کاملاً به این موضوع بستگی دارد که او چگونه فرصت‌ها را در وضعیت خاص ادراک و متعاقباً به عمل اقدام خواهد کرد. مثلاً از جمله شرایطی که معمولاً در ورزشگاه‌ها برای افراد مستعد رفتارهای وندالیسمی فراهم است؛ پایین بودن ریسک دستگیر شدن و احتمال پایین به دام افتادن فرد، توجیه‌پذیری عمل و تصور کیفر پایین جزو جریانات شناختی و ادراکی در سطح فردی به شمار می‌آیند که با وضعیت انگیزشی فرد نظیر احساس عدالت، افسردگی، درماندگی و خشم زمینه‌ساز رفتار بزهکارانه نظیر ویرانگری وندالیسم می‌گردند.

در مورد ریشه اصلی رفتارهای پرخاشگرانه انسان تابه‌حال تبیین جامع واحدی انجام‌نشده است و بحث درباره اینکه که آیا طبیعت و ماهیت انسان پرخاشگر و بی‌رحم است، یا با نجابت و رئوف، از دیرباز موضوع بحث بسیاری از فیلسوفان بزرگ بوده است. بعضی از فلاسفه شرارت و خباثت بشر را امری غیر فطری و محصول عوامل اجتماعی می‌دانند. به تعبیر ایشان، انسان شریف و پاک، گام به دنیا می‌گذارد و این جامعه است که پرخاشگری و خشونت را به او می‌آموزد و او را خشن و بی‌رحم می‌کند؛ اما برخی دیگر از فلاسفه موانع و اجبارهای اجتماعی را برای مهار و کنترل بشر از خشونت ذاتی را امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر می‌دانند. از این‌رو با توجه به این که نظریه‌ها مانند پنجره‌های مختلفی هستند که مناظر بسیار زیادی را پیش روی ما قرار می‌داده، درحالی که هر یک از این منظره‌ها باهم دیگر تفاوت‌ها و اختلافاتی باهم دارند؛ بنابراین بررسی مسائل رفتاری مرتبط با تماشاگران فوتبال از دیدگاه‌های مختلف این امکان را به ما می‌دهد تا به ابعاد مختلف موضوع که هرگز موردتوجه قرار نگرفته است پی ببریم. درنتیجه بررسی علمی و تجربی رفتارهای نابهنجار تماشاگران بدون مراجعه به مبانی نظری مرتبط با این موضوع در حوزه‌های مختلف جامعه‌شناسی، روانشناسی، زیست‌شناسی و روانشناسی اجتماعی خام و ناقص است. به‌طوری که تبیین و تشریح دقیق رفتار تماشاگران، نیازمند بررسی همه عوامل و متغیرهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و ... و ارتباط متقابل آن‌ها باهم دیگر است؛ بنابراین مسئله بروز رفتارهای نابهنجار و ضدا اجتماعی تماشاگران فوتبال که امروز یکی از دغدغه‌های مهم مسئولین کشوری و به‌ویژه مدیران ورزشی است از دیدگاه‌های نظری مختلف موردبررسی قرار خواهد گرفت. با بررسی آثار علمی منتشر شد که در ارتباط با رفتارهای پرخاشگرانه و خشونت‌آمیز تماشاگران انجام‌شده است می‌توان آن‌ها را در دودسته کلی قرارداد؛ گروه اول شامل برخی روانشناسان، رفتارشناسان و روان‌پزشکان هستند که علت و منبع اصلی رفتارهای پرخاشگرانه تماشاگران را به ویژگی‌های درونی و غریزی افراد نسبت می‌دهند و گروه دوم شامل جامعه‌شناسان و

روانشناسان اجتماعی هستند که خشونت و رفتارهای پرخاشگرانه تماشاگران را واکنشی به رویدادهای محیطی دانسته که از طریق اقدامات فرهنگی و آموزشی قابل تعدیل است. به‌طور کلی آنچه بدیهی است، این است که هیچ‌کدام از نظریه‌های مختلف به‌تنهایی قادر به تشریح و تبیین کامل مسائل و موضوعات اجتماعی نبوده و در ارائه و استفاده از آن‌ها لازم است جانب احتیاط را نگه‌داریم. در ادامه به بررسی و تشریح برخی از نظریه‌های مرتبط به موضوع پژوهش پرداخته‌شده است (گروسی، ۱۳۹۶).

۲-۳-۲- تبیین‌های زیست‌شناختی رفتارهای وندالیسمی تماشاگران فوتبال

قدیمی‌ترین و مشهورترین تبیین در مورد رفتار خشونت‌آمیز و پرخاشگرانه انسان متوجه این دیدگاه است که انسان به دلیل ماهیت زیستی خود تا اندازه‌ای برای ارتکاب رفتارهای پرخاشگرانه آفریده‌شده است. از نظر پیروان این دیدگاه، انسان مانند بسیاری دیگر از انواع حیوانی درنده‌خوی دارای فطرت سیرتی برای دست‌یازیدن به خشونت و پرخاشگری را دارد که تنها ترس از تنبیه آن را کنترل می‌کند. در دهه‌های اخیر، با توسعه علم زیست‌شناختی، رفتارهای انحرافی بر اساس یافته‌های به‌دست‌آمده درباره ژن‌ها و کروموزوم‌ها بررسی می‌شود. زیست‌شناسان عوامل جسمانی و زیستی همانند ویژگی‌های خاص اندام‌های بدن، شکل جمجمه و ناهنجاری‌های کروموزومی و ژنتیکی را بر ارتکاب رفتار مجرمانه و بزهکاری مؤثر می‌دانند (میرکمالی و حمیدی پور، ۱۳۹۸).

انریکو فری^۱ از مؤسسان مکتب تحقیقی، با تأیید تأثیر عوامل اجتماعی در وقوع رفتارهای خشن و مجرمانه، از علل جسمی و محیط جغرافیایی غافل نبوده و اعتقاد دارد که رفتارهای مجرمانه، زندگی در اجتماع واکنش به آن است (ثابیه و الروفو^۲، ۲۰۱۰). بر اساس همین اعتقاد، در تشریح تأثیر محیط اجتماعی در ارتکاب رفتارهای مجرمانه و خشونت‌آمیز می‌نویسد: همان‌طور که یک لیوان آب ظرفیت حل مقدار معین از یک ماده قابل حل را دارد، محیط اجتماع نیز تا حد مشخصی می‌تواند این‌گونه رفتارهای خشونت‌آمیز و مجرمانه را تحمل نماید و ارتکاب رفتارهای مجرمانه و خشونت‌آمیز در یک جامعه، رابطه مستقیمی با وضع محیط اجتماعی، اقتصادی و اخلاقی دارد و تمام اوضاع و احوال موجود در کمیت و کیفیت وقوع رفتارهای مجرمانه مؤثر است. اگر محیط اجتماعی اصلاح شود، میزان وقوع رفتارهای پرخاشگرانه در همه‌ی سطوح نیز به همان نسبت کاهش می‌یابد. ایشان اعتقاد دارد که جرم مانند تمام اعمال انسانی پدیده‌ای است بغرنج که ناشی از وضع جسمی و روانی و اجتماعی می‌باشد. فری نظریه دور کهیم را که رفتارهای مجرمانه و خشونت‌آمیز را یک پدیده عادی (بهنجار) اجتماعی توصیف می‌کند رد کرده و مهم‌ترین علل بروز آن را به شرح زیر عنوان می‌کند:

1 Enrico Ferri

2. Thawabieh & Al-rofo

-عوامل جسمی: طرز رشد جسمی، ساختمان جمجمه، نقص بدنی، عیوب شکل ظاهری و اندام، نژاد، سن، جنسیت

-عوامل روانی: اختلالات و بیماری‌های روانی، اختلال منش، میزان هوش.

-عوامل محیط جغرافیایی: آب و هوا، فصل‌ها، شرایط جوی، وضع تولیدات کشاورزی.

-عوامل اجتماعی: اوضاع و احوال محیط اجتماعی که بزهکار در آن زندگی می‌کند، مانند چگونگی زیربنای خانوادگی، شغل، افکار عمومی، اعتقادات مذهبی، مسکن، تراکم جمعیت، وضع اقتصادی، تولیدات صنعتی و سیاسی، اداری قضایی، طرز کار پلیس و حتی روش تدوین قوانین و مقررات مدنی و کیفری در وقوع رفتارهای مجرمانه و خشونت‌آمیز مؤثرند (شیخ‌آوندی، ۱۳۸۶، ص ۱۹۷).

رهیافت زیست‌شناختی در قالب چند نظریه به تبیین و تشریح ریشه پرخاشگری و خشونت در انسان پرداخته است که برخی از مهم‌ترین آن‌ها در ادامه مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت.

۲-۳-۱- نظریه رفتار غریزی

تئوری رفتار غریزی بانام زیگموند فروید و کنراد لورنز پیوند خورده است. از نظر فروید کلیه فعالیت‌های انسان اعم از؛ کنش‌ها، اندیشه‌ها، احساسات و آرمان‌ها. تحت حاکمیت نیروهای غریزی قدرتمند، به‌ویژه نیروی جنسی و پرخاشگری قرار دارند. به نظر این دانشمند، جلوه‌های ذهنی انگیزش‌های فیزیکی به شکل آرزوها جلوه‌گر می‌شوند که همان غرایزند. غرایز نشانگر حالتی ذاتی هستند که در پی تخلیه تنش‌ها می‌باشند. کلیه فعالیت‌های انسان مانند فکر کردن، یادآوری و خواب توسط غرایز تعیین می‌شوند و به تعبیر فروید، غرایز علت غایی کلیه فعالیت‌های به شمار می‌آیند. فروید با اذعان به وجود احتمالی غرایز بی‌شمار، دودسته از غرایز را تحت عنوان غریزه بقا و غریزه مرگ و به‌عنوان غرایز اصلی تشکیل‌دهنده طبیعت بشر در نظر می‌گیرد. غریزه بقا دربردارنده نیروهایی است که در جهت حفظ و بقای فرایندهای حیاتی عمل می‌کنند و ضامن تکثیر نوع بشر هستند. به نظر وی، انسان با یک غریزه مرگ نیز زاده می‌شود و این غریزه هنگامی که معطوف به درون می‌شود به‌صورت تنبیه و مؤاخذه خود بروز می‌کند و در موارد افراطی منجر به خودکشی می‌شود. این غریزه هنگامی که متوجه برون می‌شود به‌صورت خصومت، خشونت، آزار و اذیت، تخریب و قتل تجلی می‌یابد. غریزه بقا با قرار گرفتن در برابر غریزه مرگ خصلت خودویرانگری را متوجه بیرون و دیگران می‌کند. به نظر فروید، انرژی ویرانگر از طریق فعالیت‌های مجاز اجتماعی مانند بازی‌ها و فعالیت‌های ورزشی تخلیه می‌شود و یا اینکه از طریق پرخاشگری، معطوف به دیگران می‌شود (محسنی، ۱۳۸۸: ۶۱).

کنراد لورنز مانند فروید بر این باور است که انسان دارای میل طبیعی به ارتکاب خشونت بوده و مانند سایر انواع حیوانی دارای غریزه‌های پرخاش‌جویانه است. به‌زعم لورنز، هنگام چاره اندیشی در مورد

کنش‌های خشونت‌آمیز در جامعه، به‌جای غفلت از گزینه‌های طبیعی باید به محیط‌های مهارشده‌ای توجه داشت که مجال و فرصت تخلیه پرخاشگری را در بستر اجتماعی مناسب و سودمندی فراهم می‌سازند. نکته تأمل‌برانگیز در دیدگاه لورنز این است که انرژی پرخاش‌جویانه در افراد انسانی پیوسته در حال انباشت است و درنهایت باید تخلیه شود و هر چه این انرژی بیشتر متراکم شود با شدت بیشتری تخلیه می‌شود. به نظر وی جامعه باید از طریق ابزارهای مجاز و پذیرفته‌شده‌ای مانند شرکت در رقابت‌ها و فعالیت‌های ورزشی مجراهای مناسب برای تخلیه این انرژی را فراهم سازد تا از تخلیه آن به شیوه‌های نامناسب جلوگیری به عمل آورد. لورنز معتقد است چنانچه انباشت خود به خودی گزینه پرخاشگری در دستگاه عصبی از راه پرخاشگری تخلیه نشود یا در مسیرهای دیگری قرار نگیرد، فوران انفجار آمیز خشونت می‌تواند حتی بدون وجود محرکه‌ای بیرونی قابل مشاهده نیز رخ دهد. از این‌رو، لورنز مسیرهای دیگری را بسیار ضروری و موردنیاز می‌داند. لورنز برخلاف فروید که غرایز مرگ وزندگی را نیروهای متعارض با یکدیگر در نظر می‌گرفت، تمایل به بقا وزندگی را با تمایل به پرخاشگری کاملاً سازگار می‌داند. دسموند موریس از پیروان تئوری رفتار غریزی با الهام از اندیشه‌های لورنز معتقد است که پرخاشگری صفت غریزی کلیه حیوانات و از جمله انسان است. ورزش، درواقع شکلی سالم از رفتار خشونت‌آمیز است، ورزش به‌طور عام ورزش فوتبال به‌طور خاص فرصتی بسیار مناسب را برای تخلیه انگیزش‌های خشونت‌آمیز غریزی فراهم می‌آورد. در همین راستا، ورزش ابزار و تمهیدی مهارشده برای تجلی خشونت به شمار می‌آید و بروز خشونت در ورزش‌های مدرن، به استناد چنین دیدگاهی، پیامد سرکوب اجتماعی رفتارهای پرخاش‌جویانه‌ای است که در دوره‌های پیشین مردمان امکان پرداختن به آن‌ها را داشته‌اند. برخی از نظریه‌پردازان انسان‌شناسی با تکیه بر تئوری رفتار غریزی چنین نتیجه گرفته‌اند که ورزش‌های نوین، درواقع بدیل و جانشینی برای نبردها و جنگ‌های پیشین می‌باشند. این نظریه‌پردازان به‌عنوان شاهد مثال مدعای خویش به آداب، مناسک و تشریفات رویدادهای ورزشی، قواعد حاکم بر فعالیت‌های ورزشی و نیز برخی از ورزش‌های برخورد فیزیکی اشاره می‌کنند. ظهور پدیده خشونت و اوباشگری بین تماشاگران فعالیت‌های ورزشی در چارچوب تئوری رفتار غریزی با توجه به ورزش مدرن و ماهیت آن تبیین می‌شود. به‌زعم نظریه‌پردازان این تئوری، ورزش در شکل سنتی خود بیشتر معطوف به جنبه‌های عملکردی بود، به این معنا که افراد به شکل مستقیم و از طریق مشارکت عملی در فعالیت‌های فیزیکی امکان تخلیه انرژی خشونت‌آمیز و پرخاش‌جویانه را پیدا می‌کردند. افزون بر این، فرصت مذکور از طریق درگیری‌ها و جنگ‌هایی که به وقوع می‌پیوست در اختیار افراد و جوامع قرار می‌گرفت؛ اما در دوره مدرن، از یک‌سو فعالیت‌های فیزیکی و بدنی - که امکان تخلیه انرژی پرخاش‌جویانه را فراهم می‌ساخت. به‌گونه‌ای محسوس کاهش یافته‌اند و از دیگر سو به مدد رشد و

گسترش تکنولوژی‌های رسانه‌ای و به همراه آن رواج پدیده‌هایی مانند حرفه‌ای شدن و نخبه‌گرایی که با تجاری شدن و چیرگی عوامل اقتصادی بر ورزش همراه بوده است، نقش «تماشاگری» و هواداری اهمیت فراوان پیدا کرده است. به این ترتیب، با توجه به کاهش فرصت‌هایی که امکان تخلیه انرژی پرخاش جویانه و خشونت‌آمیز را برای تماشاگران و بینندگان رویدادهای ورزشی فراهم می‌ساخت، افراد و گروه‌هایی که نقش تماشاچی و بیننده را ایفا می‌کنند از طریق رفتارها و کنش‌ها و با توسل به حرکات و رفتارهای خشن و پرخاش جویانه مبادرت به تخلیه انرژی پرخاش جویانه خویش می‌کنند (گروسی، ۱۳۹۶).

۲-۲-۳-۲- نظریه زیست‌شناسی اجتماعی

یکی دیگر از نظریه‌هایی زیست‌شناسی، نظریه زیست‌شناسی اجتماعی است. پیروان نظریه زیست‌شناسی اجتماعی با الهام از مباحث زیست تکاملی معتقدند؛ رفتارهایی که به افراد کمک می‌کنند ژن‌های خود را به نسل‌های بعدی انتقال دهند، به تدریج در نوع انسانی رواج می‌یابند. با عنایت به اینکه خشونت به بسیاری از افراد جنس مذکر در انتخاب جفت کمک می‌کند، اصول انتخاب طبیعی در طول زمان به افزایش میزان پرخاشگری و خشونت حداقل در بین مردان کمک می‌کند (ولز و والش^۱، ۲۰۱۹). علاوه بر این نظریه‌پردازان این حوزه بر این باورند که به دلیل اینکه انسان در بستر انتخاب طبیعی تکامل پیدا می‌کند، تمایل بسیار زیاد آن‌ها معطوف به رفتارهای پرخاشگرانه در این بستر قابل بررسی و شناسایی است؛ بنابراین، تمایلات یادشده بخشی از طبیعت وراثتی و زیستی آن‌ها محسوب می‌شود. در این نظریه، برخلاف دیدگاه لورنز که به بقای فرد توجه بیشتری دارد، به بقای ژنتیکی تأکید بیشتری شده است. از آنجاکه حداقل بخشی از ژن‌های انسان از راه تولیدمثل موفقیت‌آمیز می‌توانند انتقال یابند ژن‌های نهفته در رفتار که آسیب‌زا هستند در جریان تکامل و از طریق اختلاط و امتزاج ژنتیکی از بین می‌روند (بارون، بیرن و برنسکامب^۲، ۱۳۹۷).

۲-۳-۲-۳- دیدگاه‌های فیزیولوژیک و بیولوژیک

برخی از صاحب‌نظران حوزه روان‌شناسی و روان‌شناسی اجتماعی و تعدادی از رفتارشناسان تلاش کرده‌اند تا با بهره‌گیری از ویژگی‌های فیزیولوژیکی و بیولوژیکی منشأ و علت اصلی پرخاشگری و خشونت‌های رفتاری انسان را تبیین و تشریح کنند. در این میان، برخی از روانشناسان با تأکید بر ویژگی‌های پرخاشگرانه مردان در مقایسه با زنان آن را به میزان و سطح هورمون‌های مردانه از جمله هورمون تستوسترون ارتباط داده‌اند. به نظر این دانشمندان میزان بالای هورمون تستوسترون در خون مردان باعث بروز رفتارهای پرخاشگرانه در آن‌ها شده است و در مقابل، سطح پایین این هورمون در بدن باعث کاهش پرخاشگری و خشونت می‌شود. برخی دیگری از زیست‌شناسان و روانشناسان با اشاره به ترکیبات شیمیایی خون و تأثیر آن‌ها در خشونت

1. Wells and Walsh

2. Baron, Byrne & Branscombe

و پرخاشگری، اعلان داشتند که وجود برخی مواد مانند الکل و قند در خون باعث بروز رفتارهای خشونت‌آمیز می‌شود. به نظر این گروه از محققان، علاوه بر بالا بودن سطح تستوسترون، پایین بودن سطح قند خون و بالا بودن میزان الکل در بدن می‌تواند باعث افزایش رفتارهای پرخاشگرانه شود. برخی دیگر از محققان ناهنجاری‌های کروموزومی را در بروز خشونت مؤثر می‌دانند. به‌زعم این پژوهشگران، عده‌ای از مردان به‌جای یک کروموزوم X و یک کروموزوم Y، دارای یک کروموزوم X و دو کروموزوم Y هستند و این موضوع باعث تمایل بیشتر آن‌ها به بروز رفتارهای پرخاشگرانه می‌شود. به‌طور کلی پیروان این دیدگاه، رفتارهای خشن و ناهنجار تماشاگران را به عوامل فیزیولوژیکی و زیست‌شناسی ارتباط داده و علت بروز این‌گونه رفتارها را عواملی از قبیل ویژگی‌های خاص ژنتیکی و نواقص جسمی عنوان می‌کنند (ماچادو و گرانجا، ۲۰۲۰).

۲-۳-۴- نظریه تخلیه انرژی‌های درونی

محققانی که اصول زیست‌شناسی رفتار حیوانات را مورد بررسی قرار می‌دهند بر این اعتقادند که انسان نیز حیوانی است همانند سایر انواع حیوانات و دارای غریزه‌های زیستی مشابهی است که نیاز به خشونت و پرخاشگری از آن جمله‌گرایز است. بر اساس این نظریه، انرژی در انسان در طول زمان ذخیره‌شده و لازم است برای ارضای و تخلیه آن از فعالیت‌هایی مانند خشونت و پرخاشگری استفاده کند. چنانچه این انرژی نهفته مصرف شود احتمال بروز خشونت و پرخاشگری افراطی به‌مراتب کاهش پیدا خواهد کرد؛ بنابراین بر مبنای این نظریه لازم است فرصت‌های مختلفی در اختیار افراد قرار گیرد تا آنان با مشارکت در فعالیت‌های گوناگون از قبیل فعالیت‌های جسمانی به‌خصوص ورزش‌های قدرتی و رقابتی، بتوانند رفتارهای خشونت‌آمیز و پرخاشگرانه خود را در شرایط مختلف کنترل کرده و از راه‌های قانونی آن‌ها را تخلیه کنند. فرضیه تخلیه انرژی درونی پیش‌بینی می‌کند که هیجانات درونی و احساسات سرکوب‌شده با بروز رفتارهای خشونت‌آمیز و پرخاشگرانه می‌تواند تخلیه شود (محسنی، ۱۳۸۸: ۶۳).

۲-۳-۵- نقد و ارزیابی نظریه‌های زیست‌شناختی و رفتار غریزی

به نظر بسیاری از منتقدان، پیروان نظریه رفتار غریزی از جمله فروید و لورنز از تفکر و استدلالی دوری استفاده می‌کنند. این دانشمندان نخست به مشاهده خشونت به‌عنوان نوعی رفتار مشترک پرداخته، سپس بر مبنای این واقعیت استدلال می‌کنند که این‌گونه رفتارها احتمالاً برخاسته از انگیزه‌ها یا تمایلات جهان‌شمول باشد. در نتیجه، پیروان این دیدگاه برای تأیید وجود خشونت به سطح بالای وقوع آن متوسل می‌شوند. این نوع استدلال از منظر واقع‌گرایانه در معرض تردید قرار خواهد داشت (بارون، بیرن و برنسکامب، ۱۳۹۷). از این‌رو، در تئوری رفتار غریزی و نظریه‌های زیست‌شناختی از یک‌سو نمی‌توان روش

1. Machado & Granja

2. Baron, Byrne & Branscombe

مناسبی برای آزمون تجربی گزاره‌ها فراهم کرد و از دیگر سو دیگر شواهد تجربی کمی برای تأیید آن‌ها موجود است. به‌طور مثال، شواهد محکم و قطعی در نتایج تحقیقات صورت گرفته در خصوص تأثیر الکل یا میزان هورمون تستوسترون بر رفتارهای خشونت‌آمیز وجود ندارد و موارد رد این ادعا بسیار بیشتر از موارد تأیید شده است. در نتیجه باید اعتراف کرد که نظریه‌های رفتار غریزی عمدتاً به ماهیت خشونت در افراد توجه دارند و تبیین مشخصی از رفتارهای خشونت‌آمیز که در قالب رفتارهای جمعی که معمولاً توسط تماشاگران فوتبال انجام می‌شوند ارائه نکرده‌اند. باینکه ویژگی‌های غریزی و فیزیولوژیکی، فرایندهای شیمیایی و سطح هورمون‌های مختلف در بدن از جمله تستوسترون و همچنین عوامل مختلف عصبی بر بروز خشونت و پرخاشگری در سطح فردی تأثیرگذار هستند، اما به نظر می‌رسد این دیدگاه به‌تنهایی، برای کاهش بروز رفتارهای پرخاشگرانه گروهی که معمولاً توسط هواداران با تعصب ورزشی به‌ویژه تماشاگران فوتبال انجام می‌شوند؛ کافی نبوده و لازم است بحث خشونت و رفتارهای وندالیستی تماشاگران از دیدگاه‌های دیگر نیز مورد بحث و بررسی قرار گیرد (ماچادو و گرانجا، ۲۰۲۰).

۲-۳-۳- تبیین روان‌شناختی رفتارهای وندالیسمی تماشاگران فوتبال

روانشناسان بر تفاوت‌های فردی افراد که بر اساس عوامل روان‌شناختی نظیر هوش و نوع شخصیت تعیین می‌شود تمرکز کرده‌اند. مطالعات روان‌شناختی به تأثیر گروه بر فرد و مطالعه فرد در گروه می‌پردازد. روان‌شناسان هر فرد را همچون شخصیت منحصر به فردی می‌دانند که راه یافتن ریشه‌ها و عواملی که فرد را مستعد رفتار انحرافی می‌نماید را شناخت ویژگی‌های فردی او نظیر اختلالات شخصیتی، خشم، لذت‌جویی، کم‌هوشی و تعلق خاطر به دیگران می‌دانند. بسیاری از دانشمندان حوزه روان‌شناسی، پدیده وندالیسم در بین تماشاگران فوتبال و همچنین رفتارهای خشونت‌آمیز و اوباشگری آن‌ها را ناشی از عدم رشد کامل شخصیت فرد می‌دانند؛ به عبارتی، از دیدگاه دانشمندان روانشناسی تمایل بیشتری به بروز رفتارهای پرخاشگرانه و خشونت‌آمیز در بین بعضی از تیپ‌های شخصیتی وجود دارد. صاحب‌نظران این دیدگاه معتقدند؛ پرخاشگری، اوباشگری وندالیسم، یک اختلال رفتاری ناشی از خصوصیات ویژگی‌ها افراد است و فردی را که مرتکب چنین اعمالی می‌شود، شخصی غیرعادی به حساب می‌آید (ورتز و همکاران، ۲۰۱۸). در ادامه مهم‌ترین نظریه‌های روان‌شناختی مرتبط با خشونت و پرخاشگری تماشاگران فوتبال ارائه و به تشریح آن‌ها پرداخته می‌شود.

۲-۳-۳-۱- تحلیل روان‌شناختی رفتارهای جمعی (نظریه روان‌شناسی توده لوبون^۱)

لوبون را نخستین نظریه‌پرداز می‌دانند که به‌صورت دقیق، به مطالعه پیرامون رفتارهای جمعی پرداخته است. از این‌رو، به باور مؤلفان و محققان او را باید از پیش‌تازان مطالعه علمی و نظام‌مند رفتارهای جمعی و

1. Machado & Granja
2. Wertz, J. et al
3. Leobon

روان‌شناسی توده‌ها تلقی کرد. اهمیت کار لوبون به‌ویژه از آن‌رو است که از دیدگاه روان‌شناختی به مذاقه در روان‌شناسی توده‌ها و رفتارهای جمعی پرداخته است و بر اساس آن درس‌هایی را برای دولتمردان و سیاستمداران استخراج کرده است. از نظر لوبون مردم در هنگامی که در یک هیجان جمعی ایجاد شده توسط عده‌ای قرار می‌گیرند موقتاً قوای عقلی منطقی زندگی عادی خود را از دست داده دچار تلقین‌پذیری جمعی می‌شوند و در نتیجه تحت تأثیر رهبران متقاعد ساز، غوغا انگیز و عوام‌فریب قرار می‌گیرند و اقدام به ارتکاب رفتارهای قهقراپی در سطح ابتدایی به تبعیت از ناراضیان می‌کنند. درواقع فرد در اثر تلقین‌پذیری از جمع به یک وحشی تبدیل می‌شود و در صورت جدایی از جمع ممکن است فردی فرهیخته و خردورز باشد. روان‌شناسان اجتماعی نیز بر این اصل تأکید دارند که آدم‌ها وقتی در جمع یک جماعت معترض قرار می‌گیرند فردیت خود را از دست داده و رفتارهای خشن و غیرقابل‌کنترلی از آن‌ها سر می‌زند. به تعبیر دقیق‌تر، هیجانات تلطیف نشده و تکانه‌های سرکوب‌شده افراد، در جمع، فرصتی برای بروز و تجلی پیدا می‌کند. این تکانه‌های دارای ماهیت خشن و غیرانسانی، زمانی شدیدتر و بیشتر بروز می‌کنند که سبب تراکم جمعی معترض، امکان گمنامی بیشتر باشد (الیاسی و مرادی، ۱۳۸۸). لوبون معتقد است که بدون آگاهی ژرف و عمیق از ماهیت روان‌شناسی رفتارهای جمعی، حکم راندن بر گروه‌های مردمی، دشوار و یا حتی ناممکن است. لوبون در آغاز تشریح نظریه خود پیرامون توده، می‌کوشد تا تعریف ویژه خود را از این مفهوم ارائه دهد. او معتقد است که: توده از منظر روانشناسی عبارت است از جماعتی از انسان‌ها که تحت شرایط خاصی و تنها تحت همین شرایط، گرد هم می‌آیند ویژگی‌های جدیدی کسب می‌کنند که با ویژگی‌های تک‌تک آن‌ها تفاوت دارد. در این شرایط، شخصیت خودآگاه فرد ناپدید می‌شود و احساس‌ها و افکار تمامی افراد توده همسان و همسو می‌شود. لوبون برای تشریح ماهیت توده از یک الگوی فیزیولوژیکی بهره می‌گیرد. به اعتقاد وی، نقش تک‌تک افراد در یک تجمع (توده) خاص، همانند نقش تک‌تک یاخته‌ها در شکل‌دهی یک موجود است؛ یعنی همان‌گونه که بر اثر گردآمدن سلول‌های پیکری موجودی جدید پدید می‌آید که خواص آن به‌طور کامل از خواص هر یک از آن سلول‌ها، به‌تنهایی متفاوت است، یا همان‌گونه که «در شیمی بر اثر نزدیک شدن قلیا و اسید به یکدیگر، ترکیبی جدید با خواص کاملاً متفاوت از خواص عوامل تشکیل‌دهنده آن حاصل می‌شود» بر اثر گرد هم آمدن گروهی از انسان‌ها به خاطر موضوع و هدفی مشترک، پدیده‌ای جدید شکل می‌گیرد که ماهیت و خواص آن متمایز از ویژگی‌های تک‌تک آن افراد است. به تعبیر روشن‌تر، لوبون تأکید می‌کند که تجمع هدفمند گروهی از افراد جامعه، موجب شکل‌گیری یک «روح مشترک» در توده می‌شود. به‌زعم او، احساس، تفکر و رفتار این روح مشترک، از احساس، تفکر و رفتار تک‌تک افراد تشکیل‌دهنده آن متمایز است. منظور لوبون از توده، برخلاف آنچه تصور می‌شود، تنها توده‌های «عوام» و «درس‌نیاموخته‌گان» نیست؛ بلکه، افراد تحصیل‌کرده و اقشار درس‌آموخته (نظیر روشنفکران و دانشجویان) نیز در گستره مفهوم

توده لوبون جای می‌گیرند. از نظر لوبون، عامل اصلی مولد و هدایت‌گر رفتار افراد به هم‌پیوسته، سائق‌ها، تمنیات و احساس‌های به‌شدت مشابه آنان است و نه هوشمندی و عقلانیت آنان. به تعبیر او «گرچه در زمینه ادراک، بین یک کفاش و ریاضی‌دان عالی‌قدری که از او کفش می‌خرد، می‌تواند شکافی عمیق وجود داشته باشد، اما این تفاوت در خصوص کردار و منش آن‌ها در جمع، یا اصلاً دیده نمی‌شود و یا بسیار به‌ندرت دیده می‌شود». در چنین شرایطی «توانمندی‌های عقلانی و نیز شخصیت افراد درون روح عمومی توده محو می‌شود، ناهمگونی‌ها در همگونی غرق می‌گردند و ناخودآگاه افراد بر آنان حکم می‌راند» (لوبون، ۱۳۹۵: ۴۵).

لوبون در بررسی‌ها و مطالعات خود توانسته است برخی از ویژگی‌ها و رفتارهای گروهی را شناسایی کند. در ادامه، آن ویژگی‌ها معرفی می‌شوند؛

نخستین ویژگی رفتارهای گروهی از نظر لوبون، «**احساس قدرت مغلوب نشدنی**» است. به باور او، افراد با قرار گرفتن در کنار دیگران و شکل‌دهی توده و گروه، احساس می‌کنند که از توان و قدرت فوق‌العاده‌ای برخوردارند و هیچ‌کس یا گروهی توان مقاومت در برابر آنان را ندارد. این احساس موجب می‌شود تا سائق‌های خام و تعدیل نشده بر رفتار افراد حکم براند. به باور لوبون، هرچقدر تعداد افراد گروه بیشتر باشد و آنان بیشتر احساس گمنامی کنند، به همان میزان رفتار واکنش افراد گروه شدیدتر و غیرعقلانه‌تر خواهد بود.

دومین ویژگی رفتارهای گروهی، «**تحریک‌پذیری و تکانش‌گری**» است. به باور لوبون، کردار توده یا گروه از نخاع شوکی افراد آن نشئت می‌گیرد و نه از مراکز عالی مغز آنان. او تأکید می‌کند که: رفتارهای گروهی همچون گویی است در دست تحریکات دنیای خارج از تک‌تک افراد و گروه بنده تحریکات دریافتی است. شخص منفرد نیز می‌تواند تحت تأثیر همان تحریکات قرار گیرد، اما چون مغزش او را از عواقب وخیم تسلیم شدن به تحریکات آگاه می‌سازد، او اغلب از تسلیم شدن به آن تحریکات سرباز می‌زند. به‌زعم و اعتقاد لوبون، گروه قادر نیست بر دریافت‌های خود تسلط پیدا کند. به همین سبب، به‌شدت تحت تأثیر محرکه‌ای آنی قرار می‌گیرد. شاید به همین خاطر است که گروه‌های معترض را می‌توان در مدت‌زمانی کوتاه وادار به انجام کنش‌های متضاد نمود. به‌گونه‌ای که انگار آن‌ها اراده خود را به عوامل بیرون از خود (به‌ویژه لیدرها) سپرده‌اند.

سومین ویژگی رفتارهای گروهی «**تلقین‌پذیری شدید**» است. از نظر لوبون، هر جماعتی که خاصیت توده و گروه را پیدا کند، تلقین‌پذیر می‌شود. او برای تبیین تلقین‌پذیری گروه، از استعاره «اسب و آخور» و تقلید در گوسفندان استفاده می‌کند. به باور او: اگر اسبی در اسطبل، آخور خود را گاز بگیرد، اسب‌های دیگر نیز از او تقلید می‌کنند. ترس وحشتی که بر چند گوسفند مستولی شده است، به‌زودی همه گله

گوسفندان را در برمی گیرد. در افراد گردآمده در یک ازدحام نیز تمامی هیجان‌ها به سرعت همه گیر می شوند و ترس وحشت به صورت غیرمنتظره همه را فرا می گیرد.

از نظر لوبون، گروه «به آسانی حاضر به اقدام است، چه موضوع بر سر آتش کشیدن یک کاخ باشد یا فدا کردن جان خویش. همه چیز به نوع محرکی بستگی دارد که رهبران و لیدرها عرضه می کنند».

به زعم لوبون، گروه هیجان زده پس از مدتی دچار یک «**توهم جمعی**» می شوند. او این توهم جمعی را حاصل مغناطیسم گروهی می داند؛ یعنی تمام افراد آن گویی دچار نوعی هیپنوتیزم می شوند. این حالت، آنان را در برابر دستورات و فرمان‌ها و خواسته‌های لیدرها، به شدت تلقین پذیر می سازد. از نظر لوبون، مفهوم توده و گروه هیجان زده، عامی و روشنفکر، تحصیل کرده و درس نیاموخته را در برمی گیرد. یا به عبارتی: همین که چندین نفر گرد هم آیند، توده درست می شود و این‌ها اگر همگی از علمای برجسته هم باشند، خارج از محدوده رشته خودشان، خواص توده را به خود می گیرند و در برابر پیام‌های دریافتی تلقین پذیر می شوند. لوبون برای تبیین «تلقین پذیری» گروه‌های هیجانی، از اصل سرایت جمعی استفاده می کند. به باور او، ویژگی‌ها و احساسات آنان همانند ویروس سرماخوردگی به سرعت در بین آنان منتشر می شود. به ویژه، او تأکید می کند که شعارهایی که افراد به دنبال لیدرهای خودسر می دهند به سرعت «روحیه هیجان طلبی و تمایل به خشونت گری» را در بین آنان رواج می دهد. امروزه از مفهوم سرایت جمعی لوبون، عمدتاً با عنوان هیستری جمعی (برانگیختگی همگانی) یاد می شود. هیستری جمعی زمانی پدید می آید که گروهی از افراد جامعه بر اثر پیام‌های دارای بار هیجانی شدید و متأثر از ضرباهنگ‌های مختلف، مهار خویشتن را از دست بدهند و به گونه‌ای برانگیخته و غیر خردورزانه، عمل کنند (الیاسی و مرادی، ۱۳۸۸).

۲-۳-۳-۲- نظریه ناکامی - پرخاشگری^۱

در اواخر دهه ۱۹۳۰ گروهی از رفتارگرایان به این نتیجه رسیدند که دست زدن به خشونت و رفتارهای تخریبی معلول ناکامی است و تئوری ناکامی پرخاشگری که مبتنی بر رهیافتی روان شناختی است رفتارهای خشونت آمیز و تخریبی را فرایندی در نظر می گیرد که طی آن از دستیابی به هدف یا اهداف خود بازمانده و احساس ناکامی در وی شکل می گیرد. «جان دالارد» تحت تأثیر فروید، تئوری ناکامی پرخاشگری را ارائه کرد. بر اساس این نظریه سرخوردگی همواره به پرخاشگری می انجامد. به اعتقاد وی منشأ سرخوردگی ممکن است در فرد و یا در محیط خارجی باشد. شدت سرخوردگی به شدت نیازها و آرزوهای فرد بستگی دارد. همان گونه که شدت سرخوردگی متغیر است درجه تمایل درونی به پرخاشگری نیز متغیر است. با این وجود شیوه ظاهر شدن پرخاشگری و موضوعاتی که پرخاشگری به سوی

1. Frustration Aggression theory

آن‌ها جهت‌گیری پیدا می‌کند به چگونگی بازبینی و کنترل اجتماعی و درونی پرخاشگری بستگی دارد. اگر بازبینی و کنترل بیرونی به‌اندازه کافی شدید باشد پرخاشگری از موضوعات بیرونی (افراد، اشیا) به درون فرد سوگیری می‌کند و فرد آن را متوجه خودساخته و علیه خویش قیام می‌کند و ممکن است دست به خودکشی بزند و چنانچه بازبینی به‌اندازه کافی شدید نباشد پرخاشگری ممکن است به موضوعات بیرونی (فرد و یا محیط پیرامونی) سوگیری کرده و فرد خشم حاصله از ناکامی را به‌سوی دیگران پرتاب کرده و دست به قتل بزند و یا آن را به محیط پیرامونی پرتاب کرده و به رفتارهای وندالیستی و تخریبی و آسیب‌رسانی به تأسیسات، اموال و متعلقات عمومی دست بزند (عرب سرخی، ۱۳۹۵: ۲۴)

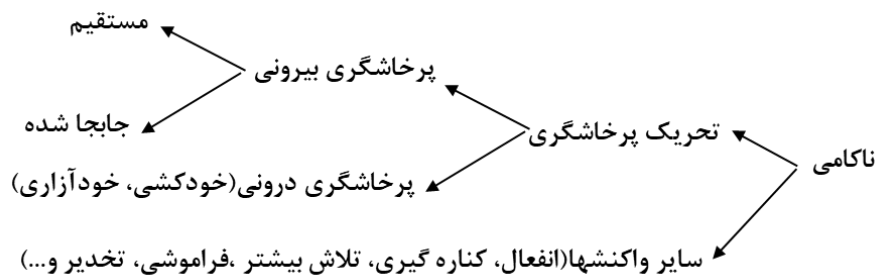
در این تئوری پرخاشگری برآیند جریانی در نظر گرفته می‌شود که در خلال آن افراد از دستیابی به هدف یا اهداف خویش بازمی‌مانند و احساس ناکامی در آن‌ها شکل می‌گیرد. ناکامی حاصل از چنین جریانی در نهایت سبب بروز حرکات و رفتارهای پرخاش‌جویانه و خشونت‌آمیز بین افراد می‌گردد. نظریه‌پردازان اولیه این تئوری دولارد، دوب، میلر، مورر و سیرز بر این باور بودند که ناکامی همواره به‌نوعی پرخاشگری منجر می‌گردد و پرخاشگری نیز به‌نوبه خود نتیجه نوعی ناکامی است. در تعریف ناکامی نیز آن را احساسی می‌دانند که در نتیجه ایجاد مانع بر سر راه رسیدن به هدفی که فرد آن را مطلوب می‌شمارد پدید می‌آید (شفیعی و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۵).

توکرنبرگ نام آورترین روانکاو زنده دنیا در این مورد نظریه جامع‌تری ارائه می‌دهد او می‌گوید روان انسان دو نوع انرژی دارد. یکی انرژی روانی جنسی یا لیبیدو است و دیگر انرژی پرخاشگری به اعتقاد کرنبرگ از بدو تولد، لیبیدو از تجربیات کام بخش و لذت‌آور زندگی تولید می‌شود و پرخاشگری از تجربیات ناکام‌کننده و دردآور. این نظریه با نظریه جامعی که بزرگ‌ترین علت پرخاشگری را ناکامی می‌داند، هم‌خوانی دارد. شاید بزرگ‌ترین علت تولید پرخاشگری در انسان ناکامی، حس آن و تحمل نکردن آن است. احساس ناکامی خود تعریف مشخصی دارد. یعنی عاطفه خاص و دردآور که در اثر برآورده نشدن انتظار انسان از واقعه‌ای خاص یا احساس دیگر باتجربه‌ای در کل به انسان دست می‌دهد. همه ما انسان‌های به‌ظاهر بهنجار در طول زندگی خود بارها با این احساس روبرو شده‌ایم، از ناکامی‌های کوچک گرفته تا بزرگ. آنچه کوچکی و بی‌اهمیتی یا بزرگی و اهمیت احساس ناکامی را در ما تعیین می‌کند لزوماً خود حادثه یا تجربه ناکام‌کننده نیست بلکه شخصیت و پس‌زمینه عاطفی انسان است. انسان‌ها چه از نظر دچار شدن به احساس ناکامی و چه از نظر نسبت پاسخ پرخاشگرانه به این احساس، در یک طیف قرار می‌گیرند. برخی بسیار زود دچار احساس ناکامی شده، این حس را نمی‌توانند تحمل کنند و پاسخ پرخاشگرانه تنها پاسخ خودآگاه و ناخودآگاه آن‌هاست. برخی بسیار دیر احساس ناکامی

می‌کنند و در مقابل این حس، پاسخ پرخاشگرانه ندارند یعنی این حس را تحمل می‌کنند. اغلب موقعیت ناکامی منجر به پرخاشگری می‌شود که به نظر فرد، تجربه ناکام کننده، غیرمنصفانه به نظر برسد (ستوده، ۱۳۹۸: ۳۵).

نقد و ارزیابی نظریه ناکامی-پرخاشگری

تردیدی نیست که بین ناکامی و پرخاشگری ارتباط وجود دارد، اما آیا می‌توان حکم قطعی صادر کرد که ناکامی همیشه میل به پرخاشگری ایجاد می‌کند؟ یکی از اولین نقدها از جانب نیل میلر که خود از طراحان تئوری مذکور بود به آن وارد گردید. وی اذعان داشت که ناکامی در همه موارد تمایل به پرخاشگری را سبب نمی‌گردد بلکه در مواردی بیشتر تجلی می‌یابد که افراد تحقق هدف بسیار مهمی که احساس می‌کنند استحقاق دستیابی به آن را دارند محروم می‌شوند. بنابراین، نمی‌توان با قطعیت نتیجه گرفت که هرگاه ناکامی رخ می‌دهد به‌طور حتم پس‌از آن باید در انتظار پرخاشگری بود. به باور برخی اندیشمندان، ناکامی عمدتاً در افرادی منجر به پرخاشگری می‌گردد که آموخته باشند چنین مکانیزمی را در قبال تغییر وضعیت به کار برند. برکویتز اذعان می‌نماید که ناکامی با ایجاد خشم و عصبانیت نوعی آمادگی عاطفی برای ارتکاب کنش‌های پرخاشگرانه به وجود می‌آورد. نشانه‌ها و نمادهای خشونت‌آمیز و پرخاش‌جویانه این آمادگی را تقویت می‌کنند.

شکل ۲-۲: نمودار تئوری ناکامی - پرخاشگری

باوجود انتقاداتی که به تئوری ناکامی-پرخاشگری وارد شده است، تجربه نشان می‌دهد که برخی از جنبه‌های مربوط به رفتارهای نابهنجار تماشاگران رویدادهای ورزشی ناشی از ناکامی آنان در تحقق اهدافشان در جریان برگزاری رقابت‌های ورزشی است (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳). به‌طور کلی؛ بر اساس نظریه ناکامی پرخاشگری که بعضاً از آن به‌عنوان محرومیت - تهاجم نیز یاد می‌شود، محدودیت‌ها به‌عنوان تحریک‌کننده‌های بیرونی برای بروز رفتارهای تهاجمی عمل کرده و انگیزه فرد را برای خشونت بالا می‌برد. از این‌رو محدودیت در امکانات ورزشگاه و سایر محدودیت‌های حاکم در جامعه انگیزه تماشاگران را برای رفتارهای پرخاشگرانه افزایش می‌دهد.

۲-۳-۳- نظریه تخلیه یا پالایش روانی^۱

مفهوم پالایش روانی اولین بار توسط ارسطو به کار رفته است. این اصطلاح ریشه‌ای یونانی دارد و به معنای تزکیه و تطهیر نفس است. زیگموند فروید و برخی از پیروان مکتب ایشان با طرح مفهوم پالایش روانی پرخاشگری مدعی شده‌اند که در بسیاری از موارد نیروی پرخاشگرانه در انسان به شیوه‌های مختلف پالایش می‌شود. پالایش به معنی کاهش انگیزه پرخاشگری است و از راه کنش پرخاشگرانه یا مشاهده آن حاصل می‌شود؛ بنابراین اگر انسان فرصتی برای بروز پرخاشگری پیدا نکند، نیروی پرخاشگری انباشته شده و در نهایت به صورت رفتار نابهنجار، خشونت و پرخاشگری مفرط یا بیماری روانی ظهور می‌یابد. در این دیدگاه یک الگوی علت - معلولی نسبتاً ساده برای پرخاشگری ارائه می‌شود. تحریک سبب برانگیختن پرخاشگری و بروز واکنشی پرخاش جویانه می‌شود و این امر به نوبه خود کاهش پرخاشگری را در بردارد (جان بزرگی و همکاران، ۱۳۸۹). تاکنون گفته می‌شد که پالایش روانی را می‌توان به دو شیوه انجام داد؛ با پرخاش واقعی و با پرخاش خیالی اما از نظر زیگموند فروید پالایش روانی و کنترل پرخاشگری شیوه‌ها و راه‌های مختلفی دیگری نیز وجود دارد؛

۱. صرف انرژی در فعالیت‌های جسمانی از مانند انواع فعالیت‌های ورزشی، انواع دویدن‌ها، مشت‌زنی و سایر انواع بازی‌های رقابتی

۲. انجام پرخاشگری خیالی و غیر مخرب.

۳. اعمال پرخاشگری مستقیم (پرخاشگری واقعی)، حمله به فرد یا موضوع ناکام کننده، آزار و اذیت، ناسزا گفتن، صدمه زدن، تخریب و دیگر رفتارهای معطوف به ویرانگری

۴. دوری از موقعیت‌های پرخاشگری

۵. برای پالایش روانی و رهایی از تنش‌های روانی، بزرگسالان باید فرصت‌هایی را فراهم کنند تا بتوانند رفتارهای کودکانه از خود نشان دهند. این روش به آنان این امکان را می‌دهد تا مانند دوران کودکی، کارهایی را دوست دارند انجام دهند.

از این رو بروز هرگونه رفتار پرخاشگرانه پالایش است که رفتارهای پرخاشگرانه بعدی را کاهش خواهد داد. به عبارت دیگر مفهوم پالایش چنین می‌رساند که اگر شما بتوانید با انجام یک عمل پرخاشگرانه خشم خود را بروز دهید احتمال اینکه در موارد بعدی پرخاشگرانه عمل کنید کاهش می‌یابد (جعفری هرفته و احمدی، ۱۳۹۲: ۸۴).

در مورد شیوه اول، اغلب روانشناسان و روانشناسان اجتماعی کم‌وبیش اتفاق نظر دارند که پرداختن به فعالیت‌های بدنی و صرف نیروی پرخاشگرانه در فعالیت‌های بدنی از روش‌های مؤثر در پالایش روانی پرخاشگری

1. Catharsis theory

باوجوداین، نتایج تحقیق برکویتز وارن جانسون از این فرضیه که فعالیت‌های بدنی پرخاشگری را کاهش می‌دهند دفاع نمی‌کند. در شیوه دیگر که مبین پرداختن به پرخاشگری خیالی است، شواهدی موجود است که نشان می‌دهد خیال‌پردازی در مورد پرخاشگری احساس بهتری به مردم می‌دهد و حتی می‌تواند منجر به کاهش موقتی در مورد پرخاشگری گردد؛ اما به نظر می‌رسد که عکس آن نیز همان‌طور که تعدادی از تحقیقات نشان می‌دهد می‌تواند درست باشد. پرخاش خیالی احتمال پرخاش‌های آینده را افزایش می‌دهد. چراکه پرخاش خیالی، افکار پرخاشگرانه به وجود می‌آورد و افکار پرخاشگرانه رفتار پرخاشگرانه را تقویت می‌کند. به عبارت دیگر، افکار پرخاشگرانه برای رفتار پرخاشگرانه پاداش به حساب می‌آید (شیخاوندی، ۱۳۸۶).

باوجوداین هنگامی که تأثیرات پرخاشگری واقعی را در نظر بگیریم، این واقعیت که در خیال‌پردازی هیچ‌کس آسیب نمی‌بیند حائز اهمیت بسیار است. باین وجود، این شیوه یعنی کاهش رفتار پرخاشگرانه بر اثر تخیلات پرخاشگرانه پشتوانه تحقیقی چندانی نیافته است (عرب سرخی، ۱۳۹۵: ۳۸). در مورد روش سوم؛ پرخاشگری واقعی، بیشتر از پرخاشگری خیالی پالایش روانی به همراه نمی‌آورد. پرخاش واقعی با این خطر روبرو است که خشونت را به بالاترین حد برساند. به نظر برکویتز (۱۹۹۳) دو عامل موجب می‌شوند که خشونت اوج بگیرد: پرخاش سطح برانگیختگی را بالا می‌برد و بازداری‌ها را کاهش می‌دهد. این دو عامل ظهور خشونت را مساعد می‌کنند نه اینکه آن را کاهش دهند. افزون بر این، تحقیقات نشان می‌دهند بروز خشم و عصبانیت درازمدت احتمال خشمگین شدن را افزایش می‌دهد بر اساس تحقیقات رابرت آرمز و همکارانش تماشاگران مسابقات فوتبال، کشتی و هاکی در آمریکا و کانادا پس از دیدن وقایع خشونت‌آمیز پرخاش‌جویانه از خود دشمنی و عداوت بیشتری نشان می‌دهد به نظر نمی‌رسد که حتی جنگ نیز احساسات پرخاشگرانه را تخلیه و پالایش کند. آمارها بیانگر این است که میزان قتل و آدم‌کشی در کشورهای درگیر جنگ پس از خاتمه جنگ افزایش می‌یابد (گروسی، ۱۳۹۶).

۲-۳-۴- نظریه‌های جامعه‌شناختی

جامعه‌شناسان ریشه بسیاری از کج‌رفتاری‌ها را در محیط و شرایط اجتماعی جست‌وجو می‌کنند و علل زیر ساز بسیاری از آن‌ها را در خود جامعه می‌دانند. وقتی خواست‌های فرد با انتظارات جامعه هماهنگ و هم‌راستا نباشد، نابهنجاری فرد آغاز می‌شود و در صورت تداوم، زمینه‌های کج‌رفتاری را پدید می‌آورد؛ که مهم‌ترین نظریه‌های مرتبط با تبیین‌های جامعه‌شناختی رفتارهای وندالیسمی عبارت‌اند از:

۲-۳-۴-۱- نظریه یادگیری اجتماعی^۱

با توجه به اینکه نظریه ناکامی - پرخاشگری از سطح تحلیلی فردی و روانی فراتر نرفته است بنابراین در تشریح و تبیین خشونت‌های گروهی قابلیت کاربرد چندانی ندارد. از این‌رو پس از ناکامی نسبی نظریه‌های

ناکامی - پرخاشگری و رفتار غریزی در تبیین رفتارهای خشونت‌آمیز و پرخاشگرانه کانون توجه دانشمندان علوم انسانی و اجتماعی متوجه رهیافتی شد که در آغاز در قالب نظریه‌ای بنام «یادگیری اجتماعی» و از طرف آلبرت باندورا مطرح شد. اساس این نظریه بر این مبنا استوار است که خشونت و پرخاشگری، کنش و رفتاری اجتماعی است که از طریق فرآیندهای اجتماعی، تولید، بازتولید و فراگرفته می‌شود. باندورا با انتقاد از دیدگاه‌های رفتار گران افراطی بر این باور است که عوامل محیطی، ادراکی و رفتاری در تعامل با یکدیگر شخصیت افراد را تشکیل می‌دهند. به عبارتی، رفتار، عوامل فردی و اجتماعی همگی بر هم تأثیر گذاشته و از هم تأثیر می‌پذیرند. ایشان، برخلاف دیدگاه اسکینر و سایر رفتارگرایان که تقریباً به‌طور کامل بر یادگیری از طریق تجربه مستقیم تأکید دارند، بر نقش یادگیری مشاهده‌ای در یادگیری تأکید ویژه‌ای دارد، درواقع، مهم‌ترین ویژگی نظریه باندورا این است که ایشان بر این باور است که بیشتر رفتارهای افراد از طریق مشاهده آموخته می‌شوند (آکرز و جنینگز^۱، ۲۰۱۹). به عبارتی باندورا با نقد نظریه رفتارگرایی چون اسکینر که فقط خشونت و پرخاشگری را به‌عنوان یک رفتار در پاسخ به یک محرک در نظر می‌گیرند، معتقد است که رفتار همراه با عوامل فردی و نیروهای اجتماعی و در تعادل با یکدیگر، موجب خشونت و پرخاشگری فرد می‌شود.

نظریه یادگیری اجتماعی بر این موضوع تأکید دارد که چگونه وضعیت‌های محیطی و اجتماعی به افراد می‌آموزند تا رفتارهای پرخاشگرانه داشته باشند. در این دیدگاه، پرخاشگری به‌عنوان یک رفتار اجتناب‌ناپذیر تلقی نمی‌شوند، بلکه به‌عنوان رفتاری که بر اساس تنبیهات و پاداش‌ها شناخته و فراگرفته شده است در نظر گرفته می‌شوند. نظریه یادگیری اجتماعی نه‌تنها به‌طور ویژه به تنبیهات و پاداش‌های مستقیمی که افراد شخصاً تجربه می‌کنند توجه دارد، بلکه علاوه بر آن به پاداش‌ها و تنبیهاتی که الگوهای رفتاری آن‌ها در نتیجه رفتارهای خشونت‌آمیزشان دریافت می‌کنند نیز توجه دارد. بر این رویکرد، افراد به ملاحظه رفتار الگوهای خود و پیامدهای رفتاری آن‌ها پرداخته و چنانچه این پیامدها مثبت باشد، رفتار موردنظر در شرایط مشابه از طرف مشاهده‌کننده تقلید می‌شود (نیکلسون و هیگینز^۲، ۲۰۱۷).

باندورا با وجود اذعان به سازوکارهای فیزیولوژیکی مؤثر در بروز خشونت و پرخاشگری، به‌شدت نظریه‌های رفتار غریزی و ناکامی - پرخاشگری را موردانتقاد قرار داده و با بی‌معنا خواندن فرضیه‌های این دو نظریه، دو فرضیه زیر را مطرح می‌کند:

۱- پرخاشگری و خشونت فقط یکی از چند واکنش احتمالی در مواجهه با تجربه ناکامی است.

1. Akers & Jennings
2. Nicholson & Higgins

۲- پرخاشگری و خشونت عکس‌العمل غیر غریزی است و در نتیجه تأثیر پیامدهای پیش‌بینی پذیر رفتار قرار دارد.

بنابراین، بر مبنای نظریه یادگیری اجتماعی، خشونت و پرخاشگری رفتاری قابل یادگیری است و در زمینه فعالیت‌های ورزشی، ورزشکاران محبوب و شناخته‌شده با الگو قرار گرفتن توسط دیگران، به‌ویژه نوجوانان و جوانان می‌توانند در پیشگیری از بروز رفتارهای خشونت‌آمیز نقش مؤثر و بااهمیتی داشته باشند. نظریه‌پردازانی که با بهره‌گیر از نظریه یادگیری اجتماعی به تبیین و تشریح پرخاشگری هواداران فعالیت‌های ورزشی به‌ویژه تماشاگران فوتبال می‌پردازند بر این موضوع تأکید می‌کنند که یک تماشاگر فوتبال پس از این‌که بازیکن موردعلاقه‌اش به خاطر انجام عمل خطا بر روی بازیکن تیم حریف و یا انجام خطاهای فریبکارانه توسط سایر بازیکنان و مربی تیم مورد تشویق و تحسین قرار می‌گیرد، انگیزه لازم برای انجام اقدام مشابه را به دست آورده و ترغیب می‌شود تا رفتارهای مشابهی را در قبال هواداران تیم حریف انجام دهد (محسنی، ۱۳۸۸). تری وجکسون با بهره‌گیری از یافته‌های این نظریه اعلان داشتند که نیروهای جامعه‌پذیری از سه روش به تقویت رفتارهای پرخاشگرانه و خشونت‌آمیز بین تماشاگران فعالیت‌های ورزشی ورزشکاران کمک می‌کنند: ۱- گروه‌های مرجع فعلی شامل مربیان، ورزشکاران، اعضای خانواده و دوستان، ۲- ساختار فعالیت ورزشی و نحو اعمال قانون به‌وسیله مقامات و مسئولین فعالیت‌های ورزشی و ۳- نگرش و طرز تلقی هواداران، اصحاب رسانه، دستگاه قضا و جامعه. این تشویقات ممکن است به‌صورت پاداش‌هایی از قبیل احترام خانواده و دوستان، جایزه و همچنین تحسین و تمجید تجلی یابد و یا اینکه به شکل ترس از تحقیر توسط دوستان یا رقبا با تقویت منفی روبرو شود. برخی از پژوهشگران معتقدند، نظریه یادگیری اجتماعی مناسب‌ترین و منحصربه‌فردترین تبیین را در مورد افزایش مستمر خشونت و پرخاشگری در ورزش‌های آماتوری و حرفه‌ای ارائه می‌کند. نمونه رفتارهای خشونت‌آمیز و پرخاشگری در ورزش در چارچوب نظریه‌ای شده هم بین هواداران مسابقات ورزشی و هم بین ورزشکاران قابل تشریح و تبیین است. در این نظریه، علاوه بر این‌که عوامل اجتماعی مختلف از قبیل ساختار و ماهیت فعالیت ورزشی از نظر میزان برخورد فیزیکی، به عوامل وضعیتی که رویداد ورزشی در بستر آن انجام می‌پذیرد در نظر گرفته می‌شود، نهادهای مؤثر در جامعه‌پذیری به‌ویژه رسانه‌های همگانی، خانواده، آموزش و پرورش و ساختار ارزش‌ها و هنجارهای حاکم بر جامعه و محیط‌های ورزشی در ایجاد و شکل‌گیری خشونت و پرخاشگری ورزشی موردتوجه قرار می‌گیرد. این نظریه نیز علیرغم این‌که با تمرکز بر عوامل محیطی و پیرامونی کمک شایانی به تبیین و تشریح علل بروز رفتارهای خشونت‌آمیز و پرخاشگرانه کرده است، اما با توجه به این‌که اهمیت زیادی برای شرایط

وضعیت‌های محیطی خاص قائل است و برای شخصیت فردی افراد را از اهمیت چندانی قائل نیست، موردانتقاد قرار گرفته است (جهانگیری، ۱۳۹۵: ۳۷).

۲-۳-۲- نظریه همبستگی اجتماعی

به اعتقاد دورکیم، اگر در جامعه‌ای «همبستگی اجتماعی» یعنی نیروی کششی که افراد یک جامعه را به هم پیوند می‌دهد قوی باشد، اعضای آن احتمالاً با هنجارهای اجتماعی و ارزش‌ها هم‌نوا می‌شوند. ولی اگر در جامعه‌ای همبستگی اجتماعی ضعیف باشد، ممکن است مردم به‌سوی رفتار مجرمانه کشیده شوند. به‌بیان دیگر، افرادی که با اجتماع خود، همبستگی دارند تمایل به تبعیت از مقررات آن را نیز دارند؛ درحالی‌که کسانی که از اجتماع بریده‌اند، ممکن است تمایل به نقض آن مقررات داشته باشند؛ بنابراین کج‌روی‌ها و نوع کنترل اجتماعی با توجه به ساختار جامعه، شکل حکومت، فرهنگ و نهادهای اجتماعی متفاوت است؛ یعنی در یک جامعه بسته روستایی که همه اعضاء آن همدیگر را می‌شناسند و روابط بر اساس احترام است و کوچک‌ترها به‌وسیله و تحت کنترل بزرگ‌ترها یا به عبارتی ریش‌سفیدان هستند، اعضای جامعه برای آنکه انگشت‌نما نشده و از جامعه خود طرد نشوند، کم‌تر به کج‌روی روی می‌آورند. از این‌رو افراد سعی می‌کنند در چارچوب سنت و فرهنگ جامعه خود زندگی کنند؛ اما شکل «کنترل اجتماعی» در جوامع باز مثل شهرها متفاوت است. در شهر، خانواده کوچک‌تر شده و اعضایش به خاطر مشکلات اقتصادی و شغلی و درگیر شدن با زندگی ماشینی کم‌تر همدیگر را می‌بینند. به همین دلیل در آنجا قانون و مقررات کنترل‌کننده رفتار اجتماعی است (ستوده، ۱۳۹۸: ۱۳۵).

۲-۳-۳- نظریه بازگشتی

نظریه بازگشتی از جمله نظریه‌هایی است که برای نخستین بار توسط «جان کرد» ارائه شده است و تلاش دارد با بهره‌گیری از نظریه‌های جامعه‌شناسی و روانشناسی به تبیین و تشریح علل و عوامل خشونت و رفتارهای پرخاشگرانه هواداران فوتبال بپردازد. وی بر این اعتقادند که رفتار انسان‌ها کاملاً بی‌ثبات و تغییرپذیر است و یک فرد اوباشگر که در یک شرایطی اقدام به شکستن یک شیشه می‌کند، در شرایط دیگر ممکن است که به اقدامات کاملاً متفاوتی دست بزند. او به موقعیت‌های فرا عاطفی اشاره کرده و اعتقاد دارد که رفتارهای خشونت‌آمیز معمولاً برای ایجاد هیجان و خشنودی ناشی از رها شدن از قواعد و محدودیت‌ها صورت می‌گیرد. ایشان یک نوع لذت عاطفی و احساسی از انجام این عمل برای فرد در نظر می‌گیرد. البته این نظریه نیز با انتقاداتی همراه بود و نتوانست به‌طور شایسته در جامعه علمی مطرح شود. به‌طور کلی این نظریه دلیل اصلی بروز رفتارهای پرخاشگرانه و خشونت‌آمیز هواداران فوتبال را هیجان‌طلبی و رهایی از محدودیت‌ها می‌داند. (ستوده، ۱۳۹۸).

۲-۳-۴- نظریه تضاد^۱

این نظریه حدود هشتاد سال قبل، توسط تعدادی از دانشمندان جامعه‌شناسی از جمله والر (۱۹۳۹) و فولی (۱۹۶۱) مورد توجه قرار گرفت. این دانشمندان به ماهیت تکثرگرایانه، چندگونه و تضاد آمیز جامعه مدرن و امروزی توجه کردند. برخلاف جامعه مدرن در جوامع سنتی، مردم در ارزش‌های فرهنگی تقریباً به‌طور مساوی سهم داشتند و در نتیجه، روابط و مناسبات هماهنگی بیشتری بین آن‌ها وجود داشته که در جوامع صنعتی و مدرن امروزی کمتر مشاهده می‌شود. پیروان این نظریه معتقدند که جامعه بستر تضادها و مبارزه بین طبقات مختلف است و عواملی از جمله پایگاه اجتماعی و اقتصادی پایین، نارضایتی از فضای سیاسی، تحریک احزاب و جناح‌های سیاسی، از خودبیگانگی و بیکاری را علل و متغیرهای مؤثر بر پدیده رفتارهای خشونت‌آمیز و ندالیستیک و اوباشگری در ورزش فوتبال می‌دانند. از این‌رو با عنایت به اینکه در هر مسابقه و رقابت شرایط تعارض و در نتیجه خشونت و پر خاشگری وجود دارد و از دیدگاه این دانشمندان و نظریه پردازان خشونت و رفتارهای پر خاشگرانه جزئی از واقعیت فوتبال محسوب خواهد شد (ولد، برنارد و اسنیپس، ۱۳۹۷: ۳۲۲).

۲-۳-۴-۵- نظریه فشار اجتماعی

نظریه فشار مدعی است که به‌جای پرداختن به دو بعد روان‌شناسی فردی یا ویژگی‌های زیستی، علت‌های شکل‌گیری رفتارهای نابهنجار را می‌بایست درون اجتماع جستجو کرد. این نظریه مدعی است رفتارهای خشونت‌آمیز و مجرمانه معمولاً به دلیل عوامل فراگیر موجود در سطح جامعه به وقوع می‌پیوندند. بر اساس نظریه فشار مرتون افراد طبقات پایین جامعه احتمال بیشتری دارد که مرتکب رفتارهای مجرمانه و نابهنجار اجتماعی شوند؛ چراکه جامعه آن‌ها را به داشتن اهداف بزرگ و کسب موفقیت‌ها تشویق می‌کند اما ابزار و وسایل دستیابی به آن‌ها را در اختیار آن‌ها قرار نمی‌دهد. از این‌رو بر مبنای این نظریه می‌توان، هیاهو گری، رفتارهای پر خاشگرانه، نقض قوانین اجتماعی و هنجارشکنی تماشاگران فوتبال در ایران را که معمولاً از اقشار پایین جامعه هستند را به بسترهای اجتماعی حاکم در جامعه ارتباط داد و سخن اصلی این نظریه این است که منشأ فشارها یا سرچشمه‌های تنش، ماهیتی اجتماعی دارد نه فردی و برای مدیریت رفتارهای هنجار شکنانه آن‌ها نیز راهکارهای اجتماعی پیشنهاد کرد (حسینی کشاورز، ۱۳۹۶: ۲).

از این‌رو می‌توان نتیجه گرفت که رفتارهای و ندالیسمی می‌توانند همچون سایر انحرافات اجتماعی زاییده ساختارهای اجتماعی و فرهنگی باشد.

۲-۳-۴-۶- نظریه کنترل اجتماعی^۱

نظریه کنترل اجتماعی نخستین بار توسط هیرشی مطرح شد. بر مبنای این نظریه، کجروی، رفتارهای نابهنجار و انحرافات ناشی از کاهش تعلق فرد به جامعه است. بر اساس نظریه هیرشی مهم‌ترین متغیر پیوند فرد با جامعه هم‌نوا بودن یا هم‌نوا نبودن فرد با جامعه است. کنترل اجتماعی ادامه فرآیند جامعه‌پذیری است. جامعه‌پذیری موجب هم‌نوائی می‌گردد و یا به‌طور کامل‌تر و بهتر می‌توان گفت که جامعه‌پذیری یک نوع هم‌نوائی داوطلبانه و اختیاری است و اما وقتی هم‌نوائی به‌طور اختیاری صورت نگیرد، مکانیسم‌های کنترل اجتماعی برای انتقال و تحمیل و اجرا هنجارها و انتظارات اجتماعی به کار می‌روند. درواقع در جامعه‌پذیری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی به فرد آموخته می‌شود و سپس به‌وسیله کنترل اجتماعی رفتار او تحت نظارت قرار می‌گیرد. کنترل اجتماعی به مکانیسم‌هایی اطلاق می‌شود که جامعه برای واداشتن اعضا آن به سازگاری و جلوگیری از ناسازگاری به کار می‌برد. مفهومی دیگر، کنترل اجتماعی به مجموع عوامل محسوس و نامحسوسی که یک جامعه در جهت حفظ معیارهای خود به کار می‌برد و مجموع موانعی که به‌قصد جلوگیری افراد از کجروی اجتماعی درراه آنان قرار می‌دهد، گفته می‌شود و بالاخره کنترل اجتماعی را می‌توان مجموعه‌ای از منابع مادی و نمادینی دانست که در اختیار جامعه قرارداد و برای حصول اطمینان از هم‌نوائی رفتاری اعضا خود با اصول و مقرراتی از پیش تعیین‌شده و مورد تأیید از آن استفاده می‌کند (ناسائوئر^۲، ۲۰۱۸). همان‌طوری گفته شد که کنترل اجتماعی به شیوه‌هایی اطلاق می‌شود که جامعه برای واداشتن اعضا آن به هم‌نوائی و جلوگیری از نا هم‌نوائی به کار می‌برد. طرفداران نظریه کنترل اجتماعی می‌گویند که باید به رفتار مجرمانه در جامعه توجه داشت نه هم‌نوائی؛ زیرا زندگی روی هم‌رفته پر از وسوسه و فریب است. مردم فقط به این دلیل با هنجارهای اجتماعی هم‌نوائی نشان می‌دهند که جامعه قادر است، رفتار آنان را کنترل کند و اگر چنین کنترلی نبود، ممکن بود هم‌نوائی کمی وجود داشته باشد. دور کهیم بر این باور است که اگر در جامعه‌ای همبستگی اجتماعی نیروی کششی که افراد یک جامعه را به هم می‌پیوندد قوی باشد، اعضا آن احتمالاً با ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی هم‌نوا می‌شوند؛ ولی اگر در جامعه‌ای همبستگی اجتماعی ضعیف باشد، ممکن است مردم به‌سوی رفتار مجرمانه کشیده شوند. به‌بیان دیگر، افرادی که با اجتماع خودهمبستگی دارند تمایل به تبعیت از مقررات آن دارند؛ درحالی‌که کسانی که از اجتماع بریده‌اند؛ ممکن است تمایل به نقض آن مقررات داشته باشند؛ بنابراین کجروی‌ها و نوع

1. Social Control

2. Nassauer

کنترل اجتماعی با توجه به ساختار جامعه، شکل حکومت، فرهنگ، ساختار، نهادهای اجتماعی و... متفاوت است (ستوده، ۱۳۹۸). فرضیه اصلی نظریه کنترل اجتماعی این است که افراد به دنبال تأیید و تطبیق هستند و به دنبال فعالیت‌های متعارف و به هنجار اجتماعی می‌باشند. تأکید این نظریه بر کیفیت پیوندهاست نه کمیت و اهمیت این تئوری ریشه در ارتباط مفهومی فرد و نهادهای اجتماعی دارد. از نظر پیروان این نظریه رفتاری‌های پرخاشگرانه تماشاگران فوتبال از قبیل؛ صدمه زدن هواداران تیم رقیب، بازیکنان و همچنین اموال بیت‌المال زمانی اتفاق می‌افتد که پیوند فرد با جامعه تضعیف شده یا به‌طور کلی از بین برود. با توجه به ویژگی گمنامی حاکم بر تماشاگران فوتبال و کاهش نظارت و کنترل اجتماعی، معمولاً تماشاگران دست به اقدامات پرخاشگران و خلاف هنجارهای اجتماعی می‌زنند. بر این اساس نای^۱ بر این باور است که خانواده‌ها می‌توانند از چهار طریق به استحکام پیوند اجتماعی نوجوانان و جامعه و در نتیجه کاهش رفتارهای پرخاشگرانه و انحرافی کمک کنند: اولین عامل نظارت یا کنترل درونی است. خانواده‌ها با تقویت وجدان یا همان درونی کردن ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و همچنین تقویت احساس گناه و شرمساری از ارتکاب رفتارهای خلاف عرف و نابهنجار اجتماعی پیشگیری کنند. دومین عامل نظارت غیرمستقیم است و از این طریق محقق می‌شود که نوجوان و جوانان به دلیل وابستگی عاطفی که به خانواده‌های خود دارند موافق میل آن‌ها رفتار کنند و کاری نکنند که باعث رنجش و ناراحتی آن‌ها شوند؛ بنابراین بر اساس نظریه نای، نوجوان و جوانانی که به والدین و خانواده خود احساس وابستگی بیشتری دارند کمتر به رفتارهای انحرافی از جمله خشونت و پرخاشگری روی می‌آورند. عامل سوم نظارت مستقیم؛ شامل: تنبیه، مجازات و ایجاد محدودیت مستقیم از طرف خانواده است. به اعتقاد نای، عامل چهارم نقش خانواده در برآورده کردن و پاسخ مثبت به نیازها و همچنین فراهم کردن امکانات موفقیت نوجوانان و جوانان در آینده است. در این خصوص، خانواده‌هایی که در این راستا توانایی کمتری دارند و کمتر در این زمینه تلاش می‌کنند، باید از نوجوانان و جوانان خود انتظار همنوایی کمتری با جامعه داشته باشند. همچنین از دیدگاه سایر دانشمندان نظریه کنترل اجتماعی کاهش تعلق به مدرسه، خانواده و ضعف تعهد آموزشی از جمله عوامل مؤثر بر میزان بروز رفتارهای نابهنجار اجتماعی نوجوانان و جوانان به‌ویژه دانش آموزان و تماشاگران فوتبال است (کوهی، ۱۳۹۷).

۲-۳-۴-۷- نظریه واگیری اجتماعی

وجود جماعت، افراد را به اندیشه و عمل به‌صورت یکنواخت ترغیب وادار می‌کند. وقتی جماعتی برانگیخته می‌شوند، واکنش‌های عاطفی از شخص به شخص دیگر سرایت می‌کند گوستاولوبون که این

1. Nye

نظریه را ارائه کرده، بیان می‌دارد یکی از ویژگی‌های انبوه خلق القای احساس شکست‌ناپذیری به افراد است. وی عقیده دارد افراد شرکت‌کننده در انبوه خلق به موفقیت خود در رفتارهای جمعی اطمینان کامل داشته و بر اساس این باور به رفتارهای پرخاشگرایانه و تخریبی دست می‌زنند. سومین ویژگی انبوه خلق از دیدگاه لوبون تلقین‌پذیری مفرط و بدون تفکر و اندیشه بوده واکنش‌های هیجانی و رفتارهای خلق‌الساعه را به سهولت می‌توان به اعضای شرکت‌کننده در انبوه خلق تلقین کرد. محققان یادآور شده‌اند که وقتی فرد در انبوه خلق قرار می‌گیرد، دگرگون‌شده و در این وضعیت، واکنش‌های هیجانی عمیق‌تر شده و ترس از شناخته شدن و مجازات کاهش می‌یابد. از این‌رو انبوه خلق فضای روانی اجتماعی مناسبی است که فرد در آن تغییر می‌کند، قرار گرفتن در انبوه خلق بروز رفتارهای خشن را در پی دارد.

۲-۳-۴-۸- نظریه بی‌هنجاری^۱

مفاهیم اولیه نظریه بی‌هنجاری در تبیین کج‌روی را عمدتاً می‌توان در دیدگاه و نظریه‌های دورکیم در زمینه نیاز به حفاظت از پیوندهای اخلاقی بین اشخاص در جامعه مشاهده کرد. دیدگاه اصلی دورکیم در این خصوص این است که زندگی بدون وجود الزام‌های اخلاقی یا ضرورت‌های اجتماعی، تحمل‌ناپذیر می‌شود و درنهایت نیز به شکل‌گیری پدیده بی‌هنجاری می‌انجامد که معمولاً شرایط را برای ارتکاب افراد به خودکشی و کج‌روی فراهم می‌کند. از نظر مرتن هم بی‌هنجاری تنها به معنای عدم هنجار نیست بلکه ابهام و تعارض هنجارها را نیز شامل می‌شود. امیل دورکیم نخستین بار در سال ۱۸۹۳ از مفهوم بی‌هنجاری استفاده کرد، در دیدگاه ایشان، بی‌هنجاری در یک جامعه به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن، هنجارهای اجتماعی نفوذ خود را بر فرد از دست بدهند. در چنین شرایطی، افراد برای اقتدار اخلاقی جامعه احترام قائل نبوده؛ بنابراین، افراد دچار احساس تشویش، سردرگمی و فقدان راهنمای اخلاقی می‌شود و خودخواهی‌ها بر آن‌ها چیره می‌شود. شرایط نابسامانی که مستعد بی‌نظمی، جرم و انحراف است، همه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. از نظر دورکیم، وقتی التزام اجتماعی به قوانین و هنجارهای اجتماعی کاهش می‌یابد، افراد فکر می‌کنند که هیچ‌گونه ملاکی در انتخاب‌های خود ندارند؛ در نتیجه، حالتی از گسستگی و بی‌سازمانی در نظام اجتماعی آشکار می‌شود. به اعتقاد دورکیم، پیامدهای بی‌هنجاری به شکل نوعی نابسامانی فردی و در قالب تعارض شخصیت فردی و خودخواه انسان باشخصیت اجتماعی و دیگر خواه او متجلی می‌شود؛ نتیجه این تعارض این است که خواسته‌های وجدان جمعی، کارایی خود را از دست می‌دهد. تضعیف فشارهای جمعی نیز موجب می‌شود که افراد به حال خود رها شوند. با تبیین این تئوری در چنین شرایطی، رفتارهای کج روانه اجتناب‌ناپذیر خواهد بود. در سال ۱۹۳۸، رابرت کینگ مرتون، مقاله پیشگام خود را با عنوان «ساختار اجتماعی و آنومی» منتشر

1. Anomie Theory

کرد. وی در ای اثر علمی پیشنهاد می‌کند که مقادیر رفتارهای نابهنجار و جرم گونه را می‌توان از طریق بررسی ساختار فرهنگی و اجتماعی جامعه به دست آورد. مرتون این نظریه را برای تشریح مقادیر نسبتاً بالای جرم و کجروی مطرح کرد (عباس زاده، علیزاده اقدم و اسلامی بناب، ۱۳۹۱).

مرتون، دیدگاه دورکیم از آنومی را در قالب «نظریه فشار» خود بسط داد. او در توضیح دلایل تفاوت بروز رفتارهای نابهنجار در بین طبقات بالا و پایین ادعا کرده که دو ساختار در بروز این گونه رفتار مؤثر است: ساختار اول، اهداف و آرزوهایی است که به لحاظ فرهنگی تعریف شده و همه افراد جامعه در طول زندگی به دنبال دستیابی به آن‌ها هستند. ساختار دوم، وسایل و راه‌های نهادینه شده برای رسیدن به آن اهداف و آرزوها است. در سطح فردی، زمانی که فرد شیوه‌های تأیید شده برای دستیابی به اهداف خود را نداشته باشند، مستأصل شده و به ابزار وسایل نامشروع متوسل می‌شوند. در سطح کلان و جامعه نیز هنگامی که جامعه توان ارائه ابزار وسایل قابل قبول برای دستیابی به اهداف مطرح در سطح فردی را ندارد، خود باعث ایجاد بی‌هنجاری می‌شود. البته جوامع از لحاظ درجه اهمیتی که برای اهداف وسایل قائل می‌شود، با یکدیگر تفاوت دارد. مرتن معتقد است که بی‌هنجاری و بعضی از اشکال رفتارهای نابهنجار، بیشتر از تفاوت موجود بین اهداف نهادینه شده فرهنگی یک جامعه و راه‌های شناخته شده اجتماعی برای رسیدن به آن اهداف سرچشمه می‌گیرند. به عبارتی، شکاف بین اهداف وسایل مشروع برای رسیدن به آن‌ها باعث شکست ارزش‌ها در سطح فردی و اجتماعی می‌شود (الیاسی و مرادی، ۱۳۸۸).

۲-۳-۴-۹- نظریه انتخاب عقلانی^۱

از دیدگاه انتخاب عقلانی، افرادی که دارای انتخاب‌های عقلانی هستند، زمانی مرتکب رفتارهای نابهنجار و مجرمانه می‌شوند که سود خالص مورد انتظاری که از این فعالیت به دست می‌آورند، بیشتر از آستانه اخلاقی آن‌ها باشد؛ بنابراین، با توجه به نظریه عقلانی؛ می‌توان گفت که کاهش بالقوه پیوند و انسجام اجتماعی می‌تواند به آسانی به عنوان بازدارنده بالقوه در نظر گرفته شود؛ زیرا این کاهش از نظر فرد به عنوان هزینه‌ای برای گرایش به رفتارهای نابهنجار محسوب شده و اولین هزینه را با سود خالص آن مقایسه کرده و تصمیم‌گیری نهایی را نسبت به انجام رفتار اتخاذ می‌کند. در نهایت، بر اساس نظریه انتخاب عقلانی می‌توان گفت که در صورت وجود انسجام و پیوندهای اجتماعی وجود روابط گرم متقابل و اعتماد کافی بین اعضای جامعه، افراد در اغلب موارد مرتکب رفتارهای نابهنجار و مجرمانه نمی‌شوند، زیرا با انجام آن، شبکه روابط خود را از دست داده و از طرف کسانی که با آن‌ها رابطه داشته‌اند، طرد می‌شوند. پیروان این نظریه معتقدند که مجرمان بالقوه زیادی در جامعه وجود دارند و از وجود شرایط خاصی که

باعث می‌شود مرتکب تصمیم به ارتکاب رفتارهای مجرمانه بگیرد می‌گویند و عقیده دارند که با شناسایی این شرایط و فرصت‌ها و کاهش آنان، می‌توان خشونت، پرخاشگری و بروز رفتارهای مجرمانه را برای این افراد به یک امر غیرعقلانی تبدیل کرد. کلارک و دیگر کسانی که پیرو نظریه انتخاب عقلانی هستند تأکید دارند باید فرصت‌ها و سوسه‌هایی که در دسترس مجرمان بالقوه قرار دارند کاهش یابد. درواقع، آن‌ها می‌کوشند با کاهش دادن چنین موقعیت‌های و سوسه‌برانگیزی، تخلف کردن نسبت به اشخاص یا اموال را برای متخلفان بالقوه به یک امر «غیرعقلانی» تبدیل کنند (عباس زاده، عزیزاده اقدام و اسلامی بناب، ۱۳۹۱: ۱۵۱).

به‌طور خلاصه، این نظریه بر این باور است که علت اصلی انحراف و رفتار نابهنجار فرد، اراده آزاد اوست و هیچ عاملی او را وادار به کج‌روی نمی‌کند؛ بلکه کج‌روی نوعی تصمیم‌گیری فردی و گزینش عقلانی فایده‌گرایانه است که پس از سنجش پیامدهای مثبت و منفی یک رفتار انحرافی صورت می‌گیرد. اگر عوامل تحریک‌کننده‌ای هم وجود داشته باشد، تنها در حد زمینه‌سازی و انگیزش اراده نقش دارد و نه بیش‌تر؛ اما به این نظریه انتقاداتی وارد شده که مهم‌ترین ایراد آن است که این نظریه در جرائم مالی بیش از سایر جرائم کاربرد دارد (بریدج^۱، ۲۰۲۰).

در ارتباط با رفتارهای نابهنجار، پرخاشگرانه و ندالیسمی تماشاگران فوتبال در ایران و تخریب اموال عمومی توسط آن‌ها با بهره‌گیری از این نظریه می‌توان چنین استنباط کرد که با توجه به اینکه ورزشگاه یکی از محل‌هایی است که گمنامی افراد تماشاگر حفظ می‌شود و آن‌ها می‌توانند دست به اقدامات تخریبی و پرخاشگرانه خود بزنند بدون آن‌که تبعات کار خود را بپردازند. به عبارتی تماشاگران وقتی در جمع قرار می‌گیرند و احساس می‌کنند که یک فرصتی برای گمنامی دارند، احساس قدرت می‌کنند و متأسفانه هر کاری را ممکن هست انجام می‌دهند. چراکه می‌دانند با امکانات و شرایط موجود در ورزشگاه‌ها، این‌گونه رفتارهای مجرمانه آن‌ها شناسایی نشده و هزینه‌ای برای آن‌ها در پی نخواهد داشت، بنابراین؛ بروز رفتارهای و ندالیستی از طرف آن‌ها امری عقلانی به نظر می‌رسد که برای پیشگیری از این‌گونه رفتارهای و ندالیستی و مجرمانه لازم است اقدامات مناسب برای شناسایی هویت تماشاگران در مراحل مختلف مسابقه انجام شود (آقایی، ۱۳۹۶).

۲-۳-۴-۱۰- نظریه طراحی محیطی

اهمیت سیاست‌ها، برنامه‌ها و تدابیر پیشگیری از رفتارهای مجرمانه با توجه به ناکارآمدی نظام عدالت کیفری در مبارزه با جرائم غیرقابل‌انکار است. صاحب‌نظران و اندیشمندان برای برقراری نظم و امنیت در ورزشگاه‌ها و برگزاری ایمن رویدادها و مسابقات ورزشی نظریه‌ها و طرح‌های مختلفی را ارائه کرده‌اند. یکی

1. Bridge

از انواع راهبردها و نظریه‌هایی که مورد پذیرش جامعه علمی نیز قرار گرفته است، نظریه‌ای رویکرد «پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی»^۱ است و معتقد است از طریق طراحی محیط فیزیکی می‌توان به پیشگیری و کاهش بروز رفتارهای مجرمانه و خشونت‌آمیز در همه‌ی محیط‌ها از جمله ورزشگاه‌ها جامعه عمل پوشاند. این نظریه برای اولین بار در سال ۱۹۶۹ توسط جفری مطرح شد. جفری برخلاف جامعه‌شناسانی که توجه زیادی بر عوامل اجتماعی مؤثر بر جرم داشته و به عوامل محیطی توجهی نکرده‌اند، بر فرصت‌هایی که محیط در اختیار مجرمان قرار می‌دهد، تأکید داشت و جرائم گوناگون را ناشی از این فرصت‌های محیطی می‌دانست. این نظریه بر این اندیشه مبتنی است که رفتار انسانی در محیط، تحت تأثیر طراحی آن محیط قرار دارد و مدعی است که می‌توان با طراحی مناسب مکان‌های مختلف، از جرائم ارتكابی پیشگیری کرد. این پیشگیری، بر این باور است که جرم معلول فرصت است، مجرم فردی عقلانی است و جرم انتخابی عقلانی است و تأثیر گذاشتن بر عوامل وضعی راحت‌تر از تغییر و مبارزه با ضعف‌های بشری و اصلاح شخصیت افراد است. در نتیجه راه‌حل مناسب را کم کردن فرصت‌های مجرمانه می‌داند. از این‌رو طراحی مناسب و کاربری مؤثر از محیط و ساختمان منجر به کاهش جرم و ترس ناشی از آن می‌شود. درواقع هدف نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی، مشخص کردن شرایط کالبدی و محیط اجتماعی است که امکان و یا تسریع در ارتكاب به رفتارهای مجرمانه را فراهم می‌کند (پیروزفر^۲ و همکاران، ۲۰۱۹).

برای رویکرد حاضر حوزه‌هایی در نظر گرفته می‌شود که بر اساس بیانیه انستیتوی ملی جرائم به دو بخش تقسیم می‌شود. این دو بخش ابعاد فیزیکی و اجتماعی را شامل می‌شوند که بر قابلیت‌های شهر ورزشگاه‌ها از بعد فیزیکی و کنترل و بازدارندگی آن در بعد رفتارهای مجرمانه توجه دارد. در حوزه قلمروی اجتماعی به بازدارندگی رفتارهای مجرمانه شهری مبتنی بر روانشناسی محیطی توجه می‌شود و در حوزه بافت فشردگی و کالبد شهر، بازدارندگی از رفتارهای مجرمانه در محیط کالبدی از طریق ضوابط و استانداردهای طراحی بررسی می‌شود. مطالعه همه‌جانبه و طراحی محیطی برای ایجاد رفتار مطلوب، افزایش کارآمدی و کاهش بروز رفتارهای ضد اجتماعی است. رویکرد نوین این رشته به حوزه‌های طراحی محیطی عاطفی، روان‌شناختی و جامعه‌شناختی نیز معطوف شده است. مفاهیم طراحی محیطی بر دوپایه بنا شده است:

۱- نظارت طبیعی: عبارت است از توانایی مشاهده وقایع بدون اتخاذ تدابیر ویژه؛ به‌طور مثلاً

می‌توان با طراحی پنجره‌ها و ایجاد فضای دیدمستقیم و باز نظارت طبیعی را ایجاد کرد. نظارت طبیعی با حضور فعال مسئولی خاص در محیط برای کنترل رفتار دیگران نیز تأمین می‌شود.

1. Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED)
2. Piroozfar

۲- تعیین حدود قلمرو: عبارت است از توانایی برقراری اقتدار بر محیط و تعیین شخص مسئول در منطقه و افراد مجاز و غیرمجاز برای حضور در منطقه. حفاظت فیزیکی، اجرای قوانین داخلی نهادهای هدایت و کنترل کارکنان و ارباب رجوع، استفاده از لباس‌های یک‌شکل در تعیین حدود قلمرو مؤثرند. بنابراین این رویکرد را می‌توان نوعی رویکرد هدفمند برای طراحی کارآمد و هوشمندانه مؤلفه‌های محیطی یا به‌کارگیری بهینه‌ی محیط مصنوع در کاهش رفتارها نابهنجار اجتماعی دانست که در افزایش میزان رضایت‌مندی شهروندی و در نتیجه، رفاه اجتماعی جامعه تأثیر بسزایی دارد. طراحی محیط جرم‌ستیز بر طبق یک استراتژی کلیدی، قلمرو گرایی، نظارت طبیعی، حمایت از فعالیت‌ها و کنترل دسترسی به‌منظور افزایش خود مراقبتی بالقوه اجتماع شکل می‌گیرد (معصومی، ۱۳۹۷).

پیشگیری از بروز رفتارهای مجرمانه و نابهنجار، از طریق کاستن و یا از بین بردن علل ناقصه (یعنی شرایط، عوامل و انگیزه‌ها) امکان‌پذیر است. از همین رو هریک از جرائم که امروزه در جامعه شیوع بیشتری دارد و امنیت اجتماعی را در عینیت اجتماع و ذهنیت آحاد مردم سلب می‌کند، نیاز به بررسی دقیق دارد تا انگیزه‌ها، شرایط و عوامل آن بازشناسی شود و راهکارهای مناسب مهار و کنترل آن‌ها به دست آید. بدون تردید هر جرمی انگیزه خاص خود را دارد، همچنین عوامل خاص و شرایط مناسب خود را می‌طلبد. با توجه به اینکه رویکرد اصلی مدیریت انتظامی نیز پیشگیری قبل از وقوع انواع رفتارهای مجرمانه در محیط‌های و مکان‌های مختلف از جمله ورزشگاه است و بین وقوع این‌گونه رفتارها با کیفیت طراحی محیط شهری رابطه مستقیمی برقرار است این مسئله مطرح می‌شود که حضور یک کارشناس نیروی انتظامی برای نظارت و مشورت دادن و راهنمایی کردن متولیان اجرای طرح‌های شهری ورزشگاهی و یا ارائه ضوابط و دستورالعمل‌هایی از طرف پلیس در مسائلی همچون تغییر کاربری‌ها، افزایش تراکم، طراحی شهری و ... که گاهی اوقات اجرای این تغییرات بدون در نظر گرفتن عواقب ایمنی و امنیتی باعث بروز رفتارهای مجرمانه و به وجود آمدن مشکلاتی برای نیروی انتظامی می‌شود، لازم و ضروری می‌باشد (کوهی، ۱۳۹۷).

۲-۳-۴-۱۱- نظریه پنجره شکسته

در این بخش در نظر است برای تبیین رفتار پرخاشگرانه و نابهنجار تماشاگران، از نظریه پنجره شکسته بهره گرفته شود. این نظریه در سال ۱۹۸۲ با همکاری جیمز ویلسون^۱ و جرج ال. کلینگ^۲ در مقاله‌ای با عنوان «پلیس و امنیت محلی (پنجره شکسته)» معرفی شد. این دو پژوهشگر با استفاده از استعاره پنجره‌های شکسته روش خود را - درباره پیشگیری از بروز رفتارهای نابهنجار و مجرمانه تشریح کردند. برابر استدلال آن‌ها رفتارهای وندالیستی و جرم نتیجه یک نابسامانی است. برای مثال اگر پنجره‌ای شکسته شده است و مرمت نشود، فرد با مشاهده بی‌اعتنایی جامعه به این امر تمایل به شکستن قانون و هنجارهای اجتماعی شده و دست به شکستن شیشه‌های دیگری خواهد زد و در نتیجه خیلی زود که شیشه‌های بیشتری شکسته می‌شود و این احساس بی‌قانونی و هرج‌ومرج از خیابان به خیابان و از محله‌ای به محله دیگر گسترش می‌یابد و با خود علائم و پیام‌هایی را به همراه خواهد داشت. به این ترتیب

1 James Wilson

2 George L. Kelling

تماشاگران فکر می‌کنند که هر کاری را که بخواهند مجاز هستند انجام دهند بدون آنکه کسی مزاحم شما شود. آن‌ها استدلال می‌کنند که جرائم کوچک علامت و پیامی را به جامعه می‌دهند که ارتکاب جرم آزاد است؛ هرچند که به‌خودی‌خود این جرائم کوچک هستند. یک پنجره شکسته و مرمت نشده نشان می‌دهد که کسی به آن اهمیت نمی‌دهد و بنابراین شکستن پنجره‌های بیشتر نیز هزینه‌ای را به کسی تحمیل نخواهد کرد مفهوم اصلی نظریه پنجره شکسته این است که تعمیر نشدن یک پنجره شکسته این پیام را صادر می‌کند که کسی مراقب اوضاع نیست و در نتیجه منجر به صدمات بیشتر می‌شود. آن‌ها معتقدند که در سطح محلی بی‌نظمی و جرم ضرورتاً باهم مرتبط هستند. جرائم جدی در خیابان‌ها و در مناطقی رخ می‌دهد که رفتار مخل نظم در آن‌ها بدون پاسخ می‌ماند. در حقیقت، ایده «کسی مراقب نیست» مطرح می‌شود. بر اساس این نظریه نظارت و نگهداری محیط ورزشگاه و اطراف آن و استفاده از تجهیزات سالم و بروز در یک وضعیت خوب ممکن است از خراب‌کاری، رفتارهای وندالیستی و همچنین، از تشدید جرم‌های جدی‌تری جلوگیری کند (فیروزجائی و سعادت‌ی چافی، ۱۳۹۶). بعد از مطرح‌شدن این تئوری صحبت‌های زیادی در این خصوص در علوم اجتماعی و مجامع عمومی مطرح شد. تئوری پنجره شکسته نشان‌دهنده رابطه بین وضعیت محیط‌های شهری و چگونگی تأثیر آن بر افزایش رفتارهای ضداجتماعی است. این نظریه بر این اصل استوار است که برای پیشگیری از جرم‌های بزرگ و رفتارهای خشونت‌آمیزتر باید مانع از جرم‌های کوچک‌تر و رفتارهای ضداجتماعی سطح پایین شد. به‌طوری‌که یک رفتار نسبتاً بی‌خطر مثل آشغال ریختن در خیابان و دیوارنویسی پیامدهای به‌مراتب شدیدی از جمله افزایش جرم و خشونت را به دنبال خواهد داشت؛ بنابراین؛ چنانچه در یک رویداد ورزشی، مسئولین و برگزارکنندگان این رویداد نسبت به رفتارهای نابهنجار سطح پایین و انحرافات خرد چشم پوش کرده و آن‌ها را نادیده بگیرند، این اتفاق در طولانی‌مدت سبب بی‌نظمی و بروز رفتارهای وندالیستی خواهد و در نتیجه برخی تماشاگران چنین تصور خواهند کرد که آن ورزشگاه و مسئولین برقراری نظم آن به رفتارهای انحرافی و کج‌روی‌ها توجه ندارند. در نتیجه این بی‌نظمی ناشی از عدم برخورد با جرائم ساده و کوچک از طرف تماشاگران رفتارهای خشونت‌آمیز و تخریبی شدیدتری را از طرف آنان به دنبال خواهد داشت؛ بنابراین جرم نتیجه تداوم بی‌نظمی است و برخورد قاطع با رفتارهای نابهنجار و سطح پایین از بروز رفتارهای تخریبی و نابهنجار بزرگ‌تر ممانعت و پیشگیری می‌کند (هال و همکاران، ۱۳۹۹).

۲-۳-۴-۱۲- نظریه چشم‌های خیابان

جین جیکوبز^۱ (۱۹۶۱)، نظریه پرداز بزرگ اماکن ورزشی، در تبیین امنیت اماکن به تعامل فضای فیزیکی و فرآیندهای اجتماعی که محیط را می‌سازند توجه نموده و بر فعال بودن فضا به‌عنوان عاملی در ایجاد یک محیط امن و موفق تأکید می‌کند. وی ایجاد حرکت، استفاده‌های فعال از سطح خیابان و فعالیت‌های خیابانی و مراقبت‌های طبیعی از این فعالیت‌ها را به‌عنوان مؤلفه‌هایی در جهت ساختن یک

1. Jane Jacobs

محیط خوب اماکن ورزشی قلمداد می‌کند. این عامل که در قالب تئوری چشم‌های خیابان مطرح شده است به معنای نظارت به‌وسیله خود مردم بر فضای اماکن به‌صورت غیررسمی می‌باشد. بر اساس مطالعه‌ای که روی خشونت در واحدهای همسایگی اماکن ورزشی در اواسط دهه ۱۹۹۰ انجام شد، نتایج نشان داد که نرخ خشونت کمتری در واحدهای همسایگی که «روحیه جمعی» دارند، اتفاق می‌افتد و این روحیه باعث نظارت در نگهداری و مراقبت از بچه‌های آنان و ابقای نظم عمومی می‌شود. افزودن عصاره «چشم‌های خیابان» به برنامه‌ریزی و طراحی، فرصت‌هایی را برای مراقبت‌های نامحسوس از مکان‌های رهاشده که ممکن است جرم و جنایت در آن‌ها رخ بدهد، پدید می‌آورد. مردم وقتی در معرض دید هستند و یا صدایشان شنیده می‌شود، احساس امنیت بیشتری دارند این یک اصل کلی است که همه توسعه‌های جدید باید طوری طراحی شوند که فرصت‌هایی را برای مراقبت طبیعی افزایش بدهند (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۹).

۲-۳-۴-۱۳- نظریه هم‌نشینی افتراقی ادوین ساترلند^۱

ادوین ساترلند (۱۹۵۰) معتقد است که رفتار انحرافی مانند سایر رفتارهای اجتماعی از طریق هم‌نشینی و پیوستگی با دیگران آموخته می‌شود. فرد با رفتارهای خشونت‌آمیز در طول زندگی خود از طریق هم‌نشینی و ارتباط با سایرین، انگیزه‌ها و گرایش‌های انحرافی را یاد می‌گیرد. مردم به نسبت هم‌نشینی و ارتباطی که با قانون‌شکنان دارند، کج‌رو می‌شوند. ساترلند رفتار بزهکارانه را ناشی از تماس با اشخاص در اثر فرایند یادگیری می‌داند، از نظر وی، رفتار انحرافی، روان‌شناختی یا ارثی نیست بلکه مردم در مصاحبت و معاشرت باهم نوایان در طول یک جریان جامعه‌پذیری، طغیان و تخطی از هنجارها آموخته و به‌سوی رفتار انحرافی کشانده خواهند شد. به عبارتی رفتار انحرافی از طریق معاشرت با دوستان ناباب آموخته می‌شود (ستوده، ۱۳۹۷: ۱۴۹).

این نظریه بر این فرض استوار که رفتار انحرافی نیز همانند سایر رفتارهای اجتماعی از طریق تعامل و برخورد با دیگران آموخته می‌شود. یادگیری انگیزش‌ها، نگرش‌ها و فنونی که گرایش به کج‌روی را حمایت و تقویت می‌کنند در تعامل اجتماعی فرد با اطرافیانی اتفاق می‌افتد که روابط صمیمی با او دارند. ساترلند در تشریح نظریه خود اذعان می‌دارد که: در برخی از اجتماعات، فرد کسانی را اطراف خود می‌بیند که به قوانین احترام گذاشته و آن‌ها را رعایت می‌کنند ولی در بعضی از اجتماعات دیگر افرادی در اطراف فرد هستند به دنبال سرپیچی از قوانین هستند، در نتیجه یک فرد به این دلیل کج‌رو می‌شود که تعریف‌های نقض قوانین و مقررات دور و اطراف وی بر تعاریف رعایت قوانین و مقررات غلبه داشته و فرد آن نوع تعارف را ارجح دانسته و می‌پذیرد. این موضوع اصل هم‌نشینی افتراقی است. درواقع

1 Edwin Sutherland

رفتار افراد تابعی از تعاریف موافق و مخالف بزهکاری که فرد از طریق تعاملاتش با اطرافیان دریافت می‌کند. به عبارتی اگر تعریف‌هایی که رفتارهای نابهنجار و قانون شکنانه را قابل قبول می‌دانند با پشتوانه‌ای قوی‌تر از تعریف‌های مخالف با رفتار نابهنجار به فرد القاء شود و فرد نیز در دفعات بیشتری با این گونه تعریف‌ها برخورد دارد، احتمال این که مرتکب رفتارهای نابهنجار و غیراجتماعی شود زیادتر است. در هر حال رفتارهای مخل نظم حاصل یادگیری تعاریف رفتار مجرمانه و بزهکارانه از طریق مناسباتش با اطرافیان است و کسانی که این تعاریف موافق ارتکاب به رفتارهای نابهنجار را بیش از تعاریف مخالف رفتارهای نابهنجار می‌آموزند و آن را ترجیح می‌دهند رفتار هنجارشکنانه از خود بروز خواهند داد. ساترلند معتقد است که در بیشتر موارد، کج روی درون گروه‌های نخستین و به‌ویژه گروه‌های همسالان فراگرفته می‌شود و بدین گونه، فعالیت‌های کج روانه را همانند فعالیت‌های بهنجار فعالیت‌هایی می‌داند که در راستای ارزش‌های آن خرده فرهنگ انجام می‌گیرد. به عبارتی رفتارهای غیراجتماعی صرفاً ناشی از همنوایی با قواعد دیگری است که متعلق به خرده فرهنگی متفاوت ولی از همان جامعه است. ساترلند همچنین اذعان می‌دارد که تأثیر تعاملات تابعی از فراوانی، مدت، اولویت، شدت روابط و سن فرد است. از این رو می‌توان ادعا کرد که وقتی نوجوانان با همسالان نابهنجار خود روابط دوستانه برقرار می‌کنند آمادگی بیشتری برای پذیرش تعریف‌های موافق رفتارهای نابهنجار دارند؛ بنابراین از این دیدگاه، هم‌نشینی و تعامل و دوستی با همسالان منحرف اصلی‌ترین پیش‌بینی کننده رفتار نابهنجار نوجوانان به شمار می‌رود. در همین راستا تحقیقات مختلف انجام شد در خصوص علل و عوامل بروز رفتار وندالیستی تماشاگران رویدادهای ورزشی به‌ویژه تماشاگران فوتبال، داشتن دوستان با سابقه کیفری و ارتباط با دوستان خشن و پرخاشگر را از جمله مهم‌ترین علل بروز رفتار وندالیستی و خشونت تماشاگران فوتبال دانسته‌اند (کبیری و همکاران، ۱۳۹۴).

۲-۴- پیشینه‌های پژوهش

۲-۴-۱ پیشینه‌های داخلی

وثوقی و خسروی نژاد، (۱۳۸۸)، در پژوهش خود با عنوان «بررسی عوامل فرهنگی - اجتماعی رفتار هیجانی تماشاگران فوتبال» با مراجعه به ورزشگاه آزادی و ثبت مشاهدات و همچنین استفاده از پرسشنامه و پیمایش حدود ۴۲۰ نفر از تماشاگرانی که برای تماشای بازی فوتبال دو تیم صبا و پرسپولیس به ورزشگاه آزادی آمده بودند، موضوع مطالعه خود را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که رفتار غیراخلاقی مربیان، عملکرد نامناسب مدیران باشگاه، عملکرد نامناسب لیدرها، رفتار پرخاشگرانه گروه‌های وندالیست، قضاوت نادرست داور، همچنین عدم رضایت از امکانات رفاهی استادیوم فوتبال و شرایط بحران‌های سیاسی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر رفتار خشونت‌آمیز - به‌عنوان مهم‌ترین هیجان منفی -

تماشاگران فوتبال هستند. همچنین ویژگی‌های اقتصادی - اجتماعی و جمعیتی مانند سن و شغل به‌عنوان دیگر عوامل مؤثر بر رفتار هیجانی شدید تماشاگران شناسایی شدند.

جان بزرگی، الیاسی و حسینیان (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای پیمایشی با موضوع «نقش پیشگیرانه مدیریت انتظامی در جلوگیری از وقوع رفتارهای تخریبی تماشاگران فوتبال» که با استفاده از ابزار پرسشنامه و نظرسنجی از ۱۲۶ نفر از فرماندهان و مدیران نیروی انتظامی به انجام رساندند، گزارش کردند که هر پنج شیوه مرسوم مدیریت رفتارهای جمعی شامل: عملیات روانی، کنترل نامحسوس، روش‌های اقناع و مجاب سازی، عوامل و پلیس پُرشمار محسوس می‌توان برای جلوگیری از وقوع کنش‌های جمعی آشوبگرانه تماشاگران فوتبال استفاده کرد. در این میان از بین عوامل پنج‌گانه یادشده سهم عملیات روانی و کنترل نامحسوس در جلوگیری از وقوع کنش‌های تخریبی بیش از سایر عوامل است.

نیازی پور و سهرابی (۱۳۹۲)، در مطالعه‌ای به‌منظور «بررسی رابطه پایگاه اقتصادی، اجتماعی تماشاگران فوتبال با رفتارهای آشوبگرانه در فوتبال ایران دیدگاه آشوبگران و نیروی انتظامی» تعداد ۱۰۰ نفر از پرسنل یگان ویژه تیپ امام خمینی ناجا و ۵۰ نفر از آشوبگران فوتبال لیگ برتر و جام حذفی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج این مطالعه نشان داد؛ از دیدگاه آشوبگران و پلیس بین فرضیه اصلی تحقیق و رفتارهای خشونت‌آمیز وندالیستیک و اوباشگرانه تماشاگران فوتبال رابطه وجود دارد. همچنین بین متغیرهای مستقل سن، وضعیت تأهل، تحصیلات، وضعیت شغلی، شغل پدر، شغل مادر، تحصیلات پدر و مادر و میزان درآمد خانوار با رفتارهای خشونت‌آمیز وندالیستیک و اوباشگرانه آن‌ها رابطه مستقیم و بین محل تولد، نوع منزل مسکونی و رفتارهای خشونت‌آمیز وندالیستیک و اوباشگرانه تماشاگران فوتبال رابطه معناداری دیده نشد.

فروغی پور و رضائیان زاده جهرمی (۱۳۹۲)، در تحقیقی با عنوان «نگاهی به تحولات و عوامل تأثیرگذار فردی و اجتماعی بر خشونت تماشاگران و تأثیر آن بر امنیت اجتماعی» که با روش کتابخانه‌ای و با بررسی متون و مقالات ارائه‌شده در زمینه خشونت و پرخاشگری در ورزش انجام دادند، علل و عوامل فردی و اجتماعی خشونت و پرخاشگری تماشاگران ورزش در ورزشگاه‌ها و راهکارهایی جهت کاهش این معضل اجتماعی را مورد بررسی قرار داده و مهم‌ترین این عوامل را بدین شرح گزارش کردند: متغیرهای اهمیت و حساسیت نتیجه بازی از نظر کسب امتیاز و تعیین جایگاه تیم‌های موردعلاقه در رده‌بندی مسابقات قهرمانی، حرکات خشونت‌آمیز و پرخاش‌جویانه بازیکنان در هنگام بازی و کیفیت داوری، عمدتاً بر بروز پرخاشگری کلامی طرفداران فوتبال تأثیر می‌گذارند. متغیرهای سن، میزان کنترل و نظارت خانواده، پایگاه اقتصادی و اجتماعی تأثیر منفی بر طرفداران تیم‌های ورزشی و موجب انجام رفتارهای پرخاش‌جویانه و خشونت‌آمیز می‌گردد. متغیرهای سابقه دعوا و نزاع، سابقه تنش و ناکامی در فعالیت‌های تحصیلی و آموزشی، مصرف دخانیات، سابقه تنش در محیط خانواده، سابقه رفتار مجرمانه، داشتن دوستان و همسالان دارای سابقه

جنایی، ارتباط با خویشاوندان دارای سابقه جنایی، عزیمت جمعی و گروهی به ورزشگاه و ناسازگاری انتظارات ورزشی و راههای تحقق آن‌ها، دارای تأثیر مستقیمی بر گرایش به ارتکاب رفتارهای پرخطر جویانه و خشونت‌آمیز ورزشی طرفداران تیم‌های ورزشی دارند. این محققان همچنین مهم‌ترین راهکارهای کاهش این معضل اجتماعی را این‌طور گزارش کردند: فعالیت‌های آموزشی از طرف خانواده، آموزش و پرورش، رسانه‌ها و مطبوعات می‌تواند موجب کاهش فرایند پرخطرگری در میدان‌ها ورزشی ورزشگاه‌ها شود. ارائه خدمات رفاهی و تفریحی در ورزشگاه‌ها و فراهم آوردن امکانات لازم در این مکان‌ها، شناسایی افراد خاطی و دارای سابقه دعوا و خرابکاری از طرف نیروی انتظامی و حتی‌المقدور جلوگیری از ورود این افراد به ورزشگاه‌ها و سالن‌های ورزشی، بالا بردن اطلاعات فنی، روانشناسی و مدیریتی داوران می‌تواند در کاهش رفتارهای پرخطرگرایانه تماشاگران تأثیر بسزایی داشته باشد.

فرجی (۱۳۹۳)، در رساله دکتری خود با عنوان «طراحی الگوی ارتقا امنیت استادیوم‌های فوتبال ایران» با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی نشان داد که چهار عامل زیرساخت، حفاظت فیزیکی استادیوم، مدیریت و برنامه‌ریزی مسابقات و کارکنان، به ترتیب بیشترین اهمیت را در ارتقای امنیت استادیوم‌های فوتبال دارند.

بر اساس یافته‌های این پژوهش سرمایه‌گذاری بر روی زیر ساخت‌ها و به‌ویژه طراحی و ساخت استادیوم و نیز فناوری به‌عنوان عوامل بسیار مهم و ضروری شناسایی شد که جهت بهبود امنیت استادیوم‌های فوتبال ایران باید به آن‌ها توجه شود. به همین صورت روش‌های صحیح حفاظت فیزیکی از استادیوم نیز در بهبود سطوح امنیت آن تأثیرگذار است. همچنین، کارکنان آموزش‌دیده و تأیید صلاحیت شده می‌توانند کارایی مدیریت جمعیت در استادیوم و نیز حفاظت فیزیکی آن را بهبود بخشند. درنهایت مدیریت خوب و برنامه‌ریزی درست مسابقات، به‌خصوص کیفیت خدمات روز مسابقه، می‌تواند بروز رفتارهای خشونت‌آمیز تماشاگران را کاهش داده و فضای امنی را برای حاضرین در استادیوم فراهم نماید.

ایزدی، احسانی، کوزه چیان و تجاری (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای اکتشافی با موضوع «بررسی عوامل تأثیرگذار بر موفقیت مدیریت ارتباط با هواداران در لیگ برتر فوتبال ایران» که اطلاعات لازم را از طریق مصاحبه، مشاهده، بررسی ادبیات نظری و پرسشنامه گردآوری کردند جامعه آماری آن‌ها شامل هواداران باشگاه‌ها در لیگ برتر فوتبال بودند که ۵۲۷ نفر بنا بر تعریف عملیاتی هوادار (میانگین حضور بیشتر از هشت بازی در یک فصل برای تیم موردعلاقه) به‌عنوان نمونه آماری انتخاب کردند. نتایج مطالعه این پژوهشگران نشان داد بین متغیرهای مدیریت دانش، کیفیت خدمات و حمایت سازمانی با مدیریت ارتباط با هواداران رابطه معناداری وجود دارد. همچنین نتایج این مطالعه نشان داد در بعد کیفیت خدمات وزن رگرسیونی کیفیت فنی و کیفیت کارکردی به ترتیب ۰/۵۷۵ و ۰/۴۹۱ بودند. درک و فهم نیازهای هواداران وفادار برای موفقیت هر نوع سازمان ورزشی از

عناصر اساسی است. از این رو این پژوهشگران توصیه کردند که باشگاه‌های فوتبال کشور با فراهم نمودن امکانات مناسب، مدیریت و هدایت برنامه‌های مشتری محور و ایجاد دانش و اطلاعات مورد نیاز از طریق کانال‌های مختلف ارتباطی به تلاش‌های گسترده برای حفظ و نگهداری هواداران جاری و جذب هواداران جدید بپردازند. **نادرپور، مرادی و طاهری (۱۳۹۴)**، در مطالعه‌ای کمی تحت عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر مدیریت انتظامی ناآرامی‌های ورزشی (مورد مطالعه ورزشگاه آزادی)» بر اساس تبیین‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی مجموعه عوامل مؤثر بر بروز ناآرامی‌های ورزشی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق این پژوهشگران نشان داد که؛ بین عوامل مختلف، «رفتار و عکس‌العمل‌های هیجانی مربیان دو تیم»، «حساسیت بازی از نظر نتیجه»، «بیکاری تماشاگران»، «عملکرد غلط لیدرها»، «کمبود نیروی پلیس آموزش دیده و باتجربه» در بروز ناآرامی‌های ورزشی از تأثیر بیشتری برخوردار بودند.

کبیری، رحمتی و رضایی زاده (۱۳۹۴)، در مطالعه‌ای با موضوع «عملکرد نیروی انتظامی در مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال (مورد مطالعه: هواداران داماش رشت و ملوان بندر انزلی)» که با استفاده از روش پیمایش و با حجم نمونه ۳۵۵ نفر از تماشاگران دو باشگاه فرهنگی-ورزشی داماش رشت و ملوان بندرانزلی در سری مسابقات جام خلیج فارس در سال ۹۲-۱۳۹۱ انجام شد، به بررسی عملکرد نیروی انتظامی در کنترل و هدایت هیجانات تماشاگران به مسیرهای امن و کنترل شده و شناسایی عوامل فردی-اجتماعی و محیطی تأثیرگذار بر پرخاشگری کلامی و رفتاری تماشاگران پرداختند. نتایج پژوهش آنان حاکی از آن است که نگرش تماشاگران نسبت به عملکرد نیروی انتظامی در بیشتر موارد رضایت بخش بوده و همچنین بین هویت ورزشی، هویت تیمی، سن، پایگاه اقتصادی-اجتماعی، ارتباط با کانون هواداران، تأثیر گروه همالان، عملکرد نیروی انتظامی و رضایتمندی از امکانات ورزشگاه با میزان پرخاشگری هواداران همبستگی معناداری وجود دارد.

کارگر و همکاران (۱۳۹۵)، در مقاله‌ای با عنوان «ارائه الگوی عوامل تأثیرگذار بر امنیت رویدادهای ورزشی ایران» که به روش کتابخانه‌ای و با بررسی مطالعات و تحقیقات انجام شده در حوزه امنیت رویدادهای ورزشی، به ویژه مسابقات فوتبال انجام داده‌اند، به این نتیجه رسیدند که؛ عوامل مؤثر بر امنیت رویدادهای ورزشی در پنج حوزه زیرساخت‌ها، فناوری، رسانه‌ها و تبلیغات، منابع انسانی و اقدامات فرهنگی قابل تقسیم‌بندی است. همچنین نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که فرآیند مدیریت امنیت انتظامی رویدادهای ورزشی شامل گام‌های مدیریت و برنامه‌ریزی مسابقات، سیاست‌ها و تدابیر انتظامی، سامانه مدیریت ورزشگاه، برآوردها، کنترل ترافیک و تعاملات و مشارکت بین سازمانی است.

شهابی و همکاران (۱۳۹۵)، در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی عوامل مدیریتی مؤثر بر نقش ناجا در مواجهه با رفتارهای خشونت‌آمیز تماشاگران در ورزش فوتبال شهر تهران» که با روش پیمایشی و با

توزیع پرسشنامه بین ۴۰۰ نفر از تماشاگران سه مسابقه استقلال - پرسپولیس، نفت - پرسپولیس و استقلال - راه آهن در ورزشگاه آزادی به انجام رساندند، پلیس را یکی از ارکان مهم مدیریت رفتار تماشاگران در کاهش پرخاشگری و هیجانات حاضران در ورزشگاه دانسته و گزارش کردند که؛ امکانات ورزشگاه محل برگزاری مسابقه فوتبال و نیز وضعیت و شرایط برگزاری مسابقه مهم ترین عوامل مدیریتی مؤثر بر نقش نیروی انتظامی در رویارویی با رفتارهای خشونت آمیز تماشاگران در ورزش فوتبال در شهر تهران هستند.

اندام و سلیمی (۱۳۹۵)، در نتایج تحقیق خود با موضوع «ارائه مدل عوامل مؤثر بر رفتار مثبت هواداران مسابقات لیگ برتر هندبال ایران» که بر روی ۳۵۸ نفر از هواداران حاضر در مسابقات لیگ برتر هندبال ایران انجام دادند، گزارش کردند که؛ عوامل محیطی، فرهنگی، مدیریتی، حمایتی، امنیتی و روانی به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر بروز رفتار مثبت تماشاگران تأثیرگذار بوده و در این بین عامل امنیتی، دارای بیشترین تأثیر بر بروز رفتار مثبت تماشاگران است. همچنین عامل روانی به عنوان یک متغیر میانجی در این مدل ایفای نقش می کند.

شفیعی، دستوم، عبدالی و افروزه (۱۳۹۵)، در مقاله ای با عنوان «ارائه مدل فرایند نگر بروز پرخاشگری و چارچوب کنترل آن در تماشاگران فوتبال» با استفاده از پرسشنامه ای شامل چهار بعد مدیریتی، عملکردی، زمین های و پرخاشگری از ۵۹۵۵ تماشاگر از تمامی تیم های لیگ برتری نظرخواهی کردند. تحلیل مسیر روابط بین متغیرها نشان داد که رویه مدیریتی به ترتیب با ضرایب ۰/۷۴، ۰/۶۶ و ۰/۵۵ بر رویه عملکردی، رویه زمین های و بروز پرخاشگری اثر معناداری دارد. همچنین اثر رویه زمین های بر رویه عملکرد و بروز پرخاشگری به ترتیب با ضرایب ۰/۸۸ و ۰/۷۱ معنادار به دست آمد. این پژوهشگران در نهایت پیشنهاد کردند که سیستم های کنترل پرخاشگری تماشاگران در رویدادهای فوتبال نسبت به زمینه های رفتاری توجه پیامد نگر، به زمینه عملکردی توجه فرایند نگر و به زمینه مدیریتی توجه پیشایند نگر داشته باشند.

همتی نژاد، تیلور، قلی زاده و فرجی (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان «اولویت بندی عوامل مؤثر بر امنیت ورزشگاه های فوتبال ایران با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی» که باهدف شناسایی عوامل اصلی مؤثر بر امنیت ورزشگاه های فوتبال ایران و اولویت بندی آن ها به منظور تصمیم گیری های آینده انجام دادند. ابتدا در بخش کیفی پژوهش عامل های اصلی را طی دوازده مصاحبه نیمه ساختاریافته با کارشناسان شناسایی کردند و سپس در بخش کمی نیز هفده کارشناس، پرسشنامه های AHP را تکمیل کرده و عامل های اصلی شناسایی شده در بخش کیفی پژوهش را به صورت دوه دو مقایسه کردند. در نتیجه مطالعه این پژوهشگران، چهار عامل زیر ساختار، حفاظت فیزیکی ورزشگاه، برنامه ریزی و مدیریت مسابقه

و نیز پرسنل و کارکنان به عنوان مهم ترین عامل های مؤثر بر امنیت ورزشگاه ها شناسایی شدند. نتایج تحلیل سلسله مراتبی نشان نیز داد عامل زیر ساختار با وزن ۰/۴۶۰ بیشترین نقش و عامل های حفاظت فیزیکی ورزشگاه، برنامه ریزی و مدیریت مسابقه و نیز پرسنل و کارکنان به ترتیب با اوزان ۰/۲۰۴، ۰/۱۷۳ و ۰/۱۶۲ در اولویت های بعدی مؤثر بر امنیت ورزشگاه های فوتبال ایران قرار گرفتند؛ بنابراین به منظور بهبود امنیت ورزشگاه های فوتبال ایران پیشنهاد کردند که سرمایه گذاری بر روی زیر ساختارها و به ویژه طراحی و ساخت ورزشگاه و نیز فناوری به عنوان عوامل بسیار مهم، ضروری است.

شفیعی و همکاران (۱۳۹۶)، در یک مطالعه توصیفی - تحلیلی با عنوان «نقش پلیس در استادیوم های فوتبال و بررسی راهکارهای مواجهه نیروهای پلیس با تماشاگران» به صورت موردی بازی های خانگی تیم داماش گیلان (پانزده بازی) مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند. یافته های پژوهش آن ها بیانگر فقدان تعداد مناسب نیروهای پلیس نسبت به تعداد تماشاگران و استقرار مناسب نیروها در عدم محدود نمودن دید تماشاگران نسبت به زمین بازی، در خلال برگزاری مسابقات ورزشی بود. در پایان این محققین، با توجه به یافته های پژوهش خود چنین استنباط کردند که استفاده از یک نیروی پلیس در قبال هر پنجاه تماشاگر و جای گیری و استقرار مناسب نیروهای پلیس می تواند در پیشبرد اهداف امنیتی و نیز برگزاری هر چه بهتر بازی ها اثرگذار باشد.

پورزرنگار و انتشاری (۱۳۹۷)، در یافته های مقاله خود با موضوع «مقایسه دیدگاه ذینفعان ورزش فوتبال استان گیلان درباره عوامل مؤثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران» به این نتیجه دست یافتند که؛ بین دیدگاه مربیان فوتبال استان گیلان با دیدگاه داوران فوتبال و همچنین دیدگاه بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل مؤثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران تفاوت معنی داری وجود دارد. به طوری که از دیدگاه مربیان عوامل ساختاری بیشترین تأثیر و عوامل فردی کمترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد؛ از دیدگاه داوران عوامل محیطی بیشترین تأثیر و عوامل مدیریتی کمترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد؛ از دیدگاه بازیکنان نیز عوامل فردی بیشترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل محیطی کمترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد. همچنین این پژوهشگران معتقدند که؛ پرخاشگری و خشونت یک رفتار اکتسابی است که با توجه به شرایط زندگی اشخاص، تحت تأثیر عوامل خاص و محرک های خارجی یا احساسات ناشی از برخی حوادث بروز می کند و از طرفی مدیریت بر فرایند خشونت و مهار بحران خشونت نیز یک امر اکتسابی است که بر اساس شرایط ذهنی شخص، آموزه های تربیتی که در خانواده، مدرسه و جامعه آموخته انجام می شود.

مرادی سیاسر، عبدالرحمانی، پرویزی و محمودی (۱۳۹۷)، در مطالعه ای به منظور بررسی «تأثیر شیوه های کنترلی پلیس و تصویرسازی رسانه ها در کاهش گرایش تماشاگران فوتبال ایران به خشونت و

اوباشگری»، ۳۸۴ نفر از تماشاگران، هواداران، لیدرهای باشگاه‌ها، خبرنگاران ورزشی، داوران، کادر فنی تیم‌ها و نیروهای پلیس را با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب انتخاب و موردبررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد؛ در بین گویه‌های مربوط با شیوه‌های کنترلی و نظارتی، گویه‌های «معطلی طولانی مدت تماشاگران در بیرون از ورزشگاه و گیت‌های بازدید بدنی توسط مأمورین» با میانگین ۴ در رتبه اول و در بین گویه‌های مربوط با رسانه، گویه‌های «تأکید بر این که در حق برخی تیم‌ها اجحاف، بی‌عدالتی و ناداوری شده» با میانگین ۳/۷۷ در رتبه اول قرار گرفتند. همچنین در بررسی توصیفی متغیرها مشخص شد که متغیر نقش شیوه کنترلی و نظارتی پلیس یگان‌های ویژه با میانگین ۳/۷۸ در رتبه اول و رسانه‌ها با میانگین ۳/۶۰ در رتبه دوم قرار دارند.

الهی منش و معصومی (۱۳۹۷)، در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر بروز رفتارهای ناهنجار در میان تماشاگران فوتبال» ۱۰۰ هزار تماشاگر تیم‌های استقلال و پرسپولیس حاضر در ورزشگاه آزادی را در سال ۱۳۹۷ موردبررسی قرار داد. در این مطالعه که ۴۰۰ نفر از تماشاگران به‌عنوان حجم نمونه موردبررسی قرار گرفت، یافته‌های پژوهش حاکی از آن بود که متغیرهای پایگاه اجتماعی، ناکامی آموزشی، ارتباط با خویشان و دوستان نابهنجار، تنش در منزل، سابقه دعوا و نزاع، عوامل ورزشی (چون رفتار مربی، بازیکن، داور و ...) در بروز رفتارهای نابهنجار تماشاگران دو تیم در ورزشگاه آزادی مؤثر است.

جوان جعفری و صفری (۱۳۹۷)، در مطالعه‌ای با عنوان «چالش‌های حقوق کیفری با اوباشگری تماشاگران فوتبال» را موردبررسی قرار دادند. ایشان ضمن توجه به پیامدهای مثبت و منفی حضور تماشاگران در رقابت‌های ورزشی به‌ویژه رشته فوتبال، اوباشگری را ازجمله پیامدهای منفی حضور حجم زیادی از تماشاگران در فوتبال می‌دانند. این پژوهشگران سیاست‌های کیفری موجود را که بیشتر بر جزای نقدی و توسعه مسئولیت حقوقی و کیفری باشگاه‌ها تأکید دارند را در مقابل با اوباشگری تماشاگران فوتبال ناکارآمد ارزیابی کرده و علت اصلی آن را نیز عدم توجه قانون‌گذار به ویژگی‌ها و مشخصات خاص جامعه‌ی تماشاگران از قبیل سن پایین و پایین بودن درآمد آن‌ها عنوان کردند؛ بنابراین مجریان قانون در اجرای قوانین و مقررات مرتبط با این موضوع با چالش‌هایی روبرو بوده و نمی‌توانند از حداکثر ظرفیت و توان موجود در این قوانین برای مقابله با اوباشگری تماشاگران بهره‌مند شوند.

فرجی، همتی نژاد و شبانی (۱۳۹۸)، در پژوهشی تحت عنوان «نقش و اهمیت منابع انسانی در تأمین امنیت استادیوم‌های فوتبال» که با بهره‌گیری از رویکرد آمیخته (کیفی - کمی) انجام دادند. بخش کیفی مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته‌ای را با دوازده نفر متخصص که به‌صورت هدفمند انتخاب شده بود، انجام دادند. در این مرحله پرسشنامه‌ای ۱۷ گویه‌ای را طراحی کردند که در مرحله کمی، ۱۴۴ نفر شرکت‌کننده (شامل افسران پلیس،

متخصصان و سازمان دهندگان مسابقات فوتبال، مدیران استادیوم) به صورت تصادفی به آن پاسخ دادند. نتایج نشان داد منابع انسانی (امنیتی و غیرامنیتی) یکی از عوامل مؤثر بر امنیت استادیوم‌ها است. از این رو آموزش کارکنان و بررسی اعتبار و پیشینه آن‌ها، به ترتیب با بارهای عاملی ۰/۹۰ و ۰/۷۸، دو عامل فرعی مربوط به منابع انسانی هستند که در ارتقای امنیت استادیوم‌ها مؤثر می‌باشند. در نتیجه‌گیری این یافته‌ها، منابع انسانی مشارکت‌کننده در برگزاری مسابقات فوتبال می‌بایست در طول عملیات مسابقه، نقش و مسئولیت خود در تأمین امنیت استادیوم را درک نمایند. همچنین، منابع انسانی آموزش‌دیده و تأیید صلاحیت شده می‌تواند تأمین محیطی امن و ایمن برای تماشاگران، ورزشکاران و مسئولان حاضر در استادیوم را تضمین نماید.

مصلحی و همکاران (۱۳۹۸)، در مطالعه‌ای با عنوان «شناسایی و اولویت‌بندی راهکارهای پیشگیری از جرم در حوزه جرائم ناشی از خشونت تماشاگران فوتبال»، ۸۲ مدیر ورزشی و ۳۵ عضو هیئت علمی آگاه به حیطه پژوهش را به صورت هدفمند انتخاب و دیدگاه‌های آن‌ها را در خصوص دودسته کلی راهکارهای وضعی و اجتماعی مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد؛ در اولویت‌بندی کلی، مؤلفه وضعی افزایش دشواری ارتکاب جرم با میانگین رتبه ۴/۷۱ در رتبه اول، مؤلفه اجتماعی بهبود امکانات رفاهی با میانگین رتبه ۴/۶۷ در رتبه دوم قرار گرفت و دو مؤلفه وضعی افزایش خطر و عدم تحریک ارتکاب جرم به ترتیب با میانگین رتبه ۴/۲۶ و ۴/۰۷ در رتبه‌های سوم و چهارم قرار دارند.

رضایی نیارکی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان «طراحی مدل تأمین امنیت مسابقات لیگ برتر فوتبال ایران» که به روش کیفی و با بهره‌گیری از ابزار مصاحبه با ۱۷ نفر از اساتید مدیریت ورزشی و کارشناس‌های نیروهای حفظ امنیت، انجام دادند. در نتیجه پژوهش خود اذعان داشتند؛ در تأمین امنیت مسابقات لیگ برتر فوتبال ایران ۴ قضیه اصلی عوامل علی (عملکرد داور، صلاحیت فنی کارکنان، بازدید بدنی، ایمنی، نظارت، بلیت‌فروشی، برنامه‌ریزی، ارزیابی)، زمین‌های (استفاده از ابزارهای نوین نظارتی، توجه به زیرساخت‌ها، کنکاش محیط و حفاظت از مواد خطرزا)، میانجی (همکاری رسانه‌های گروهی، تعاملات اجتماعی، هماهنگی مجریان، مدیریت بحران و توجه به کانون هواداران) و راهبردی (آموزش، فرهنگ‌سازی، شناخت پیچیدگی مسائل امنیتی وضع قانون و مقررات) مؤثر هستند. در نتیجه برای تأمین امنیت یک مسابقه فوتبال تنها نیروهای انتظامی و امنیتی نقش ندارند، بلکه بسیاری از عوامل دیگر نیز وجود دارند که شکل‌گیری آن‌ها سبب افزایش امنیت می‌شود.

آقائی، طاهری و اندام (۱۳۹۸)، در مطالعه‌ای با عنوان «نقش مدیریت انتظامی در کنترل خشونت تماشاگران فوتبال با رویکرد جرم‌شناختی» که بر روی ۳۸۶ نفر از تماشاگران حاضر در ورزشگاه آزادی در ۸ مسابقه لیگ برتر فوتبال ۹۶-۹۷ انجام دادند، اقدامات مدیریت انتظامی که با رویکرد جرم‌شناختی انجام می‌شود را در کنترل خشونت تماشاگران فوتبال مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آنان نشان داد که؛ اقدامات پیشگیرانه، اقدامات در حوزه پیش‌بینی و مقابله به ترتیب دارای بیشترین تأثیر بر کنترل

رفتارهای خشونت‌آمیز تماشاگران هستند. از این رو، مدیریت انتظامی با تأکید بر اقدامات پیشگیرانه می‌تواند نقش تأثیرگذار خود را در کاهش خشونت تماشاگران ایفا کند.

۲-۴-۲- پیشینه‌های خارجی:

انیل^۱ (۲۰۰۴)، در پژوهش خود به مطالعه استراتژی‌های پلیس اسکاتلند در مدیریت رفتار تماشاگران در ورزشگاه پرداخت. به گفته وی ویژگی بارز فوتبال اسکاتلند تاکنون، حضور مداوم پلیس در ورزشگاه‌ها بوده است، آنچه می‌بایست تجدیدنظر شود، نحوه‌ی آرایش پلیس در ورزشگاه‌های ورزشی است، به‌نوعی که تا به امروز نیروهای پلیس در ورزشگاه به‌منظور مدیریت مناسب جورزگاه در قالب یک تیم بزرگ عمل می‌کردند، درحالی‌که عمل کردن پلیس در قالب تیم‌های کوچک ۴-۵ نفر کارایی بالاتری را برای پلیس به همراه دارد.

نتایج مطالعه استفهان‌هاو^۲ (۲۰۰۸)، با عنوان «ارتباطات به‌عنوان مهم‌ترین استراتژی پلیس در فینال جام جهانی ۲۰۰۶» در بین پلیس دورتموند و فرانکفورت در حین برگزاری مسابقات جام جهانی فوتبال نشان داد ارتباط دوستانه تماشاگران رقیب قبل از مسابقه، مکان‌هایی چون سالن‌های غذاخوری، استفاده از افسران باتجربه و بالباس مبدل (عدم استفاده از لباس‌های نظامی)، برقراری روابط دوستانه بین پلیس و هواداران در حفظ نظم و امنیت ورزشگاه تأثیر بسزایی دارد.

سو جیان جو^۳ (۲۰۱۰) در تحقیق خود با عنوان «راه‌کارهای کاهش اوباش گری و رفتارهای خشونت‌آمیز در فوتبال» به این نتیجه رسیده‌اند که برای جلوگیری و کنترل تماشاگران اغتشاشگر و پرخاش کننده در صحنه ورزشگاه‌ها و محیط پیرامونی آن، در گام نخست باید تشخیص داده شود که چه الگویی به تماشاگران داده‌شده و در گام و مرحله دوم، ریشه‌های بروز خشونت در مراکز مختلف باید جستجو برطرف شود. بر اساس یافته‌های این تحقیق، داوران سومین رکن پس از بازیکنان و مربیان در اثرگذاری بر تماشاگران و تحریک آنان به رفتارهای وندالیستی و پرخاشگرانه هستند که لازم است راهبری، نظارت و هدایت شوند تا از اعمال تحریک‌آمیز اجتناب نمایند.

استوت، هاگت و پیرسون^۴ (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای با عنوان (هویت اجتماعی، عدالت رویه‌ای و کنترل اجتماعات فوتبالی) در یک مطالعه بلندمدت، به مدت پنج فصل، به بررسی رابطه هویت اجتماعی و تجزیه و تحلیل مبتنی بر عدالت رویه در زمینه اختلال مربوط به فوتبال در طرفداران باشگاه فوتبال شهر کادیف که سابقه درگیری در لیگ‌های فوتبال انگلیس را دارند پرداختند. تجزیه و تحلیل داده‌های آن‌ها

1. O'Neill

2. Stephan Hau

3. Soo Jian Joo

4. Stott, Hoggett & Pearson

نشان داد که وقتی پلیس از تاکتیک گفتگو با طرفداران و روش‌های مبتنی بر اصول نظریه هویت اجتماعی برای مدیریت رفتار تماشاگران استفاده می‌کند، ضمن مشروعیت دادن به اقدامات پلیس، باعث افزایش لذت تماشاگران از مسابقه، کاهش غوغاگری و افزایش فرهنگ خود مراقبتی در آن‌ها خواهد شد. **رمضان اوغلو^۱ (۲۰۱۲)**، در مطالعه‌ای با عنوان «رفتار تماشاگران از نظر نیروهای امنیتی در مسابقات ورزشی» با استفاده از ابزار پرسشنامه دیدگاه ۱۴۷ نفر از مسئولین تأمین‌کننده امنیت مسابقات ورزشی را در ارتباط با رفتار تماشاگران مورد بررسی قرار داد. وی اذعان کرد، بیش از ۷۴ درصد نمونه آماری مورد بررسی معتقدند که نباید به تماشاگرانی که الکل مصرف کرده و رفتارهای تعصبی دارند اجازه ورود به استادیوم داده شود، همچنین مشارکت‌کنندگان در این مطالعه اعتقاد داشتند که رسانه‌ها، لیدرهای تماشاگران و نحوه قضاوت داوران از دیگر عامل‌های تحریک‌کننده رفتار نامناسب و پر خاشگرایانه تماشاگران است. از دیدگاه جامعه مورد مطالعه، ممانعت از ورود به ورزشگاه، آموزش و فرهنگ‌سازی تماشاگران و در نهایت استفاده از زور و دستگیری تماشاگران خشونت‌طلب از مهم‌ترین اقدامات نیروی انتظامی برای پیشگیری از رفتارهای وندالیسمی تماشاگران است.

تئودوراکیس، الکساندریس، تسیگیلیس و کاروونیس^۲ (۲۰۱۳)، در مطالعه‌ای با عنوان «پیش‌بینی اهداف رفتاری تماشاگران فوتبال حرفه‌ای: نقش رضایتمندی و کیفیت خدمات» با بررسی نظر ۳۵۰ تماشاگر یکی از مسابقات لیگ برتر فوتبال یونان تلاش کردند تا رفتار تماشاگران را با استفاده از کیفیت عملکرد و کیفیت نتیجه بازی پیش‌بینی کنند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که هر دو متغیر کیفیت نتایج و کیفیت عملکرد به‌طور معناداری رضایتمندی تماشاگران را پیش‌بینی می‌کنند اما کیفیت نتایج در مقایسه با کیفیت عملکرد می‌تواند رضایتمند و رفتار تماشاگران را پیش‌بینی و تحت تأثیر قرار دهد؛ بنابراین با عنایت به اینکه تماشاگران بر اساس تمایلات و ادراکشان عمل می‌کنند، نتایج این تحقیق می‌تواند ما را در شناسایی عواملی که وفاداری تماشاگران را در فوتبال حرفه‌ای پیش‌بینی می‌کنند، کمک کند.

کویان چوگلا، گوکتاس و دمیر^۳ (۲۰۱۴)، در مطالعه‌ای با عنوان «ساختار اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بر گرایش تماشاگران فوتبال به خشونت» که بر روی ۵۰۰ نفر از تماشاگران تیم مانيسا اسپور ترکیه که هفت بازی لیگ این تیم را تماشا کرده بودند، انجام دادند. نتایج مطالعه این پژوهشگران نشان داد که علت اصلی تمایل تماشاگران قبل از مسابقه مربوط به اتفاقات گذشته و همچنین مطالب منتشر شده در رسانه‌ها بوده و در حین و پس از بازی نیز علت رفتارهای خشونت‌آمیز تماشاگران مربوط به اشتباهات داوری و رفتار نامناسب و منفی تیم حریف بوده است.

1. Ramazanoglu

2. Theodorakis, Alexandris, Tsigilis & Karvounis

3. Koyuncuoglu, Goktas & Demir

وان و همکاران^۱ (۲۰۱۵) در نتیجه پژوهش خود با موضوع «بررسی تأثیر هویت تیمی در تمایل به تحریک کلامی و فیزیکی توسط تماشاگران جوان بیس‌بال» که بر روی ۸۰ نفر از تماشاگران جوان بیس‌بال انجام دادند گزارش کردند که بر اساس هویت ورزشی میزان خشونت کلامی قابل پیش‌بینی است، این در حالی است که خشونت فیزیکی آنان را نمی‌توان بر اساس هویت ورزش پیش‌بینی کرد.

اتو آندانگ^۲ (۲۰۱۵)، در مطالعه‌ای با عنوان «شروع و تشدید خشونت جمعی» که با روش مشاهده منظم و سیستماتیک انجام داد، حدود ۶۰ مسابقه فوتبال و ۷۷ رویداد اعتراضی در هلند را مورد تجزیه و تحلیل و بررسی قرارداد. نتایج مطالعه وی نشان داد که؛ حضور پررنگ و مداخله سریع و به هنگام پلیس در پیشگیری از بروز خشونت مؤثر باشد. همچنین در مواردی که خشونت از نوع واکنشی است اقدام پلیس و سایر حوادثی که در زمین اتفاق می‌افتد در شروع خشونت جمعی مؤثر است. به‌طور کلی ایشان معتقد است که؛ با اینکه ممکن است خشونت‌های جمعی در پاسخ به اقدام پلیس ایجاد نشده باشد، مداخله پلیس اغلب با تشدید خشونت همراه است.

کلند و کاشمور (۲۰۱۵)، در مطالعه‌ای دیدگاه‌های ۱۵۰۰ نفر از طرفداران فوتبال از سراسر انگلستان را در مورد خشونت در فوتبال انگلیس مورد بررسی قرار داده و در نتیجه این مطالعه اذعان نمودند که؛ تغییر استراتژی پلیس، ممنوعیت سفارش‌ها، ممنوعیت الکل، قیمت بلیت بالاتر و استفاده از دوربین مداربسته از سال ۱۹۹۰ تقریباً میزان پرخاشگری را به نصف کاهش داده است.

زوربا و مطلو بایراکدار^۳ (۲۰۱۷)، در مطالعه‌ای با عنوان «ارزیابی دیدگاه افسر پلیس ترکیه در مورد خشونت در فوتبال و هولیگانیسم»، دیدگاه ۷۰ نفر از افسران پلیس استان موغله ترکیه که امنیت حوادث فوتبال و سایر مسابقات ورزشی را تأمین می‌کنند را در خصوص، قوانین و مقررات جاری مرتبط با خشونت در ورزش و راهکارهای پیشگیری از پرخاشگری تماشاگر مورد بررسی قراردادند. نتایج مطالعه این پژوهشگران نشان داد؛ ۸۴ درصد از خشونت در ورزشگاه ناشی از تماشاگران غیرمسئول و ۴۸ درصد مربوط به نقش رسانه‌ها است. ۵۵ درصد جامعه مورد بررسی اذعان کردند که قوانین و مقررات فعلی «تا حدودی کافی» است، ۶۸ درصد آن‌ها اظهار کردند که امنیت رویدادهای ورزشی باید به بخش خصوصی واگذار شود و ۸۴ درصد نیز معتقد بودند که تا زمانی که این مسئولیت بر عهد پلیس است، هزینه‌های اضافه در این زمینه صرف خواهد شد. به‌طور کلی شرکت‌کنندگان در این مطالعه معتقد بودند که قوانین موجود به معنای واقعی کلمه نیازها را به‌ویژه در پیشگیری از خشونت تماشاگران و هماهنگی با سایر نهادها بخصوص

1. Wann et al.

2. Otto M.J. Adang

3. Zorba, mutlu & bayrakdar

مقامات قضایی برطرف نمی‌کنند و افسران پلیس نیز نسبت به پیشرفت و تحصیل در زمینه ایمنی و امنیت ورزشگاه‌ها بی‌تفاوت هستند و پیشنهاد می‌کنند که خدمات امنیتی ورزشگاه به بخش خصوص واگذار شود. گلینسک^۱ و همکاران (۲۰۱۸)، در مطالعه‌ای با عنوان «چگونه می‌توان مدل‌سازی رفتار جمعیت را برای پیشگیری و مقابله با خشونت و رفتار ضداجتماعی در جام جهانی قطر در سال ۲۰۲۲ مورد استفاده قرار داد؟» با طراحی یک نرم‌افزار که به صورت سه‌بعدی ورزشگاه و مسیرهای حرکت را ترسیم و با در نظر گرفتن قوانین و مقررات و سایر ویژگی‌های جمعیت شناختی تماشاگران، حرکات افراد را در یک محیط مجازی شبیه‌سازی می‌کند، تلاش می‌کنند حرکات و رفتار تماشاگران را در محیط ورزشگاه شبیه‌سازی و پیش‌بینی کنند. آن‌ها معتقدند، اگرچه نرم‌افزار مدل‌سازی رفتار جمعیت، حرکات فیزیکی افراد را در یک محیط تحلیل می‌کند، اما قادر نیست به‌طور مستقیم به‌عنوان یک ابزار پیش‌بینی کننده برای وقوع رفتارهای خاص مانند خشونت و رفتارهای ضداجتماعی مورد استفاده قرار گیرد، بلکه این نرم‌افزار با آزمایش سناریوهای مختلف، می‌تواند تصمیمات آگاهانه را در مورد طراحی عملیات، چگونگی بهبود عملکرد و ارائه خدمات بهتر و به‌صرفه، به برنامه ریزان این رویداد بزرگ ورزشی در افزایش ایمنی و امنیت تماشاگران کمک کند. همچنین از آنجایی که عوامل محیطی بر رفتار جمعیت تأثیر می‌گذارند به‌طور غیرمستقیم در به حداقل رساندن خطر رفتارهای خشونت‌آمیز یا ضداجتماعی مؤثر باشد.

تیلور، استرانگ و دیسلی^۲ (۲۰۱۸)، در مطالعه‌ای با عنوان «رویکردهای اولیه پیرامون پیشگیری از رفتارهای خشونت‌آمیز و ضداجتماعی در مسابقات جام جهانی ۲۰۱۸ روسیه» به‌منظور استفاده بهینه قطر از تجارب روسیه در برگزاری جام جهانی، مهم‌ترین اقدامات مؤثر روسیه در پیشگیری و کنترل رفتارهای خشونت‌آمیز و ضداجتماعی و همچنین تسهیل رفتار مثبت تماشاگران را مورد بررسی قرار داده و برخی از این اقدامات را بدین شرح گزارش کرده‌اند.

- ارائه خدمات به طرفداران: خدماتی مانند تهیه قفسه‌ها قفل‌دار برای نگهداری وسایل، حمل‌ونقل عمومی رایگان و استفاده از کارت‌های هواداری که تمام مشخصات تماشاگر بر روی آن درج شده بود - ایجاد فضاهای لذت‌بخش برای هواداران و در نتیجه تسهیل بروز رفتارهای مثبت توسط آنان.

- محدودیت‌ها و ممنوعیت فروش الکل و پاسخ‌های غیر کیفری و قضایی به مسمومیت: به‌طوری‌که برای طرفدارانی که دچار مسمومیت شده بودند، به‌جای پاسخ کیفری، از روش‌هایی مانند نگهداری در اتاق‌های بهبودی استفاده می‌کردند.

- استفاده از تجهیزات و فناوری‌های نوین برای کنترل ورود افراد به داخل ورزشگاه.

1. Glenesk

2. Taylor, Strang & Disley

- همکاری‌های اطلاعاتی و بین‌المللی؛ با هماهنگی با پلیس انگلیس از ورود افراد خطرناک و متعصب افراطی و جنجال‌برانگیز برای سفر به روسیه ممانعت به عمل آمد.

- استفاده از تاکتیک‌های مناسب پلیسی: مانند حضور پررنگ پلیس در شهرهای میزبان، افزایش تحمل‌پذیری و آستان تحمل کارکنان پلیس، تعامل مثبت پلیس با انجمن هواداران و توجیه هواداران متعصب و جنجال‌برانگیز.

- برقراری تعادل مناسب بین ایمنی و امنیت از یک طرف و ارائه خدمات به طرفداران - استفاده دائمی قوانین در استادیوم‌ها و عدم تغییر قوانین و مقررات به طور مکرر، به طوری که طرفداران می‌دانستند که چه انتظار از آن‌ها می‌رود.

تاسیک (۲۰۱۸)، در یک مطالعه مروری با موضوع «مقررات قضایی در مورد خشونت در مسابقات ورزشی و مسائل قابل بحث در دادگاه»، قوانین بین‌المللی و به طور خاص قوانین مجازات مربوط به جمهوری صربستان که باهدف پیشگیری از خشونت در رویدادهای ورزشی و مدیریت رفتار تماشاگران تدوین شده است را مورد بحث و بررسی قرار داد. این محقق معتقد است که قوانین و مجازات مرتبط با خشونت در رویدادهای ورزشی که شامل دامنه وسیعی از مجازات شامل؛ زندان، جریمه نقدی، بازداشت خانگی، محرومیت از خدمات اجتماعی و محرومیت از ورود به ورزشگاه است طی سال‌های متمادی، باوجود افزایش تعداد رویدادهای ورزشی باعث کاهش جرائم جنایی مرتبط با رویدادهای ورزشی شده است. همچنین اطلاعات رسمی مربوط به خشونت در ورزش و رویدادهای ورزشی نشان‌دهنده کاهش پایدار تعداد اتهامات جنایی و محکومیت جرائم جنایی خشونت‌آمیز در رویدادهای ورزشی است و این واقعیت توسط مقامات قضایی صرب و نیروهای پلیس این کشور تأیید شده است. نویسنده این مقاله همچنین در مورد مناسب‌ترین مقررات مربوط به خشونت در ورزش بحث می‌کند، آمار رسمی را ارائه می‌دهد و قوانین موجود در دادگاه‌های صرب را در مورد این موضوع تحلیل می‌کند.

برخی از مصادیق رفتارهای خشونت‌آمیز مرتبط با رویدادهای ورزشی و مجازات آن در جمهوری صربستان بدین شرح است: «هرکسی که در هنگام شرکت در یک رویداد ورزشی به صورت فیزیکی خشونت را مرتکب می‌شود؛ یا باعث خسارت به دارایی عمومی، امکانات، تجهیزات، دستگاه‌ها و تأسیسات ورزشی می‌شود؛ یا با پرتاب اشیاء، مواد منفجره و قابل اشتعال به داخل زمین‌های ورزشی به تماشاگران یا سایر افراد صدمه زده و باعث شود که سلامتی آنان به خطر بیفتد؛ یا به گونه‌ای رفتار می‌کند یا شعار می‌دهد که باعث تحریک ملی، نژادی، مذهبی یا نوع دیگری از نفرت یا عدم تحمل بر اساس برخی از دلایل تبعیض‌آمیز باشد که موجب خشونت یا اختلاف فیزیکی بین مردم شود، باید با حبس از شش ماه تا پنج سال و جریمه نقدی مجازات شود».

استوت، هاولوند ویلیامز^۱ (۲۰۱۸)، در مطالعه‌ای با عنوان «کنترل اجتماعات فوتبال در سوئد» به بررسی تاکتیک ویژه پلیس در کنترل اجتماعات فوتبال پرداخته‌اند. این تاکتیک که بر اساس نظریه‌های هویت اجتماعی شکل گرفته است بر گفتگوی پلیس با جمعیت و ایجاد اعتماد و اطمینان متقابل تأکید دارد. در این روش پلیس با آگاهی از هویت و فرهنگ افراد به دنبال برقراری ارتباط مؤثر با مشارکت‌کنندگان است. این پژوهشگران به نقش مثبت گفتگوی پلیس در کنترل اجتماعات فوتبالی اذعان کرده و گزارش کردند که پلیس با بهره‌گیری و پیاده‌سازی این تاکتیک در سوئد می‌تواند شرایطی را که ممکن است به خشونت و درگیری منجر شود را نسبتاً صلح‌آمیز کنترل کند. همچنین این تیم تحقیق در نتیجه یافته‌های خود اعلام کردند که در حال حاضر اطلاعات فرماندهان پلیس در سوئد در این زمینه محدود است و نیاز به آموزش بیشتری دارند تا بتوانند قابلیت مداخله تاکتیکی، مبتنی بر گفتمان و مشارکت کلامی با شرکت‌کنندگان را تقویت کنند.

ساموئل و همکاران^۲ (۲۰۱۹)، به منظور نظارت بر رفتار هواداران و بازیکنان فوتبال و پیشگیری و کنترل خشونت در این رشته ورزشی در کوتاه‌ترین زمان ممکن از سیستمی استفاده کرده‌اند که ورودی آن فیلم‌های مختلف و بسیار زیاد ویدئویی است که رفتارهای مختلف بازیکنان و هواداران بر اساس ویژگی‌های رفتاری به مدل خشونت‌آمیز، مدل انسانی و مدل منفی تقسیم شده است. مدل خشونت تصاویر مربوط به هرگونه فعالیت خشونت‌آمیز از سوی بازیکنان و تماشاگران را نشان می‌دهد، مدل انسانی تصاویر مربوط به قطعات فردی در هنگام خشونت و مدل منفی دارای تصاویر استادیوم فوتبال بدون خشونت با هواداران و بازیکنان با رفتارهای عادی آن‌ها است؛ بنابراین این سیستم تشخیص خشونت با تجزیه و تحلیل دوسویه اطلاعات قبلی (بازیابی اطلاعات گذشته) و اطلاعات مربوط به رفتارهای فعلی، خشونت را به روشی سریع‌تر و دقیق تشخیص داده و به نیروهای امنیتی در این خصوص هشدار می‌دهد تا قبل از وقوع خشونت اقدام لازم را انجام دهند. عملکرد این مدل معتبر بوده و صحت سیستم را با دقت ۹۴ / ۵ درصد در تشخیص رفتارهای خشونت‌آمیز اثبات می‌کند.

تامیر^۳ (۲۰۲۰)، با استفاده از مصاحبه‌های عمیق با هوادارانی که گزارش داده‌اند اشیاء را بر روی زمین ورزشی پرتاب می‌کنند به دنبال شناسایی انگیزه‌های آن‌ها از پرتاب اشیاء است و بدین منظور مطالعه‌ای با عنوان «هدف این پیام است: ورزش، خشونت و پرتاب اشیاء بر روی زمین» انجام داد. تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد که هواداران این اقدام را فداکاری برای تیم دانسته و اشیاء پرتاب شده به طور تصادفی انتخاب نمی‌کنند، بلکه با این اقدام به دنبال انتقال پیام خاصی هستند. همچنین یافته‌ها نشان داد که پرتاب اشیاء توسط آن‌ها با سه انگیزه اصلی انجام می‌شود که عبارت‌اند از: پرتاب اشیاء با انگیزه یک رفتار اعتراضی در برابر بازیکنان تیم یا داور و یا

1. Stott, Havelund & Williams

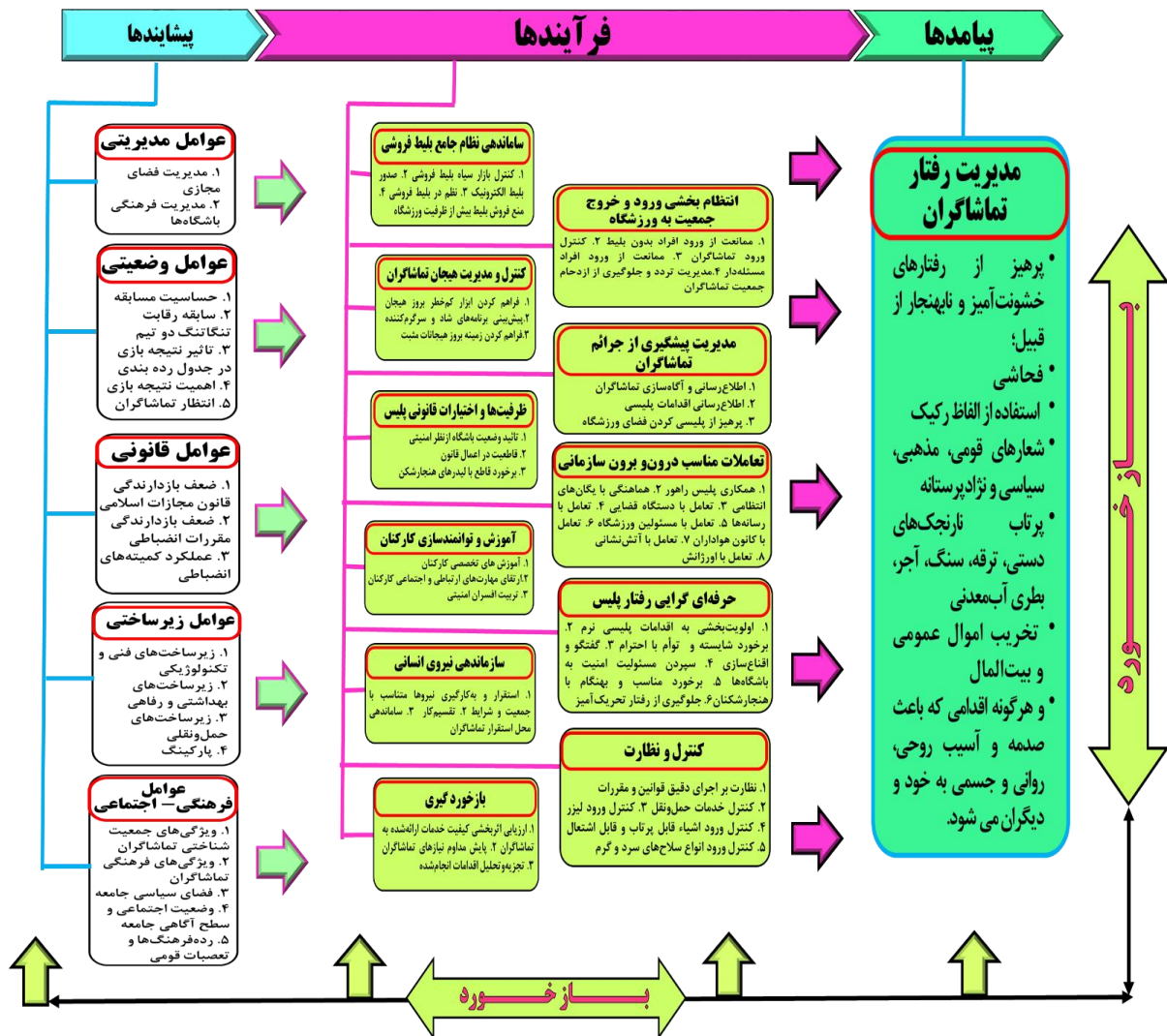
2. Samuel & et al

3. Tamir

بازتاب ناامیدی؛ بانگیزه تملک مالکیت، درجه اول در برابر تیم رقیب و در تلاش برای تأثیرگذاری در جریان بازی؛ و همچنین بانگیزه اقدام برتری جویی باهدف تحقیر تیم حریف.

۲-۵- چارچوب نظری

به طور طبیعی هر پژوهش در تداوم پژوهش‌های پیشین انجام می‌شود؛ بنابراین از دوباره‌کاری‌ها در آن اجتناب شده و از داده‌های تحقیقات پیشین نیز در رسیدن به اهداف تحقیق استفاده می‌شود. ارتقاء دانش نیز به همین تداوم وابسته است. هر پژوهش باید متکی به دستاوردهای پیشین باشد، درحالی‌که خود هم‌سخنی تازه دارد و هم روش‌هایی دقیق‌تر در شناخت پدیده بکار می‌گیرد. ازاین‌رو، در مطالعه‌ی هر مشکل اجتماعی و هر نوع تحقیق، محقق باید سعی نماید به مطالعاتی که قبلاً در زمینه همان مسئله به انجام رسیده است، دست یابد و در نحوه بررسی که شامل طرح، بررسی و روش مطالعه است، تفحص نماید و معایبی را که در مطالعات قبلی می‌بیند در طرح تحقیق خود وارد نسازد. این بررسی مقدماتی، محقق را از بسیاری مخاطرات و مشکلات بعدی مصون خواهد داشت و نیز به او کمک خواهد کرد که بهترین طرح تحقیق و سهل‌ترین روش تحقیق را برای مسئله مورد مطالعه‌اش انتخاب نماید. در همین راستا؛ در این مطالعه نیز پیشینه تحقیقات داخلی و خارجی انجام‌شده و همچنین ادبیات و نظریه‌های مرتبط با موضوع پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. در نتیجه مطالعه این ادبیات، به دانش موجود در خصوص موضوع تحقیق دست‌یافته و در روش‌شناسی، شیوه جمع‌آوری داده‌ها، بحث و نتیجه‌گیری و تبیین یافته‌ها از آن‌ها استفاده خواهد شد؛ اما با توجه به اینکه در این مطالعه به دنبال طراحی مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران هستیم، هیچ‌کدام از تحقیقات پیشین و نظریه‌های مطرح‌شده، مدل واحد و جامعی که بتواند راهنمای عملی نیروی انتظامی برای مدیریت رفتار تماشاگران با هویت ایرانی باشد، ارائه نکرده‌اند تا بتوان آن را به‌عنوان چارچوب نظری، مبنای طرح پژوهش حاضر قرارداد. ازاین‌رو لازم است پژوهش حاضر به‌صورت اکتشافی و با بهره‌گیری از پارادایم تفسیری و با رویکرد استقرائی انجام پذیرد. در ادامه مدل اولیه پژوهش که حاصل بررسی پیشینه و ادبیات تحقیق می‌باشد، ارائه‌شده است (شکل ۲-۳) تا مبنای ادامه فرآیند پژوهش قرار گیرد.

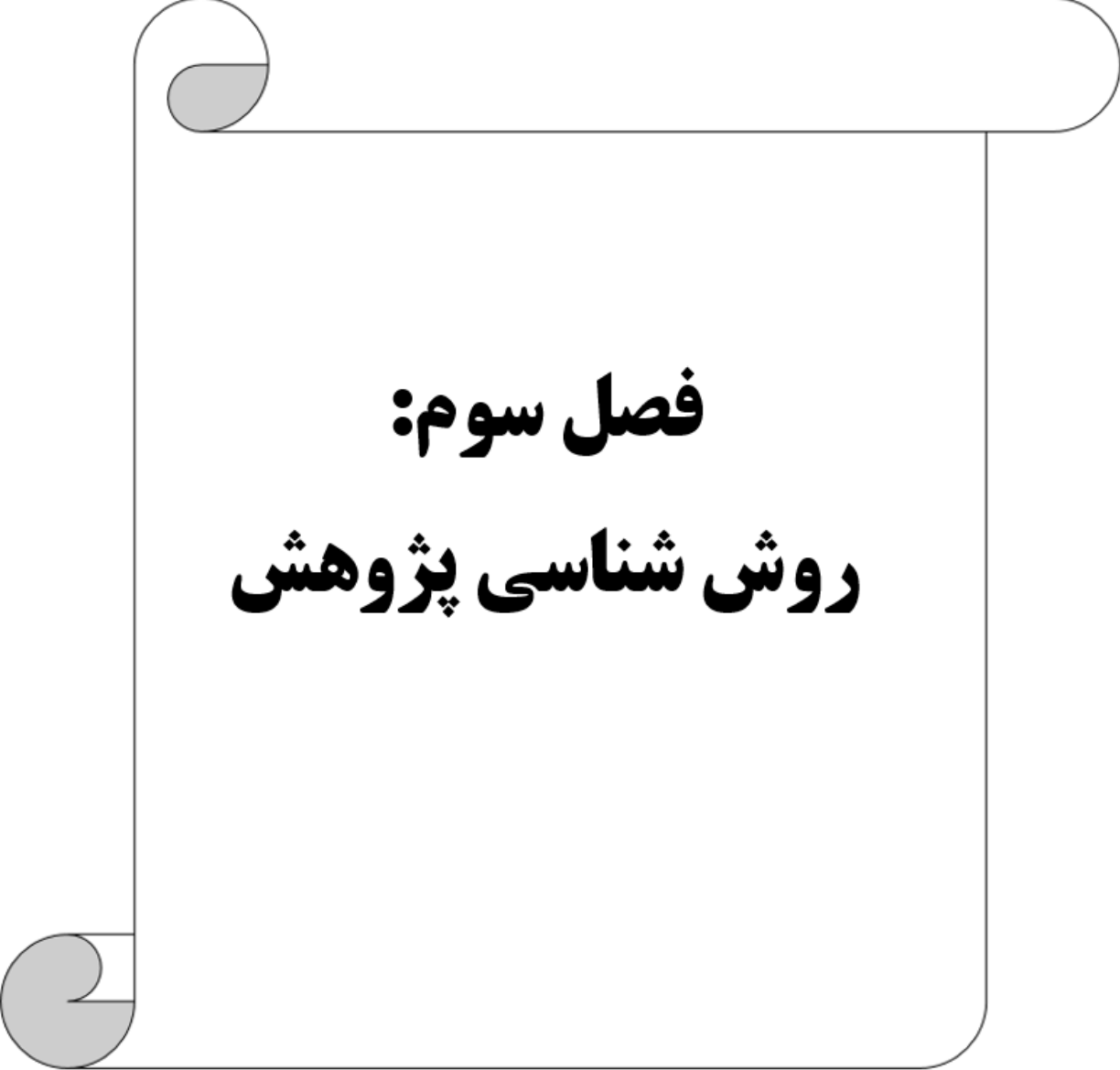

شکل ۲-۳: مدل اولیه پژوهش: برگرفته از پیشینه و مبانی نظری

۲-۶- جمع بندی

در این مطالعه سعی شده است از جدیدترین و بروزترین تحقیقات و مطالعات انجام شده و همچنین نظریه های مطرح شده در زمینه مدیریت رفتار تماشاگران با رویکرد انتظامی استفاده شود. بررسی این تحقیقات نشان می دهد، اکثر آنها به بررسی علل و عوامل بروز رفتارهای خشونت آمیز، ناپهتجار و ضد ارزش های اجتماعی از دیدگاه ها و منظرهای مختلف از جمله؛ عوامل مدیریتی، فردی، اجتماعی و فرهنگی پرداخته اند. بیشتر مطالعات انجام شده به ویژه پیشینه های تحقیقاتی داخل کشور بر روی امنیت برگزاری مسابقات تمرکز دارند و با روش کمی و معمولاً پیمایش با استفاده از ابزار پرسشنامه به انجام رسیده اند. پیشینه پژوهش های انجام شده خارجی نیز با توجه به این که در چارچوب قوانین و مقررات خاص خود و در شرایط فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و با زیرساخت های متفاوت در قلمرو مکانی مورد مطالعه خاصی انجام شده اند، نتایج آنها قابل تعمیم و استفاده برای نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران نیست. همچنین تحقیقات انجام شده در این زمینه نتایج ضدونقیض را گزارش کرده اند. به طوری که بعضی از

این مطالعات به نقش مثبت گفتگو نظریه‌های هویت اجتماعی تأکید داشته و برخی نیز بر اجرای سخت‌گیرانه قانون مجازات جرائم مرتبط با رویدادهای ورزشی تأکید دارند. ضمن ارزشمند بودن این تحقیقات، هیچ‌کدام از آن‌ها به ارائه مدل مناسب و کاربردی در زمینه مدیریت رفتار تماشاگران به‌ویژه با رویکرد انتظامی که یکی از مؤثرترین ارکان دخیل در مدیریت رفتار تماشاگران است به‌طور عمقی نپرداخته است؛ بنابراین ضمن این‌که تحقیقات پیشین و ادبیات موجود در این زمینه به تنهایی نمی‌تواند مبنای اقدام عملی نیروی انتظامی برای مدیریت رفتار تماشاگران قرار گیرند با این حال یافته‌های حاصل از آن‌ها نیز در تدوین و طراحی مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران حائز اهمیت فراوان است. از این‌رو تحقیقات انجام شده و مبانی نظری موجود به دقت مورد بررسی قرار گرفته و بر مبنای آن‌ها مدل اولیه‌ای به شرح بند ۲-۶ طراحی و تدوین شد که ضمن ارزشمند بودن آن مدل کامل و همه‌جانبه‌ای نیست. بنابراین انجام تحقیق با موضوع طراحی مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران از این نظر نیز ضرورت داشته و حائز اهمیت است.

فصل سوم:

روش شناسی پژوهش

۳-۱- مقدمه

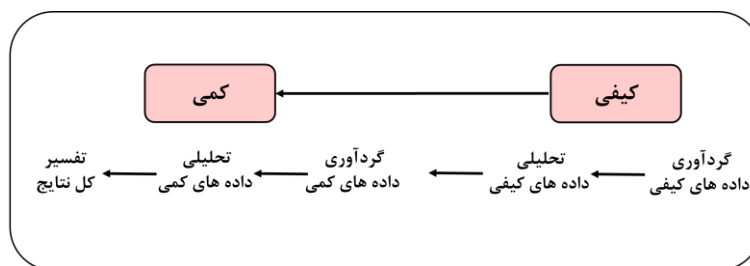
پژوهش به منزله استخوان بندی برنامه های توسعه جوامع بشری به شمار می آید. جهت رسیدن به هر هدف و مقصدی، دانستن راه رسیدن به هدف از مهم ترین مراحل کار پیرامون آن هدف است و انجام تحقیق و کارهای پژوهشی از این قاعده مستثنا نیست. منظور از روش تحقیق مجموعه ای از قواعد، ابزار و راه های معتبر (قابل اطمینان) و نظام یافته برای بررسی واقعیت ها، کشف مجهول ها و دستیابی به راه حل مشکلات است. به عبارتی روش تحقیق علمی شامل همه راه ها و شیوه هایی است که محقق را از خطا مصون داشته و امکان رسیدن به حقیقت را برای وی فراهم می سازد. محققان باید توجه داشته باشند که اعتبار دستاوردهای تحقیق به شدت تحت تأثیر روشی است که برای تحقیق خود انتخاب کرده اند. همچنین انتخاب روش تحقیق مناسب به موضوع مورد مطالعه، هدف ها و امکانات اجرایی بستگی دارد و هدف کلی پژوهش نیز دسترسی آسان و دقیق برای پاسخ به پرسش های تحقیق است. از این رو در فصل حاضر تلاش شده است تا بخش ها و مراحل مختلف روش شناسی شامل: نوع و روش پژوهش، جامعه آماری و حجم نمونه، روش و ابزار گردآوری داده ها، روایی و پایایی ابزار اندازه گیری پژوهش و روش تجزیه و تحلیل داده ها برای هر دو بخش کیفی و کمی به طور مفصل سخن گفته شده است.

۳-۲- نوع و روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، توسعه ای- کاربردی و به لحاظ رویکرد در زمره تحقیقات آمیخته^۱ یا ترکیبی (کیفی- کمی) است. به باور برخی صاحب نظران ترکیب دو روش کیفی و کمی، زمینه مناسب برای یکپارچگی فنون جمع آوری و تحلیل داده های هر دو روش کمی و کیفی در مراحل هم زمان یا متوالی را مهیا ساخته و در مقایسه با به کارگیری هر یک از این دو روش به تنهایی به درک بهتری از مسائل پژوهشی منجر می شود. چراکه به اعتقاد برخی از صاحب نظران «هیچ روشی به تنهایی کامل نیست». در تحقیق حاضر با توجه به ماهیت اکتشافی موضوع و خلأ نظری در مفاهیم و ابعاد مورد بررسی و در نتیجه لزوم بهره برداری از منابع داده ای مختلف از طرح پژوهش آمیخته متوالی اکتشافی^۲ استفاده شد (شکل ۳-۱) که در دو بخش کیفی و کمی به انجام رسید؛ بنابراین از آنجایی که موضوع مطالعه حاضر در بین پژوهش های انجام شده در نوع خود جدید است، استفاده از روش شناسی آمیخته (کیفی- کمی) همراه با ویژگی انعطاف پذیری پژوهش کیفی توانست پژوهشگر را به سوی شناسایی دقیق و اصولی تر ابعاد مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران هدایت کند.

1. Mix method

2. Sequential-Exploratory Mixed Method Design

شکل ۳-۱: طرح آمیخته متوالی اکتشافی

بخش کیفی مبتنی بر منطق استقرایی- تفسیری است که همانا منظور از آن رسیدن از جزء به کل می باشد؛ بنابراین چارچوب مفهومی در این بخش از تحقیق، بر اساس منطق تفسیرگرایی اجتماعی شکل گرفته است. این دیدگاه معتقد است که انسان باتجربه می تواند دانش مربوط با واقعیت را در ذهن خود بسازد و این واقعیت سیال و غیر عینی است. بر اساس این رویکرد و با استفاده از روش تحلیل مضمون در بخش کیفی برای شناسایی مضامین پایه و سازمان دهنده مرتبط با پیشایندها و فرایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران و تشکیل شبکه مضامین آن ها اقدام شد. در بخش کمی پژوهش نیز با استفاده از روش معادلات ساختاری برای تعیین اعتبار و برزسی برازش مدل به دست آمده در بخش کیفی، اقدامات لازم انجام شد.

۳-۳- جامعه آماری / مشارکت کنندگان پژوهش

جامعه آماری / مشارکت کنندگان در این پژوهش به تناسب مراحل انجام تحقیق، شامل دو بخش به شرح زیر بود:

۳-۳-۱- مشارکت کنندگان بخش کیفی

مشارکت کنندگان بخش کیفی شامل:

۱- مسئولین برقراری نظم و امنیت ورزشگاه یا به عبارتی؛ خبرگان و صاحب نظران مرتبط با برگزاری رویدادهای ورزشی به ویژه مسئولین برقراری نظم و امنیت در ورزشگاه ها (از قبیل مسئولین امنیتی - انتظامی وزارت کشور، حراست فدراسیون فوتبال، سازمان لیگ فوتبال، فرماندهان انتظامی و یگان ویژه استان های دارای تیم های لیگ برتری)

۲- متخصصان دانشگاهی مرتبط با مدیریت رفتار تماشاگران و رفتارهای جمعی شامل استادان مدیریت ورزشی، جامعه شناسی اجتماعی، روانشناسی اجتماعی و همچنین استادان دانشگاه علوم انتظامی امین که در این زمینه موضوع مورد مطالعه دارای مطالعات علمی بودند.

۳-۳-۲- روش نمونه گیری و حجم نمونه در بخش کیفی

در مرحله کیفی با در نظر گرفتن ویژگی های جامعه مشارکت کننده که در بند قبلی به آن اشاره شد از روش نمونه گیری هدفمند یا قضاوتی^۱ استفاده شد. در این روش از نمونه گیری تلاش شد تا افرادی برای

1. Judgmental Sampling

مشارکت در این پژوهش انتخاب شوند که دارای بیشترین اطلاعات، دانش و تجربه نسبت به موضوع تحقیق هستند.

همچنین با توجه به این که مرحله کیفی مبتنی بر منطق استقرایی- تفسیری است و مضامین پایه، سازمان دهنده و مضامین اصلی تشکیل دهنده مدل به تدریج شکل می گیرند؛ متناسب با آن روش نمونه گیری نیز به صورت تدریجی انجام شد. در این روش افراد به صورت تدریجی انتخاب می شوند. بدین معنا که در ابتدای تحقیق، دستورالعمل دقیق، جامع و از پیش تعیین شده ای برای انتخاب تعداد یا نوع خاصی از مشارکت کنندگان وجود ندارد بلکه به مرور که عملیات گردآوری، تحلیل و دسته بندی داده ها پیش می رود مشخص می شود به چه کسانی و به چه تعداد باید مراجعه شود. به عبارتی تحلیل داده های قبلی بر نحوه تصمیم گیری در مورد این که چه داده هایی باید جمع آوری شود اثر می گذارد و تحلیل گر به طور هم زمان داده های خود را گردآوری، کدگذاری و تحلیل کرده و در مورد داده هایی که بعداً گردآوری می شوند و نیز محل یافتن آن ها تصمیم می گیرد؛ بنابراین محقق پس از انجام هر مصاحبه، فایل صوتی آن را به صورت متن نوشتاری پیاده سازی، کدگذاری و دسته بندی کرده سپس بر مبنای راهنمایی مصاحبه های قبلی اعضای بعدی انتخاب می شدند. به این شیوه از نمونه گیری که در پژوهش های کیفی مورد استفاده قرار می گیرد، نمونه گیری نظری^۱ نیز اطلاق می شود. حجم جامعه مشارکت کنندگان در فرآیند پژوهش بر اساس «اصل اشباع نظری» کنترل شد. با توجه به گستردگی موضوع مدیریت رفتار تماشاگران ضرورت داشت محقق برای دستیابی به اشباع نظری با جامعه ناهمگون، با دانش ها و تخصص ها و تجارب مختلفی که در ذیل تیتراژ مشارکت کنندگان بخش کیفی، معرفی شده اند مراجعه کند و در حوزه های مختلف به اشباع نظری دست یابد. همچنین برای دستیابی به برخی از افراد و مطلعین از روش نمونه گیری گلوله برفی استفاده شد. براین اساس با تعداد ۲۳ نفر مصاحبه انفرادی و یک جلسه گروه کانونی ۷ نفره انجام شد. گفتنی است که با انجام یک جلسه گروه کانونی و ۱۸ مصاحبه انفرادی تقریباً اشباع نظری حاصل شد و پس از آن نیز برای اطمینان بیشتر مصاحبه ها تا نفر بیست و سوم ادامه پیدا کرد.

شکل ۳-۲: فرآیند نمونه گیری

برای حفظ محرمانه ماندن اطلاعات مشارکت‌کنندگان به هر کدام از ایشان یک کد اختصاص یافت (A01 تا A24) که از این به بعد، مشارکت‌کنندگان این تحقیق با کد شناخته می‌شوند. در جدول ۳-۱ ویژگی‌ها علمی، تجربی و تخصصی جامعه مشارکت‌کنندگان بخش کیفی پژوهش ارائه شده است.

جدول ۳-۱: ویژگی‌ها علمی، تجربی و تخصصی جامعه مشارکت‌کنندگان بخش کیفی

ردیف	کد	سمت/جایگاه علمی	مدت زمان مصاحبه به دقیقه	زمان مصاحبه
۱	A01	فرمانده سابق ناجا/ رشته علوم اجتماعی و مدیریت استراتژیک و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی	۴۰	اسفند ۹۸
۲	A02	فرمانده انتظامی سابق تهران بزرگ/ دانشیار رشته جامعه‌شناسی	۷۵	مرداد ۹۸
۳	A03	جانشین فرمانده انتظامی سابق تهران بزرگ/ دانشیار دانشگاه علوم انتظامی	۴۵	اردیبهشت ۹۸
۴	A04	رشته جامعه‌شناسی اجتماعی/ دانشیار دانشگاه اصفهان	۴۵	مرداد ۹۸
۵	A05	فرمانده انتظامی سابق استان اصفهان/ استادیار دانشگاه علوم انتظامی	۷۰	تیر ۹۸
۶	A06	فرمانده یگان ویژه تهران بزرگ	۵۰	فروردین ۹۸
۷	A07	فرمانده یگان ویژه استان آذربایجان شرقی	۴۵	خرداد ۹۸
۸	A08	مسئول تأمین امنیت رویدادهای ورزشی در وزارت کشور/ عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی	۶۵	اردیبهشت ۹۸
۹	A09	مدیر تیم‌های ملی فوتبال ایران/ دبیر کل فدراسیون فوتبال ایران/ مدیرعامل باشگاه	۴۰	بهمن ۹۸
۱۰	A10	دانشیار رشته روانشناسی اجتماعی	۳۰	خرداد ۹۸
۱۱	A11	رئیس حراست فدراسیون فوتبال	۵۰	مرداد ۹۸
۱۲	A12	دانشیار رشته روانشناسی اجتماعی/ معاونت اجتماعی ناجا/ عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی	۵۰	خرداد ۹۸
۱۳	A13	فرمانده گردان یگان ویژه اصفهان	۳۰	اردیبهشت ۹۸
۱۴	A14	استادیار رشته روانشناسی اجتماعی	۵۵	شهریور ۹۸
۱۵	A15	فرمانده یگان ویژه استان کرمان	۷۵	مرداد ۹۸
۱۶	A16	استاد تمام رشته جامعه‌شناسی و عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی	۴۵	مهر ۹۸
۱۷	A17	دانشیار رشته مدیریت ورزشی و عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی	۵۰	بهمن ۹۸
۱۸	A18	مسئول تأمین امنیت رویدادهای ورزشی در معاونت عملیات ناجا	۵۵	تیر ۹۸
۱۹	A19	سرمربی تیم لیگ برتری فوتبال	۴۰	آذر ۹۸
۲۰	A20	استادیار رشته مدیریت ورزشی و عضو هیئت علمی دانشگاه صنعتی شاهرود	۶۰	بهمن ۹۸
۲۱	A21	داور لیگ برتر	۴۵	دی ۹۸
۲۲	A22	استادیار جامعه‌شناسی اجتماعی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی	۵۰	مهر ۹۸

جدول ۳-۱: ویژگی‌ها علمی، تجربی و تخصصی جامعه مشارکت‌کنندگان بخش کیفی

ردیف	کد	سمت/جایگاه علمی	مدت زمان مصاحبه به دقیقه	زمان مصاحبه
۲۳	A23	فرمانده گردان یگان ویژه تبریز	۵۰	دی ۹۸
۲۴	A24	عضو هیئت علمی دانشگاه تهران رشته روانشناسی اجتماعی	۱۶۰	خرداد ۹۸
۲۵		مربی فوتبال و دکتری مدیریت ورزشی		
۲۶		دانشیار رشته جامعه‌شناسی اجتماعی و فعال در حوزه جامعه‌شناسی ورزشی		
۲۷		دانشیار رشته جامعه‌شناسی اجتماعی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی		
۲۸		عضو انجمن جامعه‌شناسی ایران دکتری جامعه‌شناسی		
۲۹		رشته مدیریت ورزشی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی		
۳۰		جانشین یگان ویژه ناجا و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی		

۳-۳-۳- جامعه آماری و حجم نمونه در بخش کمی

با توجه به اینکه داده‌های بخش کیفی متناسب با اهداف و سؤالات فرعی پژوهش در دودسته پیشایندها و فرایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران شناسایی شدند؛ در بخش کمی پژوهش به منظور تأیید یافته‌های بخش کیفی و اعتباریابی مدل به دست آمده به مرتبط‌ترین افراد آشنا با موضوع مراجعه و پرسشنامه‌هایی را که با این هدف طراحی و آماده شده بود توسط آن‌ها تکمیل و تجزیه و تحلیل شد؛ بنابراین جامعه آماری بخش کمی شامل: فرماندهان و جانشینان گروهان و بالاتر از آن در یگان ویژه ۹ استان (تهران، اصفهان، آذربایجان شرقی، خراسان رضوی، مازندران، خوزستان، بوشهر، کرمان و البرز) و همچنین روسا و جانشینان بازرسی و معاونین اطلاعات و عملیات یگان ویژه این استان‌ها که دارای تیم‌های لیگ برتری فوتبال در لیگ ۹۹-۱۳۹۸ بودند. با بررسی به عمل آمده تعداد آن‌ها ۲۹۴ نفر بود که بر اساس نظریه بارکلای^۱ (۱۹۹۵) حجم نمونه لازم محاسبه شد. این نویسنده اظهار می‌دارد «که حداقل حجم نمونه لازم برای استفاده از روش PLS برابر است با بزرگ‌ترین مقدار حاصل از دو قاعده: الف: ۱۰ ضرب در تعداد شاخص‌های مدل اندازه‌گیری‌ای که دارای بیشترین شاخص در میان مدل‌های اندازه‌گیری مدل اصلی پژوهش دارند؛ ب: ۱۰ ضرب در بیشترین روابط موجود در بخش ساختاری مدل اصلی پژوهش که به یک متغیر مربوط می‌شوند» (داوری و رضازاده، ۱۳۹۵: ۷۵). بر اساس این قاعده با توجه به اینکه بیشترین شاخص مربوط به سازه «تعاملات مناسب برون‌سازمانی» با ۲۲ شاخص است، بنابراین حداقل حجم نمونه لازم ۲۲۰ نفر است که در این مطالعه ۲۵۰ پرسشنامه توزیع و در نهایت ۲۳۷ پرسشنامه بدون ایراد و قابل استفاده از جامعه دریافت و مبنای تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

1. Barclay

۳-۴- ابزار گردآوری داده‌ها

۳-۴-۱- ابزار گردآوری در بخش کیفی پژوهش

در این مطالعه پس از مطالعه پیشینه و ادبیات تحقیق، در راستای دستیابی به اهداف مورد نظر، ابتدا مدل اولیه پژوهش که در واقع برگرفته از مطالعه کتابخانه‌ای این اسناد هست، طراحی شد. سپس برای دستیابی به مدل جامع و کاربردی در این خصوص؛ در بخش کیفی پژوهش، برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته^۱ با خبرگان، صاحب‌نظران و استادان دانشگاهی که هرکدام از آن‌ها مدت‌زمانی بین ۳۰ تا ۷۰ دقیقه طول کشید و یک جلسه گروه کانونی استفاده شد. گروه کانونی با حضور ۷ نفر از اساتید و صاحب‌نظران علمی و اجرایی (۳ نفر جامعه‌شناس؛ ۲ نفر مدیریت ورزشی؛ ۱ نفر روان‌شناسی و ۱ نفر از فرماندهان ارشد یگان ویژه نیروی انتظامی) در خرداد ماه سال ۹۸ در دانشگاه علوم انتظامی برگزار و به مدت ۱۶۰ دقیقه به طول انجامید.

۳-۴-۲- ابزار گردآوری در بخش کمی پژوهش

در مرحله کمی پژوهش، بر اساس معیارهای استخراج‌شده از بخش کیفی و مطالعه ادبیات پژوهش و به‌منظور دستیابی به اهداف از پیش تعیین‌شده تحقیق پرسشنامه‌هایی به شرح زیر طراحی شد:

الف: پرسش‌های جمعیت شناختی: سؤال‌های بخش عمومی باهدف دستیابی به اطلاعات جمعیت شناختی و اطلاعات کلی پاسخگویان طراحی شدند. این سؤال شامل؛ سن، سابقه، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی، سمت/شغل، درجه، جایگاه/رتبه شغلی و محل خدمت بود.

ب: پرسشنامه پیشایندها: پرسشنامه پیشایندها شامل ۴۰ شاخص در ۶ بعد (عوامل مدیریتی، عوامل وضعیتی، عوامل قانونی، عوامل زیرساختی، عوامل رفتاری- عملکردی و عوامل فرهنگی اجتماعی) که به‌صورت پاسخ‌های بسته با طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای و یک سؤال باز با عنوان «چنانچه عاملی/عواملی مدنظر شما هست که در بالا به آن اشاره نشده است را بنویسید»، بود. این پرسشنامه به‌منظور شناسایی عواملی که تحت کنترل و اراده نیروی انتظامی نیستند، ولی نیروی انتظامی برای مدیریت بهینه رفتار تماشاگران لازم است آن‌ها را در نظر بگیرد و بر اساس آن‌ها اقدامات مدیریتی را طراحی و اجرا کند، طراحی شد. در مطالعه حاضر به این عوامل پیش‌آیندها اطلاق شده است.

جدول ۳-۲: اطلاعات مربوط به پرسشنامه پیشایندها

ابعاد	تعداد سؤال	شماره سؤال‌ها
عوامل مدیریتی	۶	۱-۶
عوامل وضعیتی	۱۰	۷-۱۶
عوامل قانونی	۶	۱۷-۲۲
عوامل زیرساختی	۵	۲۳-۲۷
عوامل رفتاری- عملکردی	۸	۲۸-۳۵
عوامل فرهنگی اجتماعی	۵	۳۶-۴۰

ج: پرسشنامه فرآیندها: پرسشنامه فرآیندها شامل ۱۵۷ شاخص در ۴ بعد و ۱۶ مولفه (اشراف اطلاعاتی عملیاتی، پیگیری و مطالبه گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها، ساماندهی نظام جامع بلیت‌فروشی، مدیریت زمان در برگزاری مسابقه، انتظام بخشی ورود و خروج جمعیت به ورزشگاه، کنترل و مدیریت هیجان تماشاگران، مدیریت پیشگیری از جرائم تماشاگران، ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی پلیس، تعاملات مناسب درون‌سازمانی، تعاملات مناسب برون‌سازمانی، شایستگی‌های کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه، آموزش و توانمندسازی کارکنان، مدیریت منابع انسانی/ سازماندهی پویا و انعطاف‌پذیر نیروی انسانی، حرفه‌ای‌گرایی رفتار پلیس، کنترل و نظارت و بازخورد گیری) که به‌صورت پاسخ‌های بسته با طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای و یک سؤال باز با عنوان «چنانچه عاملی/ عواملی مدنظر شما هست که در بالا به آن اشاره نشده است را بنویسید»، بود. این پرسشنامه نیز به‌منظور شناسایی مجموعه اقداماتی که لازم است نیروی انتظامی پیش‌بینی و به اجرا گذارد تا ضمن برقراری تعادل مناسب بین ایمنی و امنیت از یک‌طرف و ارائه خدمات به تماشاگران از سوی دیگر، باعث پیشگیری، کنترل و کاهش فرصت بروز رفتارهای خشونت‌آمیز و نابهنجار توسط تماشاگران شده و شرایط را برای بروز رفتارهای مثبت و بهنجار فراهم نماید، طراحی شد. در مطالعه حاضر به این مجموعه این اقدامات فرآیندها اطلاق شده است.

جدول ۳-۳: اطلاعات مربوط به پرسشنامه فرآیندها

ابعاد	مولفه‌ها	تعداد سؤال	شماره سؤال‌ها
مدیریت اطلاعات	رصد و پایش	۱۷	۱۳۴-۱۵۰
	بازخورد گیری	۷	۱۵۱-۱۵۷
	اشراف اطلاعاتی عملیاتی	۱۴	۱-۱۴
مدیریت ارتباطات	پیگیری و مطالبه گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها	۱۱	۱۵-۲۵
	ساماندهی نظام جامع بلیت‌فروشی	۶	۲۶-۳۱
	تعاملات مناسب درون‌سازمانی	۷	۶۴-۷۰
	تعاملات مناسب برون‌سازمانی	۲۲	۷۱-۹۲
مدیریت منابع	ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی پلیس	۵	۵۹-۶۳
	شایستگی‌های کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه	۱۴	۹۳-۱۰۶
	آموزش و توانمندسازی کارکنان	۴	۱۰۷-۱۱۰
	سازماندهی پویا و انعطاف‌پذیر نیروی انسانی	۱۰	۱۱۱-۱۲۰
	حرفه‌ای‌گرایی رفتار پلیس	۱۳	۱۲۱-۱۳۳
مدیریت عملیات	مدیریت زمان در برگزاری مسابقه	۴	۳۲-۳۵
	انتظام بخشی ورود و خروج جمعیت به ورزشگاه	۷	۳۶-۴۲
	کنترل و مدیریت هیجان تماشاگران	۶	۴۳-۴۸
	مدیریت پیشگیری از جرائم تماشاگران	۱۰	۴۹-۵۸

۳-۵- ممیزی پژوهش در مرحله کیفی

ممیزی پژوهش در تحقیقات کیفی به سازوکاری اشاره دارد که در طی فرآیند پژوهش برای تضمین تدریجی روایی و پایایی پژوهش به کار می‌رود. این سازوکارها در تمام مراحل پژوهش برای ایجاد

یافته‌های معتبر و مطمئن مورد استفاده قرار می‌گیرد. اعتبار و اعتماد به عنوان معیارهای اصلی ارزشیابی یافته‌های پژوهش کیفی، به قابلیت تکرارپذیری و تعمیم این یافته‌ها اشاره دارد.

۳-۵-۱- اعتبار

در بخش کیفی مطالعه حاضر؛ برای اینکه داده‌های به دست آمده قابلیت اعتبار پذیری^۱ (معادل روایی درونی^۲ در پژوهش‌های کمی) لازم را داشته باشند، برای جمع‌آوری داده‌ها ضمن رعایت و به کارگیری حساسیت لازم در تمام مراحل تحقیق از فنون و راهبردهایی به شرح زیر استفاده شده است:

درگیری پیوسته و طولانی مدت: اگرچه معیار دقیقی برای اندازه‌گیری مدت زمان درگیری محقق برای فرآیند جمع‌آوری و تحلیل داده‌های پژوهش وجود ندارد، با این حال می‌توان گزارش کرد که؛ پژوهشگر در این مطالعه زمان زیادی (نزدیک به ۱۸ ماه) را صرف مطالعه ادبیات تحقیق و مطالعات مقدماتی و همچنین مصاحبه با خبرگان و صاحب‌نظران مشارکت‌کننده در این مطالعه و تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه کرده است. همچنین تیم تحقیق زمانی که احساس کرد که مضامین و مفاهیم مستخرج از مصاحبه‌ها بجای اینکه گسترش یابند، تکرار می‌شوند، زمان مناسبی برای پایان دادن به مطالعه دانستند؛ بنابراین در نظر گرفتن معیار اشباع نظری و عمل کردن بر مبنای آن، معیار مناسب دیگری است که در این پژوهش با استفاده از آن به فرآیند جمع‌آوری داده‌ها پایان داده شد.

مشاهده مداوم: در پژوهش‌های کیفی، پژوهشگر باید به صورت مستمر و کافی به بررسی و تحلیل همه‌جانبه موضوع پژوهش بپردازد تا مضامین و مفاهیم اصلی را بتواند شناسایی کند و از نتیجه‌گیری زودهنگام، یعنی نتیجه‌گیری بدون بررسی کافی دوری گزینند. در این مطالعه نیز تلاش شد تا این معیار تحقق یابد و یافته و مضامین جدید اکتشاف شده در این خصوص شواهدی برای این ادعا است.

بازبینی به وسیله‌ی مشارکت‌کنندگان^۳: در این مطالعه علاوه بر این که در حین انجام مصاحبه پژوهشگر با پرسش‌های راهنما، صحت برداشت خود را از گفته‌ها و اظهارات مصاحبه‌شوندگان کنترل می‌کرد، از ۵ نفر از مصاحبه‌شوندگان خواست شد تا گزارش نهایی، فرآیند تحلیل و مضامین به دست آمده را بازبینی کرده و نظر خود را در ارتباط با صحت آن‌ها اعلام کنند. این افراد نیز پس از بررسی و اعلام نظرات اصلاحی جزئی خود، اعلام کردند که؛ یافته‌های پژوهش منعکس‌کننده واقعیت موجود در خصوص مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران هستند. همچنین در صورتی که پس از بررسی فایل صوتی مصاحبه‌ها؛ باورها و انتظارات ذهنی مصاحبه‌شوندگان به خوبی برای پژوهشگر قابل فهم نبود، اطلاعات کسب‌شده مجدداً به اطلاع مصاحبه‌شوندگان می‌رسید و مطالب مورد تأیید آنان قرار می‌گرفت. **کنترل خبرگان غیر مشارکت‌کننده:** در این مرحله نیز گزارش نهایی و یافته‌های حاصل از بخش کیفی توسط ۷ نفر از اعضاء هیئت علمی مرتبط با موضوع پژوهش و آشنا با روش‌شناسی کیفی که جزء مشارکت‌کنندگان در مصاحبه‌های تخصصی تحقیق بودند مورد بررسی قرار گرفت و پس از دریافت نظرات اصلاحی، ویرایش لازم انجام شد.

1. Credibility
2. Internal validity
3. Member check

ذهنیت پیش‌رونده: لازم است پژوهشگر بر یافته‌های اکتشاف شده خود نظارت داشته و مراحل تغییر از آغاز مطالعه تا پایان آن را مستند کند. این موضوع با شرکت دادن همکاران متخصص محقق می‌شود، به‌طوری‌که بازخوردهای ارائه‌شده از طرف آنان پژوهشگر را به گشاده نظری در مواجهه با مسئله پژوهش وادار می‌کند. ماهیت این نوع پژوهش که یک رساله دکتری است، این مرحله را ایجاب می‌کند. ارائه مرحله به مرحله تحلیل داده‌ها و تفسیر یافته‌ها به استادان راهنما و مشاور مربوط به آن و در نظر گرفتن نکات و بازخوردهای آن‌ها، تلاشی در جهت نشان دادن توجه به این معیار است.

فنون سه سویه نگری یا مثلث سازی^۱: به منظور غلبه بر سوگیری‌های ذاتی که ناشی از بکار گرفتن یک روش، یک مشاهده گر و یا یک تئوری در مطالعات است، از روش سه سویه نگری یا مثلث سازی با رویکردهای متعدد در این مطالعه استفاده شد؛ در همین راستا، با رعایت کفایت نمونه‌گیری و استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند برای مصاحبه به شایسته‌ترین متخصصان و صاحب‌نظران با تخصص‌ها، رشته‌های و تجارب مختلف مرتبط با موضوع مراجعه شد. همچنین برای دستیابی به بهینه‌ترین مدل انتظامی برای مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران بروزترین مقالات و یافته‌های علمی دنیا موردبررسی و بهره‌برداری قرار گرفت و به اسناد بالادستی شامل قوانین و مقررات فدراسیون فوتبال، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مرتبط از جمله دستورالعمل اجرایی چگونگی تأمین نظم و امنیت مسابقات ورزشی وزارت کشور نیز مراجعه و مورد استفاده قرار گرفتند. در نهایت یافته‌های به دست آمده از مرحله کیفی پژوهش با استفاده از یک تحقیق کمی و مطالعه میدانی مورد تأیید قرار گرفت.

۳-۵-۲- قابلیت انتقال^۲

قابلیت انتقال در پژوهش کیفی و از نظر مفهومی، معادل روایی بیرونی یا اعتبار خارجی در پژوهش کمی است. منظور از روایی بیرونی میزان قابلیت تعمیم یافته‌ها است و به این موضوع که داده‌های مطالعه در وضعیت‌های مشابه برای دیگران معانی مشابه ایجاد کنند اشاره دارد. قابلیت انتقال، تناسب نیز نامیده شده است. انتقال‌پذیری پاسخ به این سؤال است که آیا یافته‌ها، مناسب و یا قابل انتقال به دیگر استفاده‌کنندگان در موقعیت مشابه هستند. ارائه جزئیات بیشتر در رابطه با شرکت‌کنندگان شامل؛ اطلاعات جمعیت شناختی مثل سن، جنس، سابقه کار، میزان تحصیلات، محل خدمت و خصوصیات محیط مورد مطالعه از جمله مواردی هستند که می‌تواند به افزایش قابلیت انتقال داده‌ها کمک کند. در مطالعه حاضر تلاش شده است با توضیحات دقیق و هدفمند فرآیند تحقیق و اقدامات انجام‌شده در مسیر مطالعه، امکان پیگیری مسیر تحقیق را برای دیگران فراهم آورد و همچنین اطلاعات جمعیت شناختی مشارکت‌کنندگان به به‌طور روشن با ارائه جداول نشان داده شده است. باین حال نباید فراموش کرد که قضاوت نهایی در رابطه با قابلیت انتقال یافته‌های پژوهش با خوانندگان تحقیق خواهد بود.

1. Triangulation
2. Transferability

۳-۵-۳- قابلیت اطمینان (اعتماد)^۱

قابلیت اطمینان (اعتماد) در پژوهش کیفی از نظر مفهومی، معادل پایداری از نوع همسانی درونی^۲ و آزمون مجدد^۳ در پژوهش‌های کمی است و به پایدار یا ناپایدار بودن الگوی داده‌ها در موقعیت یا زمان دیگر اشاره دارد. برای دستیابی به بعضی از مقیاس‌های اطمینان‌پذیری، وجود یک ابزار حسابرس پژوهشی^۴ ضروری است. این عمل به خوانندگان کمک می‌کند که با پیگیری روش پژوهشگر، چگونگی نتیجه‌گیری وی را بررسی نمایند. قابلیت حسابرسی عبارت است از توانایی محقق دیگر در پیگیری روش‌ها و نتیجه‌گیری‌های محقق اصلی. به عبارت دیگر، حسابرسی همان تأمل در ثبات روند مطالعه می‌باشد. تحقیقی دارای قابلیت حسابرسی است که محقق دیگری بتواند چرخه حسابرسی یا تصمیم‌گیری تمام تصمیمات گرفته‌شده توسط محقق اصلی را پیگیری کند. از این رو در این مطالعه تلاش شد تا با تشریح جزئیات مربوط به چگونگی گردآوری داده‌ها، نحوه تصمیم‌گیری‌ها، تفسیر و تحلیل‌های انجام‌شده در فرایند پژوهش، زمینه‌ای برای انجام «مسیرنمای حسابرسی» فراهم شود. همچنین با توجه به اینکه در این مطالعه برای تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه و چگونگی شکل‌گیری مضامین پایه و سازمان دهنده از نرم‌افزار maxqda استفاده‌شده است همه مراحل آن قابل حسابرسی است.

۳-۵-۴- تأیید پذیری (قابلیت تأیید)^۵

یکی دیگر از معیارهای موثق بودن، تأیید پذیری است. تأیید پذیری یک معیار، فرآیندی تدریجی و مداوم و معادل عینیت در پژوهش کمی است. در مطالعه حاضر برای ارتقای قابلیت تأیید پذیری یافته‌های پژوهش، تلاش شد تا با استفاده از یادداشت میدانی، ضبط و پیاده‌سازی فایل صوتی مصاحبه‌ها و در صورت نیاز مرور چندین باره فایل‌های صوتی و متن‌های مربوطه تا آنجا که امکان‌پذیر بود اندیشه‌ها، باورها و انتظارات ذهنی مصاحبه‌شونده‌ها در جریان گردآوری و تحلیل داده‌ها کنترل شود.

۳-۵-۵- اصالت

مفهوم اصالت به معنی گزارش منصفانه همه دیدگاه‌ها، ارزش‌ها و عقاید جامعه مشارکت‌کننده و انعکاس آن‌ها بدون جانب‌داری و غرض‌ورزی است. در پژوهش حاضر با توجه به راهبردهای بازبینی و کنترل اعضای مشارکت‌کننده و همچنین مستندسازی فرایند شکل‌گیری مضامین می‌توان قضاوت کرد که یافته‌های به‌دست‌آمده منصفانه و بدون سوی‌گیری منعکس‌شده‌اند.

1. Dependability
2. Internal consistency
3. Test - retest
4. Audit trial
5. Conformability

۳-۶- روایی ابزار تحقیق در بخش کمی

منظور از روایی تحقیق این است که وسیله اندازه‌گیری که همان پرسش‌نامه است بتواند خصیصه موردنظر را اندازه‌گیری نماید و سؤالات مندرج در پرسشنامه‌ها دقیقاً متغیرها و موضوع مورد مطالعه را بسنجد؛ یعنی اینکه هم داده‌های گردآوری شده از طریق پرسشنامه‌ها مازاد بر نیاز تحقیق نباشد و هم اینکه بخشی از داده‌های موردنیاز در رابطه با سنجش متغیرها در محتوای ابزار حذف نشده باشد یا به عبارت دیگر، عین واقعیت را به خوبی نشان دهد. در مطالعه حاضر به منظور دستیابی به اهداف بخش کمی پژوهش پرسشنامه‌های مورداستفاده از نظری روایی صوری، محتوا و سازه موردبررسی قرار گرفته و نتایج آن به شرح زیر گزارش می‌شود:

۳-۶-۱- روایی صوری^۱ و محتوا^۲

پس از انجام مصاحبه‌های تخصصی با خبرگان و صاحب‌نظران و بررسی ادبیات پژوهش، دو نسخه پرسشنامه باهدف سنجش پیشایندها و فرآیندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال طراحی و تنظیم شد. به منظور ارزیابی روایی محتوای پرسشنامه‌ها از دو روش کمی و کیفی در این خصوص استفاده شده است. در روش کیفی؛ با ۱۱ نفر از خبرگان و اساتید مشورت شد و کمیت، کیفیت و میزان هماهنگی محتوای سؤال‌های پرسشنامه‌ها باهدف پژوهش از نظر آنان موردبررسی قرار گرفت. همچنین این اساتید و خبرگان ظاهر سؤال‌های پرسشنامه‌ها را از لحاظ ویرایشی، نگارشی، املائی، منطقی بودن، ساده واضح بودن، متناسب بودن، جذاب بودن، توالی منطقی سؤال‌ها، گویا و مختصر بودن و جامعیت موردبررسی قرار داده و با این اقدام روایی صوری را که خود یک شاخص برای حصول روایی محتوا است را مورد ارزیابی قرار دادند. نهایتاً پس از جمع‌بندی نظر آنان و انجام اصلاحات لازم پرسشنامه آماده بررسی روایی محتوایی به شکل کمی شد. برای بررسی روایی محتوایی به شکل کمی، از دو ضریب؛ نسبت روایی محتوا^۳ (CVT) و شاخص روایی محتوا^۴ (CVI) استفاده شد. برای تعیین CVT در یک پانل خبرگی از ۱۰ نفر از صاحب‌نظران و خبرگان درخواست شد تا هر آیتم را بر اساس طیف سه گزینه‌ای (ضروری است، مفید است اما ضروری نیست، ضرورتی ندارد) بررسی نمایند که نتایج آن به شرح زیر گزارش می‌شود:

نسبت روایی محتوا (CVT) پرسشنامه پیشایندها: نتایج بررسی نسبت روایی محتوا (CVT) در پرسشنامه پیشایندها نشان داد که ۴ گویه (۱- حساسیت مسابقه، ۲- ویژگی خاص تیم‌ها و ۳- رنگ لباس تیم‌ها در ذیل بعد عوامل وضعیتی؛ و ۴- سؤال خرده‌فرهنگ‌ها و تعصبات قومی تماشاگران در ذیل

1. Face Validity

2. Content Validity

3. Content validity ratio (cvr)

4. Content validity index (cvi)

بعد عوامل فرهنگی اجتماعی) دارای ضرایب CVT پایین‌تر از مقدار ملاک ۰/۶۲ بودند و از پرسشنامه حذف شدند و مقدار این ضریب برای سایر سؤالات بالاتر از ۰/۸۰ بود و در پرسشنامه باقی ماندند.

نسبت روایی محتوا (CVR) پرسشنامه فرآیندها: نتایج بررسی نسبت روایی محتوا (CVR) در پرسشنامه فرآیندها نیز نشان داد که ۶ گویه (۱- برآورد اطلاعاتی در ذیل بعد اشراف اطلاعاتی عملیاتی؛ ۲- درخواست تشکیل جلسه شورای تأمین قبل از مسابقه، در ذیل بعد پیگیری و مطالبه‌گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها؛ ۳- تعامل با وزارت بهداشت در ذیل بعد تعاملات مناسب برون‌سازمانی؛ ۴- تاب‌آوری بالا کارکنان، ۵- صبور بودن کارکنان و ۶- فن سخنوری و قدرت بیان/ هوش کلامی بالا کارکنان در ذیل بعد شایستگی‌های کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه) دارای ضرایب CVT پایین‌تر از مقدار ملاک ۰/۶۲ بودند و از پرسشنامه حذف شدند و مقدار این ضریب برای سایر سؤالات بالاتر از ۰/۸۰ بود و در پرسشنامه باقی ماندند.

شاخص روایی محتوا (CVI) پرسشنامه پیشایندها و فرآیندها: پس از حذف سؤالات با CVT پایین‌تر از حد ملاک ۰/۶۲ که پیش‌تر به آن پرداخته شد، نتایج بررسی پانل ۱۰ نفره خبرگی در ارتباط با شاخص روایی محتوا (CVI) بر اساس طیف چهارگزینه‌ای (کاملاً مرتبط، مرتبط اما نیاز به بازبینی، نیاز به بازنگری اساسی و غیر مرتبط) برای سنجش میزان ارتباط هر سؤال با بعد مربوطه، نشان داد که این شاخص برای همه سؤالات باقی‌مانده پرسشنامه‌ها بالاتر از مقدار ملاک ۰/۷۹ بود و این نشان‌دهنده میزان ارتباط هر سؤال با بعد مربوط به خود است و پرسشنامه‌ها از نظر این مقیاس مورد تأیید می‌باشند.

۳-۶-۲- روایی سازه^۱

اصولاً، به هر متغیری که به صورت مستقیم و صرفاً با یک سؤال قابل اندازه‌گیری نباشد، سازه گفته می‌شود و نیاز است تا از طریق طراحی چند سؤال، موردسنجش قرار گیرد. در پژوهش حاضر برای سنجش مفاهیم بسیار انتزاعی پیشایندها و فرآیندها از پرسشنامه‌هایی به ترتیب با ۴۰ و ۱۵۷ سؤال استفاده شد. در این مطالعه نیز این مفاهیم در که مستقیم موردسنجش قرار نمی‌گیرند متغیر پنهان یا سازه هستند. از این رو به منظور بررسی این که آیا سؤالات طراحی شده برای این سازه‌ها یا متغیرهای پنهان، مرتبط با آن‌ها هستند و به درستی طراحی شده‌اند، از روش ارزیابی مدل‌های اندازه‌گیری (تحلیلی عاملی تأییدی) در دو بخش روایی همگرا^۲ و روایی واگرا^۳ استفاده شد و از این طریق روایی سازه پرسشنامه‌ها مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج همگرایی و واگرایی این پرسشنامه‌ها که با نرم‌افزار «اسمارت پی ال اس»^۴ انجام شده است در فصل چهارم به طور مشروح ارائه شده است.

1. Structural validity
2. Convergent Validity
3. Discriminant Validity
4. Smart Pls

۳-۷- پایایی ابزار تحقیق در بخش کمی

در بخش کمی پژوهش حاضر به منظور سنجش پایایی از دو روش ضریب آلفای کرونباخ^۱ و پایایی ترکیبی^۲ استفاده شده است که نتایج آن در فصل چهارم برای همه ابعاد ۶ گانه پرسشنامه پیشایندها و ابعاد ۱۶ گانه پرسشنامه فرآیندها گزارش شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که مقدار به دست آمده برای هر دو معیار (ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی) بالاتر از مقدار ملاک (۰/۷) است و این نشان‌دهنده پایداری و همبستگی درونی پرسشنامه‌های مورد استفاده در پژوهش حاضر است.

۳-۸- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

در بخش کیفی پژوهش، پس از انجام مصاحبه‌ها و تبدیل فایل صوتی آن‌ها با متن‌های نوشتاری این یافته‌ها از طریق تحلیل مضمون^۳ تحلیل شدند. در این شیوه پس از شناسایی مضامین پایه، مضامین دارای مفاهیم یکسان که دارای همگرایی معنایی بودند در یکدیگر ادغام و مضامین سازمان‌دهنده و مضامین اصلی را تشکیل دادند که نحوی اجرای آن در این فصل و نحوی شکل‌گیری مضامین سازمان‌دهنده و مضامین اصلی در فصل چهارم به تفصیل گزارش شده است. همچنین در این پژوهش از نرم‌افزار «MAXqda2018» برای تجزیه و تحلیل و کدگذاری داده‌های متنی بخش کیفی استفاده شده است. در بخش کمی پژوهش نیز پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها از جامعه آماری مورد مطالعه، داده‌های جمعیت شناختی شامل؛ سن، سابقه، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی، سمت/شغل، درجه، جایگاه/رتبه شغلی و محل خدمت با استفاده از نسخه ۲۲ نرم‌افزار SPSS تحلیل و نتایج آن به صورت جدول و نمودار در فصل چهارم گزارش شده است. همچنین با توجه به اهداف پژوهش، ماهیت متغیرهای مورد ارزیابی و نوع داده‌های جمع‌آوری شده در بخش کمی؛ برای بررسی روایی همگرا و اگر، پایایی ترکیبی، تحلیل عاملی تأییدی و اعتباریابی مدل از نرم‌افزار smartpls3 استفاده شده است.

1. Cronbach's Alpha
2. Composite Reliability
3. Thematic analysis

فصل چهارم:

تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴-۱- مقدمه

انواع روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش، با توجه به مسئله تحقیق، نوع و ماهیت تحقیق، نوع نظریه‌سازی، ابزار به کار رفته برای جمع‌آوری اطلاعات و... متفاوت هستند، ولی با این وجود می‌توان اذعان نمود که این روش‌ها دارای مراحل مشترکی هستند. از این منظر، تجزیه و تحلیل و گزارش‌نویسی داده‌های پژوهش، فرآیندی چندمرحله‌ای است که طی آن داده‌هایی که از طریق به کارگیری ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات فراهم شده‌اند؛ خلاصه، کدبندی، دسته‌بندی و درنهایت پردازش می‌شوند تا زمینه برقراری انواع تحلیل‌ها و ارتباط‌ها بین این داده‌ها به منظور دستیابی به اهداف پژوهش فراهم شود. با توجه به اینکه پژوهش حاضر از نوع آمیخته (کیفی- کمی) محسوب می‌شود، تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از انجام مصاحبه‌ها در دو بخش کیفی و کمی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. بدیهی است قبل از تجزیه و تحلیل داده‌ها، لازم است برای شناسایی داده‌های مفقوده و جایگذاری آن‌ها، شناسایی آزمودنی‌های بی‌تفاوت و شناسایی داده‌های پرت تا امکان بهره‌گیری از آن‌ها به صورت دقیق و کامل فراهم شود.

۴-۲- تحلیل داده‌های کیفی

در این بخش یافته‌های توصیفی و متغیرهای جمعیت‌شناسی جامعه مشارکت‌کننده در بخش کیفی و چگونگی شکل‌گیری مضامین پایه، مضامین سازمان دهنده و مضامین اصلی از مصاحبه‌ها گزارش شده است.

۴-۲-۱- ویژگی‌های جمعیت‌شناختی جامعه مشارکت‌کنندگان بخش کیفی

جامعه مشارکت‌کننده در بخش کیفی شامل ۳۰ نفر (۲۳ نفر مصاحبه انفرادی و یک جلسه گروه کانونی ۷ نفره) بودند که دارای میانگین سنی $49/53 \pm 8/56$ (سال) و میانگین سابقه کاری مرتبط با موضوع پژوهش $24/93 \pm 7/9$ (سال) بودند. در جدول ۴-۱ سایر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی جامعه مشارکت‌کنندگان بخش کیفی شامل: جنسیت، تحصیلات، رشته تحصیلی گزارش شده است. همان‌طوری که در ۴-۱ زیر نیز گزارش شده است ۹۶/۶۷ درصد جامعه مشارکت‌کننده در این بخش مرد، ۶۶/۶۷ درصد دارای مدرک دکتری، ۳۰ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و تنها ۳/۳۳ درصد (معادل یک نفر) از آن‌ها دارای مدرک کارشناسی بود که ایشان نیز دارای سوابق طولانی و بسیار ارزنده‌ای در زمینه باشگاه‌داری و از جمله مدیران ارشد فدراسیون فوتبال بود، همچنین با توجه به ماهیت موضوع مورد مطالعه و مدیریت رفتار تماشاگران تلاش شد از افراد با رشته‌های تحصیلی مرتبط با این موضوع استفاده شود در همین راستا ۲۶/۶۷ درصد دارای رشته تحصیلی فرماندهی و مدیریت انتظامی، ۳۰ درصد رشته جامعه‌شناسی، ۱۳/۳۳ درصد رشته روانشناسی اجتماعی، ۲۰ درصد رشته مدیریت ورزشی

و ۱۰ درصد دارای تحصیلات در سایر رشته‌ها بودند. سایر ویژگی‌ها علمی، تجربی و تخصصی جامعه مشارکت‌کنندگان بخش کیفی در جدول ۳-۱ فصل سوم گزارش شده است.

جدول ۴-۱. برخی ویژگی‌های جمعیت شناختی مشارکت‌کنندگان

متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۲۹
	زن	۳/۳۳
تحصیلات	کارشناسی	۱
	کارشناسی ارشد	۹
	دکتری	۲۰
	رشته‌های فرماندهی و مدیریت انتظامی	۸
رشته تحصیلی	جامعه‌شناسی	۹
	روانشناسی اجتماعی	۴
	مدیریت ورزشی	۶
	سایر رشته‌ها	۳
تعداد کل = ۳۰		

۴-۲-۲- تحلیل مضمون داده‌های کیفی

بخش کیفی پژوهش حاضر به‌منظور دستیابی به دو هدف ۱- شناسایی پیشایندها و ۲- شناسایی فرآیندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران، با حضور ۳۰ نفر خبرگان، استادان و صاحب‌نظران مرتبط با موضوع در قالب ۲۳ مصاحبه نیمه ساختاریافته و یک گروه کانونی ۷ نفره انجام شد. پس از انجام هر مصاحبه فایل صوتی آن پیاده‌سازی و عملیات کدگذاری آن با رویکرد تحلیل مضمون برای دستیابی به اهداف پژوهش انجام شد. درمجموع حدود ۲۵۵ صفحه ۳۰۰ کلمه‌ای متن مصاحبه مرتبط با موضوع پژوهش به دست آمد. با توجه به اهداف پژوهش، کدگذاری در سه مرحله، شامل کدگذاری مضامین پایه، مضامین سازمان دهنده یا محوری و مضامین فراگیر انجام شد. به عبارتی ابتدا داده‌های متنی با در نظر گرفتن اهداف پژوهش مورد مطالعه قرار گرفت و کدها و مضامین پایه شناسایی شدند، سپس مضامین شناسایی شده دارای مفاهیم یکسان یا همگرایی معنایی در یکدیگر ادغام و مضامین سازمان دهنده و سپس مضامین فراگیر را که دارای مفاهیم کلی‌تر و انتزاعی‌تر هستند را تشکیل دادند. سرانجام با در نظر گرفتن کدهای تکراری تعداد ۱۳۴۵ کد، ۱۹۷ مضمون پایه، ۲۲ مضمون

سازمان دهنده و ۲ مضمون فراگیر پیشایندهای و فرآیندها مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران به دست آمد. در این بین ۲۵۹ کد، ۴۰ مضمون پایه و ۶ مضمون سازمان دهنده در ذیل مضمون فراگیر پیشایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران و ۱۰۸۶ کد، ۱۵۷ مضمون پایه، ۱۶ مضمون سازماندهنده مرحله اول در قالب ۴ مضمون سازماندهنده مرحله دوم که در ذیل مضمون فراگیر فرآیندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران قرار گرفتند. گفتنی است، منظور از فرآیندها در این مضمون فراگیر؛ مجموعه اقداماتی است که نیروی انتظامی می‌بایست پیش‌بینی و به اجرا گذارد تا ضمن برقراری تعادل مناسب بین ایمنی و امنیت از یک‌طرف و ارائه خدمات به تماشاگران از سوی دیگر، باعث پیشگیری، کنترل و کاهش فرصت بروز رفتارهای خشونت‌آمیز و ناهنجار توسط تماشاگران شده و شرایط را برای بروز رفتارهای مثبت و بهنجار فراهم نماید. در ادامه چگونگی شکل‌گیری هریک از مضامین فراگیر پیشایندها و فرآیندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران به تفکیک تشریح شده است:

۴-۲-۱- پیشایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران

در این قسمت چگونگی شکل‌گیری مضمون فراگیر پیشایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران از متن مصاحبه‌ها، مضامین پایه و سازماندهنده مربوطه گزارش شده است. همان‌طوری که پیش‌تر نیز گزارش شده پیشایندها در این تحقیق عبارت‌اند از؛ مجموعه عواملی که تحت کنترل و اراده نیروی انتظامی نیستند، ولی نیروی انتظامی برای مدیریت بهینه رفتار تماشاگران لازم است آن‌ها را شناسایی و در نظر بگیرد و بر اساس آن‌ها اقدامات مدیریتی خود را طراحی و اجرا کند. به همین منظور ابتدا متن‌های پیاده‌سازی شده از مصاحبه‌ها، موردبررسی و مضامین پایه و سازماندهنده آن شناسایی شدند. جدول ۴-۲ نمونه‌ای از متن مصاحبه و مضامین پایه و کد مصاحبه‌شوندگان مرتبط با پیشایندهای مدل پژوهش ارائه شده است.

جدول ۴-۲: نمونه‌ای از متن مصاحبه، مضامین پایه و کد مصاحبه‌شوندگان مرتبط با پیشایندهای مدل پژوهش

ردیف	نمونه متن مصاحبه	مضامین پایه	کد مصاحبه‌شوندگان
۱	در الگوهای خارجی ورزشگاه‌ها یعنی به‌گونه‌ای طراحی شده است که تماشاگران دو تیم اصلاً همدیگر را نمی‌بینند و درجایی به همدیگر می‌رسند که چنانچه بخواهند رفتارهای خلاف عرف انجام بدهند پلیس به‌شدت برخورد خواهد کرد و طراحی فیزیکی و محیطی اطراف ورزشگاه به‌خوبی انجام شده است. درواقع طراحی فیزیکی اطراف ورزشگاه به‌گونه‌ای هست که تماشاگران دو تا تیم بلافاصله پس از خروج از ورزشگاه همدیگر را نمی‌بینند و شاید در چند تا خیابان آن‌ور تر و دورتر از ورزشگاه به همدیگر برسند اما با توجه به این‌که زمانی از برگزاری مسابقه و اتمام مسابقه گذشته است این هیجانات فروکش کرده و التهاب اولیه را ندارد و تب‌وتاب اولیه را ندارد	طراحی محیطی/زیباسازی و بهسازی محیط ورزشگاه	A21 و A05, A24
۲	ممکن است که در یک بازی تراکتورسازی گل هم بخورد اما همه باهم بگویند «عیبی یخت!» تماشاگران بافرهنگی هستند؛ و با شور و علاقه به تراکتور فقط بازی را دنبال می‌کنند و علاقه خاصی به تراکتور دارند.	ویژگی‌های فرهنگی تماشاگران و جامعه	A23

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

جدول ۴-۲: نمونه‌ای از متن مصاحبه، مضامین پایه و کد مصاحبه‌شوندگان مرتبط با پیشایندهای مدل پژوهش

ردیف	نمونه متن مصاحبه	مضامین پایه	کد مصاحبه‌شوندگان
۳	رفتارهای ناپهناجر دو تا علت می‌توانند داشته باشند. علت‌های دور و علت‌های نزدیک، علت‌ها دور که همان فقر، فرهنگ و آموزش است و ...	وضعیت اجتماعی و سطح آگاهی جامعه	A12 و A24
۴	در کنترل جمعیت چه ورزشی و چه غیرورزشی ما دروس روانشناسی و جامعه‌شناسی خواندیم و می‌دانیم که باید همیشه جمعیت مقابل خودمان را بشناسیم و بدانیم با چه کسانی سروکار داریم و کدام جمعیت ناآرام هست که باید آرامش کنیم، ترکیب جمعیت ماچی هست؟ جنسشان چی هست؟ که در ایران در ورزشگاه‌ها معمولاً جنس مذکر است. سن جمعیت چه سنی هست و در چه رنج و دامنه سنی هستند؟ که معمولاً در ورزشگاه از بچه هست تا پیرمرد؛ و تعداد جمعیت چقدر هست؟ پس با توجه به سن، جنس و تعداد جمعیت که ترکیب جمعیت را مشخص می‌کنند ما می‌توانیم برای هر جمعیتی تصمیم‌گیری کنیم و بدانیم که چگونه آن‌ها را مدیریت کنیم.	ویژگی‌های جمعیت شناختی تماشاگران و جامعه	A06, A05, A13, A24 و
۵	یک عده‌ای مدیرانی که الان در امر فوتبال کار می‌کنند معذرت می‌خواهم که از این کلمه استفاده می‌کنم این افراد بی‌عرضه‌های بازی‌های محلی بوده‌اند که به دلایلی و به خاطر وابستگی با بعضی‌ها و از طریق رانت به مدیران ورزش ما تبدیل شده‌اند یعنی این‌ها در محله می‌خواستند بازی کنند بچه‌های محله این‌ها را راه نمی‌دادند و الان در رأس کار قرار دارد یا نه این فرد متخصص در یک کار دیگری است و به فوتبال آمده است.	شایسته‌سالاری در مدیریت ورزشی	A02
۶	ورزشگاه یادگار امام بین دوتا تپه قرار گرفته طوری که اگر تماشاگران روی تپه کنار ورزشگاه بنشینند می‌توانند ورزشگاه را ببینند و به داخل ورزشگاه مشرف است و این می‌تواند بد باشد و در صورتی که بروز درگیری می‌توانند برای مدیران و برگزارکنندگان مسابقه در دسرهایی را به وجود بیاورند	موقعیت مکانی و هم‌جواری ورزشگاه	A21, A17, A23 و
۷	موقعیت و محل ورزشگاه مهم است و نباید طوری باشد که تماشاگران به راحتی به وسایل خطرناک دست پیدا کنند مثل ورزشگاه یادگار امام تبریز و موقعیت آن و قرار گرفتن آن در کنار یک تپه باعث شده است که به راحتی می‌تواند تماشاگر به سنگ و ... دست پیدا کند و ایجاد خشونت کنند.	موقعیت مکانی و هم‌جواری ورزشگاه	A11, A14, A08, A23 و
۸	همچنین یکی دیگر از مواردی که خیلی هم با اهمیت هست بحث پخش مسابقه از صداوسیما است و این‌که آیا به صورت مستقیم پخش می‌شود یا خیر همه بر اقدامات مدیریتی نیروی انتظامی تأثیرگذار است.	وضعیت پخش مسابقه از صداوسیما	A08 و A15
۹	ما برای اینکه بفهمیم که این بازی پرتنشی هست یا خیر و با چه میزان آمادگی (نیرو تجهیزات) وارد عمل بشویم، معمولاً سابقه گذشته رویارویی دو تا تیم را بررسی می‌کنیم و تیم‌ها را می‌شناسیم و شناخت داریم و جدول امتیازات را نگاه می‌کنیم و حساسیت را نگاه می‌کنیم و چیزی که این روزها خیلی هم مهم و با اهمیت است فضای مجازی است و بنابراین فضای مجازی را رصد می‌کنیم	وضعیت جدول امتیازات وضعیت جوی سابقه بازی‌ها گذشته دو تیم	A21, A09, A24, A06, A05, A07 و
۱۰	قبل از هر مسابقه لازم است نیروی انتظامی، شرایط دو تیم، امتیازات دو تیم و شرایط جوی و ... تهیه کند تا بر اساس این شرایط بتواند اقدامات و گام‌های مؤثری را در راستای پیشگیری بتوانیم انجام بدهیم.	وضعیت جدول امتیازات وضعیت جوی	A21, A09, A24, A06, A05, A07 و
۱۱	اکثر تیم‌های ما متکی به بیت‌المال و بودجه دولتی هستند بنابراین در چگونگی هزینه کرد منابع مالی مدیریت خوبی انجام نمی‌شود و به همین خاطر هم ما در عرصه فوتبال سرعت پیشرفت‌مان پایین است.	مدیریت منابع مالی باشگاه‌ها	A07
۱۲	اگر ما در تمام بخش‌ها و قسمت‌های ورزشگاه دوربین‌هایی را نصب کنیم که همه آن‌ها را تحت پوشش قرار دهد در مانیتورهای ورزشگاه هم آن‌ها را نشان دهیم تا هم خودشان را ببینند و خوشحال بشوند قبلش چهارتا شعار پیشگیرانه در این تابلوها نصب شود چه کسی دوست دارد که خودش را گیر پلیس و مسائل قضایی بی‌اندازد.	زیرساخت‌های فنی و تکنولوژیکی ورزشگاه	A11, A08, A05, A22, A17, A15, A24 و

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

جدول ۴-۲: نمونه‌ای از متن مصاحبه، مضامین پایه و کد مصاحبه‌شوندگان مرتبط با پیشایندهای مدل پژوهش

ردیف	نمونه متن مصاحبه	مضامین پایه	کد مصاحبه‌شوندگان
۱۳	گویندگان در ورزشگاه‌ها به راحتی می‌توانند در رفتار هواداران تأثیر مثبت یا منفی داشته باشند در صورتی که مدیریت شوند سخنان آنان می‌تواند بر رفتارهای مناسب از سوی تماشاگران منجر و در غیر این صورت و عدم مدیریت ایشان می‌تواند فضای سالم را تبدیل به تشنج و التهاب نماید.	نحوه اطلاع‌رسانی گوینده ورزشگاه	A21
۱۴	همچنین وقتی تماشاگران انتظار موفقیت و برد داشته باشند و عکس آن اتفاق بیافتد واکنش نشان داده و ممکن است که رفتارهای هنجارشکنانه از خود بروز دهند	انتظار و میزان رضایت تماشاگران	A02, A08 و A17
۱۵	اما چیزی که مهم هست این است که جرم‌ها و تنبی‌ها متناسب با نوع تخلف و جرم نیست و این از جمله مهم‌ترین علت بروز تخلفات در ورزش است و علتش این است که تصمیمات بازدارنده و پیشگیرانه نیست.	ضعف بازدارندگی قانون مجازات در پیشگیری از رفتار ناهنجار تماشاگران	A06, A08, A11 A16, A21 و A24
۱۶	یک مسئله‌ای که در ایران وجود دارد این است که شما تصور کنید که یک بازیکن را به دلیل یک تخلف محروم کردند فردایش می‌بینید با یک بهانه دیگر و با وساطت یک نفر دیگر بخشیده می‌شود و سایر بازیکنان وقتی مشاهده می‌کنند که این تنبیهات خیلی اعتباری ندارد و فردا بخشیده می‌شود فرد جریح تر می‌شود و فردا اقدامات بدتری انجام می‌دهد و برای آن‌ها بدآموزی دارد؛ بنابراین با وضع قوانین و مقررات و آیین‌نامه‌های کاربردی و شرح وظایف دقیق‌تر رده‌های نظارتی اعم از کمیته‌های انضباطی، استیناف و اخلاق باید مانع این وضعیت شد. در انگلیس ما می‌بینیم باوجود خشونت‌ها و هولیگانیسم‌هایی که قبلاً وجود داشت امروزه فرد در یک متری زمین هم قرار می‌گیرد و کاری انجام نمی‌دهد و حق ندارد که بازیکن را لمس کند.	ضعف شفافیت آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و اساسنامه‌ها خلأها و چالش‌های قانونی تداخل وظایف کمیته‌های انضباطی، استیناف و اخلاق قانون مداری تماشاگران	A06, A08, A11 A16, A21 و A24
۱۷	در طراحی فضای ورزشگاه‌ها باید فضاهای را به گونه‌ای خلق کرد که زمینه بروز جرم و رفتارهای اوباش گرایانه به حداقل برسد.	طراحی محیطی/زیباسازی و بهسازی محیط ورزشگاه	A05, A24 و A21
۱۸	کیفیت امکانات و خدمات، سیستم‌های ورود و خروج و کنترل‌کننده (دستگاه‌های ایکس ری و بازرسی بدنی و دوربین‌های مستقر در محیط‌های ورزشی)، فضاهای ورود و خروج (درب‌ها)، امکانات و خدمات بهداشتی و درمانی، پارکینگ و... همه عواملی هستند که بر روی رفتار فرد تماشاگر اثرگذار هستند	زیرساخت‌های فنی و تکنولوژیکی ورزشگاه زیرساخت‌های بهداشتی و رفاهی ورزشگاه وضعیت پارکینگ	A02, A03, A05 A08, A11, A15 A17, A22 و A24
۱۹	شما با چه برنامه‌ای و با چه هزینه‌ای می‌توانی ۵۰ هزار یا ۶۰ هزار نفر جوان را در یکجا جمع کنی و شادی بکنند و فقط معجزه فوتبال می‌تواند این کار را عملی کند و باید بی اقرار بگویم که فوتبال در تمام شئون زندگی ما اعم از سیاسی اقتصادی و فرهنگی و ... اثرگذار بوده است پس لازم است این ظرفیت عظیم مدیریت شود	ویژگی و ماهیت هیجانی ورزش فوتبال	A07, A17, A24 و A01

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

جدول ۴-۲: نمونه‌ای از متن مصاحبه، مضامین پایه و کد مصاحبه‌شوندگان مرتبط با پیشایندهای مدل پژوهش

ردیف	نمونه متن مصاحبه	مضامین پایه	کد مصاحبه‌شوندگان
۲۰	برای مدیریت فضای مجازی هم باید خود باشگاه‌ها بیایند پای کار و صفحات مربوط به باشگاه را خودشان در دست بگیرند؛ اما چون سرور این پیام‌رسان‌ها دست پلیس نیست ما فقط می‌توانیم رصد کنیم که چه اتفاقاتی دارد می‌افتد	مدیریت فضای مجازی	A21, A11, A06 و A24
۲۱	یک‌بخشی از این تنش‌های روی سکوها مربوط به بازیکنان و مربوط به داوران و مربیان است که به سکو منتقل می‌شود. استنباط هواداران و طرفداران تیم از قضاوت نادرست داور، بازی دور از انتظار و ضعف بازیکنان تیم موردعلاقه در حین مسابقه و شکست در مسابقه، اشتباهات بازیکنان تیم موردعلاقه و حرکات بازیکنان تیم حریف روی بازیکنان تیم موردعلاقه روی رفتار تماشاگران تأثیر دارد.	عملکرد تیم داور رفتار و عملکرد کادر فنی تیم رفتار و عملکرد بازیکنان تیم	A09 و A21, A24
۲۲	یکی از مشکلاتی که وجود دارد این است که باشگاه‌های ... و اسمشان فرهنگی ورزشی هست اما در حوزه فرهنگ عملاً خیلی کاری انجام نمی‌شود و میدانم که خیلی از باشگاهی دیگر هم به همین صورت عمل می‌کنند و بحث فرهنگی آن‌ها ضعیف است. بسیاری از مدیران باشگاه‌های ما این مدیریت فرهنگی را دستکم گرفته‌اند و شاید در ذهن آن‌ها این مدیریت فرهنگی خیلی جا نیفتاده باشد.	مدیریت فرهنگی باشگاه‌ها	A09 و A16, A21
۲۳	متأسفانه باشگاه‌ها صفحات تلگرامی و اینستاگرامی خودشان را می‌دهند دست لیدرها و آن‌ها هم پست می‌گذارند و تهدید می‌کنند، بازی اخیر پرسپولیس و سپاهان را همین کری خواندن‌های لیدرها در فضای مجازی به هم ریختند.	مدیریت فضای مجازی	A21, A11, A06 و A24
۲۴	مثلاً امسال که ما انتخابات راداریم «موضوعات سیاسی هم همان‌طور که گفتیم تأثیرگذار می‌باشد» مثلاً انتخابات مجلس شورای اسلامی، آقایانی که می‌خواهند کاندید شوند می‌خواهند از این ظرفیت استفاده کنند همین موضوع به یک چالش تبدیل می‌شود	فضای سیاسی جامعه	A12 و A24, A16
۲۵	عامل مهم و مؤثر دیگر در مدیریت رفتار تماشاگران می‌توان به تاریخ و زمان برگزاری مسابقه‌ها اشاره نمود به گونه‌ای که مسابقه‌ها در صورتی که با تقویم‌های امنیتی مصادف باشند یا در روزهای خاص و در ایام مناسبت‌ها برگزار شوند احتمال تنش و تحریک هواداران و ... و بروز رفتارهای پرخاشگرانه دوچندان می‌باشد. لذا تعیین تقویم‌های ورزشی بسیار حائز اهمیت است	زمان برگزاری مسابقه/تقویم ورزشی (هفته، روز و ساعت)	A03 و A23, A21
۲۶	وقتی مدیرعامل باشگاه بداند که مدیریتش مدیریت تثبیت‌شده است و یک سال نتیجه نگرفت عوض نمی‌شود، خوب به همه جوانب تیم داری و باشگاه‌داری خود رسیدگی می‌کند و مدیریت همه‌جانبه‌ای خواهد داشت، چراکه می‌داند در بلندمدت ثمره آن را خواهد دید؛ اما در بیشتر باشگاه‌ها از آنجایی که به دنبال نتایج کوتاه‌مدت و زودبازده هستند مدیریت تک‌بعدی را دنبال می‌کنند.	ثبات در مدیریت باشگاه‌ها	A07
۲۷	هر تیمی دارای یک سری هوادار هست که دارای ویژگی‌های خاص خود هستند هم از نظر ترکیبی، سن و جنس و تعداد و هم از نظر فرهنگی و هم ایدئولوژی که دارند ما آرایش مناسبی می‌گیریم و مشخص می‌کنیم که نیروی اقدام‌کننده کی باشد؟	ویژگی‌های فرهنگی تماشاگران و جامعه ویژگی‌های جمعیت شناختی تماشاگران و جامعه	A06, A13, A23 و A05
۲۸	ما در بازی‌های آخر لیگ تراکتور در مقابل پرسپولیس که در تهران آن اتفاقات افتاد و منجر به درگیری هواداران دو تیم شد و در تبریز در فضای امن برگزار شد خود مدیران عامل باشگاه که باید نقش اثرگذار مثبتی داشته باشند خودشان به محرک تبدیل‌شده بودند و به کوری خواندن برای هم پرداختند و فضا را متأسفانه ملتهب کردند	کیفیت و رفتار حرفه‌ای مسئولین باشگاه	A06 و A08, A07
۲۹	یکی دیگر از مواردی که ممکن است بر روی رفتار تماشاگران تأثیرگذار باشد بحث‌ها و اتفاقات سیاسی مهمی است که در زمان بازی به وقوع می‌پیوندد و ممکن است سیاسیون از این فرصت حضور جمعیت زیاد ورزشی برای رسیدن به اهداف سیاسی استفاده کنند.	فضای سیاسی جامعه	A12 و A24, A16

جدول ۴-۲: نمونه‌ای از متن مصاحبه، مضامین پایه و کد مصاحبه‌شوندگان مرتبط با پیشایندهای مدل پژوهش

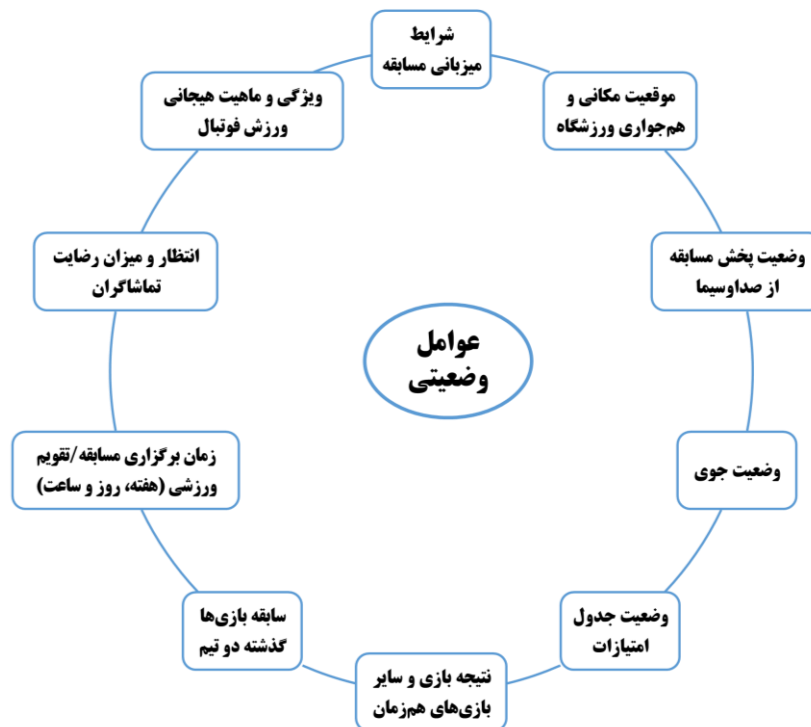
ردیف	نمونه متن مصاحبه	مضامین پایه	کد مصاحبه‌شوندگان
۳۰	وقتی که رسانه‌ها برای یک مسابقه از یک ماه قبل تبلیغ می‌کنند و کری می‌خورند و به این هیجانات دامن می‌زنند انتظار نداشته باشید که تماشاگران آهسته بایند و آهسته بروند. وقتی ما ۱۰۰ هزار نفر را به ورزشگاه دعوت می‌کنیم و از یک ماه قبل هم رسانه‌ها به اون می‌پردازند و حتی بعضی وقت‌ها بین مدیران ارشد، وزراء، نمایندگان، ائمه جماعت، سیاست‌مداران و حتی در سخنان رئیس‌جمهور و در رسانه‌ها بحث فوتبالی می‌شود و به فوتبال هیجان می‌دهیم؛ بعد انتظار داریم که اتفاقی هم نیافته	رفتار و عملکرد رسانه‌ها	A11, A08, A24, A17
۳۱	در یک بازی که به‌شدت برف می‌اومد همه بازیکنان، مربیان و داوران رفتند اما فرمانده یگان ویژه آقای موسوی دید که تماشاگران بیرون هستند و زیر برف هستند، ایشان هم کنار تماشاگران زیر برف موند و از ایشان خواستیم که بیاد داخل و زیر برف نموند، ایشان گفت چون تماشاگران بیرون هستند بنده هم کنار این‌ها می‌مونم و این باعث شد که تماشاگران ۱۰ دقیقه‌ای نیروی انتظامی را تشویق کنند و از اینکه کنار اون‌ها موندیم تشکر کردند؛ و این‌قدر تماشاگران ماندن و تشویق کردند که داور مجدداً تصمیم گرفت که بازی نیمه‌تمام را دوباره شروع و تمام کند.	وضعیت جوی	A24, A15, A03, A09 و

تحلیل مضامین پایه شناسایی شده نشان داد که در بین آن مشابهت‌هایی وجود دارد؛ بنابراین، در این مرحله ۴۰ مضمون پایه استخراج‌شده در مرحله قبل را برای انسجام بیشتر و تحلیل و تفسیر بهتر در قالب ۶ مفهوم انتزاعی به نام مضامین سازمان‌دهنده، شامل: ۱- عوامل مدیریتی؛ ۲- عوامل وضعیتی؛ ۳- عوامل قانونی؛ ۴- عوامل زیرساختی؛ ۵- عوامل رفتاری- عملکردی؛ ۶- عوامل فرهنگی - اجتماعی مفهوم‌سازی شده‌اند. در ادامه نحوه ترکیب مضامین پایه و شبکه مضامین سازمان‌دهنده ارائه شده است: شبکه مضامین «عوامل مدیریتی»: این مضمون سازمان‌دهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۱۸ کد و ۶ مضمون پایه «ثبات در مدیریت باشگاه‌ها»، «مدیریت فضای مجازی (در باشگاه‌ها و جامعه)»، «شایسته‌سالاری در مدیریت ورزشی»، «توجه به فوتبال در سطوح کلان مدیریتی کشور»، «مدیریت فرهنگی باشگاه‌ها» و «مدیریت منابع مالی باشگاه‌ها» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

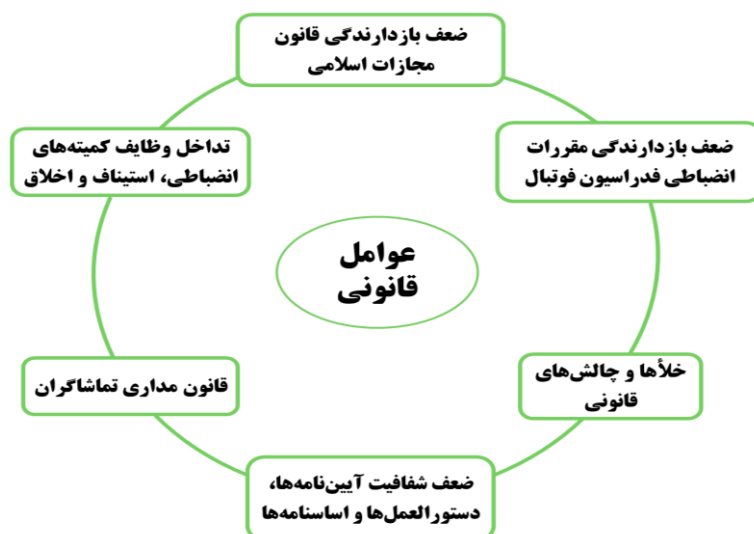
شکل ۴-۱: شبکه مضامین عوامل مدیریتی

شبکه مضامین «عوامل وضعیتی»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۵۹ کد و ۱۰ مضمون پایه «شرایط میزبانی مسابقه»، «موقعیت مکانی و هم‌جواری ورزشگاه»، «وضعیت پخش مسابقه از صداوسیما»، «وضعیت جوی»، «وضعیت جدول امتیازات»، «نتیجه بازی و سایر بازی‌های هم‌زمان»، «سابقه بازی‌ها گذشته دو تیم»، «زمان برگزاری مسابقه/تقویم ورزشی (هفته، روز و ساعت)»، «انتظار و میزان رضایت تماشاگران» و «ویژگی و ماهیت هیجانی ورزش فوتبال» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

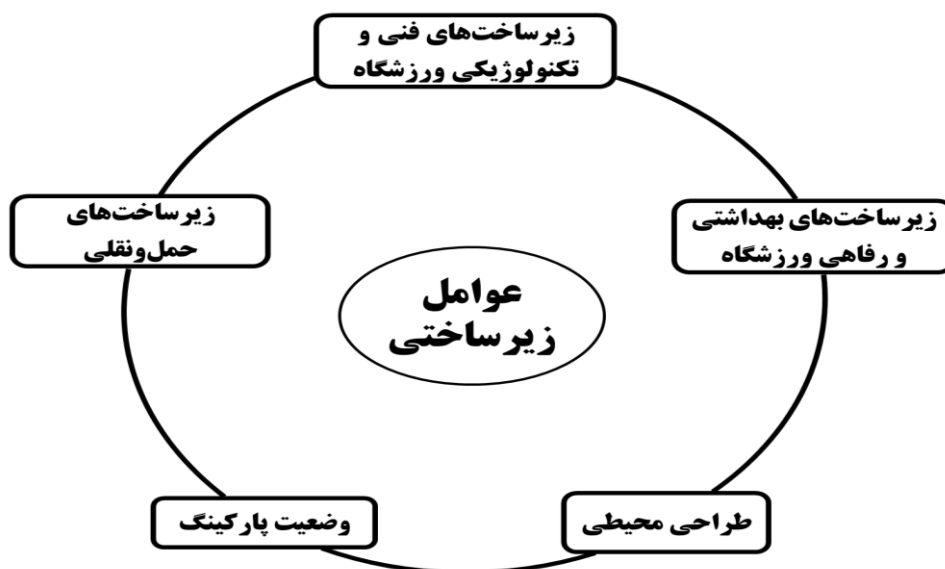
شکل ۴-۲: شبکه مضامین عوامل وضعیتی

شبکه مضامین «عوامل قانونی»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۱۰ کد و ۶ مضمون پایه «ضعف بازدارندگی قانون مجازات اسلامی در پیشگیری از رفتار نابهنجار تماشاگران»، «ضعف بازدارندگی مقررات انضباطی فدراسیون فوتبال در پیشگیری از رفتار نابهنجار تماشاگران»، «خلأها و چالش‌های قانونی»، «ضعف شفافیت آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و اساسنامه‌ها»، «تداخل وظایف کمیته‌های انضباطی، استیناف و اخلاق» و «قانون مداری تماشاگران» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۴-۳: شبکه مضامین عوامل قانونی

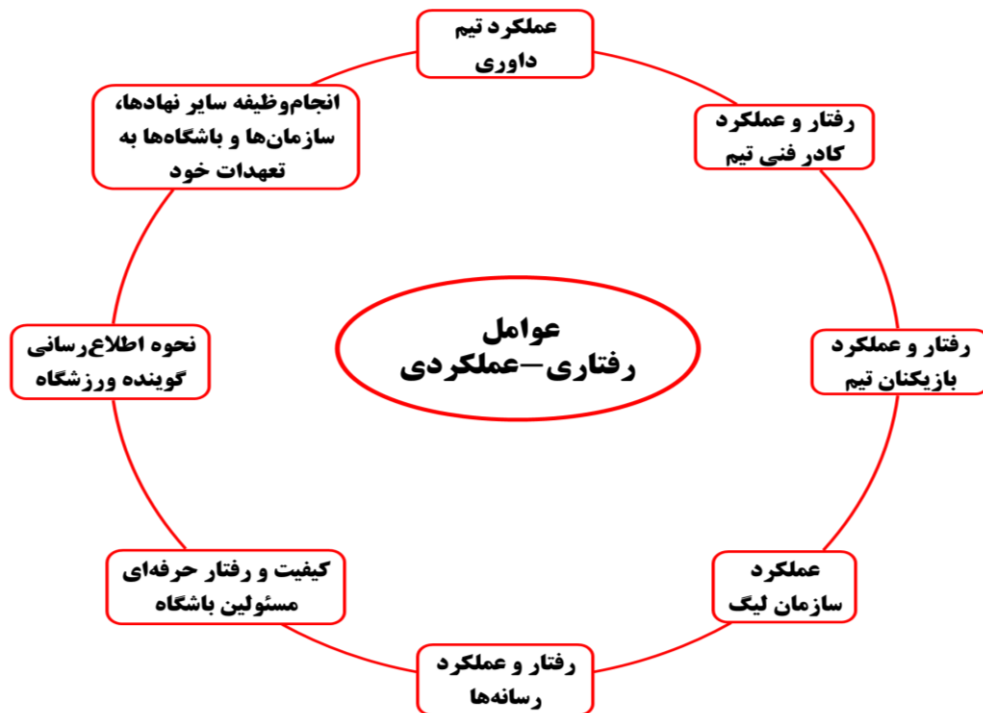
شبکه مضامین «عوامل زیرساختی»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۳۱ کد و ۵ مضمون پایه «زیرساخت‌های فنی و تکنولوژیکی ورزشگاه»، «زیرساخت‌های بهداشتی و رفاهی ورزشگاه»، «طراحی محیطی/زیباسازی و بهسازی محیط ورزشگاه»، «زیرساخت‌های حمل‌ونقلی (ایستگاه مترو، اتوبوس و ...)» و «وضعیت پارکینگ» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۴-۴: شبکه مضامین عوامل زیرساختی

شبکه مضامین «رفتاری- عملکردی»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۵۱ کد و ۸ مضمون پایه «عملکرد تیم دآوری»، «رفتار و عملکرد کادر فنی تیم»، «رفتار و عملکرد بازیکنان تیم»، «عملکرد سازمان لیگ»، «رفتار و عملکرد رسانه‌ها»، «کیفیت و رفتار حرفه‌ای مسئولین باشگاه»،

«نحوه اطلاع‌رسانی گوینده ورزشگاه» و «انجام وظیفه سایر نهادها، سازمان‌ها و باشگاه‌ها به تعهدات خود» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۴-۵: شبکه مضامین عوامل رفتاری-عملکردی

شبکه مضامین «رفتاری-عملکردی»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۹۰ کد و ۵ مضمون پایه «ویژگی‌های جمعیت شناختی تماشاگران و جامعه»، «ویژگی‌های فرهنگی تماشاگران و جامعه»، «فضای سیاسی جامعه»، «وضعیت اجتماعی و سطح آگاهی جامعه» و «میزان تعصب تماشاگران به تیم/هویت تیمی» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۴-۶: شبکه مضامین عوامل فرهنگی اجتماعی

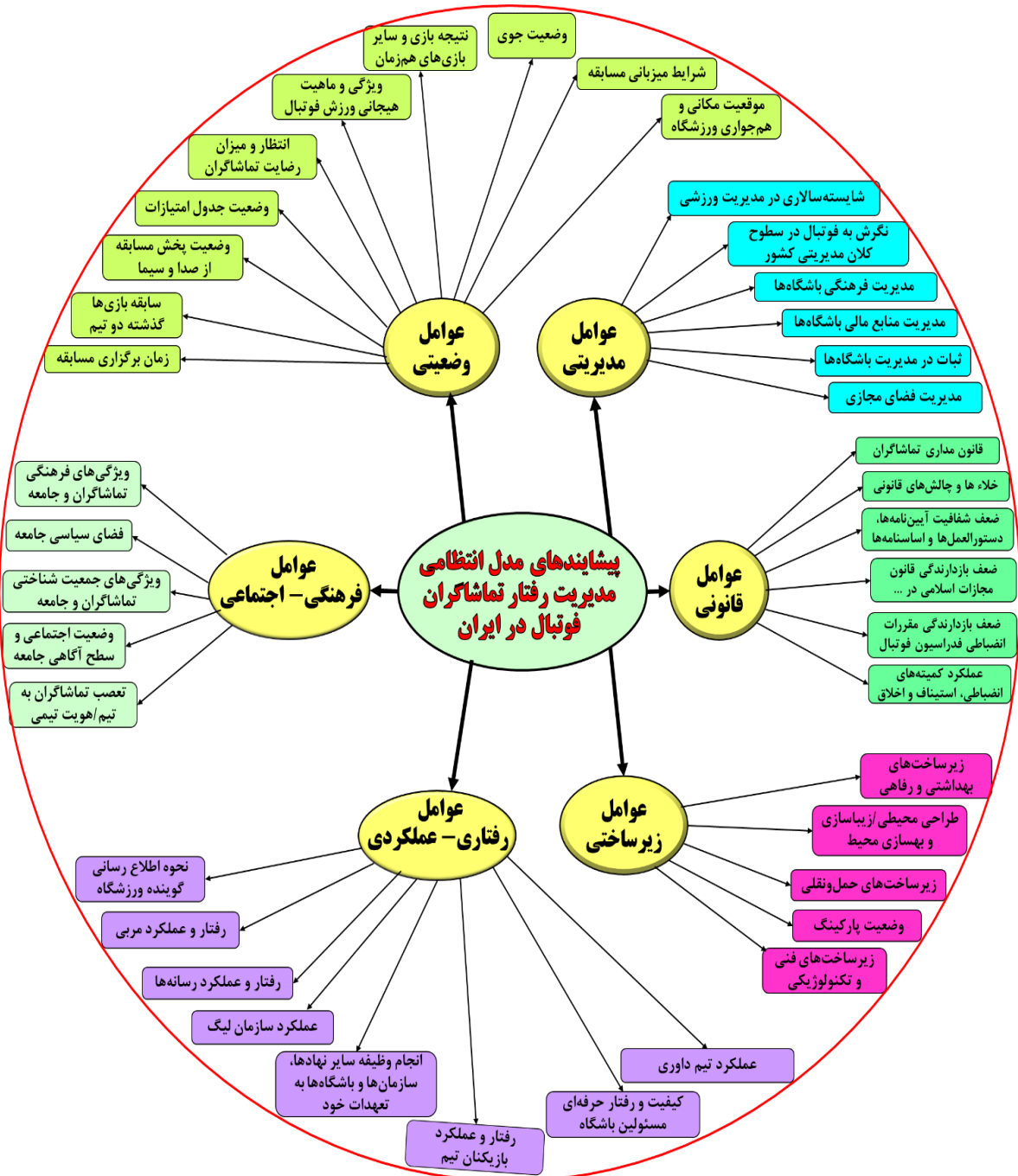
شبکه مضامین، مضمون فراگیر پیشایندهای مدل پژوهش

پس از شناسایی مضامین پایه مرتبط با عوامل مؤثر بر مدیریت رفتار تماشاگران و مقوله‌بندی آن‌ها در ذیل ۶ مضامین سازمان دهنده، در جدول ۳-۴ فرآیند شکل‌گیری مضمون فراگیر پیشایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران نشان داده شده است.

جدول ۳-۴: فرآیند شکل‌گیری مضمون فراگیر پیشایندهای مدل پژوهش

مضمون فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه	مضمون فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
پیشایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران	عوامل مدیریتی	ثبات در مدیریت باشگاه‌ها	پیشایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران	عوامل زیرساختی	زیرساخت‌های فنی و تکنولوژیکی ورزشگاه
		مدیریت فضای مجازی (در باشگاه‌ها و جامعه)			زیرساخت‌های بهداشتی و رفاهی ورزشگاه
		شایسته‌سالاری در مدیریت ورزشی			طراحی محیطی/زیباسازی و بهسازی محیط ورزشگاه
		نگرش به فوتبال در سطوح کلان مدیریتی کشور			زیرساخت‌های حمل‌ونقلی (ایستگاه مترو، اتوبوس و ...)
	عوامل وضعیتی	مدیریت فرهنگی باشگاه‌ها		عوامل رفتاری - عملکردی	وضعیت پارکینگ
		مدیریت منابع مالی باشگاه‌ها			عملکرد تیم داور
		شرایط میزبانی مسابقه			رفتار و عملکرد کادر فنی تیم
		موقعیت مکانی و هم‌جواری ورزشگاه			رفتار و عملکرد بازیکنان تیم
		وضعیت پخش مسابقه از صداوسیما			عملکرد سازمان لیگ
		وضعیت جوی			رفتار و عملکرد رسانه‌ها
		وضعیت جدول امتیازات			کیفیت و رفتار حرفه‌ای مسئولین باشگاه
		نتیجه بازی و سایر بازی‌های هم‌زمان			نحوه اطلاع‌رسانی‌گوینده ورزشگاه
	عوامل قانونی	سابقه بازی‌ها گذشته دو تیم		عوامل فرهنگی - اجتماعی	انجام وظیفه سایر نهادها، سازمان‌ها و باشگاه‌ها به تعهدات خود
		زمان برگزاری مسابقه/تقویم ورزشی (هفته، روز و ساعت)			ویژگی‌های جمعیت شناختی تماشاگران و جامعه
		انتظار و میزان رضایت تماشاگران			ویژگی‌های فرهنگی تماشاگران و جامعه
		ویژگی و ماهیت هیجانی ورزش فوتبال			فضای سیاسی جامعه
		ضعف بازدارندگی قانون مجازات اسلامی در پیشگیری از رفتار نابهنجار تماشاگران			وضعیت اجتماعی و سطح آگاهی جامعه
		ضعف بازدارندگی مقررات انضباطی فدراسیون فوتبال در پیشگیری از رفتار نابهنجار تماشاگران			میزان تعصب تماشاگران به تیم/هویت تیمی
		خلأها و چالش‌های قانونی			
		ضعف شفافیت آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و اساسنامه‌ها			
		عملکرد کمیته‌های انضباطی، استیناف و اخلاق			
		قانون مداری تماشاگران			

سرانجام شبکه مضامین، مضمون فراگیر پیشایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران شامل ۶ مضمون سازمان دهنده و ۴۰ مضمون پایه به صورت شکل شماره ۴-۷ تشکیل شد.

شکل ۴-۷: شبکه مضامین پیشایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران

۴-۲-۲-۲- فرآیندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران

در این قسمت چگونگی شکل‌گیری مضمون فراگیر فرآیندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران از متن مصاحبه‌ها، مضامین پایه، سازماندهنده مرحله اول و سازماندهنده مرحله دوم مربوطه گزارش شده است. همان‌طوری که پیش‌تر نیز گزارش شده فرآیندها در این تحقیق عبارت‌اند از؛ مجموعه اقداماتی که لازم است نیروی انتظامی پیش‌بینی و به اجرا گذارد تا ضمن برقراری تعادل مناسب بین ایمنی و امنیت از یک‌طرف و ارائه خدمات به تماشاگران از سوی دیگر، باعث پیشگیری، کنترل و کاهش فرصت بروز رفتارهای خشونت‌آمیز و ناهنجار توسط تماشاگران شده و شرایط را برای بروز رفتارهای مثبت و بهنجار فراهم نماید، به همین منظور ابتدا متن‌های پیاده‌سازی شده از مصاحبه‌ها، موردبررسی و مضامین پایه و سازماندهنده آن شناسایی شدند. جدول ۴-۴ نمونه‌ای از متن مصاحبه و مضامین پایه و کد مصاحبه‌شوندگان مرتبط با فرآیندهای مدل پژوهش ارائه شده است.

جدول ۴-۴: نمونه‌ای از متن مصاحبه، مضامین پایه و کد مصاحبه‌شوندگان مرتبط با فرآیندهای مدل پژوهش

ردیف	نمونه متن مصاحبه	مضامین پایه	کد مصاحبه‌شوندگان
۱	نکته دیگر که مهم هست بحث زمینه‌های بروز هست. به نظرم ما بیشتر بر روی معلول‌ها تمرکز می‌کنیم و کمتر به علت‌ها می‌پردازیم. همان‌طوری که ما در سازمان‌ها مدیریت بر هزینه‌داریم در مدیریت رفتار هم ما بر آن چیزی که اتفاق می‌افتد تمرکز می‌کنیم و کمتر بر زمینه‌های بروز رفتار تمرکز می‌کنیم. در مواردی ممکن است یکسری درگیری‌ها اتفاق بیافتد و تمرکز شما بر خود این درگیری است و چگونگی مدیریت آن و یا بر زمینه‌های بروز این درگیری‌ها. پس بهتر است ما بر زمینه‌های بروز رفتار هم تمرکز ویژه داشته باشیم.	بررسی علمی علل و عوامل بروز رفتار ناهنجار	A03, A04, A12 و A14
۲	جمعیت عظیمی جلوی درب آمده و همه دارند هول می‌دهند من نفری را که دیدم خیلی شره و عامل است گرفتمش و آوردمش بیرون و بااقتدار باهش برخورد کردم، نه با بی‌احترامی و بی‌قانونی، دستبند زدیم و انداختیم داخل بازداشتگاهی که در اختیار داشتیم و با این اقدام ساده ما جمعیت همه به خط شدند و با آرامی آمدند داخل و حساب کار دستشان آمد. البته چه رأفت و چه برخورد همه باید حساب‌شده باشد. یکسری بوقچی استقلال آمده بود و خیلی هم طرفدار داشت و از طرفی هم خیلی ناآرامی می‌کرد من دست بردم و بوقوازش گرفتم، بوق گرفتن بوقچی از آن همانا و هرچه سنگ، چوب و آشغال و لیوان بود خورد تو سر من همانا. پس من باید جمعیت را بشناسم؛ باید بدونم که اینی که دارم بوقشو می‌گیرم کی هست. یکی از همکاران ما در یک مسابقه فوتسال دو نفر شلوغ کرده بودند اومده اسپری فلفلی زده تو چشمشون؛ اسپری زدن همانا و پیچیدن تو کل سالن همانا و بازی تعطیل شد و این موضوع رسانه‌ای هم شد	برخورد مناسب و بهنگام با هنجارشکنان	A04, A06, A08, A13 و A16
۳	... و به تماشاگران هم اعلام کنیم که تماشاگران محترم به‌منظور برقراری نظم و امنیت شما تماشاگران عزیز و برای اینکه برای شما مشکلی ایجاد نشود دوربین‌های ما صحنه‌ها را کاملاً کنترل می‌کند.	اطلاع‌رسانی اقدامات پلیسی	A02, A12, A13 و A24
۴	یکی دیگر از لازمه‌های مأموران ما، آمادگی جسمانی است. وقتی که بدن آماده باشد تحمل بالا می‌رود اما وقتی بدن ضعیف شد و کم‌تر درد آمد زانوها درد گرفت کم‌کم اعصاب خرد می‌شود و به هم می‌ریزی و در نتیجه برخوردها با تماشاگران نامناسب خواهد بود.	توان جسمی بالا	A08, A13 و A24
۵	بیشتر بحث ما بر روی پیش‌بینی، پیشگیری و غافلگیر نشدن است. وقتی ما می‌بینیم که تیم‌ها و مسئولین و هواداران دو تیم از قبل برای همدیگر کری می‌خوانند و ما این را از طریق واحد اطلاعات که کار آن جمع‌آوری اطلاعات، پایش اطلاعات و بررسی صحت سقم اخبار و اطلاعات، رسانه‌ها را رصد می‌کنیم. یکی دیگر از راه‌های جمع‌آوری اخبار و اطلاعات این است که با تعاملی که با باشگاه‌ها داریم خود آن‌ها	پیش‌بینی تمهیدات لازم برای غافلگیر نشدن	A05, A06, A09, A13, A21 و A22 A24

جدول ۴-۴: نمونه‌ای از متن مصاحبه، مضامین پایه و کد مصاحبه‌شوندگان مرتبط با فرآیندهای مدل پژوهش

ردیف	نمونه متن مصاحبه	مضامین پایه	کد مصاحبه‌شوندگان
	به ما خبر می‌دهند که دارد یک همچنین اتفاق‌های می‌افتد و حواستان باشد. پس تعامل ما با مسئولین و هیئت‌رئیس باشگاه‌ها، لیدرها اطلاعاتی را در اختیار ما قرار می‌دهد که می‌توانیم در پیش‌بینی‌ها از آن استفاده کنیم. خوبی این تعامل و کسب خبر از مسئولین ورزشگاه این است که آن‌ها خبرها را تحلیل شده و آماده در اختیار ما قرار می‌دهند و می‌دانند که کدام خبرها مهم‌تر هستند و آسیب‌ها کجاست به ما می‌گویند و ما از این اطلاعات و اخبار و سایر اخبار و اطلاعاتی که از کانال‌ها و مراجع دیگر کسب می‌کنیم می‌توانیم در پیش‌بینی کنیم که آیا این بازی با حاشیه برگزار می‌شود یا می‌تواند مشکل‌آفرین باشد یا خیر و بر اساس آن ما اقدامات لازم را طراحی و اجرا کنیم.	شناسایی و پیش‌بینی تهدیدهای موجود تعامل با عناصر و عوامل باشگاه‌ها	
۶	پس اگر گفتی ترقه نزنید. می‌گند که چرا ترقه نزنیم؟ چون ممکنه به چشم کسی آسیب بزنید. اگر بیایم یک ترقه‌ای تولید کنیم که هم‌صدا داشته باشه و از صدش کیف کنید حتی دودهم داشته باشد اما هیچ‌گونه آسیب نداشته باشد. پس اگر گفتیم از این ابزار استفاده نکنید، باید یک ابزار جایگزین مناسب و بدون آسیب برای آن‌ها پیدا کنیم. ببینید ابزار هیجان یک چیز طبیعی است و باید آن را به رسمیت بشناسیم و ابزارش را هم باید فراهم کنیم و بعد رفتار را مدیریت کنیم.	فراهم کردن ابزار کم‌خطر بروز هیجان	A02, A14 و A24
۷	ما برای کارکنان خودمان دوره‌های آموزشی مختلفی را پیش‌بینی می‌کنیم تا بدانند که چگونه با افراد و تماشاگرانی که ناراضی هستند برخورد کنند. از جمله این موارد می‌توان به دوره‌های مدیریت اجتماعات ورزشی، نحوه برخورد در چند شرایط مثل شرایط آرام، شرایط عصبانی (تماشاگر عصبانی) و شرایط بحرانی، ما به کارکنان آموزش داده‌ایم که در هر کدام از این مراحل چه اقدامی را باید انجام دهند و به آن‌ها یاد دادیم که افرادی که تحت عنوان تماشاگر ورزشی وارد ورزشگاه می‌شوند دارای ویژگی‌های خاصی هستند.	آموزش کارکنان ارتقای مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی کارکنان	A05, A06, A07, A09, A12, A13 و A24
۸	اما در مسابقات ورزشی همه به دنبال برهم زدن شرایط و ایجاد ناآرامی نیستند و درصد کمی از به دنبال برهم زدن شرایط و آرامش هستند که ما باید آن‌ها را شناسایی و در زمان مناسب مثل بین دونیمه یا زمانی که دارند خروج می‌کنند اقدام به دستگیری کنیم	شناسایی مخلان اصلی نظم و آرامش	A06 و A23
۹	یک‌وقت‌هایی می‌بینید که در اوج عصبانیت خوشحال می‌شوند به‌طوری که فکر می‌کنی اصلاً آن آدم نیست و از ابتدای بازی تا انتهای بازی شما می‌توانید در افراد چندین رفتار را از فرد مشاهده کنید و همه این رفتارها منعکس و منبعث از اتفاقات داخل زمین است و این می‌طلبد که پلیس ما انعطاف رفتاری بسیار بالایی داشته باشد و می‌بینید که همه باهم شروع می‌کنند به فحاشی و بدویبره گفتن و ما هیچ عکس‌العملی نشان نمی‌دهیم به خاطر اینکه بعضی وقت‌ها یک رفتار کوچک پلیس ممکن است باعث تحریک رفتار کل تماشاگران بشود	انعطاف‌پذیری رفتاری بالا جلوگیری از رفتار تحریک‌آمیز	A03, A06, A07, A12, A13, A21, A23 و A24
۱۰	ما با بررسی علمی و میدانی آمدم و علل و عواملی که به‌نوعی رفتار این‌ها را تحریک می‌کرد و اضطراب آن‌ها را مضاعف می‌کرد و به‌نوعی این‌ها را بیشتر ناراحت می‌کرد را شناسایی کردیم و بر مبنای آن‌ها یکسری اقدامات را پیش‌بینی کردیم و بر روی آن‌ها کار کارشناسی و به اجرا گذاشتیم.	بررسی علمی راهکارهای مختلف مقابله با تهدیدات	A03, A05, A07, A08 و A24
۱۱	در نگاه اول این آدم (تماشاگر) با معیارهای انتظامی غیرقابل کنترل است. چرا با معیارهای انتظامی حداقل امکان کنترل را دارد؟ چرا که این نفر دارد به نیازهای فیزیولوژیکی خودش پاسخ می‌دهد ولی مدیریت انتظامی می‌خواهد که این نیاز را سرکوب کنند و به آن فرد اجازه ندهد که شادی کند و نشاط و شادابی داشته باشد درواقع ما دقیقاً در مقابل همدیگر قرار داریم. وقتی ما لباس پلنگی یا همان لباس یگان ویژه پوشیدیم و باطوم به کمرمان بایستیم گویا با این افراد اعلام جنگ می‌کنیم در صورتی که او با اقدامات انتظامی ما کاری ندارد و فقط آمده است که بازی را نگاه کند و هیجان داشته باشد و به یک نیاز فیزیولوژیکی بدن خودش پاسخ داده است	مدیریت تعارض منافع تماشاگران و پلیس	A12
۱۲	قبل از برگزاری مسابقات، برای هماهنگی بیشتر برآوردهای لازم تهیه و دستورالعمل‌های انتظامی، امنیتی و ترافیکی صادر و ابلاغ گردد	تهیه دستورالعمل‌های هماهنگی و اجرایی مناسب	A21

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

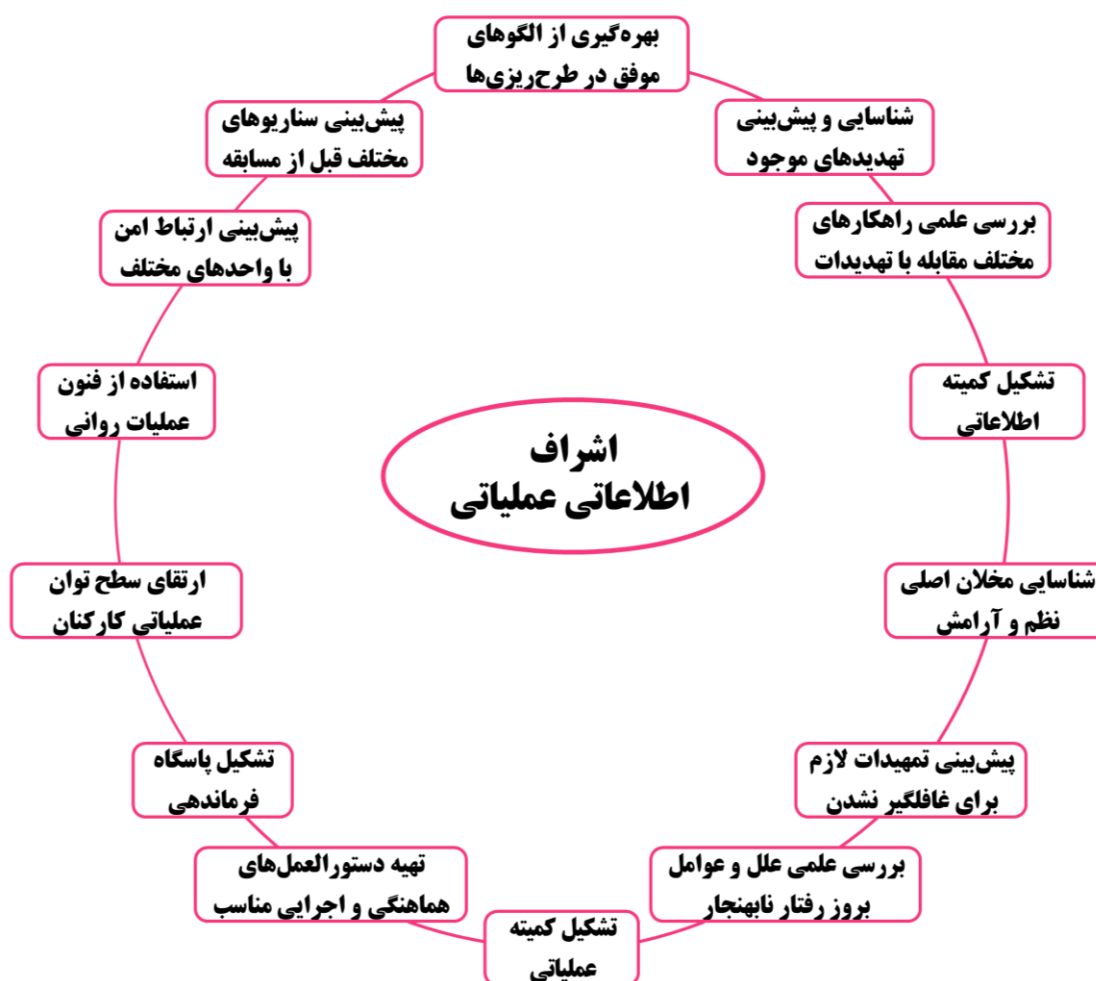
جدول ۴-۴: نمونه‌ای از متن مصاحبه، مضامین پایه و کد مصاحبه‌شوندگان مرتبط با فرآیندهای مدل پژوهش

ردیف	نمونه متن مصاحبه	مضامین پایه	کد مصاحبه‌شوندگان
۱۳	وضعیت زیرساخت‌های ورزشگاه‌ها جزء مهم‌ترین عوامل مؤثر در این زمینه هست و ساختار و چارچوب اولیه و فونداسیون حوزه ورزشی و در نتیجه کنترل رفتار تماشاگران است و جزء اوجب الواجبات است و حتماً باید جز مطالبات اساسی ما باشد و اگر نباشد حوزه تماشاگران و داوری و همه‌ی موارد مؤثر بر کنترل رفتار را هم که درست کنیم، مثل این است که شما روی ماسه ساختمان چندطبقه خوب و مجلل ساختید؛ یک آب بیاد همه را از بین می‌برد.	پیگیری و مطالبه گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها	A07, A06, A03 A13, A11, A08 A24 و A23, A19
۱۴	ما اقدامی که انجام دائم این هست که یک پاسگاه فرماندهی تشکیل دادیم و در این محل اورژانس، آتش‌نشانی و نمایندگان نهادهای و ادارات دخیل و از بچه‌های ما هم هستند و همکاری لازم را با ما دارند و هر اقدامی را که بخواهند انجام بدهند می‌بایست با ما هماهنگ باشند.	تشکیل پاسگاه فرماندهی تعامل با اورژانس تعامل با آتش‌نشانی	A21 و A06
۱۵	پیش‌بینی ارتباط امن و تشکیل اتاق فرماندهی و کنترل و عضویت تمامی واحدهای خدماتی و امدادی در آن در حین بازی	پیش‌بینی ارتباط امن با واحدهای مختلف تشکیل پاسگاه فرماندهی	A21 و A06
۱۶	سعی می‌کنیم که بیشتر با مذاکره و اقناع‌سازی آن‌ها را متقاعد کنیم و ما یکسری بلندگوها یا خودروی صوت داریم و می‌توانیم حرف خودمان را به گوش آن‌ها برسانیم و اگر لازم باشد بعضی وقت‌ها صوت استادیوم را دست می‌گیریم و با تماشاگران صحبت می‌کنیم.	گفتگو اقناع‌سازی	A09, A08, A06 A16, A13, A12 A23 و
۱۷	محضر شما عرض کنم که ما برای هر مأموریت خودمان از جمله فوتبال که انرژی ما را می‌گیرد ما جلسه تجزیه تحلیل داریم و نقاط ضعف و قوت خودمان را احصاء می‌کنیم.	تجزیه و تحلیل اقدامات انجام‌شده	A21 و A07, A03
۱۸	چطور وقتی که بازی ایران با یک کشور خارجی هست مثل بازی پرسپولیس کاشیم، ما میایم از قبل به هواداران می‌گیم که آقای هوادار، اگر لیز بی اندازی، اگر صندلی بشکانی، اگر اشیائی پرتاب کنی، اگر فحاشی کنی دیگر اجازه نمی‌دهند که تیم تو میزبان باشد و باید در یک کشور دیگری بازی کند، شما می‌بینید که حدود ۹۰ هزار نفر می‌آیند و همان آدم‌ها هستند، نگفتم این ۹۰ هزار نفر نیاند و ۹۰ هزار نفر دیگر و جدید بی‌آیند. همان آدم‌ها هستند و رعایت می‌کنند	اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی تماشاگران	A11, A10, A06 A16, A13, A12 A24 و
۱۹	نکته دیگر که در ارتباط با پلیس ما وجود دارد این است که اکثر افرادی که به شغل پلیسی روی می‌آورند معمولاً بچه‌های روستا هستند اما اغلب آن‌هایی که برای تماشای مسابقات فوتبال به ورزشگاه مراجعه می‌کنند معمولاً بچه شهر هستند و این یک اختلاف بسیار زیادی است که بین این دو تا قشر وجود دارد از نظر نگاه به زندگی بسیار متفاوت هستند.	مدیریت تعارض منافع تماشاگران و پلیس	A12
۲۰	ما باید از زمانی که از خونه میاد بیرون تا زمانی که می‌خواهد به خونه برگردد اگر برنامه‌ای برایش نداشته باشیم خودش یک کاری انجام می‌دهد. به اصطلاح ما باید جاده را برایش آسفالت کنیم. اگر جاده را برایش آسفالت نکنیم ممکن هست که به هر راهی برود. ما الان در اروپا یک اصطلاحی داریم بنام خانه به خانه و طراحی برگزاری مسابقاتشان خانه به خانه است	داشتن نگرش فرایندی به تماشاگران	A24 و A11
۲۱	صحبت افراد شناخته‌شده و چهره‌های ورزشی در بروز رفتارهای مثبت و منفی تماشاگران بسیار تاثیرگذار است و یکی از راه‌های کنترل رفتار تماشاگران شناسایی و استفاده از پتانسیل همین افراد است.	بهره‌گیری از سرمایه اجتماعی چهره‌های ورزشی	A23 و A12
۲۲	فرد را شناسایی می‌کنیم و همان‌که سنگ پرتاب می‌کند همان‌که صندلی را می‌شکند و در دو روز دیگر او را در جلوی خانه‌اش دستگیر می‌کنیم شما یک نفر را بازداشت می‌کنید ولی دو هزار نفر مطلع می‌شوند که اگر خلافی انجام بدهند سه روز دیگر بازداشت خواهند شد و اطلاع‌رسانی هم بکنیم که فلان فرد با این ویژگی که این تخلف را انجام داد بازداشت شد	اطلاع‌رسانی اقدامات پلیسی / انعکاس بخشی به اعمال قانون	A13, A12, A02 A24 و

تحلیل مضامین پایه شناسایی شده نشان داد که در بین آن مشابهت‌هایی وجود دارد؛ بنابراین، در این مرحله ۱۵۷ مضمون پایه استخراج شده در مرحله قبل را برای انسجام بیشتر و تحلیل و تفسیر بهتر در قالب ۱۶ مفهوم انتزاعی به نام مضامین سازمان دهنده مرحله اول، شامل: ۱- اشراف اطلاعاتی عملیاتی؛ ۲- پیگیری و مطالبه گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها؛ ۳- ساماندهی نظام جامع بلیت‌فروشی؛ ۴- مدیریت زمان در برگزاری مسابقه؛ ۵- انتظام بخشی ورود و خروج جمعیت؛ ۶- کنترل و مدیریت هیجان تماشاگران؛ ۷- مدیریت پیشگیری از جرائم تماشاگران؛ ۸- ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی پلیس؛ ۹- تعاملات مناسب درون سازمانی؛ ۱۰- تعاملات مناسب برون سازمانی؛ ۱۱- شایستگی‌های کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه؛ ۱۲- آموزش و توانمندسازی کارکنان؛ ۱۳- سازماندهی پویا و انعطاف‌پذیر نیروی انسانی؛ ۱۴- حرفه‌ای‌گرایی رفتار پلیس؛ ۱۵- رصد و پایش؛ و ۱۶- بازخورد گیری مفهوم‌سازی شده‌اند. با توجه به تعداد بالای مضامین سازمان دهنده اولیه وجود مشابهت و قرابت معنایی بین آن‌ها و همچنین پتانسیل و امکان ساخت مفاهیم انتزاعی‌تر؛ ۱۶ مضمون سازمان دهنده اولیه در قالب ۴ مضمون سازمان دهنده انتزاعی‌تر شامل؛ ۱- مدیریت اطلاعات؛ ۲- مدیریت ارتباطات، ۳- مدیریت منابع؛ و ۴- مدیریت عملیات مفهوم‌سازی شده‌اند. در ادامه نحوه ترکیب مضامین پایه و تشکیل شبکه مضامین سازمان‌دهنده مرحله اول و دوم ارائه شده است:

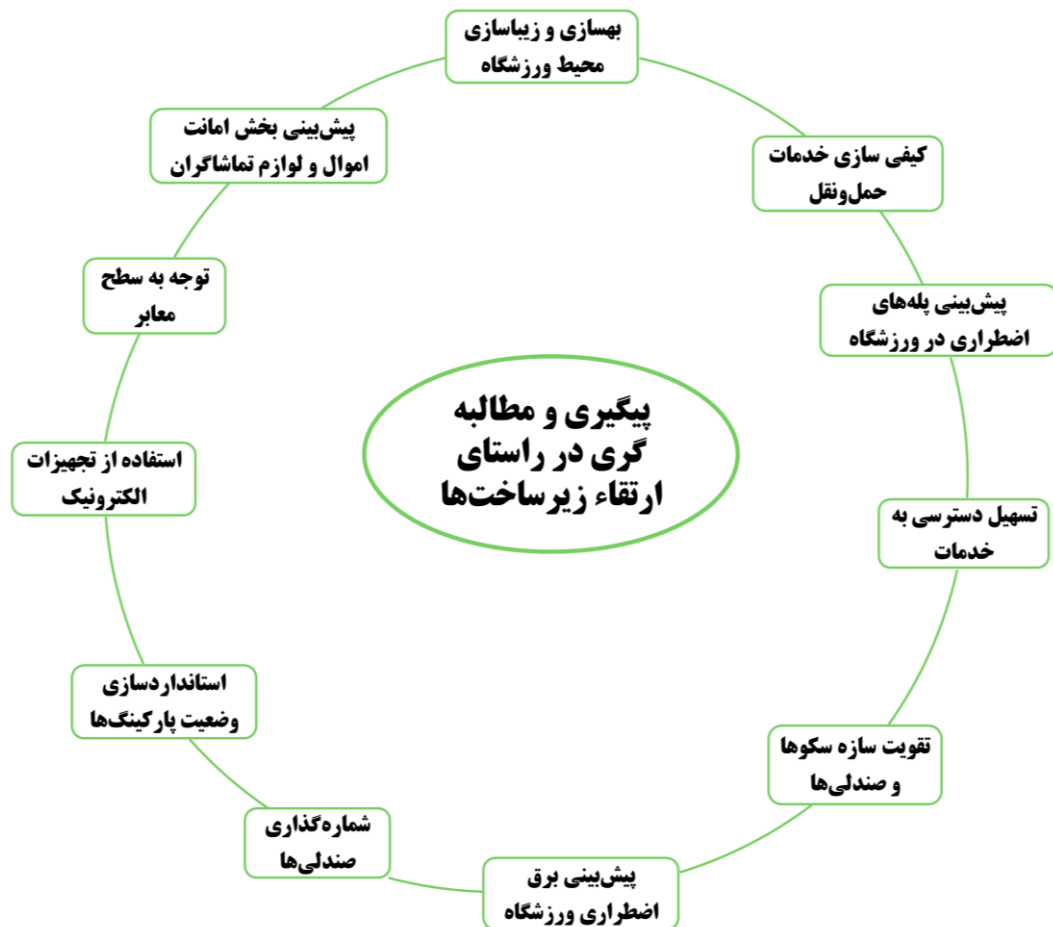
الف: شبکه مضامین سازمان دهنده مرحله اول:

۱- شبکه مضامین «اشراف اطلاعاتی عملیاتی»: این مضمون سازمان‌دهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۷۲ کد و ۱۴ مضمون پایه «شناسایی و پیش‌بینی تهدیدهای موجود»؛ «بررسی علمی راهکارهای مختلف مقابله با تهدیدات»؛ «تشکیل کمیته اطلاعاتی»؛ «شناسایی مخلان اصلی نظم و آرامش»؛ «پیش‌بینی تمهیدات لازم برای غافلگیر نشدن»؛ «بررسی علمی علل و عوامل بروز رفتار نابهنجار»؛ «تشکیل کمیته عملیاتی»؛ «تهیه دستورالعمل‌های هماهنگی و اجرایی مناسب»؛ «تشکیل پاسگاه فرماندهی/ اتاق فرماندهی و کنترل»؛ «ارتقای سطح توان عملیاتی کارکنان»؛ «استفاده از فنون عملیات روانی»؛ «پیش‌بینی ارتباط امن با واحدهای مختلف»؛ «پیش‌بینی سناریوهای مختلف قبل از مسابقه»؛ و «بهره‌گیری از الگوهای موفق در طرح‌ریزی‌ها» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

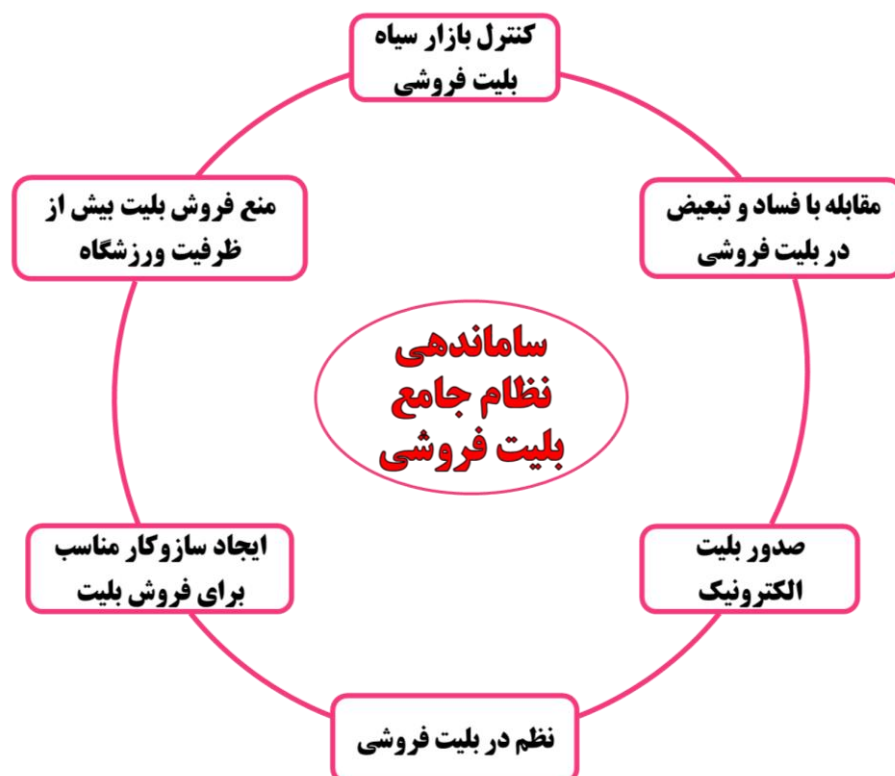
شکل ۴-۸: شبکه مضامین اشراف اطلاعاتی عملیاتی

۲- شبکه مضامین «پیگیری و مطالبه‌گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۸۵ کد و ۱۱ مضمون پایه «بهسازی و زیباسازی محیط (داخلی و خارجی) ورزشگاه»، «کیفی سازی خدمات حمل‌ونقل»، «تسهیل دسترسی به خدمات»، «توجه به سطح معابر»، «شماره‌گذاری صندلی‌ها»، «تقویت سازه سکوها و صندلی‌ها»، «پیش‌بینی پله‌های اضطراری در ورزشگاه»، «پیش‌بینی برق اضطراری ورزشگاه»، «استانداردسازی وضعیت پارکینگ‌ها»، «پیش‌بینی بخش امانت اموال و لوازم تماشاگران»، و «استفاده از تجهیزات الکترونیک (گیت، دوربین، بلیت، احراز هویت و...)» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

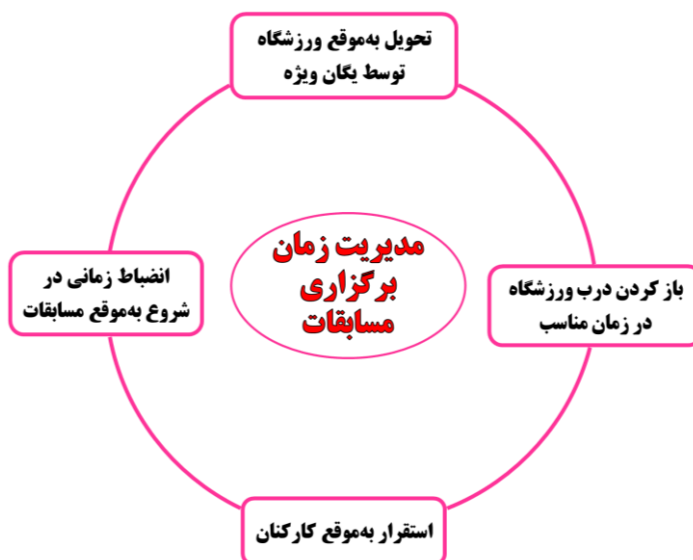
شکل ۴-۹: شبکه مضامین پیگیری و مطالبه گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها

۳- شبکه مضامین «ساماندهی نظام جامع بلیت‌فروشی»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۲۹ کد و ۶ مضمون پایه «کنترل بازار سیاه بلیت‌فروشی»، «مقابله با فساد و تبعیض در بلیت‌فروشی»، «صدور بلیت الکترونیک»، «نظم در بلیت‌فروشی»، «ایجاد سازوکار مناسب برای فروش بلیت»، و «منع فروش بلیت بیش از ظرفیت ورزشگاه» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۴-۱۰: شبکه مضامین ساماندهی نظام جامع بلیت‌فروشی

۴- شبکه مضامین «مدیریت زمان برگزاری مسابقات»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۲۱ کد و ۴ مضمون پایه «تحويل به‌موقع ورزشگاه توسط یگان ویژه»؛ «انضباط زمانی در شروع به‌موقع مسابقات»؛ «باز کردن درب ورزشگاه در زمان مناسب»؛ و «استقرار به‌موقع کارکنان» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

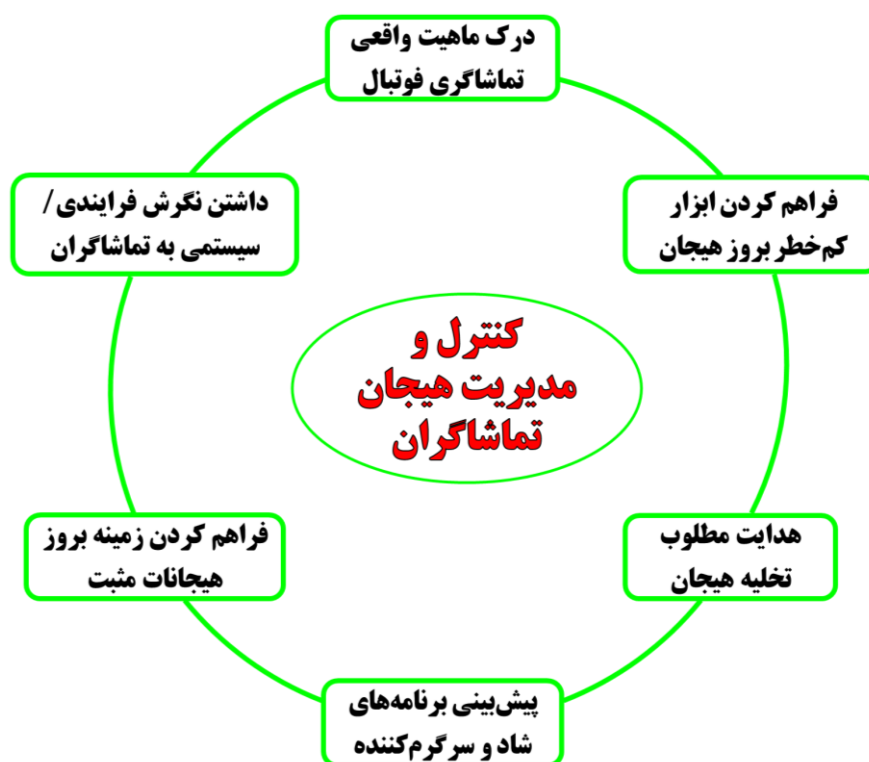
شکل ۴-۱۱: شبکه مضامین مدیریت زمان برگزاری مسابقات

۵- شبکه مضامین «انتظام بخشی ورود و خروج جمعیت»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۳۳ کد و ۷ مضمون پایه «ممانعت از ورود افراد بدون بلیت»؛ «کنترل ورود تماشاگران»؛ «ممانعت از ورود افراد مسئله‌دار (افراد با سابقه مجرمانه، مست و...)»؛ «مدیریت تردد و جلوگیری از ازدحام جمعیت تماشاگران»؛ «تسهیل ورود و خروج مسئولین»؛ «تسهیل ورود و خروج اعضای تیم‌ها»؛ و «تسهیل ورود و خروج خبرنگاران» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۴-۱۲: شبکه مضامین انتظام بخشی ورود و خروج جمعیت

۶- شبکه مضامین «کنترل و مدیریت هیجان تماشاگران»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۹۸ کد و ۶ مضمون پایه «درک ماهیت واقعی تماشاگری فوتبال»؛ «داشتن نگرش فرایندی/ سیستمی به تماشاگران»؛ «فراهم کردن ابزار کم‌خطر بروز هیجان»؛ «جهت‌دهی/ هدایت مطلوب تخلیه هیجان»؛ «پیش‌بینی برنامه‌های شاد و سرگرم‌کننده»؛ و «فراهم کردن زمینه بروز هیجانات مثبت/ تقویت رفتارهای مثبت تماشاگر» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

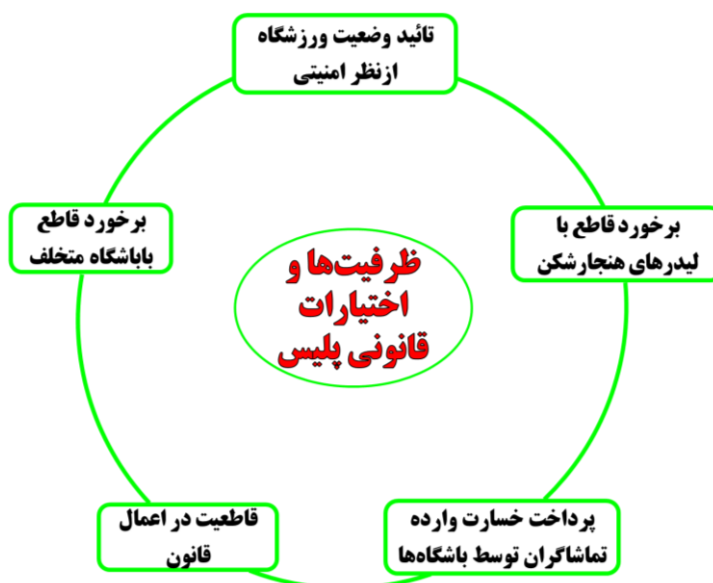
شکل ۴-۱۳: شبکه مضامین کنترل و مدیریت هیجان تماشاگران

۷- شبکه مضامین «مدیریت پیشگیری از جرائم تماشاگران»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۶۰ کد و ۱۰ مضمون پایه «مدیریت تعارض منافع تماشاگران و پلیس»، «شناسایی نظام ارزشی تماشاگران»، «اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی تماشاگران»، «معرفی مصادیق رفتارهای مجرمانه به تماشاگران»، «بهره‌گیری از سرمایه اجتماعی چهره‌های ورزشی»، «تشکیل گروه مشارکتی با جامعه فوتبال»، «اطلاع‌رسانی اقدامات پلیسی / انعکاس بخشی به اعمال قانون»، «پرهیز از پلیسی کردن فضای ورزشگاه»، «معرفی الگوهای رفتاری مناسب به تماشاگران»، و «ایجاد سازوکار تشویقی برای تماشاگران خود نظم ده» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۴-۱۴: شبکه مضامین مدیریت پیشگیری از جرائم تماشاگران

۸- شبکه مضامین «ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی پلیس»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۲۹ کد و ۵ مضمون پایه «تأیید وضعیت ورزشگاه از نظر امنیتی»؛ «قاطعیت در اعمال قانون»؛ «برخورد قاطع با لیدرهای هنجارشکن»؛ «برخورد قاطع با باشگاه متخلف (گزارش به کمیته انضباطی و شورای تأمین)» و «پرداخت خسارت وارده تماشاگران توسط باشگاه‌ها» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۴-۱۵: شبکه مضامین ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی پلیس

۹- شبکه مضامین «تعاملات مناسب درون سازمانی»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۱۳ کد و ۷ مضمون پایه «برگزاری جلسات درون سازمانی نیروی انتظامی»، «هماهنگی با یگان‌های انتظامی»، «هماهنگی نیروهای کنترل نامحسوس با سایر نیروها»، «هماهنگی بایگان امداد»، «ارتقای انضباط ترافیکی با همکاری پلیس راهور»، «هماهنگی با سایر استان‌ها برای اعزام نیروی احتیاط» و «تعامل با دانشگاه علوم انتظامی امین و مراکز آموزش برای در اختیار قرار دادن نیروی کمکی» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

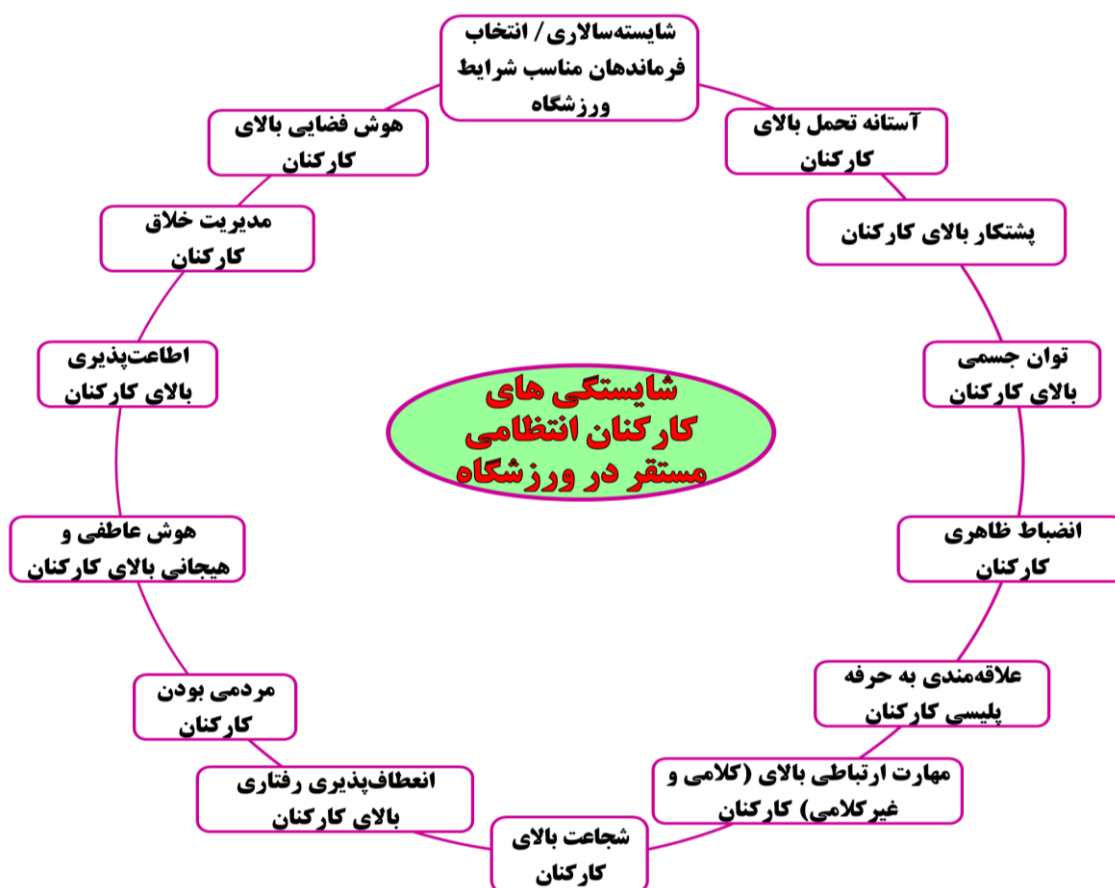
شکل ۴-۱۶: شبکه مضامین تعاملات مناسب درون سازمانی

۱۰- شبکه مضامین «تعاملات مناسب برون سازمانی»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۲۳۵ کد و ۲۲ مضمون پایه «برگزاری جلسات برون سازمانی»، «تعامل با وزارت کشور»، «تعامل با دستگاه قضایی»، «تعامل با اعضای شورای تأمین»، «تعامل با رسانه‌ها و استفاده از امکانات رسانه‌ای»، «تعامل با فدراسیون فوتبال و سازمان لیگ»، «تعامل با مسئولین ورزشگاه»، «تعامل با عناصر و عوامل باشگاه‌ها»، «تعامل با کانون هواداران»، «تعامل با شهرداری»، «تعامل با حراست ورزشگاه»، «تعامل با افراد بانفوذ/ گروه‌های مرجع»، «تعامل با آتش‌نشانی»، «تعامل با اورژانس»، «تعامل با بسیج»، «تعامل با مراکز علمی و دانشگاهی در زمینه انتقال دانش»، «همکاری با سازمان‌های مردمنهاد ورزشی»، «تعامل با وزارت ورزش و جوانان»، «تعامل با وزارت اطلاعات»، «تعامل با استانداری‌ها و فرمانداری‌ها»، «تعامل با وزارت راه یا بخش حمل‌ونقل (راه‌آهن، هواپیمایی و جاده‌ای)»، و «تعامل با وزارت آموزش و پرورش به‌عنوان سازمان فرهنگ‌ساز» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

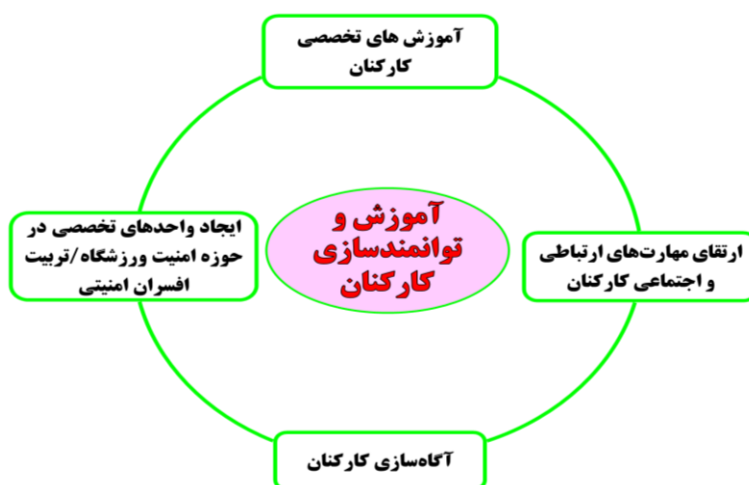
شکل ۴-۱۷: شبکه مضامین تعاملات مناسب برون سازمانی

۱۱- شبکه مضامین «شایستگی‌های کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۴۴ کد و ۱۴ مضمون پایه «شایسته‌سالاری/ انتخاب فرماندهان مناسب شرایط ورزشگاه»؛ «آستانه تحمل بالای کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه»؛ «پشتکار بالای کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه»؛ «توان جسمی بالای کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه»؛ «انضباط ظاهری کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه»؛ «علاقه‌مندی به حرفه پلیسی کارکنان»؛ «انعطاف‌پذیری رفتاری بالای کارکنان»؛ «شجاعت بالای کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه»؛ «مردمی بودن کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه»؛ «هوش عاطفی و هیجانی بالای کارکنان»؛ «مهارت ارتباطی بالای (کلامی و غیرکلامی) کارکنان»؛ «اطاعت‌پذیری بالای کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه»؛ «مدیریت خلاق کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه»؛ و «هوش فضایی بالای کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۴-۱۸: شبکه مضامین شایستگی‌های کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه

۱۲- شبکه مضامین «آموزش و توانمندسازی کارکنان»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۴۰ کد و ۴ مضمون پایه «آموزش‌های تخصصی کارکنان»، «آگاه‌سازی کارکنان»، «ارتقای مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی کارکنان»، و «ایجاد واحدهای تخصصی در حوزه امنیت ورزشگاه/ تربیت افسران امنیتی» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۴-۱۹: شبکه مضامین آموزش و توانمندسازی کارکنان

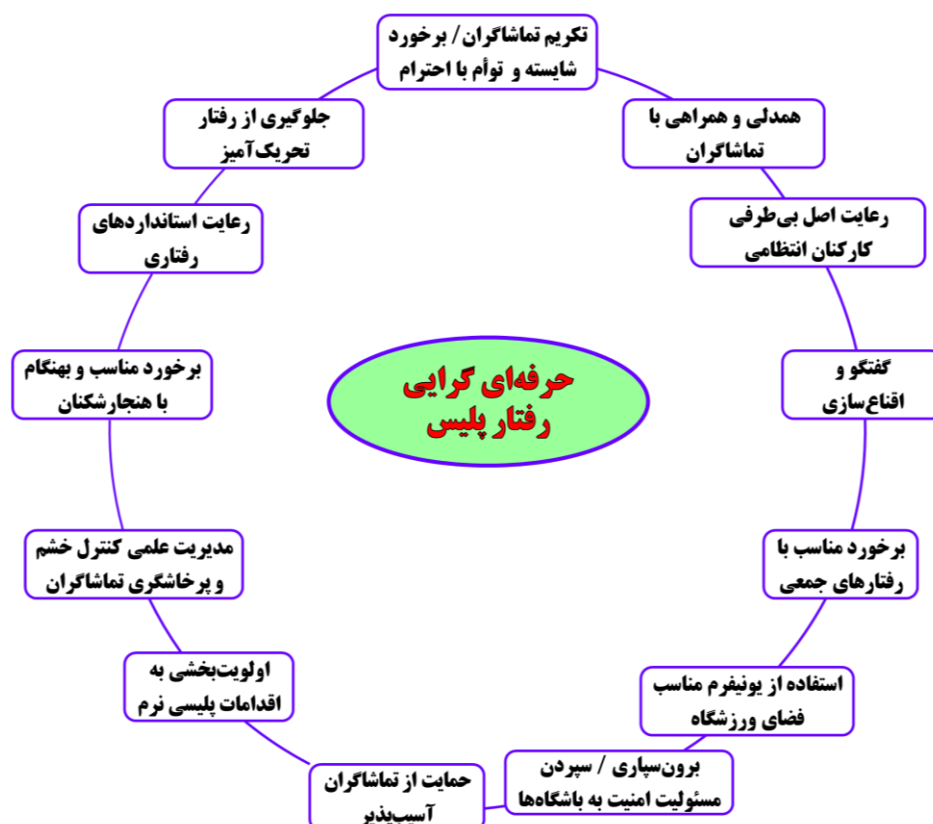
۱۳- شبکه مضامین «سازماندهی پویا و انعطاف‌پذیر نیروی انسانی»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۹۷ کد و ۱۰ مضمون پایه «چینش / استقرار و به‌کارگیری نیروها متناسب با جمعیت و شرایط»؛ «توجه به ساختار سازمانی از نظر سلسله‌مراتب وحدت فرماندهی»؛ «تقسیم‌کار وظایف و دخالت نکردن در مأموریت دیگران»؛ «به‌کارگیری نیروهای کنترل نامحسوس»؛ «ساماندهی نیروهای داوطلب»؛ «به‌کارگیری همیاران پلیس ورزشگاه آموزش‌دیده»؛ «به‌کارگیری نیروهای باتجربه»؛ «ساماندهی و تنوع‌بخشی به ساختار جمعیتی تماشاگران»؛ «ساماندهی محل استقرار تماشاگران»؛ و «ساماندهی محل استقرار خبرنگاران» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۴-۲۰: شبکه مضامین سازماندهی پویا و انعطاف‌پذیر نیروی انسانی

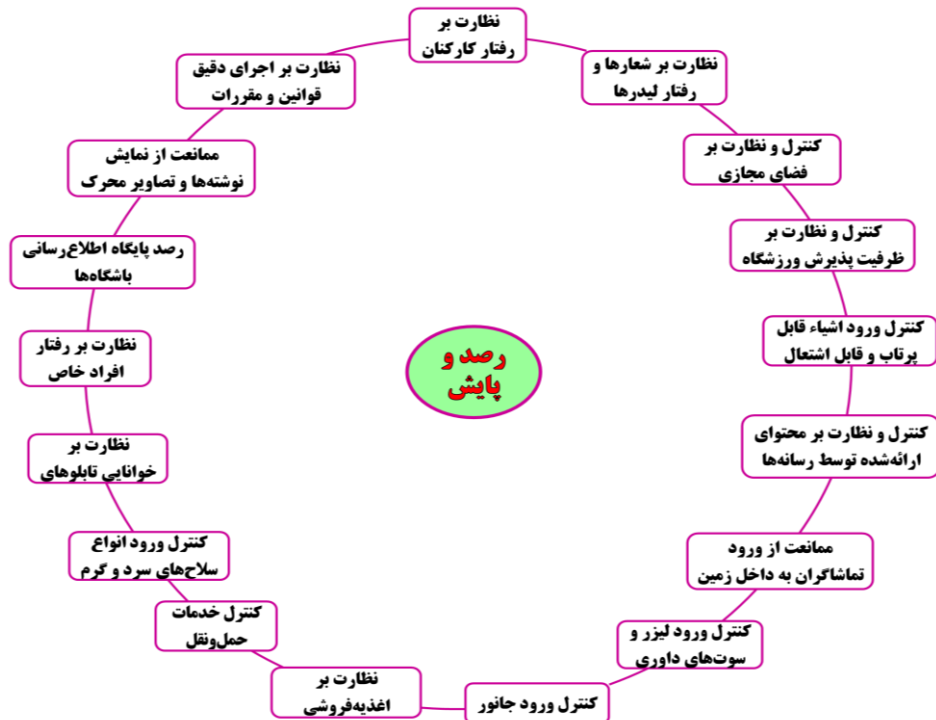
۱۴- شبکه مضامین «حرفه‌ای‌گرایی رفتار پلیس»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۱۵۸ کد و ۱۳ مضمون پایه «اولویت‌بخشی به اقدامات پلیسی نرم»؛ «همدلی و همراهی با تماشاگران»؛ «تکریم تماشاگران / برخورد شایسته و توأم با احترام»؛ «رعایت اصل بی‌طرفی کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه»؛ «گفتگو اقناع‌سازی»؛ «برون‌سپاری / سپردن مسئولیت امنیت به باشگاه‌ها»؛ «مدیریت علمی کنترل خشم و پرخاشگری تماشاگران»؛ «استفاده از یونیفرم مناسب فضای ورزشگاه»؛ «برخورد مناسب با رفتارهای جمعی»؛ «برخورد مناسب و بهنگام با هنجارشکنان»؛ «رعایت

استانداردهای رفتاری؛ «جلوگیری از رفتار تحریک‌آمیز»؛ و «حمایت از تماشاگران آسیب‌پذیر» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۴-۲۱: شبکه مضامین حرفه‌ای گرای رفتار پلیس

۱۵- شبکه مضامین «رصد و پایش»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۴۲ کد و ۱۷ مضمون پایه «نظارت بر رفتار کارکنان»؛ «نظارت بر اجرای دقیق قوانین و مقررات»؛ «نظارت بر شعارها و رفتار لیدرها»؛ «ممانعت از نمایش نوشته‌ها و تصاویر محرک»؛ «کنترل و نظارت بر فضای مجازی»؛ «رصد پایگاه اطلاع‌رسانی باشگاه‌ها»؛ «کنترل و نظارت بر محتوای ارائه‌شده توسط رسانه‌ها»؛ «محافظت از زمین‌بازی/ممانعت از ورود تماشاگران به داخل زمین»؛ «نظارت بر اغذیه‌فروشی»؛ «نظارت بر رفتار افراد خاص»؛ «نظارت بر خوانایی تابلوهای داخل و خارج ورزشگاه»؛ «کنترل و نظارت بر ظرفیت پذیرش ورزشگاه»؛ «کنترل خدمات حمل‌ونقل»؛ «کنترل ورود لیزر و سوت‌های داوری»؛ «کنترل ورود جانوران (سگ، گربه، پرندگان و ...)»؛ «کنترل ورود اشیاء قابل پرتاب و قابل اشتعال»؛ و «کنترل ورود انواع سلاح‌های سرد و گرم» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۴-۲۲: شبکه مضامین رصد و پایش

۱۶- شبکه مضامین «بازخورد گیری»: این مضمون سازماندهنده با در نظر گرفتن کدهای تکراری از مجموعه ۳۱ کد و ۷ مضمون پایه «بازخورد از عملکرد کارکنان»، «تشویق کارکنان شایسته»، «ارزیابی اثربخشی کیفیت خدمات ارائه‌شده به تماشاگران»، «پایش مداوم نیازهای تماشاگران (نیازهای فیزیولوژی و بهداشت رفاهی و...)»، «تجزیه و تحلیل اقدامات انجام‌شده»، «آسیب‌شناسی حوادث و اتفاقات» و «تدوین گزارش مدیریتی» تشکیل شده است که شبکه مضامین آن در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۴-۲۳: شبکه مضامین بازخورد گیری

ب: شبکه مضامین سازمان دهنده مرحله دوم:

۱- **مضمون «مدیریت اطلاعات»:** این مضمون سازماندهنده مرحله دوم از ۳۸ مضمون پایه و ۳ مضمون سازمان دهنده مرحله اول «اشراف اطلاعاتی عملیاتی»، «کنترل و نظارت»، و «بازخورد گیری» تشکیل شده است.

۲- **مضمون «مدیریت ارتباطات»:** این مضمون سازماندهنده مرحله دوم از ۴۶ مضمون پایه و ۴ مضمون سازمان دهنده مرحله اول «پیگیری و مطالبه گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها»، «ساماندهی نظام جامع بلیت‌فروشی»، «تعاملات مناسب درون‌سازمانی»، و «تعاملات مناسب برون‌سازمانی» تشکیل شده است.

۳- **مضمون «مدیریت منابع»:** این مضمون سازماندهنده مرحله دوم از ۴۶ مضمون پایه و ۵ مضمون سازمان دهنده مرحله اول «ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی پلیس»، «شایستگی‌های کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه»، «آموزش و توانمندسازی کارکنان»، «ساماندهی پویا و انعطاف‌پذیر نیروی انسانی»، و «حرفه‌ای‌گرایی رفتار پلیس» تشکیل شده است.

۴- **مضمون «مدیریت عملیات»:** این مضمون سازماندهنده مرحله دوم از ۲۷ مضمون پایه و ۴ مضمون سازمان دهنده مرحله اول «مدیریت زمان در برگزاری مسابقه»، «انتظام بخشی ورود و خروج جمعیت به ورزشگاه»، «کنترل و مدیریت هیجان تماشاگران»، و «مدیریت پیشگیری از جرائم تماشاگران» تشکیل شده است.

شبکه مضامین، مضمون فراگیر فرآیندهای مدل پژوهش

پس از شناسایی مضامین پایه مرتبط با فرآیندها (اقدامات مدیریت انتظامی مؤثر بر) مدیریت رفتار تماشاگران و مقوله‌بندی آن‌ها در ذیل ۱۶ مضامین سازمان دهنده، در جدول ۴-۵ چگونگی شکل‌گیری مضمون فراگیر فرآیندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران نشان داده شده است.

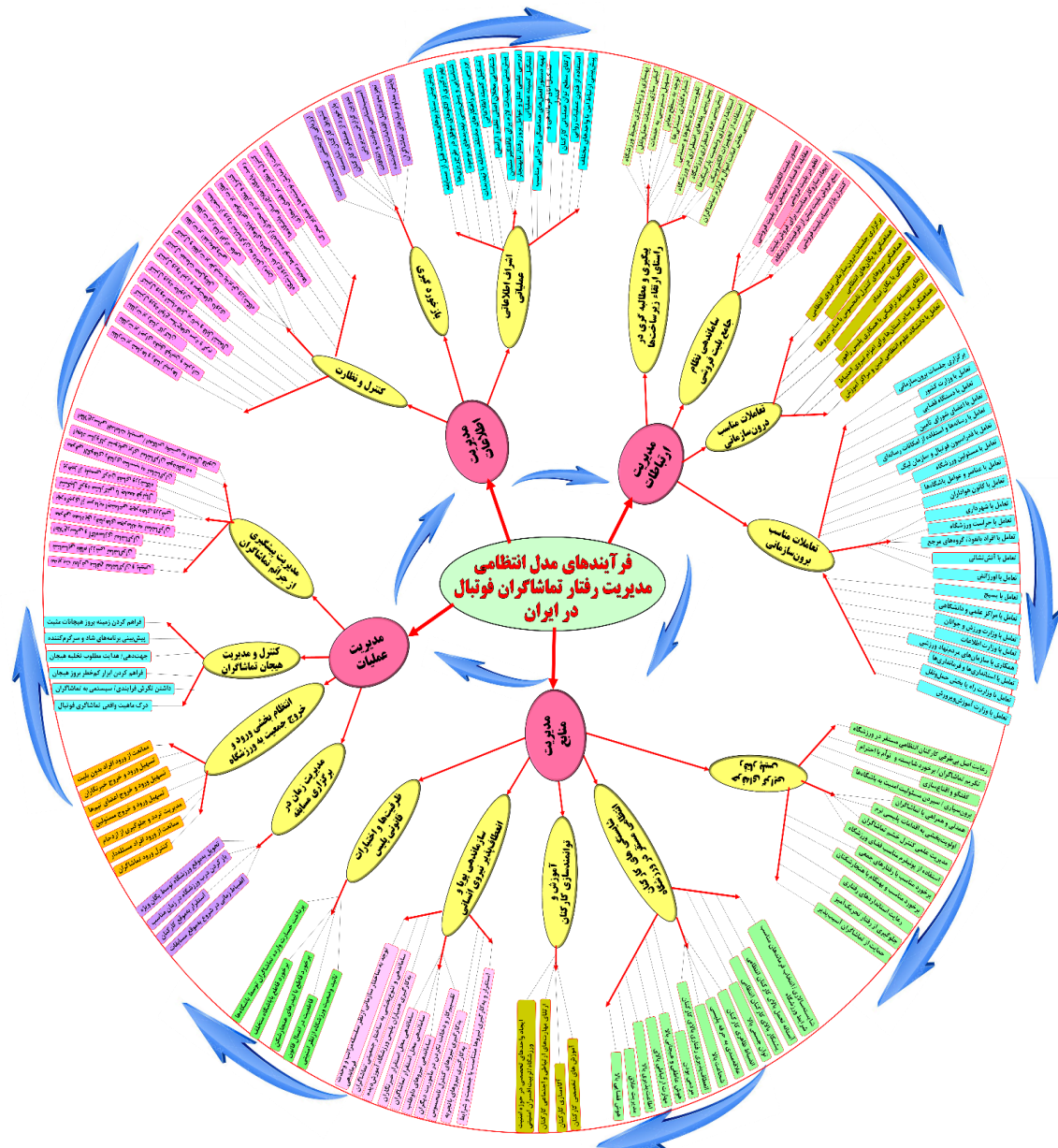
جدول ۴-۵: فرآیند شکل‌گیری مضمون فراگیر فرآیندهای مدل پژوهش

[illegible]

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

مضامین سازمان دهنده - مرحله اول	مضامین سازمان دهنده - مرحله دوم	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده - مرحله اول	مضامین سازمان دهنده - مرحله دوم
ساماندهی محل استقرار تماشاگران		تعامل با بسیج		
ساماندهی محل استقرار خبرنگاران		تعامل با مراکز علمی و دانشگاهی در زمینه انتقال دانش		
اولویت‌بخشی به اقدامات پلیسی نرم		همکاری با سازمان‌های مردم‌نهاد ورزشی		
همدلی و همراهی با تماشاگران		تعامل با وزارت ورزش و جوانان		
تکریم تماشاگران / برخورد شایسته و توأم با احترام		تعامل با وزارت اطلاعات		
رعایت اصل بی‌طرفی کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه		تعامل با استانداری‌ها و فرمانداری‌ها		
گفتگو اقناع‌سازی		تعامل با وزارت راه یا بخش حمل‌ونقل		
برون‌سپاری / سپردن مسئولیت امنیت به باشگاه‌ها		تعامل با وزارت آموزش و پرورش به‌عنوان سازمان فرهنگ‌ساز		
مدیریت علمی کنترل خشم و پرخاشگری تماشاگران		شناسایی و پیش‌بینی تهدیدهای موجود		
استفاده از یونیفرم مناسب فضای ورزشگاه		بررسی علمی راهکارهای مختلف مقابله با تهدیدات		
برخورد مناسب با رفتارهای جمعی		تشکیل کمیته اطلاعاتی		
برخورد مناسب و بهنگام با هنجار شکنان		شناسایی مخلان اصلی نظم و آرامش		
رعایت استانداردهای رفتاری		پیش‌بینی تمهیدات لازم برای غافلگیر نشدن		
جلوگیری از رفتار تحریک‌آمیز		بررسی علمی علل و عوامل بروز رفتار نابهنجار		
حمایت از تماشاگران آسیب‌پذیر		تشکیل کمیته عملیاتی		
تحويل به‌موقع ورزشگاه توسط یگان ویژه		تهیه دستورالعمل‌های هماهنگی و اجرایی مناسب		
انضباط زمانی در شروع به‌موقع مسابقات		تشکیل پاسگاه فرماندهی/ اتاق فرماندهی و کنترل		
باز کردن درب ورزشگاه در زمان مناسب		ارتقای سطح توان عملیاتی کارکنان		
استقرار به‌موقع کارکنان		استفاده از فنون عملیات روانی		
معافیت از ورود افراد بدون بلیت		پیش‌بینی ارتباط امن با واحدهای مختلف		
کنترل ورود تماشاگران		پیش‌بینی سناریوهای مختلف قبل از مسابقه		
معافیت از ورود افراد مسئله‌دار		بهره‌گیری از الگوهای موفق در طرح‌ریزی‌ها		
مدیریت تردد و جلوگیری از ازدحام جمعیت تماشاگران		نظارت بر رفتار کارکنان		
تسهیل ورود و خروج مسئولین		نظارت بر اجرای دقیق قوانین و مقررات		
تسهیل ورود و خروج اعضای تیم‌ها		نظارت بر شعارها و رفتار لیدرها		
تسهیل ورود و خروج خبرنگاران		معافیت از نمایش نوشته‌ها و تصاویر محرک		
درک ماهیت واقعی تماشاجری فوتبال		کنترل و نظارت بر فضای مجازی		
داشتن نگرش فرآیندی/ سیستمی به تماشاگران		رصد پایگاه اطلاع‌رسانی باشگاه‌ها		
فراهم کردن ابزار کم خطر بروز هیجان		کنترل و نظارت بر محتوای ارائه شده توسط رسانه‌ها		
جهت دهی/ هدایت مطلوب تخلیه هیجان		محافظت از زمین بازی/ ممنعت از ورود تماشاگران به داخل زمین		
پیش‌بینی برنامه های شاد و سرگرم کننده		نظارت بر اغذیه فروشی		
فراعم کردن زمینه بروز هیجنات مثبت/ تقویت رفتارهای مثبت تماشاگر		نظارت بر رفتار افراد خاص		
مدیریت تعارض منافع تماشاگران و پلیس		نظارت بر خوانائی تابلوهای داخل و خارج ورزشگاه		
شناسایی نظام ارزشی تماشاگران		کنترل و نظارت بر ظرفیت پذیرش ورزشگاه		
اطلاع رسانی و آگاه سازی تماشاگران		کنترل خدمات حمل و نقل		
معرفی مصادیق رفتارهای مجرمانه به تماشاگران		کنترل ورود لیزر و سوت های داوری		
بهره گیری از سرمایه اجتماعی چهره های ورزشی		کنترل ورود جانوران (سگ، گربه، پرندگان و ...)		
تشکیل گروه مشارکتی با جامعه فوتبال		کنترل ورود اشیاء قابل پرتاب و قابل اشتعال		
اطلاعرسانی اقدامات پلیسی/ انعكاس بخشی به اعمال قانون		کنترل ورود انواع سلاح های سرد و گرم		
پرہیز از پلیسی کردن فضاى ورزشگاھ				
معرفي الكوهاى رفتارى مناسب به تماشاگران				
ايجاد سازوكار تشويقي براى تماشاگران خود نظم ده				

سرانجام شبکه مضامین، مضمون فراگیر فرآیندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران شامل ۱۵۷ مضمون پایه، ۱۶ مضمون سازمان دهنده مرحله اول و ۴ مضمون سازمان دهنده مرحله دوم و به صورت شکل شماره ۴-۲۴ تشکیل شد.

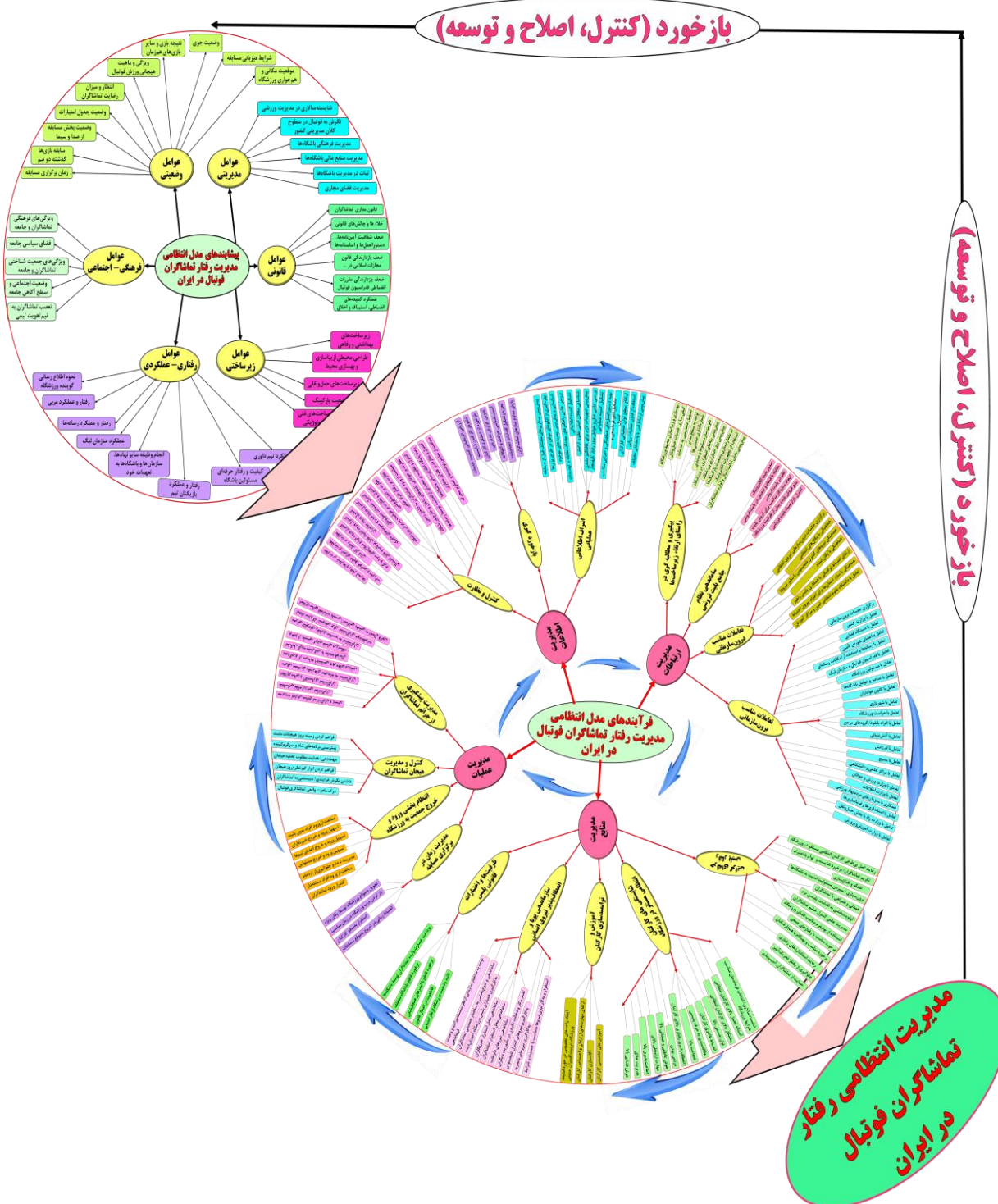

شکل ۴-۲۴: شبکه مضامین فرآیندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران

۴-۲-۲-۲-۳- مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران خروجی بخش کیفی

در این قسمت پس از انجام مصاحبه با خبرگان و دسته‌بندی و تحلیل داده‌های حاصل از آن با استفاده از روش تحلیل مضمون؛ درنهایت مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران شامل دو مضمون فراگیر پیشایندها و فرآیندهای مدل با مضامین سازمان دهنده و مضامین پایه‌ای که پیش‌تر چگونگی شکل گیر آن‌ها مفصلاً گزارش شد، همانند شکل زیر استخراج شد. با توجه به اینکه مدل

ارائه‌شده باید ساده و قابل فهم و با حداقل پیچیدگی باشد؛ برای دستیابی به این هدف مضامین پایه مربوط به هر کدام از مضامین سازمان دهنده که در جدول ۴-۵ ارائه شده‌اند، در این مدل گزارش شده است.

شکل ۴-۲۵: مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران مستخرج از بخش کیفی

۴-۳- تحلیل داده‌های کمی

در این قسمت، ابتدا ویژگی‌های توصیفی جامعه آماری بخش کمی (ویژگی‌های جمعیت‌شناسی) که دربرگیرنده متغیرهایی مانند سن، سابقه، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی، سمت/شغل، درجه، جایگاه/رتبه شغلی و محل خدمت در قالب جداول و نمودار ارائه شده است. سپس با بهره‌گیری از نرم‌افزار Smart-PLS روابط بین متغیرهای مختلف در مدل‌های ارزیابی، ساختاری و مدل‌سازی معادلات ساختاری موردبررسی و ارزیابی قرار گرفت.

۴-۳-۱- توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری بخش کمی پژوهش

در جداول ذیل ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری شامل: سن، سابقه خدمت، سطح تحصیلات، درجه، مسئولیت و استان محل خدمت به همراه نمودار مربوطه نشان داده شده است.

۴-۳-۱-۱- توصیف وضعیت سنی آزمودنی‌های نمونه آماری بخش کمی

جدول زیر وضعیت سنی آزمودنی‌های جامعه آماری بخش کمی را توصیف می‌کند. همان‌طوری که نشان داده شده است حدود ۳۷/۵۵ درصد از جامعه آماری مورد مطالعه در دامنه سنی ۳۰ تا ۳۹ سال، ۵۷/۳۸ درصد در دامنه سنی ۴۰ تا ۴۹ سال و ۵/۰۶ درصد آزمودنی‌های دارای سن ۵۰ سال و بالاتر بودند. در مجموعه دامنه سنی آزمودنی‌ها بین ۳۲ تا ۵۶ سال با میانگین ۴۱/۱۵ سال و انحراف استاندارد ۴/۱۷ بود.

جدول ۴-۶: نحوه توزیع وضعیت سنی آزمودنی‌های نمونه آماری تحقیق

طبقه سن	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
۳۰ تا ۳۹	۸۹	۳۷/۵۵	۳۷/۵۵
۴۰ تا ۴۹	۱۳۶	۵۷/۳۸	۹۴/۹۳
۵۰ و بالاتر	۱۲	۵/۰۶	۱۰۰
مجموع	۷۷	۱۰۰	
میانگین $\pm$ انحراف استاندارد		۴۱/۱۵ $\pm$ ۴/۱۷	

۴-۳-۱-۲- توصیف سابقه خدمتی آزمودنی‌های نمونه آماری بخش کمی

جدول زیر وضعیت سابقه خدمتی آزمودنی‌های جامعه آماری بخش کمی را توصیف می‌کند. همان‌طوری که نشان داده شده است حدود ۳/۸۰ درصد از جامعه آماری مورد مطالعه دارای سابقه خدمتی کمتر از ۱۰ سال، ۷۴/۶۸ درصد دارای سابقه خدمتی ۱۰ تا ۱۹ سال و ۲۱/۵۲ درصد دارای سابقه خدمتی ۲۰ سال و بالاتر بودند. در مجموعه سابقه خدمتی آزمودنی‌ها بین ۷ تا ۲۹ سال با میانگین ۱۶/۷۷ سال و انحراف استاندارد ۴/۰۷ بود.

جدول ۴-۷: نحوه توزیع وضعیت سابقه خدمتی آزمودنی‌های نمونه آماری بخش کمی

طبقه سابقه خدمتی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
کمتر از ۱۰ سال	۹	۳/۸۰	۳/۸۰
۱۰ تا ۱۹	۱۷۷	۷۴/۶۸	۷۸/۴۸
۲۰ و بالاتر	۵۱	۲۱/۵۲	۱۰۰
مجموع	۲۳۷	۱۰۰	
میانگین $\pm$ انحراف استاندارد			۱۶/۷۷ $\pm$ ۴/۰۷

۴-۳-۱-۳- توصیف وضعیت تحصیلی آزمودنی‌های نمونه آماری بخش کمی

جدول زیر وضعیت نمونه آماری تحقیق را از نظر سطح تحصیلات توصیف می‌کند، همان‌طوری که در این جدول نشان داده شده است، حدود ۴/۲۲ درصد از آزمودنی‌های جامعه آماری این تحقیق دارای مدرک دیپلم، ۲۱/۱۰ درصد دارای مدرک کاردانی و ۴۵/۹۹ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر بودند.

جدول ۴-۸: توزیع فراوانی وضعیت تحصیلی آزمودنی‌های نمونه آماری تحقیق

میزان تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
دیپلم	۱۰	۴/۲۲	۴/۲۲
کاردانی	۵۰	۲۱/۱۰	۲۵/۳۲
کارشناسی	۱۰۹	۴۵/۹۹	۷۱/۳۱
کارشناسی ارشد و بالاتر	۶۸	۲۸/۶۹	۱۰۰
مجموع	۲۳۷	۱۰۰	

۴-۳-۱-۴- توصیف وضعیت درجه آزمودنی‌های نمونه آماری تحقیق

جدول زیر وضعیت نمونه آماری تحقیق را از نظر وضعیت درجه توصیف می‌کند، همان‌طوری که در این جدول نشان داده شده است، ۳،۱۳ درصد دارای درجه سرداری، ۲۷،۰۸ درصد دارای درجه سرهنگی، ۲۸،۱۳ درصد دارای درجه سرهنگ دومی و ۴۱،۶۷ درصد دارای نمونه موردبررسی دارای درجه سرگردی بودند.

جدول ۴-۹: توزیع فراوانی آزمودنی‌های نمونه آماری از نظر وضعیت درجه

درجه	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
سردار	۱	۰/۴۲	۰/۴۲
سرهنگ	۱۵	۶/۳۳	۶/۷۵
سرهنگ دوم	۳۰	۱۲/۶۶	۱۹/۴۱
سرگرد	۷۱	۲۹/۹۶	۴۹/۳۷
سروانی	۹۳	۳۹/۲۴	۸۸/۶۱
ستوانیکم	۲۷	۱۱/۳۹	۱۰۰
مجموع	۲۳۷	۱۰۰	

۴-۳-۱-۵- توصیف وضعیت مسئولیت آزمودنی‌های نمونه آماری بخش کمی

جدول زیر وضعیت مسئولیت آزمودنی‌های جامعه آماری بخش کمی را توصیف می‌کند. همان‌طوری که نشان داده شده است ۷/۱۷ درصد از جامعه آماری مورد مطالعه دارای مسئولیت فرماندهی و جانشینی یگان ویژه استان را داشته، ۱۶/۴۶ از نمونه‌های مورد مطالعه فرمانده و جانشین گردان، ۶۵/۴۰ از نمونه‌های مورد مطالعه فرمانده و جانشین گروهان، ۵/۴۹ از نمونه‌های مورد مطالعه معاونین اطلاعات و عملیات یگان ویژه استان و ۵/۴۹ از نمونه‌های مورد مطالعه مسئولین بازرسی یگان ویژه استان‌ها بودند.

جدول ۴-۱۰: نحوه توزیع وضعیت مسئولیت آزمودنی‌های نمونه آماری بخش کمی

نوع مسئولیت	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
فرمانده و جانشین یگان ویژه استان	۱۷	۷/۱۷	۷/۱۷
فرمانده و جانشین گردان	۳۹	۱۶/۴۶	۲۳/۶۳
فرمانده و جانشین گروهان	۱۵۵	۶۵/۴۰	۸۹/۰۳
معاونین اطلاعات و عملیات	۱۳	۵/۴۹	۹۴/۵۱
بازرسی	۱۳	۵/۴۹	۱۰۰
مجموع	۲۳۷	۱۰۰	

۴-۳-۱-۶- توصیف استان محل خدمت آزمودنی‌های نمونه آماری بخش کمی

جدول زیر استان محل خدمت آزمودنی‌های جامعه آماری بخش کمی را توصیف می‌کند. همان‌طوری که نشان داده شده است؛ ۲۰/۶۸ آزمودنی‌های نمونه آماری بخش کمی در استان تهران، ۱۲/۶۶ در استان اصفهان، ۱۲/۲۴ در استان آذربایجان شرقی، ۱۲/۲۴ در استان خراسان رضوی، ۸/۴۴ در استان البرز، ۸/۸۶ در استان خوزستان، ۸/۴۴ در استان بوشهر، ۸/۴۴ در استان کرمان و ۸/۰۲ در استان مازندران بودند.

جدول ۴-۱۱: نحوه توزیع استان محل خدمت آزمودنی‌های نمونه آماری بخش کمی

استان محل خدمت	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
تهران	۴۹	۲۰/۶۸	۲۰/۶۸
اصفهان	۳۰	۱۲/۶۶	۳۳/۳۳
آذربایجان شرقی	۲۹	۱۲/۲۴	۴۵/۵۷
خراسان رضوی	۲۹	۱۲/۲۴	۵۷/۸۱
البرز	۲۰	۸/۴۴	۶۶/۲۴
خوزستان	۲۱	۸/۸۶	۷۵/۱۱
بوشهر	۲۰	۸/۴۴	۸۳/۵۴
کرمان	۲۰	۸/۴۴	۹۱/۹۸
مازندران	۱۹	۸/۰۲	۱۰۰
مجموع	۲۳۷	۱۰۰	

۴-۳-۲- دلایل استفاده از روش حداقل مربعات جزئی^۱

روش مدل‌سازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی (PLS-SEM) یکی از رویکردهای نسل دوم مدل‌سازی معادلات ساختاری است که واریانس محور بوده و در مقایسه با روش‌های نسل اول که کوواریانس محور هستند و معمولاً به وسیله نرم‌افزارهای پرکاربرد LISREL، AMOS و EQS انجام می‌شوند دارای مزیت‌هایی است. از این رو بنا به دلایل زیر برای تحلیل داده‌ها در بخش کمی از نرم‌افزار Smart PLS استفاده شده است:

الف: اولین معیار برای انتخاب نرم‌افزار PLS وجود متغیرهای پنهان مرتبه دوم به بالا در مدل پژوهش است. زمانی که محقق یک متغیر پنهان را در بیش از دو سطح به کار ببرد، بهتر است که از روش PLS برای تحلیل داده‌ها استفاده شود. البته روش‌های نسل اول نیز قادر به اجرای چنین مدل‌هایی هستند اما محقق مجبور است که در صورت استفاده از روش‌های نسل اول، تمامی متغیرهای پنهان را در سطح اول به کار گیرد. برای این کار وی مجبور است متغیرهای پنهان سطح اول مدل خود را به متغیرهای آشکار تبدیل نموده (متغیر جدیدی را از مجموع و یا میانگین متغیرهای مشاهده‌گر محاسبه کند که در این صورت این متغیر جدید پنهان نبوده و به یک متغیر مشاهده‌گر تبدیل می‌گردد) و متعاقباً متغیرهای پنهان سطح دوم را یک سطح پایین‌تر آورده و مدل را تحلیل نماید. در نگاه اول به نظر می‌رسد که این روش نیز معتبر بوده و همان نتایج روش PLS را در برداشته باشد ولی این‌طور نیست زیرا با انجام این عملیات یعنی تبدیل متغیرهای پنهان مرتبه اول به متغیرهای آشکار، خطای اندازه‌گیری افزایش یافته و دقت و اعتبار نتایج به دست آمده زیر سؤال می‌رود (داوری و رضازاده، ۱۳۹۵: ۷۲). از این رو با توجه به

1. Partial Least Square (PLS)

اینکه در مدل مربوط به فرآیندها و اقدامات انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران، متغیرهای شناسایی شده دارای مضامین سه سطحی هستند، از نرم‌افزار PLS برای تحلیل داده‌ها استفاده شده است.

ب: معیار دوم آشکارترین معیار انتخاب روش PLS برای تحلیل داده‌هاست. فرآیند انجام تحلیل داده‌ها در روش PLS به گونه‌ای طراحی شده است که حساسیت به نرمال بودن نمونه‌ها به حداقل برسد. به همین ترتیب نرمال نبودن توزیع داده‌ها مانعی برای استفاده از PLS محسوب نمی‌شود. درحالی که یکی از پیش شرط‌های استفاده از روش‌های نسل اول، نرمال بودن توزیع داده‌ها است (داوری و رضازاده، ۱۳۹۵: ۶۸). در پژوهش حاضر با توجه به اینکه داده‌های بخش کمی دارای توزیع غیر نرمال بودند (مقدار sig برای آزمون کلموگروف اسمیرنوف کوچک‌تر از مقدار ۰/۰۵ بود)، از نرم‌افزار PLS برای تحلیل داده‌ها استفاده شد.

ج: معیار سوم اشاره به مدلی (مدل مفهومی) دارد که محقق برای طرح فرضیه‌های خود از آن استفاده نموده است. اگر این مدل در مراحل اولیه توسعه باشد و به عبارتی چارچوب نظری قوی و منسجمی برای تأیید آن وجود نداشته باشد از روش PLS برای تحلیل آن استفاده می‌شود (داوری و رضازاده، ۱۳۹۵: ۷۲). با توجه به اینکه مطالعه حاضر جنبه اکتشافی دارد و نظریات پیشین نیز تمام ابعاد آن را پوشش نمی‌دهند (مدل به مرحله بلوغ نرسیده است)، از نرم‌افزار PLS برای تحلیل داده‌های آن استفاده شده است.

از این رو برای اطمینان از وجود و یا عدم وجود رابطه علی میان متغیرهای پژوهش و بررسی تناسب داده‌های مشاهده شده با مدل مفهومی پژوهش، ارزیابی مدل‌های اندازه‌گیری و ساختاری و مطلوبیت کلی مدل از رویکرد حداقل مربعات جزئی بهره گرفته شد.

۴-۳-۳- برازش مدل‌های اندازه‌گیری مربوط به پیشایندها

در این مطالعه به منظور بررسی و ارزیابی برازش مدل‌های اندازه‌گیری مربوط به پیشایندها از معیارهایی نظیر بار عاملی^۱، آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی، متوسط واریانس استخراج شده^۲ و روایی واگرا استفاده شده است.

۴-۳-۳-۱- بار عاملی

برای بررسی همگرایی در سطح معرف‌ها (متغیرهای مشاهده شده) از مقادیر بار عاملی استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴-۱۲ نشان داده شده است. بارهای عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی معرف‌های یک سازه با آن سازه محاسبه می‌شوند که اگر این مقدار بیشتر از مقدار ۰/۴ باشد مؤید این مطلب است که واریانس بین سازه و معرف‌های آن از واریانس خطای اندازه‌گیری آن سازه بیشتر بوده و در این صورت پایایی در مورد آن مدل اندازه‌گیری قابل قبول است. البته برخی از نویسندگان مثل ریوارد

1. Outer loading

2. Average Variance Extracted (AVE)

و هاف^۱ (۱۹۸۸)، عدد ۰/۵ را به عنوان مقدار ملاک بارهای عاملی ذکر کرده‌اند (داوری و رضازاده، ۱۳۹۵: ۸۰). همان‌طور که در جدول ۴-۱۲ نیز نشان داده شده است، بار عاملی به دست آمده برای همه معرف‌ها بالاتر از مقدار ملاک ۰/۵ است و بیشتر آن‌ها در دامنه بسیار مطلوب (۰/۷ تا ۰/۹) هستند. همچنین مقدار T-Values به دست آمده برای همه معرف‌ها بالاتر از مقدار ۲/۵۸ بوده و این مؤید این نکته است که معرف‌های شناسایی شده در مرحله کیفی پژوهش به‌طور معناداری در تعریف سازه‌های مربوط به خود نقش دارند یا به اصطلاح معرف‌ها به درستی سازه‌های مربوط به خود را تعریف می‌کنند.

جدول ۴-۱۲: همگرایی مدل‌های اندازه‌گیری مربوط به پیشایندها

متغیر	گویه‌ها	بار عاملی	T-Values	متغیر	گویه‌ها	بار عاملی	T-Values
عوامل مدیریتی	P2	۰/۶۷۹	۱۴/۸۴۹	عوامل زیرساختی	P24	۰/۶۷۸	۱۶/۴۱۴
	P4	۰/۶۸۹	۱۹/۷۹۶		P26	۰/۷۶۸	۲۴/۹۱۸
	P5	۰/۷۰۵	۱۵/۰۷۵		P23	۰/۷۸۰	۲۵/۶۹۹
	P3	۰/۷۲۹	۱۴/۰۸۵		P25	۰/۸۰۶	۳۰/۴۲۶
	P6	۰/۷۵۰	۲۵/۹۹۲		P27	۰/۸۰۶	۳۸/۱۶۰
عوامل وضعیتی	P1	۰/۸۴۷	۳۲/۲۴۱	عوامل رفتاری - عملکردی	P29	۰/۶۶۶	۱۶/۲۹۶
	P13	۰/۶۴۰	۱۵/۳۲۹		P28	۰/۷۰۹	۱۹/۱۰۲
	P12	۰/۶۵۲	۱۳/۹۶۷		P30	۰/۷۷۲	۲۷/۶۰۸
	P15	۰/۶۹۸	۱۹/۱۷۲		P33	۰/۷۷۹	۲۵/۷۵۳
	P7	۰/۷۱۴	۲۰/۸۰۰		P32	۰/۷۸۶	۲۶/۱۳۲
	P11	۰/۷۱۹	۱۹/۶۲۵		P31	۰/۸۲۴	۳۷/۷۰۷
	P16	۰/۷۴۸	۲۴/۸۶۲		P35	۰/۸۳۴	۳۴/۲۱۱
	P9	۰/۷۷۱	۲۷/۱۳۱		P34	۰/۸۳۸	۳۶/۷۰۵
عوامل قانونی	P10	۰/۷۸۴	۲۷/۸۴۲	عوامل فرهنگی - اجتماعی	P40	۰/۸۱۷	۳۱/۴۴۲
	P8	۰/۷۹۴	۳۲/۴۸۴		P37	۰/۸۶۹	۴۱/۴۴۳
	P14	۰/۸۰۵	۳۲/۷۹۷		P36	۰/۸۸۸	۷۲/۹۸۲
	P17	۰/۶۹۵	۱۷/۱۲۸		P39	۰/۸۸۹	۵۹/۵۰۸
	P18	۰/۷۰۴	۱۸/۵۰۱		P38	۰/۹۰۲	۵۶/۹۲۰
عوامل قانونی	P22	۰/۷۲۷	۱۹/۸۳۸				
	P21	۰/۷۵۳	۲۱/۰۹۵				
	P19	۰/۷۷۰	۲۷/۶۵۹				
	P20	۰/۷۸۸	۲۴/۹۴۳				

۴-۳-۲- آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی همگرا

آلفای کرونباخ شاخصی کلاسیک برای سنجش پایایی و سنجش مناسب برای ارزیابی پایداری درونی^۱ (سازگاری درونی) محسوب می‌شود و برآوردی را برای پایایی بر اساس همبستگی درونی معرف‌ها ارائه می‌دهد. مقدار آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷ نشانگر پایایی قابل قبول است. از آنجایی که معیار آلفای کرونباخ یک معیار سنتی برای تعیین پایایی سازه‌ها می‌باشد، روش PLS معیار مدرن‌تری نسبت به آلفا به نام پایایی ترکیبی (CR) به کار می‌برد. برتری پایایی ترکیبی نسبت به آلفای کرونباخ در این است که پایایی سازه‌ها نه به صورت مطلق بلکه با توجه به همبستگی سازه‌هایش با یکدیگر محاسبه می‌شود. لازم به ذکر است که برای محاسبه پایایی ترکیبی، شاخص‌های با بار عاملی بیشتر اهمیت زیادی دارد در صورتی که در محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای هر سازه، تمامی معرف‌ها با اهمیت مساوی در محاسبات وارد می‌شوند. مقدار ملاک برای مناسب بودن پایایی ترکیبی، بالای ۰/۷ می‌باشد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۵). در این پژوهش به منظور سنجش بهتر پایایی از هردوی این معیارها استفاده و نتایج آن در جدول ۴-۱۳ گزارش شده است. همان‌طوری که نشان داده شده است، در این مطالعه مقدار به دست آمده برای هر دو معیار (ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی) بالاتر از مقدار ملاک (۰/۷) است و این نشان دهنده پایداری درونی مدل‌های اندازه‌گیری مربوط به پیشایندهای پژوهش حاضر است. یکی دیگر از معیارهایی که برای برازش مدل‌های اندازه‌گیری در روش مدل‌سازی معادلات ساختاری در حداقل مربعات جزئی به کار برده می‌شود، روایی همگرا است که به وسیله شاخص میانگین واریانس استخراج شده (AVE) سنجیده می‌شود. AVE نشان دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین هر سازه با شاخص‌های خود است. به بیان ساده‌تر AVE میزان همبستگی یک سازه با شاخص‌های خود را نشان می‌دهد که هر چه این همبستگی بیشتر باشد برازش نیز بیشتر است. فورنل و لارکر (۱۹۸۱) معیار AVE (میانگین واریانس استخراج شده) را برای سنجش روایی همگرا معرفی کرده و بیان داشته‌اند که مقدار AVE بالای ۰/۵ روایی همگرایی قابل قبول را نشان می‌دهند. نتایج به دست آمده AVE برای متغیرهای پنهان (سازه‌های) مربوط به پیشایندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران در ایران مقادیر بالاتر از مقدار بحرانی عدد ۰/۵ را نشان می‌دهد و می‌توان نتیجه گفت که متغیرهای مورد بررسی دارای همگرایی قابل قبول هستند. نتایج این یافته‌ها در جدول ۴-۱۳ گزارش شده است.

جدول ۴-۱۳: معیارهای آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی همگرایی پیشایندها

ضریب آلفای کرونباخ (Alpha $\geq$ 0/7)	پایایی ترکیبی (CR $\geq$ 0/7)	متوسط واریانس استخراج شده (AVE $\geq$ 0/5)	
۰/۷۷۴	۰/۸۴۱	۰/۵۴۱	عوامل مدیریتی
۰/۸۹۳	۰/۹۱۲	۰/۵۳۹	عوامل وضعیتی
۰/۸۳۴	۰/۸۷۹	۰/۵۴۸	عوامل قانونی
۰/۸۲۶	۰/۸۷۸	۰/۵۹۱	عوامل زیرساختی
۰/۹۰۶	۰/۹۲۴	۰/۶۰۵	عوامل رفتاری - عملکردی
۰/۹۲۲	۰/۹۴۱	۰/۷۶۳	عوامل فرهنگی - اجتماعی

۴-۳-۳-۳- روایی و اگرایی یا اعتبار ممیز

یکی دیگر از معیارهای سنجش برازش مدل‌های اندازه‌گیری در تکنیک حداقل مربعات جزئی روایی و اگرایی یا اعتبار ممیز است که از دو طریق (الف: روش بارهای عاملی متقابل؛ ب: روش فورنل و لارکر) سنجیده می‌شود. در مطالعه حاضر نیز به منظور بررسی روایی و اگرایی از این دو روش استفاده شده است. در روایی همگرایی انتظار می‌رود که معرف متغیر پنهان/سازه مربوط به خود را اندازه‌گیری کند؛ اما در اعتبار و اگرایی انتظار می‌رود که معرف سایر متغیرهای پنهان/سازه‌ها را اندازه‌گیری نکند و همبستگی پایینی با معرف‌های مربوط به متغیر پنهان دیگر داشته باشد.

الف: روش بارهای عاملی متقابل

بر اساس این معیارها، روایی و اگرایی قابل قبول یک مدل حاکی از آن است که یک سازه در مدل نسبت به سازه‌های دیگر تعامل بیشتری با شاخص‌هایش دارد. به عبارت دیگر؛ میزان همبستگی بین شاخص‌های یک سازه با سازه‌های دیگر مقایسه می‌شود و در صورتی که مشخص شود میزان همبستگی بین یک شاخص با سازه‌ی دیگر غیر از سازه‌ی خود بیشتر از میزان همبستگی آن شاخص با سازه‌ی مربوط به خود است، روایی و اگرایی مدل زیر سؤال می‌رود (هنسلر و همکاران، ۲۰۰۹). جدول ۴-۱۴ نتایج بارهای عاملی متقاطع متغیرهای مربوط به پیشایندهای مدل گزارش شده است. همان‌طور که در این جدول قابل مشاهده است، مقدار همبستگی بین شاخص‌ها با سازه‌های مربوط به خود از همبستگی میان آن‌ها با سایر سازه‌ها بیشتر است که این مطلب گواه روایی مناسب در مدل مورد بررسی حاضر است.

جدول ۴-۱۴: بارهای متقاطع برای مدل‌های اندازه‌گیری پیشایندها

	مدیریتی	وضعیتی	قانونی	زیرساختی	رفتاری- عملکردی	فرهنگی- اجتماعی
P1	۰/۸۴۷	۰/۳۰۷	۰/۲۷۰	۰/۳۱۹	۰/۲۳۳	۰/۲۲۶
P2	۰/۶۷۹	۰/۴۷۰	۰/۴۰۳	۰/۳۲۹	۰/۳۹۱	۰/۳۵۷
P3	۰/۷۲۹	۰/۳۰۹	۰/۴۳۷	۰/۲۹۲	۰/۳۶۶	۰/۳۸۳
P4	۰/۶۸۹	۰/۴۸۱	۰/۴۳۸	۰/۳۵۰	۰/۳۴۰	۰/۳۱۰
P5	۰/۷۰۵	۰/۴۷۸	۰/۳۶۲	۰/۳۲۸	۰/۳۶۷	۰/۲۵۶
P6	۰/۷۵۰	۰/۶۶۹	۰/۴۹۶	۰/۳۹۶	۰/۳۷۱	۰/۳۷۶
P7	۰/۵۴۹	۰/۷۱۴	۰/۴۸۲	۰/۵۰۶	۰/۴۹۲	۰/۴۹۷
P8	۰/۴۰۷	۰/۷۹۴	۰/۳۴۵	۰/۴۷۷	۰/۴۹۱	۰/۴۵۷
P9	۰/۴۲۱	۰/۷۷۱	۰/۳۹۵	۰/۴۹۲	۰/۵۱۷	۰/۴۷۹
P10	۰/۲۹۷	۰/۷۸۴	۰/۲۷۳	۰/۱۷۹	۰/۱۶۷	۰/۱۴۶
P11	۰/۲۱۵	۰/۷۱۹	۰/۱۹۰	۰/۳۹۱	۰/۳۹۵	۰/۳۵۵
P12	۰/۳۲۷	۰/۶۵۲	۰/۳۸۱	۰/۲۵۲	۰/۲۱۶	۰/۲۲۱
P13	۰/۴۲۴	۰/۶۴۰	۰/۴۶۶	۰/۴۰۲	۰/۳۹۶	۰/۳۳۹
P14	۰/۲۷۵	۰/۸۰۵	۰/۴۹۱	۰/۴۲۳	۰/۴۲۸	۰/۳۷۳
P15	۰/۴۰۹	۰/۶۹۸	۰/۴۰۷	۰/۴۲۴	۰/۳۰۸	۰/۴۷۲
P16	۰/۳۸۰	۰/۷۴۸	۰/۳۴۳	۰/۲۰۸	۰/۳۸۷	۰/۲۶۹
P17	۰/۱۰۹	۰/۳۹۴	۰/۶۹۵	۰/۲۵۷	۰/۳۷۷	۰/۲۲۱
P18	۰/۲۴۵	۰/۴۶۹	۰/۷۰۴	۰/۳۷۳	۰/۲۸۸	۰/۱۱۴
P19	۰/۴۵۸	۰/۳۴۰	۰/۷۷۰	۰/۲۹۲	۰/۳۷۸	۰/۲۹۲
P20	۰/۴۳۱	۰/۴۴۲	۰/۷۸۸	۰/۳۷۳	۰/۱۸۹	۰/۳۷۳

جدول ۴-۱۴: بارهای متقاطع برای مدل‌های اندازه‌گیری پیشایندها

	مدیریتی	وضعیتی	قانونی	زیرساختی	رفتاری- عملکردی	فرهنگی- اجتماعی
P21	۰/۳۹۹	۰/۳۳۱	۰/۷۵۳	۰/۳۴۷	۰/۳۵۵	۰/۳۳۱
P22	۰/۳۹۲	۰/۲۴۴	۰/۷۲۷	۰/۲۸۴	۰/۲۳۸	۰/۲۴۷
P23	۰/۳۴۹	۰/۳۱۵	۰/۵۸۷	۰/۷۸۰	۰/۱۹۴	۰/۴۳۹
P24	۰/۳۰۷	۰/۴۱۰	۰/۴۴۴	۰/۶۷۸	۰/۱۹۸	۰/۳۳۷
P25	۰/۳۷۷	۰/۳۱۳	۰/۲۱۵	۰/۸۰۶	۰/۲۶۲	۰/۳۰۲
P26	۰/۳۵۴	۰/۲۷۳	۰/۳۶۲	۰/۷۶۸	۰/۳۵۲	۰/۱۷۶
P27	۰/۴۷۳	۰/۱۵۹	۰/۴۰۴	۰/۸۰۶	۰/۲۳۴	۰/۳۴۵
P28	۰/۴۵۲	۰/۲۳۳	۰/۲۳۹	۰/۳۷۰	۰/۷۰۹	۰/۳۴۵
P29	۰/۳۷۹	۰/۴۱۳	۰/۱۲۳	۰/۲۵۳	۰/۶۶۶	۰/۱۶۹
P30	۰/۳۵۴	۰/۳۳۷	۰/۲۲۳	۰/۱۲۹	۰/۷۷۲	۰/۳۰۲
P31	۰/۳۱۰	۰/۴۶۹	۰/۴۵۶	۰/۳۷۱	۰/۸۲۴	۰/۲۳۰
P32	۰/۳۳۱	۰/۳۰۶	۰/۴۹۴	۰/۴۴۵	۰/۷۸۶	۰/۲۴۱
P33	۰/۳۵۰	۰/۴۷۲	۰/۳۴۸	۰/۳۱۴	۰/۷۷۹	۰/۴۷۷
P34	۰/۳۶۹	۰/۲۴۵	۰/۲۷۵	۰/۳۶۷	۰/۸۳۸	۰/۳۷۰
P35	۰/۳۹۸	۰/۱۳۸	۰/۲۷۴	۰/۳۶۶	۰/۸۳۴	۰/۴۱۷
P36	۰/۴۵۸	۰/۲۵۶	۰/۴۳۷	۰/۴۶۰	۰/۳۹۹	۰/۸۸۸
P37	۰/۳۸۱	۰/۳۹۲	۰/۳۹۴	۰/۳۱۷	۰/۲۸۴	۰/۸۶۹
P38	۰/۳۵۲	۰/۴۰۹	۰/۲۷۶	۰/۲۰۹	۰/۴۲۹	۰/۹۰۲
P39	۰/۳۷۵	۰/۳۶۵	۰/۳۹۶	۰/۲۲۷	۰/۲۱۸	۰/۸۸۹
P40	۰/۳۷۸	۰/۲۹۰	۰/۲۲۰	۰/۴۲۸	۰/۳۵۰	۰/۸۱۷

الف: روش فورنل و لارکر

فورنل و لارکر بیان می‌کنند که روایی واگرا وقتی در سطح قابل قبولی است که میزان AVE برای هر سازه بیشتر از واریانس اشتراکی بین آن سازه و سازه‌های دیگر در مدل باشد. بررسی این امر در PLS به وسیله ماتریسی حاصل می‌شود که خانه‌های این ماتریس حاوی مقادیر ضرایب همبستگی بین سازه‌ها و جذر مقادیر AVE مربوط به هر سازه است (داوری و رضازاده، ۱۳۹۵: ۸۴).

جدول ۴-۱۵: فورنل و لارکر برای متغیرهای مربوط به پیشایندها

متغیرها	رفتاری- عملکردی	زیرساختی	فرهنگی- اجتماعی	قانونی	مدیریتی	وضعیتی
رفتاری- عملکردی	۰/۷۷۸					
زیرساختی	۰/۶۹۴	۰/۷۶۹				
فرهنگی- اجتماعی	۰/۶۲۸	۰/۶۰۵	۰/۸۷۳			
قانونی	۰/۶۸۲	۰/۶۸۳	۰/۶۷۱	۰/۷۴۰		
مدیریتی	۰/۵۰۷	۰/۴۸۹	۰/۴۷۰	۰/۵۹۴	۰/۷۳۶	
وضعیتی	۰/۶۶۲	۰/۶۵۵	۰/۶۲۳	۰/۷۱۵	۰/۶۸۶	۰/۷۳۴

همان‌گونه که در جدول ۴-۱۵ مشاهده می‌شود، مقدار جذر AVE متغیرهای پنهان مربوط به پیشایندهای مدل که در خانه‌های موجود در قطر اصلی ماتریس قرار گرفته‌اند، از مقدار همبستگی میان آن‌ها در خانه‌های زیرین و راست قطر اصلی ترتیب داده شده‌اند، بیشتر است. از این رو می‌توان اظهار داشت که در پژوهش حاضر سازه‌های مربوط به پیشایندها، تعامل بیشتری با شاخص‌های خوددارند تا

با دیگر سازه‌ها. به عبارت دیگر؛ اعداد روی قطر جدول که نشان‌دهنده جذر AVE هستند از اعداد هم سطر و هم ستون خود بزرگ‌تر هستند و این نشان‌دهنده این است که روایی و اگرایی مدل موردبررسی در حد مناسبی است.

۴-۳-۴- برازش مدل ساختاری پیشایندها

پس از بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری، لازم است برازش مدل ساختاری پژوهش نیز موردبررسی قرار گیرد. در پژوهش حاضر از معیارهای؛ ضریب مسیر رگرسیونی، ضریب تعیین (R^2)، ضریب معناداری (T-values) و توان پیش‌بینی (Q^2) یا شاخص استون گایسر گرفته‌شده و نتایج آن در جدول ۴-۱۶ نشان داده‌شده است.

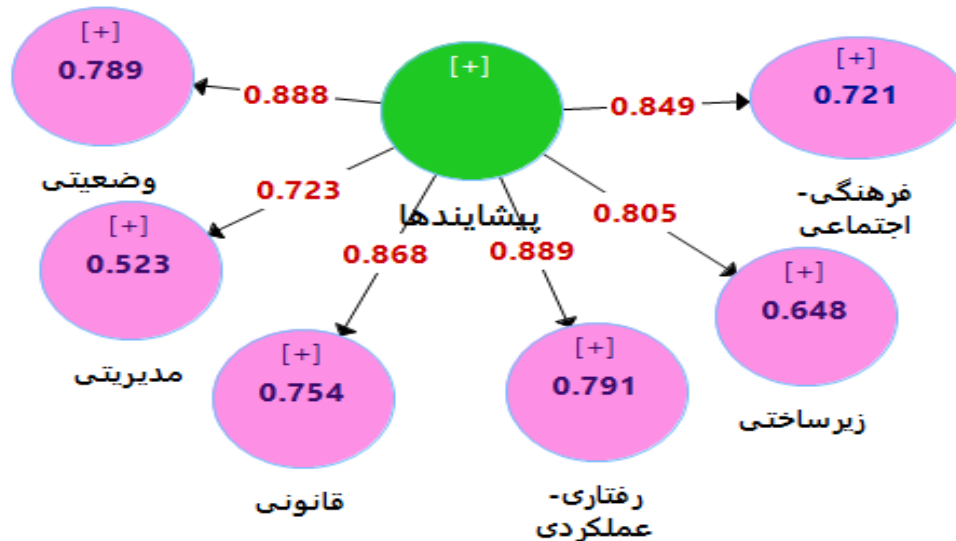
جدول ۴-۱۶: برازش مدل ساختاری پیشایندها

ضریب رگرسیونی	ضریب تعیین	T-values	sig	(Q2)	
۰/۷۲۳	۰/۵۲۳	۱۸/۷۴۲	۰/۰۰۰	۰/۲۴۰	عوامل مدیریتی
۰/۸۸۸	۰/۷۸۹	۴۹/۳۹۴	۰/۰۰۰	۰/۳۹۷	عوامل وضعیتی
۰/۸۶۸	۰/۷۵۴	۴۶/۰۱۹	۰/۰۰۰	۰/۴۰۶	عوامل قانونی
۰/۸۰۵	۰/۶۴۸	۲۷/۵۸۰	۰/۰۰۰	۰/۳۷۷	عوامل زیرساختی
۰/۸۸۹	۰/۷۹۱	۵۶/۶۱۷	۰/۰۰۰	۰/۴۷۳	عوامل رفتاری- عملکردی
۰/۸۴۹	۰/۷۲۱	۴۰/۷۹۸	۰/۰۰۰	۰/۵۴۵	عوامل فرهنگی- اجتماعی

۴-۳-۴-۱- ضریب مسیر رگرسیونی، ضریب تعیین (R^2)، معناداری (T-values)

ضریب مسیر رگرسیونی، میزان تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته را نشان می‌دهد و در مدل‌های ساختاری این عدد بر روی خطوطی که از متغیر مستقل (متغیرهای برون‌زا) به متغیر وابسته (متغیر درون‌زا) وصل می‌شود، نمایش داده می‌شود و اعدادی که در داخل دایره مربوط به متغیرهای درون‌زا گزارش می‌شوند، ضریب تعیین (R^2) هستند و از توان دوم ضریب مسیر رگرسیونی به دست می‌آید (شکل ۴-۲۶). ضریب تعیین (R^2) معمولاً برحسب درصد تفسیر می‌شود و نشان می‌دهد که منبع چند درصد از واریانس متغیر درون‌زا مربوط به واریانس متغیر برون‌زا است. در این بخش متغیر پنهان پیشایندها که از مجموعه ۴۰ شاخص تشکیل شده است به عنوان متغیر برون‌زا و عوامل مدیریتی، وضعیتی، قانونی، زیرساختی، رفتاری- عملکردی و فرهنگی- اجتماعی متغیر درون‌زای مدل هستند. همان‌طوری که در جدول ۴-۱۶ و شکل ۴-۲۶ نیز قابل مشاهده است، ضریب مسیر رگرسیونی برای متغیرهای عوامل مدیریتی ۰/۷۲۳، عوامل وضعیتی ۰/۸۸۸، عوامل قانونی ۰/۷۴۵، عوامل زیرساختی ۰/۸۰۵، عوامل رفتاری- عملکردی ۰/۸۸۹ و عوامل فرهنگی- اجتماعی ۰/۷۲۱ است و با توجه به ضرایب رگرسیونی گزارش شده، ضریب تعیین (R^2) به دست آمده برای هر یک از متغیرهای عوامل مدیریتی ۵۲/۳ درصد، عوامل وضعیتی ۷۸/۹ درصد، عوامل قانونی ۷۵/۴ درصد، عوامل زیرساختی ۶۴/۸ درصد،

عوامل رفتاری- عملکردی ۷۹/۱ درصد و عوامل فرهنگی- اجتماعی ۷۲/۱ درصد است. با توجه به اینکه سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 در نظر گرفته می‌شود، مقدار R^2 برای عوامل مدیریتی و زیرساختی در حد متوسط و برای سایر عوامل یعنی عوامل وضعیتی، قانونی، رفتاری- عملکردی و فرهنگی- اجتماعی در حد قوی ارزیابی می‌شود. گفتنی است با توجه به اینکه همه مقادیر به دست آمده برای T-values بالاتر از مقدار ۲/۵۸ هستند با اطمینان ۰/۹۹ (sig = ۰/۰۰۰) همه مقادیر برای جامعه مورد بررسی نیز مورد تأیید و معنادار هستند.

شکل ۴-۲۶: ضریب رگرسیونی و ضریب تعیین عوامل مرتبط با پیشایندها

۴-۳-۲- ضریب توان پیش‌بینی (Q^2) یا شاخص استون گایسر

یکی دیگر از معیارهای ارزیابی مدل ساختاری یا مدل درونی در مدل معادلات ساختاری، توان پیش‌بینی کنندگی مدل است. معیار Q^2 توان پیش‌بینی مدل را در یک مقیاس ۰-۱ گزارش می‌کند. درواقع این شاخص نشان می‌دهد که با دانستن متغیرهای مستقل تا چه اندازه‌ای ما می‌توانیم متغیر وابسته را پیش‌بینی کنیم. در صورتی که این معیار در مورد یک سازه درون‌زا سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را کسب نماید، به ترتیب نشان از قدرت پیش‌بینی ضعیف، متوسط و قوی متغیر برون‌زای مربوط به آن را دارد (محسنین و اسفندانی، ۱۳۹۶). همان‌طوری که در جدول ۴-۱۶ نمایان است، معیار Q^2 برای عوامل مدیریتی با مقدار ۰/۲۴۰ در حد متوسط و برای سایر عوامل با توجه به این که بالاتر از مقدار ملاک ۰/۳۵ هستند، قوی ارزیابی می‌شود.

۴-۳-۵- برازش مدل کلی پیشایندها

تاکنون مدل‌های اندازه‌گیری و مدل ساختاری یا درونی مربوط به ابعاد پیشایندها مورد ارزیابی قرار گرفت حال برای ارزیابی برازش کلی مدل پیشایندها از شاخص نیکویی برازش^۱ (GOF) و ریشه دوم میانگین مربعات باقی‌مانده استاندارد شده (SRMR) استفاده شده است.

۴-۳-۵-۱: شاخص نیکویی برازش (GOF) مدل کلی پیشایندها

برای محاسبه شاخص نیکویی برازش (GOF) از فرمول ۴-۱ استفاده می‌شود و مقادیر ۰/۲۵، ۰/۰۱ و ۰/۳۶ به ترتیب به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای آن در نظر گرفته شده است (داوری و رضازاده، ۱۳۹۵: ۲۰۵). حصول مقدار ۰/۶۳۴ برای معیار GOF، برازش بسیار مناسب مدل کلی پیشایندهای پژوهش را تأیید می‌کند.

فرمول ۴-۱: محاسبه شاخص نیکویی برازش

$$GoF = \sqrt{\overline{Communalities} \times \overline{R^2}}$$

$$\overline{Communalities} = \frac{0.605 (0.591 (0.763+0.548+0.541+0.539+0.411))}{7} = 0.571$$

$$\overline{R^2} = \frac{0.791 + (0.648+0.721+0.754+0.523+0.789)}{6} = 0.704$$

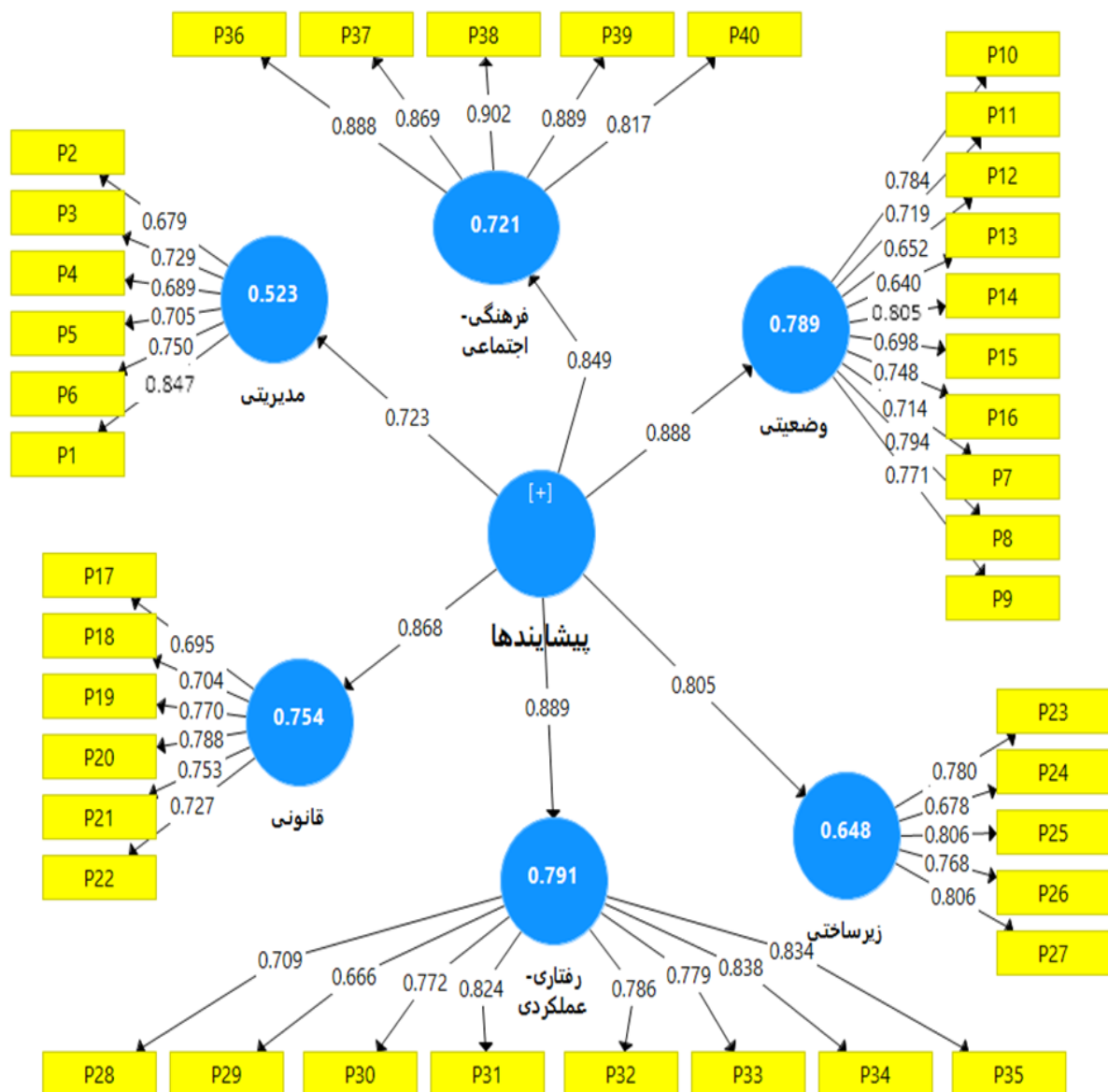
$$GOF = \sqrt{0.571 \times 0.704} = 0.634$$

۴-۳-۵-۲: ریشه دوم میانگین مربعات باقی‌مانده استاندارد شده (SRMR) مدل

کلی پیشایندها

یکی دیگر از شاخص‌هایی که برای ارزیابی مدل کلی پژوهش استفاده می‌شود شاخص SRMR با استفاده از این شاخص می‌توان برآورد کرد که تا چه اندازه داده‌های تجربی با مدل نظری هماهنگ دارد. مقدار SRMR عددی بین ۰ تا ۱ است و هر چه مدل ضعیف‌تر باشد این عدد به ۱ نزدیک‌تر و مقدار مطلوب آن معمولاً کمتر از ۰,۰۸ است. در مطالعه حاضر این مقدار برای مدل کلی پیشایندها ۰/۰۷۱ محاسبه شده که حکایت از مطلوب بودن مدل موردبررسی را دارد. در ادامه در قالب شکل ۴-۲۷ مدل معادلات ساختاری مربوط به پیشایندها که در آن ضرایب مسیر در سطح معرف و سازه و مقدار R^2 نمایش داده شده است.

1. Goodness of Fit (GOF)

شکل ۴-۲۷: مدل کلی پیشایندها پژوهش (ضرایب مسیر)

۴-۳-۶- برآزش مدل‌های اندازه‌گیری مربوط به فرآیندها

در این مطالعه به‌منظور بررسی و ارزیابی برآزش مدل‌های اندازه‌گیری مربوط به فرآیندها نیز از معیارهایی نظیر بار عاملی، آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی، متوسط واریانس استخراج‌شده و روایی واگرا استفاده‌شده است.

۴-۳-۶-۱- بار عاملی

برای بررسی همگرایی در سطح معرف‌ها (متغیرهای مشاهده‌شده) از مقادیر بار عاملی استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴-۱۷ نشان داده‌شده است. همان‌طور که در این جدول نیز نشان داده‌شده است، بار عاملی به‌دست‌آمده برای همه معرف‌ها بالاتر از مقدار ملاک ۰/۵ است و بیشتر آن‌ها در دامنه بسیار مطلوب (۰/۷ تا ۰/۹) هستند. همچنین مقدار T-Values به‌دست‌آمده برای همه معرف‌ها بالاتر از

مقدار ۲/۵۸ بوده و این مؤید این نکته است که معرف‌های شناسایی شده در مرحله کیفی پژوهش به‌طور معناداری در تعریف سازه‌های مربوط به خود نقش دارند یا به‌اصطلاح معرف‌ها به‌درستی سازه‌های مربوط به خود را تعریف می‌کنند.

جدول ۴-۱۷: همگرایی مدل‌های اندازه‌گیری مربوط به فرآیندها

متغیر	گویه	بار عاملی	متغیر	گویه	بار عاملی	متغیر	گویه	بار عاملی
اشراف اطلاعاتی عملیاتی	f1	۰/۶۹۹	ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی پلیس	f59	۰/۸۱۳	تعامل درون سازمانی	f111	۰/۷۴۶
	f2	۰/۷۲۷		f60	۰/۸۳۳		f112	۰/۷۱۶
	f3	۰/۷۴۳		f61	۰/۸۴۳		f113	۰/۷۹۲
	f4	۰/۶۶۷		f62	۰/۷۹۰		f114	۰/۷۹۶
	f5	۰/۸۰۶		f63	۰/۶۸۰		f115	۰/۸۲۵
	f6	۰/۷۷۷	تعامل درون سازمانی	f64	۰/۷۱۱		f116	۰/۷۲۵
	f7	۰/۸۲۵		f65	۰/۶۸۳		f117	۰/۷۰۸
	f8	۰/۸۲۹		f66	۰/۷۶۷		f118	۰/۶۳۷
	f9	۰/۸۰۲		f67	۰/۸۲۰		f119	۰/۵۸۰
	f10	۰/۸۰۶		f68	۰/۸۰۱		f120	۰/۵۲۳
پیگیری و مطالبه‌گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها	f11	۰/۸۱۴	تعامل برون سازمانی	f69	۰/۷۹۳	حرفه‌ای گرای رفتار پلیس	f121	۰/۸۸۲
	f12	۰/۷۵۶		f70	۰/۸۳۲		f122	۰/۶۶۳
	f13	۰/۷۸۸		f71	۰/۸۴۸		f123	۰/۷۵۰
	f14	۰/۷۲۳		f72	۰/۸۷۵		f124	۰/۶۹۵
	f15	۰/۷۴۴		f73	۰/۸۶۴		f125	۰/۶۵۵
	f16	۰/۶۳۰		f74	۰/۸۵۰		f126	۰/۷۲۰
	f17	۰/۶۸۱		f75	۰/۸۴۱		f127	۰/۷۱۰
	f18	۰/۶۳۶		f76	۰/۷۶۳		f128	۰/۶۷۵
	f19	۰/۸۸۹		f77	۰/۸۰۹		f129	۰/۶۹۰
	f20	۰/۶۸۴		f78	۰/۷۷۵		f130	۰/۶۴۸
سازماندهی بلیت‌فروشی	f21	۰/۶۱۵		f79	۰/۵۶۶	رصد و پایش	f131	۰/۷۴۰
	f22	۰/۶۸۵		f80	۰/۷۱۲		f132	۰/۶۶۴
	f23	۰/۷۵۳		f81	۰/۷۶۲		f133	۰/۷۸۱
	f24	۰/۷۰۲		f82	۰/۸۰۷		f134	۰/۶۸۸
	f25	۰/۷۲۲		f83	۰/۷۴۹		f135	۰/۶۶۹
	f26	۰/۷۲۱		f84	۰/۸۳۳		f136	۰/۹۱۲
	f27	۰/۸۶۲		f85	۰/۸۵۰		f137	۰/۹۱۶
	f28	۰/۸۴۷		f86	۰/۸۸۴		f138	۰/۸۹۷
	f29	۰/۸۵۷		f87	۰/۸۶۴		f139	۰/۶۲۵
	f30	۰/۷۸۲		f88	۰/۸۶۲		f140	۰/۶۶۵
مدیریت زمان در برگزاری مسابقه	f31	۰/۷۴۰		f89	۰/۸۵۲		f141	۰/۷۰۸
	f32	۰/۸۸۱	تغییر	f90	۰/۷۸۱		f142	۰/۶۴۰
	f33	۰/۸۳۹		f91	۰/۶۲۳		f143	۰/۸۶۲
	f34	۰/۸۶۰		f92	۰/۵۷۹		f144	۰/۶۸۰
	f35	۰/۸۲۸		f93	۰/۷۲۶		f145	۰/۶۶۶

جدول ۴-۱۷: همگرایی مدل‌های اندازه‌گیری مربوط به فرآیندها

متغیر	گویه	بار عاملی	متغیر	گویه	بار عاملی	متغیر	گویه	بار عاملی
انتظام بخشی ورود و خروج	f36	۰/۷۶۱	بازخورد گیری	f94	۰/۷۶۴	کنترل و مدیریت هیجان	f37	۰/۷۸۳
	f37	۰/۷۸۳		f95	۰/۷۸۱		f38	۰/۸۲۰
	f38	۰/۸۲۰		f96	۰/۷۵۷		f39	۰/۸۱۸
	f39	۰/۸۱۸		f97	۰/۸۴۶		f40	۰/۸۴۵
	f40	۰/۸۴۵		f98	۰/۸۵۳		f41	۰/۵۲۷
	f41	۰/۵۲۷		f99	۰/۸۶۷		f42	۰/۵۹۱
	f42	۰/۵۹۱		f100	۰/۸۴۵		f43	۰/۸۷۷
	f43	۰/۸۷۷		f101	۰/۸۲۹		f44	۰/۹۳۹
	f44	۰/۹۳۹		f102	۰/۸۱۷		f45	۰/۹۲۱
	f45	۰/۹۲۱		f103	۰/۷۵۵	مدیریت پیشگیری از جرائم	f46	۰/۸۸۶
مدیریت پیشگیری از جرائم	f46	۰/۸۸۶	توانمندسازی آموزش و	f104	۰/۶۳۲		f47	۰/۹۹۲
	f47	۰/۹۹۲		f105	۰/۶۱۲		f48	۰/۵۰۹
	f48	۰/۵۰۹		f106	۰/۶۵۸		f49	۰/۷۱۰
	f49	۰/۷۱۰		f107	۰/۸۰۱		f50	۰/۷۶۹
	f50	۰/۷۶۹		f108	۰/۷۶۸		f51	۰/۸۰۱
	f51	۰/۸۰۱		f109	۰/۸۱۳		f52	۰/۶۹۷
	f52	۰/۶۹۷		f110	۰/۷۸۳		f53	۰/۸۷۲
	f53	۰/۸۷۲					f54	۰/۵۴۷
	f54	۰/۵۴۷					f55	۰/۵۹۹
	f55	۰/۵۹۹					f56	۰/۸۲۵
	f56	۰/۸۲۵					f57	۰/۶۷۱
	f57	۰/۶۷۱					f58	۰/۶۴۲
	f58	۰/۶۴۲						

۴-۳-۶-۲- آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی همگرا

در این مطالعه به منظور سنجش بهتر پایایی مدل مربوط به فرآیندهای پژوهش از هر دو معیار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی استفاده شده است. همان طوری که در جدول ۴-۱۸ گزارش شده است، در این مطالعه مقدار به دست آمده برای هر دو معیار (ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی) بالاتر از مقدار ملاک (۰/۷) است و این نشان دهنده پایداری درونی مدل‌های اندازه‌گیری مربوط به فرآیندهای پژوهش حاضر است. یکی دیگر از معیارهایی که برای برازش مدل‌های اندازه‌گیری فرآیندهای پژوهش حاضر استفاده شد، روایی همگرا است که به وسیله شاخص میانگین واریانس استخراج شده (AVE) سنجیده می‌شود. با توجه به اینکه که مقدار AVE بالای ۰/۵ روایی همگرای قابل قبول را نشان می‌دهند. نتایج به دست آمده AVE برای متغیرهای پنهان (سازه‌های) مربوط به فرآیندهای مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران در ایران مقادیر بالاتر از مقدار بحرانی عدد ۰/۵ را نشان می‌دهد و می‌توان نتیجه گفت که متغیرهای مورد بررسی دارای همگرایی قابل قبول هستند. نتایج این یافته‌ها در جدول ۴-۱۸ گزارش شده است.

متغیر	آلفای کرونباخ (Alpha ≥ 0/7)	پایایی ترکیبی (CR ≥ 0/7)	متوسط واریانس استخراج شده (AVE ≥ 0/5)
اشراف اطلاعاتی عملیاتی	۰/۹۴۷	۰/۹۵۳	۰/۵۹۳
پیگیری و مطالبه گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها	۰/۸۸۳	۰/۹۰۲	۰/۵۰۰
ساماندهی نظام جامع بلیت‌فروشی	۰/۸۸۹	۰/۹۱۶	۰/۶۴۶
مدیریت زمان در برگزاری مسابقه	۰/۸۷۴	۰/۹۱۴	۰/۷۲۶
انتظام بخشی ورود و خروج جمعیت به ورزشگاه	۰/۸۵۸	۰/۸۹۴	۰/۵۵۳
کنترل و مدیریت هیجان تماشاگران	۰/۹۲۶	۰/۹۴۷	۰/۷۵۴
مدیریت پیشگیری از جرائم تماشاگران	۰/۸۷۵	۰/۸۹۹	۰/۵۱۸
ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی پلیس	۰/۸۵۲	۰/۸۹۴	۰/۶۳۰
تعاملات مناسب درون‌سازمانی	۰/۸۸۸	۰/۹۱۲	۰/۵۹۹
تعاملات مناسب برون‌سازمانی	۰/۹۵۴	۰/۹۵۹	۰/۶۲۹
شایستگی‌های کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه	۰/۹۴۶	۰/۹۵۳	۰/۵۹۵
آموزش و توانمندسازی کارکنان	۰/۸۰۱	۰/۸۷۰	۰/۶۲۷
سازماندهی پویا و انعطاف‌پذیر نیروی انسانی	۰/۸۸۸	۰/۹۰۹	۰/۵۰۵
حرفه‌ای‌گرایی رفتار پلیس	۰/۹۰۵	۰/۹۱۹	۰/۵۱۳
رصد و پایش	۰/۹۱۷	۰/۹۲۸	۰/۵۳۷
بازخورد گیری	۰/۸۶۰	۰/۸۹۴	۰/۵۵۰
مدیریت اطلاعات	۰/۸۹۴	۰/۹۳۴	۰/۸۲۶
مدیریت ارتباطات	۰/۸۲۹	۰/۸۸۸	۰/۶۶۷
مدیریت عملیات	۰/۸۷۳	۰/۹۱۳	۰/۷۲۶
مدیریت منابع	۰/۹۴۴	۰/۹۵۸	۰/۸۱۹
کل فرآیندها	۰/۹۶۸	۰/۹۷۶	۰/۹۱۲

۴-۳-۶-۳- روایی و اگر با اعتبار ممیز (پارهای عاملی متقابل و روش فورنل و لارکر)

یکی دیگر از معیارهای سنجش برازش مدل‌های اندازه‌گیری روایی و اگر یا اعتبار ممیز است که در مطالعه حاضر به منظور بررسی آن از دو روش (الف: روش بارهای عاملی متقابل؛ ب: روش فورنل و لارکر) استفاده شده است. در روایی همگرایی انتظار می‌رود که معرف متغیر پنهان/سازه مربوط به خود را اندازه‌گیری کند؛ اما در اعتبار و اگر انتظار می‌رود که معرف سایر متغیرهای پنهان/سازه‌ها را اندازه‌گیری نکند و همبستگی پایین‌تری با معرف‌های مربوط به متغیر پنهان دیگر داشته باشد. بر اساس این معیارها، روایی و اگرایی قابل قبول یک مدل حاکی از آن است که یک سازه در مدل نسبت به سازه‌های دیگر تعامل بیشتری با شاخص‌هایش دارد. در مطالعه حاضر میزان همبستگی بین شاخص‌های یک سازه با سازه‌های دیگر مقایسه شد و نتایج نشان داد که مقدار همبستگی بین شاخص‌ها با سازه‌های مربوط به خود از همبستگی میان آن‌ها با سایر سازه‌ها بیشتر است که این مطلب گواه روایی مناسب در مدل‌های اندازه‌گیری مربوط به فرآیندها است.

یکی دیگر از معیارهای سنجش روایی واگرا یا اعتبار ممیز شاخص فورنل و لارکر است که به‌وسیله یک ماتریسی که خانه‌های این ماتریس حاوی مقادیر ضرایب همبستگی بین سازه‌ها و جذر مقادیر AVE مربوط به هر سازه است، نشان داده می‌شود. مقدار جذر AVE متغیرهای پنهان مربوط به فرآیندهای مدل که در خانه‌های موجود در قطر اصلی ماتریس قرار گرفتند، از اعداد هم سطر و هم ستون خود بزرگ‌تر بودند و این نشان‌دهنده این است که روایی واگرایی مدل موردبررسی در حد مناسبی است. با توجه به وسعت جداول مربوط به بارهای عاملی متقابل و شاخص فورنل و لارکر (جدول ۱۶*۱۵۷ و ۲۲*۲۲) گزارش آن‌ها در متن رساله مقدور نیست. در ادامه مقدار جذر AVE متغیرهای پنهان مربوط به فرآیندهای مدل پژوهش (خلاصه جدول فورنل و لارکر) در جدول ۴-۱۹ گزارش شده است.

جدول ۴-۱۹: خلاصه جدول فورنل و لارکر

متغیر	$\sqrt{AVE}$
اشراف اطلاعاتی عملیاتی	۰/۷۷۰
پیگیری و مطالبه گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها	۰/۷۰۷
ساماندهی نظام جامع بلیت‌فروشی	۰/۸۰۴
مدیریت زمان در برگزاری مسابقه	۰/۸۵۲
انتظام بخشی ورود و خروج جمعیت به ورزشگاه	۰/۷۴۴
کنترل و مدیریت هیجان تماشاگران	۰/۸۶۸
مدیریت پیشگیری از جرائم تماشاگران	۰/۷۲۰
ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی پلیس	۰/۷۹۴
تعاملات مناسب درون‌سازمانی	۰/۷۷۴
تعاملات مناسب برون‌سازمانی	۰/۷۹۳
شایستگی‌های کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه	۰/۷۷۱
آموزش و توانمندسازی کارکنان	۰/۷۹۲
ساماندهی پویا و انعطاف‌پذیر نیروی انسانی	۰/۷۱۱
حرفه‌ای گرایی رفتار پلیس	۰/۷۱۶
رصد و پایش	۰/۷۳۳
بازخورد گیری	۰/۷۴۲
مدیریت اطلاعات	۰/۹۰۹
مدیریت ارتباطات	۰/۸۱۷
مدیریت عملیات	۰/۸۵۲
مدیریت منابع	۰/۹۰۵
کل فرآیندها	۰/۹۵۵

۴-۳-۷- برازش مدل ساختاری فرآیندها

پس از بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری، لازم است برازش مدل ساختاری مربوط به فرآیندهای پژوهش نیز موردبررسی قرار گیرد. در پژوهش حاضر از معیارهای؛ ضریب مسیر، ضریب تعیین (R^2)، ضریب معناداری (T-values) و توان پیش‌بینی (Q^2) یا شاخص استون گایسر استفاده شده است و نتایج

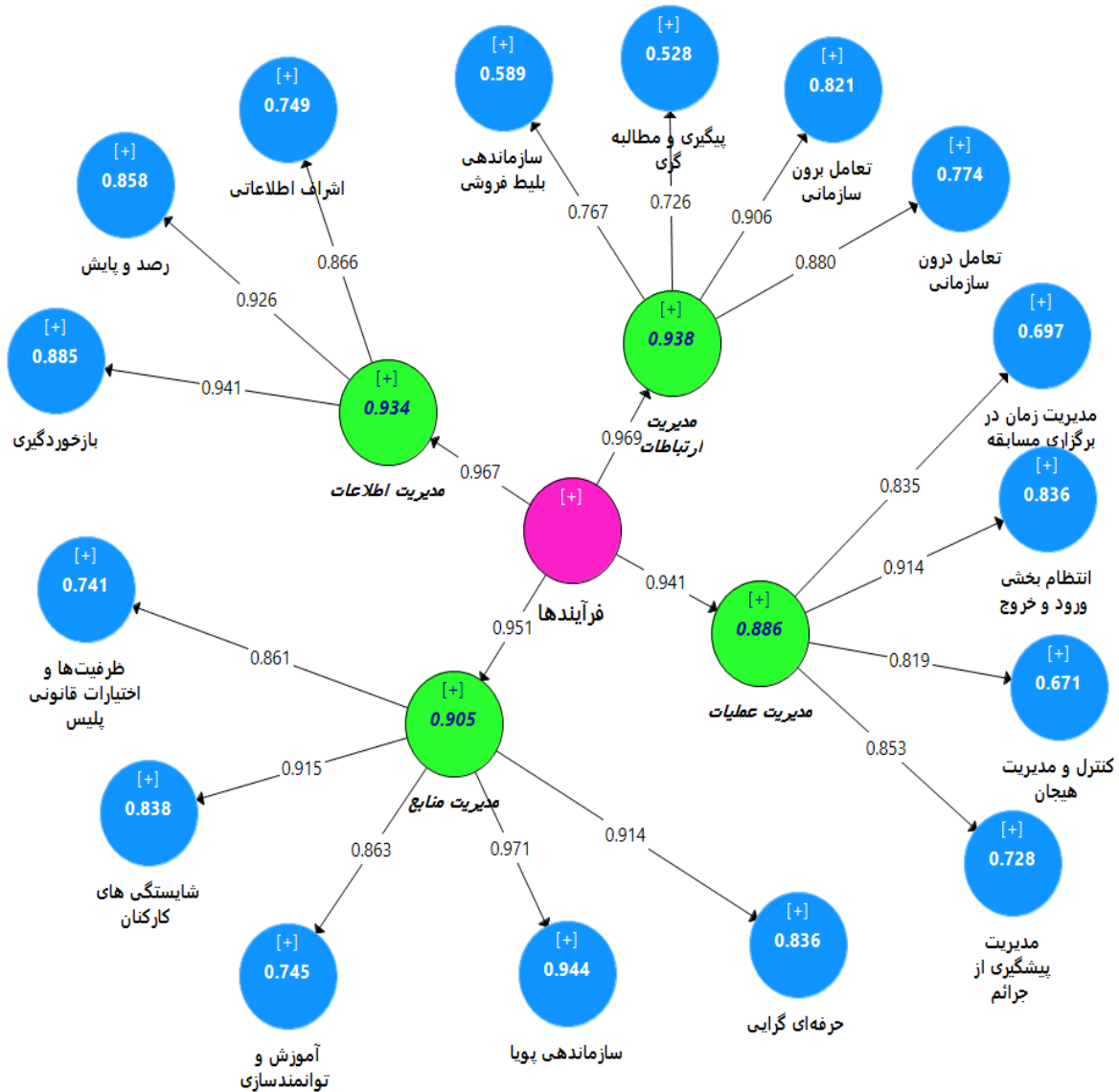
آن‌ها در جدول ۴-۲۰ قابل مشاهده است. نتایج نشان می‌دهد که همه متغیرهای پنهان دارای ضرایب مسیر نسبتاً بالایی هستند به طوری که حداقل ضریب مسیر مربوط به متغیر پنهان «پیگیری و مطالبه گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها» است که مقدار ۰/۷۲۶ را به خود اختصاص داده است که این مقدار نیز مقدار بسیار بالایی است. گفتنی است که مقادیر بالای ضریب مسیر نشان دهند تأثیرگذاری بالای متغیرهای برون‌زا بر متغیر درون‌زا است.

جدول ۴-۲۰: برازش مدل ساختاری پیشایندها

متغیر	ضریب رگرسیونی	ضریب تعیین (R ²)	T-values	sig	(Q ²)
اشراف اطلاعاتی عملیاتی	۰/۸۶۶	۰/۷۴۹	۴۴/۲۵۰	۰/۰۰۰	۰/۴۳۲
پیگیری و مطالبه گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها	۰/۷۲۶	۰/۵۲۸	۱۹/۶۷۶	۰/۰۰۰	۰/۳۳۵
ساماندهی نظام جامع بلیت‌فروشی	۰/۷۶۷	۰/۵۸۹	۲۲/۰۴۹	۰/۰۰۰	۰/۳۷۳
مدیریت زمان در برگزاری مسابقه	۰/۸۳۵	۰/۶۹۷	۴۳/۴۶۰	۰/۰۰۰	۰/۴۹۹
انتظام بخشی ورود و خروج جمعیت به ورزشگاه	۰/۹۱۴	۰/۸۳۶	۸۶/۵۶۳	۰/۰۰۰	۰/۴۴۹
کنترل و مدیریت هیجان تماشاگران	۰/۸۱۹	۰/۶۷۱	۲۸/۵۴۷	۰/۰۰۰	۰/۴۹۹
مدیریت پیشگیری از جرائم تماشاگران	۰/۸۳۵	۰/۶۹۷	۴۱/۳۶۶	۰/۰۰۰	۰/۳۳۱
ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی پلیس	۰/۸۶۱	۰/۷۴۱	۳۵/۰۶۸	۰/۰۰۰	۰/۴۵۹
تعاملات مناسب درون سازمانی	۰/۸۸۰	۰/۷۷۴	۶۸/۷۱۵	۰/۰۰۰	۰/۴۵۹
تعاملات مناسب برون سازمانی	۰/۹۰۶	۰/۸۲۱	۸۳/۹۷۱	۰/۰۰۰	۰/۵۱۲
شایستگی‌های کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه	۰/۹۱۵	۰/۸۳۸	۷۲/۱۶۴	۰/۰۰۰	۰/۴۹۳
آموزش و توانمندسازی کارکنان	۰/۸۶۳	۰/۷۴۵	۴۷/۵۳۷	۰/۰۰۰	۰/۴۶۳
ساماندهی پویا و انعطاف‌پذیر نیروی انسانی	۰/۹۷۱	۰/۹۴۴	۲۴۲/۹۹۴	۰/۰۰۰	۰/۴۷۲
حرفه‌ای‌گرایی رفتار پلیس	۰/۹۱۴	۰/۸۳۶	۸۱/۵۸۶	۰/۰۰۰	۰/۳۸۵
رصد و پایش	۰/۹۲۶	۰/۸۵۸	۱۰۱/۱۰۳	۰/۰۰۰	۰/۳۶۲
بازخورد گیری	۰/۹۴۱	۰/۸۸۵	۱۱۱/۳۴۶	۰/۰۰۰	۰/۴۸۳
مدیریت اطلاعات	۰/۹۶۷	۰/۹۳۴	۱۸۸/۹۳۱	۰/۰۰۰	۰/۷۶۸
مدیریت ارتباطات	۰/۹۶۹	۰/۹۳۸	۲۰۰/۸۸۷	۰/۰۰۰	۰/۶۲۰
مدیریت عملیات	۰/۹۴۱	۰/۸۸۶	۱۰۵/۷۳۰	۰/۰۰۰	۰/۶۳۳
مدیریت منابع	۰/۹۵۱	۰/۹۰۵	۱۴۶/۹۹۷	۰/۰۰۰	۰/۷۳۷

ضریب تعیین (R²) نیز شاخصی است که بر اساس آن می‌توان پی برد که منبع چند درصد از واریانس متغیر درون‌زا مربوط به واریانس متغیر برون‌زا است و سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R² در نظر گرفته می‌شود. با توجه به نتایج به دست آمده در جدول ۴-۲۰ می‌توان نتیجه گرفت که بیشتر متغیرها دارای ضریب تعیین (R²) قوی و بالاتر از مقدار ملاک ۰/۶۷ هستند و تنها در دو متغیر «پیگیری و مطالبه گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها» و «ساماندهی نظام جامع بلیت‌فروشی» که به ترتیب دارای ضریب تعیین ۰/۵۲۸ و ۰/۵۸۹ هستند این ضریب از مقدار ملاک ۰/۶۷ پایین تر است و در مجموع مدل

ساختاری مربوط به فرآیندهای پژوهش از نظر شاخص ضریب تعیین مطلوب ارزیابی می‌شود. اعداد درج شده در داخل دایره‌های مربوط به متغیرهای پنهان درون‌زا نشان‌دهنده مقادیر ضریب تعیین (R^2) و اعداد درج شده بر روی خطوط نشان‌دهنده ضریب مسیر هستند که در شکل ۴-۲۸ نشان داده شده‌اند.

شکل ۴-۲۸: ضریب رگرسیونی و ضریب تعیین متغیرهای مرتبط با فرآیندهای پژوهش

همچنین با توجه به اینکه همه مقادیر به دست آمده برای T -values بالاتر از مقدار $2/58$ هستند با اطمینان $0/99$ ($sig = 0/000$) همه مقادیر برای جامعه مورد بررسی نیز مورد تأیید و معنادار هستند. یکی دیگر از معیارهای ارزیابی مدل ساختاری یا مدل درونی در مدل معادلات ساختاری، توان پیش‌بینی کنندگی مدل است که با نماد Q^2 در جدول ۴-۲۰ نمایش داده شده است. با توجه به سه مقدار $0/15$ ، $0/35$ و $0/75$ ، به ترتیب برای نشان دادن قدرت پیش‌بینی ضعیف، متوسط و قوی؛ می‌توان نتیجه گرفت که معیار Q^2 برای دو متغیر «پیگیری و مطالبه‌گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها» و «مدیریت پیشگیری از جرائم

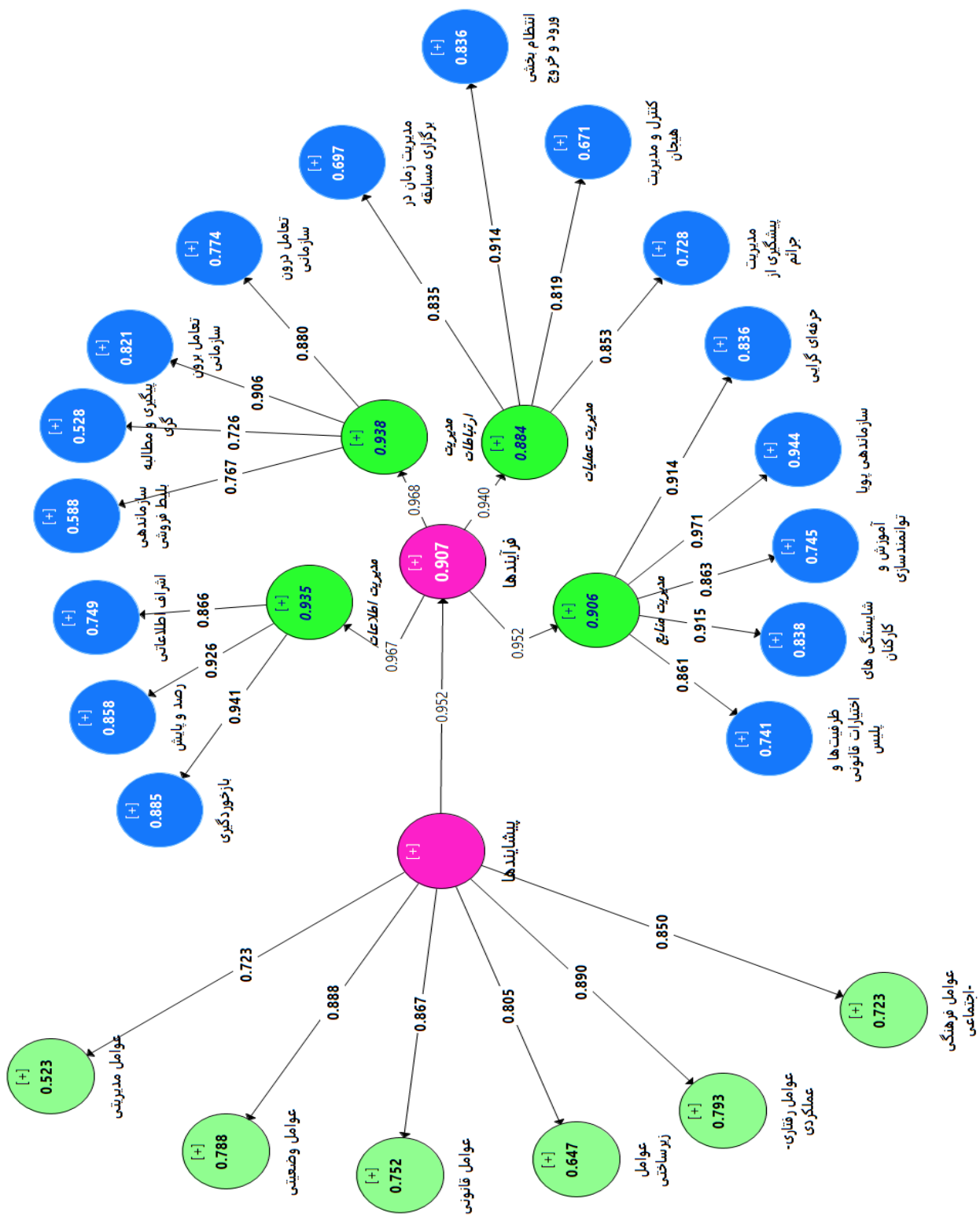
تماشاگران» به ترتیب با مقادیر $0/335$ و $0/331$ در حد متوسط و روبه بالا و برای سایر متغیرها با توجه به این که بالاتر از مقدار ملاک $0/35$ هستند، قوی ارزیابی می‌شود.

۴-۳-۸- برازش مدل کلی فرآیندها

تاکنون مدل‌های اندازه‌گیری و مدل ساختاری یا درونی مربوط به ابعاد فرآیندها مورد ارزیابی قرار گرفت حال برای ارزیابی برازش کلی مدل فرآیندها از شاخص ریشه دوم میانگین مربعات باقی‌مانده استاندارد شده (SRMR) استفاده شده است. یکی از شاخص‌هایی که برای ارزیابی مدل کلی پژوهش استفاده می‌شود شاخص SRMR با استفاده از این شاخص می‌توان برآورد کرد که تا چه اندازه داده‌های تجربی با مدل نظری هماهنگ دارد. مقدار SRMR عددی بین 0 تا 1 است و هر چه مدل ضعیف‌تر باشد این عدد به 1 نزدیک‌تر و مقدار مطلوب آن معمولاً کمتر از $0/08$ است. در مطالعه حاضر این مقدار برای مدل کلی فرآیندها $0/078$ محاسبه شده که حکایت از مطلوب بودن مدل مورد بررسی را دارد.

۴-۳-۹- برازش مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران

تاکنون مدل‌های اندازه‌گیری و مدل ساختاری مربوط به ابعاد فرآیندها و پیشایندها مورد ارزیابی قرار گرفت و هرکدام از آن‌ها به‌تنهایی از نظر شاخص‌های مختلف دارای برازش مناسب بودند؛ بنابراین در این مرحله نیازی به بررسی مجدد برازش مدل‌های اندازه‌گیری مدل کلی پژوهش نیست؛ اما در ارتباط با برازش مدل ساختاری پژوهش، پیش‌تر شاخص‌های مربوط به ارزیابی مدل ساختاری فرآیندها و پیشایندها گزارش و مدل ساختاری آن‌ها در حد مطلوبی ارزیابی شد؛ از این رو برای بررسی برازش مدل ساختاری پژوهش مدیریت انتظامی رفتار تماشاگران فوتبال در ایران معیارهای؛ ضریب مسیر، ضریب تعیین (R^2)، مقدار (T-values) و توان پیش‌بینی (Q^2) یا شاخص استون گایسر تنها برای رابطه بین متغیر برون‌زای پیشایندها و درون‌زای فرآیندها گزارش شده است. از آنجایی که ضریب مسیر برای این رابطه $0/952$ ، ضریب تعیین (R^2) $0/907$ ، مقدار (T-values) برابر $162/338$ و توان پیش‌بینی (Q^2) یا شاخص استون گایسر برای فرآیندها برابر $0/820$ است و همه این مقادیر در مقایسه با ملاک‌های مربوطه دارای وضعیت مطلوبی هستند می‌توان نتیجه گرفت که مدل ساختاری پژوهش مدیریت انتظامی رفتار تماشاگران فوتبال در ایران مطلوب است. همچنین برای ارزیابی برازش کل مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران از شاخص ریشه دوم میانگین مربعات باقی‌مانده استاندارد شده (SRMR) استفاده شده است. یکی از شاخص‌هایی که برای ارزیابی مدل کلی پژوهش استفاده می‌شود شاخص SRMR با استفاده از این شاخص می‌توان برآورد کرد که تا چه اندازه داده‌های تجربی با مدل نظری هماهنگ دارد. مقدار SRMR عددی بین 0 تا 1 است و هر چه مدل ضعیف‌تر باشد این عدد به 1 نزدیک‌تر و مقدار مطلوب آن معمولاً کمتر از $0/08$ است. در مطالعه حاضر این مقدار برای کل مدل پژوهش $0/081$ محاسبه شده که حکایت از مطلوب بودن مدل مورد بررسی را دارد.

شکل ۴-۲۹: ضریب رگرسیونی و ضریب تعیین کل مدل پژوهش

فصل پنجم:

بحث و نتیجه گیری

۵-۱- مقدمه

در فصل پنجم به‌عنوان مرحله پایانی پژوهش، به بحث و نتیجه‌گیری و ارائه راهکارها و پیشنهادها پرداخته شده است. در نظر است؛ در این فصل، یافته‌های پژوهشی که طی دو مرحله کیفی و کمی حاصل و در فصل چهارم به‌طور مفصل تشریح و ارائه شدند، با استفاده از مبانی نظری تحقیق به بحث، تفسیر و تبیین آن‌ها پرداخته شود و درنهایت بر اساس نتایج و یافته‌ها و همچنین تحلیل‌های صورت گرفته، برای جامعه هدف که همانا مدیریت انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران در لیگ برتر فوتبال در ایران است پیشنهادهای کاربردی ارائه شود.

۵-۲- خلاصه پژوهش

فوتبال یکی از جذاب‌ترین و پرطرفدارترین رشته‌های ورزشی است که امروزه به‌عنوان یکی از صنایع پردرآمد موردتوجه کشورهای مختلف قرار گرفته است. عمومیت و محبوبیت این رشته ورزشی باعث شده تا روز بروز بر تعداد تماشاگران و طرفداران آن افزوده شود. حضور اقشار مختلف جامعه برای تماشای مسابقات فوتبال چنانچه به‌خوبی مدیریت شود، می‌تواند زمینه پیشرفت و توسعه همه‌جانبه این رشته ورزشی را فراهم آورد و چنانچه حضور گسترده تماشاگران به‌خوبی مدیریت نشود، می‌تواند مشکلاتی؛ ازجمله مصدومیت و از دست دادن جان تماشاگران و تبعات بعدی مانند ایجاد محیط ناامن در ورزشگاه برای ورزشکاران، مربیان، داوران و تماشاگران به وجود آید. در این صورت حامیان مالی نیز حاضر به سرمایه‌گذاری در این صنعت نشده و درنتیجه توسعه کیفی فوتبال نیز به‌کندی انجام خواهد شد و در مواردی ممکن است باعث تنزل کیفیت این رشته ورزشی پرطرفدار شود. ازاین‌رو مدیریت رفتار تماشاگران مسابقات فوتبال حائز اهمیت است و نیروی انتظامی به‌عنوان یکی از کلیدی‌ترین نهادهای مرتبط با این مسئله می‌تواند با مدیریت صحیح خود ایفای نقش کند؛ بنابراین مطالعه حاضر باهدف طراحی مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران انجام شد. در همین راستا ابتدا جدیدترین و بروزترین تحقیقات و مطالعات انجام‌شده و همچنین نظریه‌های مطرح‌شده در زمینه مدیریت رفتار تماشاگران با رویکرد انتظامی موردبررسی و مطالعه قرار گرفت. ازاین‌رو پس از مطالعه و بررسی ادبیات موجود مدل اولیه پژوهش شناسایی و در پایان فصل دوم ارائه شد. با توجه به اینکه مدل مستخرج از ادبیات پژوهش مدل جامع و کاملی برای مدیریت رفتار تماشاگران در ایران نیست، بر آن شدیم تا با مصاحبه با خبرگان و صاحب‌نظران علمی و دانشگاهی شامل اساتید رشته مدیریت ورزشی، جامعه‌شناسی اجتماعی، روانشناسی اجتماعی و استادان دانشگاه علوم انتظامی امین که در این زمینه مطالعه علمی داشته‌اند و همچنین نخبگان و صاحب‌نظران اجرایی از قبیل مسئولین امنیتی - انتظامی وزارت کشور، حراست فدراسیون فوتبال، سازمان لیگ فوتبال، مربی و داور لیگ برتری، فرماندهان انتظامی و یگان ویژه که در عمل با موضوع مورد مطالعه ارتباط دارند ابعاد مختلف مدل پژوهش را شناسایی کنیم. ازاین‌رو با در نظر گرفتن ویژگی‌ها و ملاک‌های جامعه مشارکت‌کننده یک گروه کانونی ۷ نفر تشکیل با ۲۳ نفر نیز مصاحبه نیمه ساختاریافته انفرادی انجام شد و فایل صوتی مصاحبه‌ها و گروه کانونی به‌صورت پیاده‌سازی و با استفاده روش تحلیل مضمون در نرم‌افزار MAXqda2018 کدگذاری و دسته‌بندی

شدند. بر این اساس برای دستیابی به اهداف پژوهش و طراحی مدل موردنظر داده‌ها در ذیل دو مضمون فراگیر پیشایندها و فرآیندها دسته‌بندی شدند. در این بین ۴۰ مضمون پایه مرتبط با مضمون فراگیر پیشایندها بود که در قالب ۶ مضمون سازمان‌دهنده؛ عوامل مدیریتی، عوامل وضعیتی، عوامل قانونی، عوامل زیرساختی، عوامل رفتاری- عملکردی و عوامل فرهنگی- اجتماعی دسته‌بندی شدند و ۱۵۷ مضمون پایه نیز مربوط به مضمون فراگیر فرآیندها بود که در ذیل ۱۶ مضمون سازمان‌دهنده مرحله اول و ۴ مضمون سازمان‌دهنده مرحله دوم شامل؛ مدیریت اطلاعات، مدیریت ارتباطات، مدیریت منابع و مدیریت عملیات سازماندهی شدند. در پایان این مرحله (مرحله کیفی) مدلی نیز استخراج شد که به‌منظور اعتبار یابی و برازش آن مضامین پایه به‌صورت پرسشنامه تدوین و در بین ۲۳۷ نفر از مسئولین یگان ویژه ۹ استان که دارای تیم‌های لیگ برتری فوتبال بودند و بر اساس نظریه بارکلای به‌صورت هدفمند از جامعه آماری انتخاب‌شده بودند توزیع و داده‌های حاصل با استفاده از نرم‌افزار «اسمارت پی. ال. اس» تجزیه و تحلیل شد. نتایج تحلیل داده‌های بخش کمی نیز نشان داد که مدل طراحی‌شده دارای اعتبار و برازش کافی برای مدیریت انتظامی رفتار تماشاگران فوتبال در ایران را دارد.

۵-۳- بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش باهدف؛ طراحی مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران و اهداف فرعی؛ شناسایی پیشایندها، فرآیندها و برازش این مدل انجام شد.

۵-۳-۱- بحث و نتیجه‌گیری در خصوص پیشایندها

منظور از پیشایندها در این مطالعه؛ شامل مجموعه عواملی است که به‌طور مستقیم در حوزه وظایف نیروی انتظامی نبوده؛ اما لازم است نیروی انتظامی برای مدیریت رفتار تماشاگران آن‌ها را در نظر داشته باشند تا اقدامات و فرآیندهای مدیریتی خود را بر مبنای آن‌ها تنظیم کنند و بر این اساس از ظرفیت‌های سازمانی خود حداکثر بهره را گرفته و فرسودگی نیروی انسانی، هدر رفت منابع، امکانات و تجهیزات سازمانی را نیز به حداقل ممکن کاهش دهد. در همین راستا؛ نتایج تحلیل مضمون مصاحبه‌های انجام‌شده در این خصوص نشان داد مجموعه‌ای از عوامل در ایجاد رفتار مثبت و بهنجار تماشاگران فوتبال نقش دارند. به عبارتی، برای بهبود رفتار تماشاگران و شکل‌گیری رفتار مثبت هواداران توسط نیروی انتظامی تنها یک عامل مؤثر نیست، بلکه رفتار بهنجار تماشاگران حاصل توجه و اقدام متناسب نیروی انتظامی به عوامل مدیریتی؛ عوامل وضعیتی؛ عوامل قانونی؛ عوامل زیرساختی؛ عوامل رفتاری- عملکردی و عوامل فرهنگی- اجتماعی است که در ادامه به بحث و نتیجه‌گیری پیرامون هرکدام از آن‌ها پرداخته خواهد شد.

عوامل مدیریتی: نتایج یافته‌های کیفی به‌دست‌آمده در خصوص مضمون سازمان‌دهنده عوامل مدیریتی شامل ۶ مضمون پایه؛ شایسته‌سالاری در مدیریت ورزشی؛ ثبات در مدیریت باشگاه‌ها؛ مدیریت فرهنگی باشگاه‌ها؛ مدیریت فضای مجازی (در باشگاه‌ها و جامعه)؛ نگرش به فوتبال در سطوح کلان مدیریتی کشور و مدیریت منابع مالی باشگاه‌ها است. همچنین یافته‌های بخش کمی مطالعه نیز یافته‌های بخش

کیفی را تأیید کرده و بار عاملی به‌دست‌آمده برای همه آن‌ها بالاتر از مقدار ملاک ۰/۵ بوده و بار عاملی بیشتر آن‌ها در دامنه بسیار مطلوب (۰/۷ تا ۰/۹) است. به‌طوری‌که بار عاملی ۰/۶۷۹ حداقل بار عاملی به‌دست‌آمده برای شاخص‌های مربوط به عوامل مدیریتی است که این بار عاملی، یک‌بار عاملی معنادار و در حد نسبتاً مطلوبی است. این بدین معناست که عوامل مدیریتی ازجمله عوامل تأثیرگذار بر نوع رفتار تماشاگران است.

این نتایج به‌نوعی با نتایج مطالعه کارگر و همکاران (۱۳۹۵)، شهابی و همکاران (۱۳۹۵)، اندام و سلیمی (۱۳۹۵)، شفیع و همکاران (۱۳۹۵)، همتی نژاد و همکاران (۱۳۹۵) و استوت و همکاران (۲۰۱۱) همخوان است. در همه این تحقیقات نیز عامل مدیریتی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر بروز رفتارهای ناهنجار در میان تماشاگران فوتبال شناسایی شده است. طبیعی است چنانچه مدیران با تخصص و تعهد در سازمان‌های مرتبط با فوتبال و باشگاه‌ها به‌کارگیری شوند و بدانند که مدیریت آن‌ها نیز مدیریت باثباتی است و تحت تأثیر اتفاقات مختلف ازجمله عدم موفقیت و کسب نتیجه در کوتاه‌مدت عوض نمی‌شوند، با اطمینان خاطر بیشتری به همه ابعاد مدیریتی باشگاه ازجمله مدیریت منابع مالی، مدیریت فرهنگی که نیاز به برنامه‌ریزی‌های بلندمدت دارد و همچنین مدیریت فضای مجازی خواهند پرداخت. از دیدگاه جامعه آماری بخش کمی نیز ثبات در مدیریت باشگاه‌ها با بار عاملی ۰/۸۴۷ و مدیریت منابع مالی باشگاه‌ها با بار عاملی ۰/۷۵۰ دارای بیشترین اهمیت بودند.

با توجه به اینکه بسیاری از باشگاه‌ها از عنوان فرهنگی ورزشی برخوردارند، توجه مدیران به انجام فعالیت‌های فرهنگی در قبال هواداران باشگاه، به‌موازات انجام فعالیت‌های ورزشی می‌تواند تأثیرات مطلوبی در راستای بروز رفتارهای بهنجار تماشاگران داشته و در نتیجه مدیریت انتظامی نیز در راستای برقراری نظم و امنیت رویدادهای ورزشی با چالش‌های کمتری روبرو خواهد بود. همچنین یکی از چالش‌های کنونی پیش روی نیروی انتظامی در مدیریت رفتار تماشاگران مدیریت ضعیف فضای مجازی توسط مدیران باشگاه‌ها است. در این خصوص یکی از خبرگان و صاحب‌نظران مشارکت‌کننده معتقد است «فضای مجازی را خود باشگاه باید نظارت کند. باشگاه باید سایت‌هایی را که با اسم و نام و پیشوند و پسوند یک باشگاه دارند فعالیت می‌کنند را شناسایی کند و علیه آن‌ها طرح دعوا و شکایت کند که این سایت دارد در فضای مجازی با اسم و برند ما مطالب خلاف عرف منتشر می‌کند. متأسفانه تا به امروز هم خیلی فضای مجازی در کنترل باشگاه‌ها هم نیست. اولاً خودشان نیامدند فضای مجازی مناسبی در قالب باشگاه خودشان ایجاد کنند و به هواداران و مخاطبین مطلب و خوراک بدهند و دوم اینکه اگر کسی در یک گوشه‌ای از دنیا خوراک سایت آن‌ها را تأمین می‌کند و نرفتند برخورد کنند باشگاه مقصر است و تنش ناشی از آن به روی سکوها کشیده می‌شود. همچنین برخی از باشگاه‌ها صفحات تلگرامی

و اینستاگرامی خودشان را می دهند دست لیدرها و آن ها هم پیام و متن می گذارند و تهدید می کنند و چون سرور و مدیریت این پیام رسان ها در اختیار نیروی انتظامی نیست بنابراین با توجه به وضعیت نابسامان مدیریت فضای مجازی باشگاه ها، لازم است که نیروی انتظامی برای مدیریت رفتار تماشاگران محتوای منتشر شده در سایت های مختلف را رصد و بر اساس آن اقدامات لازم را پیش بینی می کند».

عوامل وضعیتی: نتایج یافته های به دست آمده در خصوص مضمون سازمان دهند عوامل وضعیتی شامل ۱۳ مضمون پایه: محل برگزاری مسابقه؛ موقعیت مکانی و هم جوار و ورزشگاه؛ وضعیت پخش مسابقه از صداوسیما؛ وضعیت جوی؛ حساسیت مسابقه؛ وضعیت جدول امتیازات؛ نتیجه بازی و سایر بازی های هم زمان؛ سابقه بازی ها گذشته دو تیم؛ زمان برگزاری مسابقه (هفته، روز و ساعت)؛ انتظار و رضایتمندی تماشاگران و ویژگی و ماهیت هیجانی ورزش فوتبال است. همچنین یافته های بخش کمی مطالعه نیز یافته های بخش کیفی را تأیید کرده و بار عاملی به دست آمده برای همه آن ها بالاتر از مقدار ملاک ۰/۵ بوده و بار عاملی بیشتر آن ها در دامنه بسیار مطلوب (۰/۷ تا ۰/۹) است. به طوری که دامنه بار عاملی به دست آمده برای شاخص های مربوط به عوامل وضعیتی بین ۰/۶۴۰ تا ۰/۸۰۹ است که این بار عاملی، بار عاملی معنادار و در حد نسبتاً مطلوبی است. این بدین معناست که عوامل وضعیتی از جمله عوامل تأثیرگذار بر نوع رفتار تماشاگران است.

این نتایج به نوعی با نتایج مطالعه فروغی پور و رضائیان زاده جهرمی (۱۳۹۲)، اندام و سلیمی (۱۳۹۵)، شفیع و همکاران (۱۳۹۵)، استرانگ و دیسلی (۲۰۱۸)، کویان چوگلا و همکاران (۲۰۱۴)، کورلند و همکاران (۲۰۱۷) همخوان است. در هر کدام از این تحقیقات نیز برخی از مضامین پایه مرتبط با عوامل وضعیتی به عنوان عوامل مؤثر بر رفتارهای تماشاگران فوتبال مورد توجه قرار گرفته است.

برخی از محققان بر این عقیده اند که در ورزش فوتبال بیش از سایر رشته های ورزشی حوادث ناگوار از جمله رفتارهای خشن و پرخاشجویان بین طرفداران و هواداران تیم ها مشاهده می شود و از این نظر فوتبال جایگاه بالاتری دارد. خصوصیات و ماهیت هیجانی این رشته ورزشی باعث جلب توجه مردم سراسر جهان به آن شده و روز به روز بر تعداد تماشاگران آن افزوده می شود. تعطیلی جلسات مهم سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشورهای مختلف و تعطیلی کسب و کار مردم حین برگزاری مسابقات حساس فوتبال، حاکی از هیجان مفرط حاکم بر این رشته ورزشی است (احسانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۴). از سوی دیگر، با حرفه ای شدن ورزش فوتبال و پخش مسابقات مهم از صداوسیما، نتایج مسابقات و رده بندی تیم ها در جدول امتیازات به ویژه در هفته های پایانی لیگ، اهمیت و حساسیت بیشتری پیدا می کند. از این رو چنانچه مسابقات بین تیم های رقیب در شرایط جوی مناسب و در یک روز تعطیل برگزار شود با استقبال بیشتری از سوی تماشاگران همراه خواهد شد. در این صورت چنانچه مسئولین برگزاری

مسابقات از جمله نیروی انتظامی شرایط وضعیت را به‌خوبی پیش‌بینی نکرده باشند و تمهیدات لازم را متناسب با شرایط وضعیت در نظر نگرفته باشند؛ حضور تعداد زیادی تماشاگران در ورزشگاه‌ها ممکن است بروز احساسات، هیجانات واکنش‌های نابهنجار تماشاگران را به‌صورت شعار، پرتاب اشیاء، فحاشی، جنجال، آشوب، تخریب استادیوم و یا آسیب رساندن به دیگران در پی داشته باشد (الهی منش و معصومی، ۱۳۹۷، ص ۷۹). همچنین لازم است مسئولین نیروی انتظامی سابقه بازی‌ها گذشته دو تیم را نیز بررسی کنند و چنانچه بازی‌های گذشته آن‌ها با درگیری و خشونت همراه بوده، ممکن است تماشاگران تیم میزبان درصدد تلافی باشند. از این‌رو اقدامات پیشگیرانه لازم باید مدنظر قرار گیرد. علاوه بر این، بر اساس اصول و شواهد تماشاگران هیچ نتیجه‌ای را غیر از برد قبول نمی‌کنند بنابراین ناهمخوانی انتظار تماشاگران از نتیجه واقعی بازی موجب بروز هیجان خواهد شد. در صورتی که نتیجه بهتر از انتظار تماشاگران باشد باعث ایجاد هیجان مثبت و در غیر این صورت سبب بروز هیجان منفی شده و پیش‌زمینه بروز اغتشاش، خشونت و بی‌نظمی را در بین تماشاگران فراهم می‌کند و هر عاملی که سبب ناکامی آن‌ها شود (عملکرد داور، مربی، بازیکن و غیره)، در معرض پرخاشگری و فحاشی آن‌ها قرار می‌گیرد (شفیعی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۶۴). از این‌رو بر اساس نظریه ناکامی- پرخاشگری و با توجه به محیط پرهیجان فوتبال چنانچه نتیجه بازی به‌ویژه در بازی‌هایی که بین دو تیم رقیب انجام می‌شود نتیجه دلخواه و مورد انتظار تماشاگران نباشد، می‌توانند به‌عنوان محرکی برای بروز رفتارهای نابهنجار و تهاجمی تماشاگران عمل کنند.

عوامل قانونی؛ نتایج یافته‌های به‌دست‌آمده در خصوص مضمون سازمان دهند عوامل قانونی شامل ۵ مضمون پایه: ضعف بازدارندگی قانون مجازات اسلامی در پیشگیری از رفتار نابهنجار تماشاگران؛ ضعف بازدارندگی مقررات انضباطی فدراسیون فوتبال در پیشگیری از رفتار نابهنجار تماشاگران؛ خلأها و چالش‌های قانونی؛ ضعف شفافیت آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و اساسنامه‌ها و عملکرد کمیته‌های انضباطی، استیناف و اخلاق است.

همچنین یافته‌های بخش کمی مطالعه نیز یافته‌های بخش کیفی را تأیید کرده و بار عاملی به‌دست‌آمده برای همه آن‌ها بالاتر از مقدار ملاک ۰/۵ بوده و بار عاملی بیشتر آن‌ها در دامنه بسیار مطلوب (۰/۷ تا ۰/۹) است. به‌طوری‌که دامنه بار عاملی به‌دست‌آمده برای شاخص‌های مربوط به عوامل قانونی بین ۰/۶۹۵ تا ۰/۷۸۸ است که این بار عاملی، بار عاملی معنادار و در حد بسیار مطلوبی است. این بدین معناست که عوامل قانونی از جمله عوامل تأثیرگذار بر نوع رفتار تماشاگران است. این نتایج به‌نوعی با نتایج مطالعات طاهری و همکاران (۱۳۹۸)، کارگر و همکاران (۱۳۹۵)، راستا جلینا تاسیک (۲۰۱۸)، استرانگ و دیسلی (۲۰۱۸) و کویان چوگلا و همکاران (۲۰۱۴) همخوان است. در هر کدام از این تحقیقات

نیز برخی از مضامین پایه مرتبط با عوامل قانونی به‌عنوان عوامل مؤثر بر رفتارهای تماشاگران فوتبال موردتوجه قرار گرفته است.

با عنایت به اینکه باوجود تدابیر کیفی گسترده (در معنای اعم) که برای مقابله با خشونت ورزشکاران و اوباشگری تماشاگران در فوتبال اندیشیده می‌شود، هنوز هم شاهد حوادث تلخ و ناگواری در این حوزه هستیم، ازاین‌رو می‌توان عدم توفیق در مقابله با این پدیده نابهنجاری اجتماعی در ورزش فوتبال را به‌عنوان یک عدم موفقیت رویکردهای قضایی و کیفی تلقی کرد. ازاین‌رو نشان می‌دهد که؛ سیاست کیفی در مقابله با پدیده خشونت و اوباشگری تماشاگران فوتبال با چالش‌هایی روبرو است که قادر نیست از تمام ظرفیت و توان خود استفاده کند. در همین راستا، ویژگی‌های تماشاگران فوتبال در ایران به‌ویژه سن پایین آن‌ها، سبب شده است که دست قانون‌گذار در استفاده از تنبیهات مختلف بسته باشد، زیرا با توجه به سیاست‌های کیفی مبتنی بر مدارا و مسامحه با نوجوانان و جوانان، استفاده از همه‌ی ظرفیت‌های قضایی و حقوقی موجود در قانون و آیین‌نامه‌های موجود برای مقابله با رفتارهای خشونت‌آمیز تماشاگران امکان‌پذیر نمی‌باشد؛ بنابراین عدم توجه به ویژگی‌های سنی تماشاگران، یکی دیگر از چالش‌های حقوقی در برخورد با خشونت تماشاگران فوتبال است که باعث شده است حقوق کیفی برای برخورد مناسب با رفتارهای خشونت‌آمیز تماشاگران تأثیرگذاری لازم را نداشته باشد و عملاً قوانین حقوقی و آیین‌نامه‌ها انضباطی فدراسیون فوتبال به ابزار بدون استفاده‌ای برای کنترل ناهنجاری اجتماعی تماشاگران تبدیل شوند. در همین راستا نیز یکی دیگر از ایرادات قابل‌توجه در سیاست‌های کیفی و حقوقی کشور برای مقابله با اوباشگری تماشاگران فوتبال، در نظر گرفتن جریمه‌های نقدی با مبالغ کلان بدون توجه به ویژگی‌های تماشاگران از قبیل سطح درآمدی آنان است. ازاین‌رو با توجه به اینکه الگوی خشونت و اوباشگری تماشاگران در کشورهای مختلف متفاوت است، لازم است با مطالعات و تحقیقات در این زمینه سیاست‌های کیفی متناسب با الگوهای بومی کشور تدوین تا از کارآمدی لازم برخوردار باشند.

همچنین در ارتباط با اسناد بالادستی و دستورالعمل‌ها ابلاغی از وزارت کشور با این که وظیفه هرکدام از سازمان‌ها مشخص شده است اما در عمل بسیاری از سازمان‌ها به وظایف تعیین‌شده در این دستورالعمل توجه ای نداشته یا در ارتباط با مقررات انضباطی فدراسیون فوتبال کمیته‌های مربوطه در اجرای آن با جدیت برخورد نمی‌کنند. درنتیجه بازیکنان و تماشاگران به اجرای مفاد آن توجه چندانی ندارند. در این خصوص یکی از خبرگان و صاحب‌نظران مشارکت‌کننده معتقد است «... یک بازیکن را به دلیل یک تخلف محروم کردند فردایش می‌بینید با یک بهانه دیگر و با وساطت یک نفر دیگر بخشیده می‌شود و سایر

بازیکنان وقتی مشاهده می‌کنند که این تنبیهات خیلی اعتباری ندارد و فردا بخشیده می‌شود فرد جریح‌تر می‌شود و فردا اقدامات بدتری انجام می‌دهد و برای آن‌ها بدآموزی دارد.»

پیروان نظریه انتخاب عقلانی هستند معتقدند که علت اصلی انحراف و رفتار نابهنجار فرد، اراده آزاد اوست و هیچ عاملی او را وادار به کج‌روی نمی‌کند؛ بلکه کج‌روی نوعی تصمیم‌گیری فردی و گزینش عقلانی فایده‌گرایانه است که پس از سنجش پیامدهای مثبت و منفی یک رفتار انحرافی صورت می‌گیرد (عباس زاده، علیزاده اقدم و اسلامی بناب، ۱۳۹۱: ۱۵۱). در ارتباط با رفتارهای نابهنجار، پرخاشگرانه و ندالیسمی تماشاگران فوتبال در ایران و تخریب اموال عمومی توسط آن‌ها با بهره‌گیری از این نظریه می‌توان چنین استنباط کرد که وقتی متأسفانه برخی از تماشاگران هر کاری را ممکن هست انجام می‌دهند و برحسب تجربه می‌دانند که قوانین، مقررات و آیین‌نامه‌های موجود در خصوص آن‌ها اعمال نمی‌شود و هزینه‌ای برای آن‌ها در پی نخواهد داشت، بروز رفتارهای وندالیستی از طرف آن‌ها امری عقلانی خواهد بود که برای پیشگیری از این‌گونه رفتارها لازم است تدابیر قانونی مناسب و بازدارنده‌ای متناسب با شرایط ویژگی‌های تماشاگران وضع و اجرایی کرد تا ارتکاب رفتارهای وندالیستی برای آن‌ها پرهزینه و غیرعقلانی شود.

عوامل زیرساختی؛ نتایج یافته‌های به‌دست‌آمده در خصوص مضمون سازمان دهند عوامل زیرساختی شامل ۵ مضمون پایه: زیرساخت‌های فنی و تکنولوژیکی ورزشگاه؛ زیرساخت‌های بهداشتی و رفاهی ورزشگاه؛ طراحی محیطی/زیباسازی و بهسازی محیط ورزشگاه؛ زیرساخت‌های حمل‌ونقلی (ایستگاه مترو، اتوبوس و ...) و پارکینگ است. همچنین یافته‌های بخش کمی مطالعه نیز یافته‌های بخش کیفی را تأیید کرده و بار عاملی به‌دست‌آمده برای همه آن‌ها بالاتر از مقدار ملاک ۰/۵ بوده و بار عاملی بیشتر آن‌ها در دامنه بسیار مطلوب (۰/۷ تا ۰/۹) است. به‌طوری‌که دامنه بار عاملی به‌دست‌آمده برای شاخص‌های مربوط به عوامل زیرساختی بین ۰/۶۷۸ تا ۰/۸۰۶ است که این بار عاملی، بار عاملی معنادار و در حد بسیار مطلوبی است. این بدین معناست که عوامل زیرساختی از جمله عوامل تأثیرگذار بر نوع رفتار تماشاگران است. این نتایج به‌نوعی با نتایج مطالعات کارگر و همکاران (۱۳۹۵)، شهابی و همکاران (۱۳۹۵)، اندام و سلیمی (۱۳۹۵)، تکین و کورلند (۲۰۱۹)، اتو آندانگ (۲۰۱۱) و استرانگ و دیسلی (۲۰۱۸) همخوان است. در هر کدام از این تحقیقات نیز برخی از مضامین پایه مرتبط با عوامل زیرساختی به‌عنوان عوامل مؤثر بر رفتارهای تماشاگران فوتبال موردتوجه قرار گرفته است.

در خصوص عوامل زیرساختی می‌توان گفت که محدودیت‌ها به‌ویژه در زمینه زیرساخت‌های بهداشتی و رفاهی ورزشگاه؛ طراحی محیطی ورزشگاه؛ سرویس‌های ایاب و ذهاب و پارکینگ به‌عنوان محرک‌هایی برای بروز رفتارهای تهاجمی عمل می‌کنند. این نتایج می‌تواند ناشی از این باشد که بسیاری از نارسایی‌ها در ورزشگاه‌های کشور، به دلیل حفظ نشدن احترام هوادار یا تماشاگر در استادیوم است؛ زیرا هواداری که امکان استفاده از سرویس بهداشتی مناسب، تغذیه مناسب و نمازخانه مناسب را ندارد، به‌تبع در

موارد مختلف نمی‌تواند بر فشارهای موجود غلبه کند و در نتیجه به پرخاشگری و بی‌احترامی به داور، کادر حریف و حتی بازیکنان تیم خودی روی می‌آورد؛ از این رو ایجاد امکانات رفاهی باعث کاهش استرس و فشار ناشی از مسائل موجود در سالن خواهد شد.

همچنین در خصوص زیرساخت‌های فنی و تکنولوژیکی در ورزشگاه؛ امروزه در کشورهای توسعه یافته از بهترین تکنولوژی‌های روز دنیا در عرصه فوتبال و زیرساخت‌های ورزشگاهی استفاده می‌شود و معمولاً آخرین دستاوردهای خود را در مسابقات و رویدادهای مهمی ورزشی رونمایی می‌کنند مثل سیستم‌های دوربین‌های مدار بسته، ویدئو چک‌ها، سیستم‌هایی که عبور توپ از خط دروازه را تشخیص می‌دهند و سایر سیستم‌های ارتباطی که هر کدام از آن‌ها به نوعی می‌توانند رفتار تماشاگران را تحت تأثیر قرار دهد. به عنوان مثال استفاده از دوربین‌های مدار بسته تا حدودی رفتار هواداران را کنترل خواهد کرد؛ زیرا وقتی نتوان هویت افراد مشارکت‌کننده را مشخص کرد، اعمال ضد اجتماعی و غیراخلاقی آن‌ها افزایش می‌یابد؛ اما با استفاده از دوربین‌های مدار بسته، افراد خاطی به راحتی شناسایی می‌شوند و این ترس از شناسایی شدن موجب می‌شود که رفتار مثبت و شایسته‌ای را از خود نشان دهند.

بر اساس نظریه آسیب‌شناسی وندالیسمی کلارک؛ اینکه فرد تصمیم به عمل وندالیسمی خواهد گرفت کاملاً به این موضوع بستگی دارد که او چگونه فرصت‌ها را در وضعیت خاص ادراک و متعاقباً اقدام به عمل خواهد کرد. مثلاً از جمله شرایطی که معمولاً در ورزشگاه‌ها به واسطه وضعیت به کارگیری زیرساخت‌های فنی و تکنولوژیکی برای افراد مستعد رفتارهای وندالیسمی فراهم است؛ پایین بودن ریسک دستگیر شدن و احتمال پایین به دام افتادن فرد، توجیه‌پذیری عمل و تصور کیفر پایین جزو جریانات شناختی و ادراکی در سطح فردی به شمار می‌آیند که با وضعیت انگیزشی فرد نظیر احساس عدالت، افسردگی، درماندگی و خشم توأمان زمینه‌ساز رفتار بزهکارانه نظیر ویرانگری وندالیسم می‌گردند. این استدلال باروح نظریه انتخاب عقلانی نیز همخوانی دارد؛ چراکه می‌دانند با امکانات و شرایط موجود در ورزشگاه‌ها، این گونه رفتارهای مجرمانه آن‌ها شناسایی نشده و هزینه‌ای برای آن‌ها در پی نخواهد داشت، بنابراین؛ بروز رفتارهای وندالیستی از طرف آن‌ها امری عقلانی به نظر می‌رسد.

عامل رفتاری - عملکردی: نتایج یافته‌های به دست آمده در خصوص مضمون سازمان دهند عوامل رفتاری - عملکردی شامل ۸ مضمون پایه: عملکرد تیم داوری؛ رفتار و عملکرد مربی؛ رفتار و عملکرد بازیکنان تیم؛ عملکرد سازمان لیگ؛ رفتار و عملکرد رسانه‌ها؛ کیفیت و رفتار حرفه‌ای مسئولین باشگاه؛ نحوه اطلاع‌رسانی گوینده ورزشگاه؛ انجام وظیفه سایر نهادها، سازمان‌ها و باشگاه‌ها به تعهدات خود است. همچنین یافته‌های بخش کمی مطالعه نیز یافته‌های بخش کیفی را تأیید کرده و بار عاملی به دست آمده برای همه آن‌ها بالاتر از مقدار ملاک ۰/۵ بوده و بار عاملی بیشتر آن‌ها در دامنه بسیار مطلوب (۰/۷ تا

۰/۹ است. به‌طوری‌که دامنه بار عاملی به‌دست‌آمده برای شاخص‌های مربوط به عوامل رفتاری- عملکردی بین ۰/۶۶۶ تا ۰/۸۳۸ است که این بار عاملی، بار عاملی معنادار و در حد بسیار مطلوبی است. این بدین معناست که عوامل رفتاری- عملکردی ازجمله عوامل تأثیرگذار بر نوع رفتار تماشاگران است. این نتایج به‌نوعی با نتایج مطالعات پورزننگاری و انتشاری (۱۳۹۷)؛ وثوقی و خسروی نژاد (۱۳۸۸)، شفيعی و همکاران (۱۳۹۵)؛ تامیر (۲۰۲۰)؛ کویان چوگلا و همکاران (۲۰۱۴)؛ تکین و کورلند (۲۰۱۹)؛ تیلور، استرانگ و دیسلی (۲۰۱۸) همخوانی دارد.

شواهد نشان می‌دهد، قضاوت اشتباه داوران به‌خصوص در مسابقات حساس مهم‌ترین عامل در برهم خوردن نظم ورزشگاه است که این موضوع اثر مستقیم بر رفتار تماشاگران در رابطه با بروز پرخاشگری و اغتشاش ورزشی دارد (شفيعی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۶۳). بعد از عملکرد داوران، عملکرد تیم‌ها، رفتار مربیان و ورزشکاران که به‌عنوان الگوی رفتاری تماشاگران هستند یکی از عوامل ایجاد رفتارهای نابهنجار محسوب می‌شود. تماشاگران از رفتار ورزشکاران مشهور، مربیان و داوران تقلید می‌کنند و هنگامی که آن‌ها رفتار پرخاشجویان و خشونت‌آمیز از خود بروز می‌دهند، تماشاگر نیز به تقلید و الگو گیری از آن‌ها می‌پردازد. هنگامی که فرد می‌بیند بازیکن و مربی تیم محبوب خود، به بازیکن حریف و داور، به‌شدت اعتراض می‌کند، او نیز به تقلید از آن‌ها به داور و بازیکن رقیب، فحش و ناسزا می‌گوید و این زمینه‌ساز بروز رفتار پرخاشگرایانه تماشاگر می‌شود؛ در حقیقت رفتار مربیان، داوران و بازیکنان حرفه‌ای فوتبال تأثیر مستقیم و به‌سزایی در رفتار تماشاگران دارد و در صورت ایجاد تنش در بین آن‌ها باعث بروز رفتارهای پرخاشگرایانه در تماشاگران می‌شود (پورزننگار و انتشاری، ۱۳۹۷). در ارتباط با رفتار بازیکنان؛ چنانچه تماشاگران خطای بازیکنان تیم حریف بر روی بازیکنان تیم موردعلاقه را عمدی و شدید تشخیص دهند، به‌تناسب واکنش‌هایی مانند فریادهای اعتراضی، هو کردن، فحاشی، توهین و پرتاب اشیا به داخل زمین و به سمت بازیکن خاطی را انجام می‌دهند. در برخی موارد واکنش‌های پرخاشجویان و خشونت‌آمیز بازیکنان هنگام بازی به تماشاگران نیز سرایت می‌کند. در مواردی، بازیکنان پس از به ثمر رساندن گل به‌طرف تماشاگران تیم رقیب رفته و با انجام حرکات تحریک‌آمیز، واکنش‌های پرخاشجویان آنان را برمی‌انگیزانند. بر مبنای نظریه یادگیری اجتماعی، خشونت و پرخاشگری رفتاری قابل یادگیری است و در زمینه فعالیت‌های ورزشی، ورزشکاران محبوب و شناخته‌شده با الگو قرار گرفتن توسط دیگران، به‌ویژه نوجوانان و جوانان می‌توانند در پیشگیری و بروز رفتارهای خشونت‌آمیز نقش مؤثر و بالاهمیتی داشته باشند. همچنین رسانه‌ها و مطبوعات تأثیر بسیاری بر ذهنیت هواداران دارند و می‌توانند نقشی دوگانه در بروز پرخاشگری تماشاگران داشته باشند. از یک‌طرف تیتراهای خبری جنجالی می‌تواند سبب تحریک تماشاگران شود و از سوی دیگر رسانه می‌تواند ابزار مناسبی برای فرهنگ‌سازی باشد. به‌عنوان مثال، رسانه‌ها به‌جای اینکه بر بردو باخت تأکید داشته باشند و بر آن تمرکز کنند می‌توانند ذهنیت هواداران را به سمت تلاش تیم محبوب خود سوق دهند.

عوامل فرهنگی – اجتماعی: نتایج یافته‌های به‌دست‌آمده در خصوص مضمون سازمان دهند عوامل فرهنگی – اجتماعی شامل ۷ مضمون پایه: ویژگی‌های جمعیت شناختی تماشاگران و جامعه؛ ویژگی‌های

فرهنگی تماشاگران و جامعه؛ فضای سیاسی جامعه؛ وضعیت اجتماعی و سطح آگاهی جامعه؛ قانون مداری تماشاگران؛ خرده‌فرهنگ‌ها و تعصبات قومی تماشاگران و میزان تعصب تماشاگران به تیم/هویت تیمی است. همچنین یافته‌های بخش کمی مطالعه نیز یافته‌های بخش کیفی را تأیید کرده و بار عاملی به‌دست‌آمده برای همه آن‌ها بالاتر از مقدار ملاک $0/5$ بوده و بار عاملی بیشتر آن‌ها در دامنه بسیار مطلوب ($0/7$ تا $0/9$) است. به‌طوری‌که دامنه بار عاملی به‌دست‌آمده برای شاخص‌های مربوط به عوامل فرهنگی – اجتماعی بین $0/817$ تا $0/902$ است که این بار عاملی، بار عاملی معنادار و در حد بسیار مطلوبی است. این بدین معناست که عوامل فرهنگی – اجتماعی از جمله عوامل تأثیرگذار بر نوع رفتار تماشاگران است. این نتایج به‌نوعی با نتایج مطالعات پورزننگاری و انتشاری (۱۳۹۷)، وثوقی و خسروی نژاد (۱۳۸۸)، فروغی پور و رضائیان زاده جهرمی (۱۳۹۲)، اندام و سلیمی (۱۳۹۵)، الهی منش و معصومی (۱۳۹۷)، کوپان چوگلا و همکاران (۲۰۱۴)؛ گلینسک، استرانگ و دیسلی، (۲۰۱۸)، ستات، هاولوند ویلیامز (۲۰۱۸)، استرانگ و دیسلی (۲۰۱۸) همخوان است.

در هرکدام از این تحقیقات نیز برخی از مضامین پایه مرتبط با عوامل فرهنگی – اجتماعی به‌عنوان عوامل مؤثر بر رفتارهای تماشاگران فوتبال موردتوجه قرار گرفته است. بررسی پژوهش‌های مختلف و یافته‌های مطالعه حاضر وجود رابطه بین برخی ویژگی‌های فردی و جمعیت شناختی تماشاگران و همچنین ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه‌ی تماشاگران را تأیید می‌کند. به‌طوری‌که سن، تعداد وضعیت مجرد/ تأهل تماشاگران و ... به‌عنوان ویژگی‌های جمعیت شناختی و ویژگی‌های فرهنگی، فضای سیاسی حاکم، قانون‌مداری و سطح آگاهی و دانش جامعه هرکدام به‌نوعی بر رفتار تماشاگران تأثیرگذار است. بر همین اساس، پیروان نظریه تضاد معتقدند که جامعه بستر تضادها و مبارزه بین طبقات مختلف است و عواملی ازجمله پایگاه اجتماعی و اقتصادی پایین، نارضایتی از فضای سیاسی، تحریک احزاب و جناح‌های سیاسی، ازخودبیگانگی و بیکاری را علل و متغیرهای مؤثر بر پدیده رفتارهای خشونت‌آمیز و اوباشگری در ورزش فوتبال می‌دانند و در هر مسابقه و رقابت با توجه به استقبال گسترده اقشار مختلف جامعه و علاقه‌مندی آن‌ها به ورزش فوتبال شرایط تعارض و در نتیجه خشونت و پرخاشگری وجود دارد و از دیدگاه این دانشمندان و نظریه‌پردازان خشونت و رفتارهای پرخاشگرانه جزئی از واقعیت فوتبال محسوب خواهد شد. همچنین بر اساس نظریه فشار مرتون احتمال بیشتری وجود دارد که افراد طبقات پایین جامعه مرتکب رفتارهای مجرمانه و نابهنجار اجتماعی شوند؛ چراکه جامعه آن‌ها را به داشتن اهداف بزرگ و کسب موفقیت‌ها تشویق می‌کند اما ابزار و وسایل دستیابی به آن‌ها را در اختیار آن‌ها قرار نمی‌دهد. ازاین‌رو بر مبنای این نظریه می‌توان، هیاهو گری، رفتارهای پرخاشگرانه، نقض قوانین اجتماعی و هنجارشکنی تماشاگران فوتبال در ایران را که معمولاً از اقشار پایین جامعه هستند را به ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی آنان ارتباط داد. ازاین‌رو با توجه به اینکه در کشور ایران در استان‌های مختلف، قومیت‌ها و فرهنگ‌های مختلفی وجود دارد و سطح قانون‌مداری وضعیت استقبال آن‌ها برای تماشای

مسابقات تیم‌های مختلف در شرایط وضعیت‌های مختلف سیاسی، اجتماعی و اقتصادی متفاوت است، نیروی انتظامی به‌منظور هر چه‌به‌تر مدیریت کردن رفتار تماشاگران لازم است برآورد دقیقی از این‌گونه ویژگی‌های تماشاگران و جامعه‌ای که غالب تماشاگران از آن جامع هستند را داشته باشد و متناسب با این برآوردها، اقدامات لازم را انجام دهد.

۵-۳-۲- بحث و نتیجه‌گیری در خصوص فرآیندها

منظور از فرآیندها نیز در این مطالعه عبارت است از؛ مجموعه اقداماتی که لازم است نیروی انتظامی پیش‌بینی و اجرا کند تا ضمن برقراری تعادل مناسب بین ایمنی و امنیت از یک‌طرف و ارائه خدمات به تماشاگران از سوی دیگر، باعث پیشگیری، کنترل و کاهش فرصت بروز رفتارهای مجرمانه و خشونت‌آمیز توسط تماشاگران شده و شرایط را برای بروز رفتارهای مثبت و بهنجار فراهم نماید. از این‌رو لازم است، نیروی انتظامی ابتدا عواملی را که به‌عنوان پیشایندها بر مدیریت انتظامی رفتارهای جمعی تماشاگران مؤثر هستند را شناسایی کند. چراکه تماشاگران فوتبال دامنه نامتجانسی از شهروندان را به خود اختصاص می‌دهند و به‌ناچار برای تأثیر گذاشتن بر رفتار هر گروه از آنان لازم است که از مدل‌ها و سازوکارهای معین انتظامی، روش‌ها و فنون روانی، اجتماعی، رسانه‌ای و پلیسی مختلفی برای رسیدن به این هدف استفاده شود. در همین راستا؛ نتایج مطالعه حاضر نشان داد، برای دستیابی به این هدف اقدامات انتظامی را می‌توان در ۴ حوزه کلان ۱- مدیریت اطلاعات؛ ۲- مدیریت ارتباطات، ۳- مدیریت منابع و ۴- مدیریت عملیات دسته‌بندی کرد که در ادامه به بحث و نتیجه‌گیری پیرامون هر کدام از آن‌ها پرداخته شده است. همچنین یافته‌های این مطالعه به‌نوعی با یافته‌های پژوهش رضایی نیارکی و همکاران (۱۳۹۸)، مرادی سیاسر و همکاران (۱۳۹۷)، کارگر و همکاران (۱۳۹۵)، کبیری و همکاران (۱۳۹۴)، تامیر (۲۰۲۰)، انیل (۲۰۰۴)، کلند و کاشمور (۲۰۱۵)، تیلور، استرانگ و دیسلی (۲۰۱۸)، ستات و همکاران (۲۰۱۸)؛ همخوان است. در هر کدام از مطالعات یادشده، برخی از مضامین پایه و سازمان دهند مرتبط با اقدامات انتظامی شناسایی شده در این پژوهش، موردبررسی قرار گرفته است.

مدیریت اطلاعات: نتایج یافته‌های به‌دست‌آمده نشان داد، مضمون فراگیر مدیریت اطلاعات شامل ۳ مضمون سازمان دهنده «اشراف اطلاعاتی عملیاتی»، «رصد و پایش» و «بازخورد گیری» است. لازم است مدیران انتظامی به‌منظور مدیریت مناسب رفتار تماشاگران، با تشکیل کمیته‌های اطلاعاتی و با بررسی جامع و همه‌جانبه عوامل و شرایط مؤثر بر برگزاری مسابقات، تهدیدهای موجود و مخلان اصلی نظم و آرامش را شناسایی کنند تا بر اساس این اطلاعات، کمیته‌های عملیاتی را تشکیل و تمهیدات لازم را بی اندیشند تا زمان برگزاری مسابقات با موارد و حوادث غیرمنتظره که ممکن است باعث غافلگیری آن‌ها شود مواجهه نشوند. مدیریت انتظامی با اشراف اطلاعاتی از شرایط برگزاری مسابقه

می‌تواند با آمادگی کامل اقدامات پیشگیرانه خود را در مدیریت رفتار تماشاگران به‌طور مؤثر دنبال کند و آگاهانه به ساماندهی وظایف واحدهای مختلف بپردازد و کنترل و نظارت خود را اثربخش‌تر کند و هوشمندانه فعالیت‌های پیشگیرانه خود را در حوزه مدیریت رفتار تماشاگران هدایت کند.

به اعتقاد داودی (۱۳۹۷: ۲) «جهان به شکل بی‌سابقه و با آهنگ سریع، در سه حوزه اصلی و مهم یعنی: ۱- تغییر اشکال جرائم و ظهور رفتارهای پیچیده؛ ۲- تحول مستمر محیط‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ۳- فناوری‌های پیشرفته اطلاعات و ارتباطات، با چالش‌هایی مواجه شده است» و محیط ورزشی نیز از این قاعده مستثنا نیست و برای مدیریت صحیح اطلاعات و در نتیجه انجام اقدامات پیشگیرانه مؤثر بر مدیریت رفتار تماشاگران لازم است محیط بسیار گسترده و پیچیده فضای مجازی و به‌ویژه محتوای ارائه‌شده توسط پایگاه‌های اطلاع‌رسانی منتسب به باشگاه‌ها و سایر رسانه‌ها دائماً رصد شود. همچنین رفتار کارکنان و چگونگی اجرای دقیق قوانین و مقررات توسط آنان، رفتار لیدرها و شعارها مطرح‌شده از طرف آنان زیر نظر گرفته شود و در صورت بروز رفتارهای نامناسب از جانب آن‌ها تذکرات لازم و به‌موقع به آن‌ها داده شود تا نسبت به اصلاح رفتار خود اقدام کنند. یکی دیگر از اقدامات مؤثر در راستای مدیریت اطلاعات و در نتیجه هر چه بهتر برگزاری مسابقات ورزشی به‌ویژه مسابقات فوتبال که به‌واسطه استقبال گسترده‌تر تماشاگران دارای حساسیت بیشتری نسبت به سایر رشته‌هاست، تجزیه و تحلیل اقدامات انجام‌شده و آسیب‌شناسی حوادث و اتفاقات و همچنین بهره‌گیری از تجارب موفق سایر کشورها است. از این‌رو با جمع‌آوری اطلاعات لازم از مبادی مختلف و مدیریت مناسب این اطلاعات می‌توان به بهترین وجه ممکن تردهای تماشاگران را کنترل و رفتار آن‌ها را مدیریت کرد.

مدیریت ارتباطات: نتایج یافته‌های به‌دست‌آمده نشان داد، مضمون فراگیر مدیریت ارتباطات شامل ۴ مضمون سازمان دهنده «پیگیری و مطالبه‌گری در راستای ارتقاء زیرساخت‌ها»، «ساماندهی نظام جامع بلیت‌فروشی»، «تعاملات مناسب درون‌سازمانی» و «تعاملات مناسب برون‌سازمانی» است.

با توجه به نتایج پژوهش‌های مختلف و اذعان مصاحبه‌شوندگان این مطالعه؛ عوامل زیرساختی بر رفتار تماشاگران مؤثر است. بر اساس نظریه ناکامی - پرخاشگری محدودیت‌ها و ناکارآمدی‌هایی که در سیستم بلیت‌فروشی؛ استفاده از تجهیزات الکترونیک؛ بهسازی و طراحی محیطی؛ خدمات حمل‌ونقل؛ دسترسی به خدمات بهداشتی، رفاهی و پارکینگ وجود دارد می‌توانند به‌عنوان محرک‌هایی برای بروز رفتارهای نابهنجار و تهاجمی عمل کنند.

هنگامی که تماشاگران برای تهیه بلیت و پیدا کردن مکان مناسب برای تماشای مسابقه از ساعت‌ها قبل مجبور به حضور در ورزشگاه هستند و هیچ‌گونه امکانات بهداشتی، رفاهی و تفریحی برای آنان وجود ندارد، طبیعی است که از این وضعیت خسته و عصبانی می‌شوند و رفتارشان به‌سوی رفتارهای ناهنجار

سوق پیدا می‌کنند. تماشاگران دوست ندارند مدت‌زمان زیادی را برای پیدا کردن محل پارک خودرو صرف کنند و یا پس از پیدا کردن محل پارک مسافت طولانی را برای رسیدن به ورزشگاه پیاده‌روی کنند و دچار تحلیل رفتگی شوند و در پایان مسابقه نیز برای خروج از پارکینگ با مشکل مواجهه باشند. همچنین طراحی بسیاری از ورزشگاه‌های کشور در حال حاضر به گونه‌ای است که باعث ایجاد ازدحام جمعیت تماشاگران، افزایش تنش بین تماشاگران دو تیم و ایجاد درگیری بین آن‌ها خواهند شد. این در حالی است که به گفته یکی از مصاحبه‌شوندگان این پژوهش «در ورزشگاه‌های سایر کشورها که دارای استانداردهای ایمنی بالاتری هستند، طراحی فیزیکی ورزشگاه به گونه‌ای است که تماشاگران دو تیم بلافاصله پس از خروج از ورزشگاه همدیگر را نمی‌بینند و شاید در چند تا خیابان دورتر از ورزشگاه به همدیگر برسند و با توجه به این که زمانی از برگزاری مسابقه و اتمام مسابقه گذشته است، هیجان تماشاگران فروکش کرده و التهاب اولیه را ندارند».

ازجمله دیگر زیرساخت‌های مؤثر بر رفتار تماشاگران، می‌توان به نصب و به‌کارگیری تجهیزات الکترونیکی پیشرفته از قبیل دوربین‌های مداربسته، گیت‌های الکترونیکی و سیستم کنترل الکترونیکی بلیت اشاره کرد. در همین راستا بیشتر پژوهش‌هایی که در زمینه امنیت ورزشگاه‌ها و نیز مباحث مربوط به کنترل خشونت و پرخاشگری در ورزشگاه‌ها انجام شده است به استفاده از فناوری دوربین‌های مداربسته تأکید داشته‌اند. فناوری به‌سرعت در حال تبدیل شدن به ابزاری برای کمک به مدیران به منظور مدیریت بهتر جمعیت است و در این بین نصب دوربین‌های مداربسته که با کمبود یا شاید نبود آن‌ها در ورزشگاه‌ها مواجه هستیم باعث می‌شود تماشاگران در رفتار خود دقت بیشتری داشته باشند. از طرفی کمبود و یا عدم استفاده از دوربین‌های مداربسته، سیستم بلیت‌فروشی سنتی که در آن هویت تماشاگران به دقت احراز نمی‌شود و همچنین عدم شماره‌گذاری و اختصاصی بودن صندلی‌های ورزشگاه برای هر نفر باعث ناشناخته بودن هویت تماشاگران و در نتیجه گمنامی آن‌ها خواهد شد و در شرایط گمنامی نیز فرد احساس می‌کند که مسئولیت اقدامات و فعالیت‌های او بر عهد دیگران خواهد بود و مکان بروز هرگونه رفتار خشونت‌آمیز از جانب آن‌ها متصور است. به‌طور کلی می‌توان چنین اذعان کرد که چنانچه زیر ساختارها از نظر استانداردهای امنیتی وضعیت مطلوبی نداشته باشند حتی بهترین نیروهای امنیتی و انتظامی نیز در حفاظت فیزیکی و مدیریت برگزاری مسابقات و تأمین امنیت آن‌ها با مشکل مواجه خواهند بود. از این‌رو، با توجه به نقش مؤثر و بااهمیت عوامل زیرساختی بر رفتار تماشاگران و عملکرد مدیران برگزاری مسابقات، نیروی انتظامی به‌عنوان متولی اصلی نظم و امنیت در ورزشگاه، نباید نسبت به این موضوع بی‌تفاوت باشد و از آنجایی که ایجاد زیرساخت‌های ورزشگاهی و نصب تجهیزات الکترونیکی ازجمله وظایف نیروی انتظامی نبوده و تنها به‌عنوان ابزاری کارآمد برای مدیریت رفتار تماشاگران در

اختیار مدیران و نیروهای امنیتی است؛ لازم است نیروی انتظامی برای ارتقای وضعیت زیرساخت‌ها از نهادهای مربوطه مطالبه‌گری لازم را داشته باشد و تا حصول نتیجه مطلوب مراتب را پیگیری کند و با توجه به اینکه بسیاری از زیرساخت‌ها و عوامل مؤثر بر مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال، در ورزشگاه‌های موجود قابل تغییر نیست، لازم است این متغیرها در آینده با نظارت نیروی انتظامی در ساخت ورزشگاه‌های جدید مدنظر قرار گیرند و برگزاری جلسات کارشناسانه بین مقامات نیروی انتظامی با مسئولان و دست‌اندرکاران ورزش فوتبال برای دستیابی به توافق و تصمیم‌گیری در مورد مسائل آینده مفید و کمک‌کننده خواهد بود.

ازجمله جنبه‌های دیگر مدیریت ارتباطات، تعاملات مناسب درون و برون‌سازمانی است در همین راستا، تأمین امنیت مسابقات فوتبال و مدیریت برگزاری این رویدادها حاصل تلاش، همدلی، هماهنگی، تعامل و همکاری دوجانبه و چندجانبه سازمان‌های مختلف ازجمله نیروهای حراست ورزشگاه، مسئولین سازمان لیگ، مسئولین باشگاه‌ها، نیروهای انتظامی و سایر نهادها است؛ تعاملات مناسب درون و برون‌سازمانی نهادهای مختلف به‌ویژه نیروی انتظامی باعث هم‌افزایی و ایجاد وحدت رویه در مدیریت رفتار تماشاگران خواهد شد. ازاین‌رو لازم است نیروی انتظامی با برگزاری جلسات درون‌سازمانی هماهنگی و انسجام لازم را بین واحدهای مختلف ازجمله یگان‌های انتظامی، یگان امداد، مأمورین کنترل ترافیک، نیروهای کنترل نامحسوس و مراکز آموزشی ایجاد کند و سپس با تقسیم‌کار مناسب بین واحدهای مختلف وحدت فرماندهی وحدت رویه تعامل مناسب را با سایر سازمان‌های دست‌اندرکار در مدیریت برگزار مسابقات اعم از وزارت کشور، دستگاه قضایی، وزارت ورزش و جوانان، وزارت راه یا بخش حمل‌ونقل، رسانه‌ها، فدراسیون فوتبال، سازمان لیگ، مسئولین ورزشگاه و باشگاه‌ها، آتش‌نشانی، اورژانس و مراکز علمی و دانشگاهی و سایر سازمان‌های فرهنگ‌ساز برقرار کند و با احترام به وظایف و نقش‌های متقابل همه سازمان‌ها، از پتانسیل‌های موجود در همه سازمان‌ها برای پیشبرد این مأموریت مهم و خطیر بهره گرفته شود.

مدیریت منابع: نتایج یافته‌های به‌دست‌آمده نشان داد، مضمون فراگیر مدیریت منابع شامل ۵ مضمون سازمان دهنده «ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی پلیس»، «شایستگی‌های کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه»، «آموزش و توانمندسازی کارکنان»، «سازماندهی پویا و انعطاف‌پذیر نیروی انسانی» و «حرفه‌ای‌گرایی رفتار پلیس» است.

قوانین، مقررات و آیین‌نامه‌ها و همچنین نیروها انسانی ماهر، حرفه‌ای و کارآزموده ازجمله مهم‌ترین منابع نیروی انتظامی در اجرای مأموریت‌های به‌ویژه مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال هستند. قوانین، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های واضح و مناسب اعم از مشوق و بازدارنده با ضمانت اجرایی مناسب لازمه

برقرار نظم و امنیت و مدیریت جمعیت تماشاگران فوتبال هستند وضع قوانین مناسب و کارآمد منطبق با نیازهای اجرایی پلیس در ورزشگاه شرایط را برای برگزاری هر چه بهتر مسابقات فوتبال فراهم خواهد کرد. سال‌ها قبل کنترل و مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در انگلیس و مسئله وندالیسم و آشوبگری در فوتبال این کشور یک چالش جدی محسوب می‌شد، لیکن آن‌ها با داشتن برنامه‌های راهبردی و تدوین قوانین مناسب، به الگوی مناسبی از مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در دنیا تبدیل شده‌اند و می‌توان اذعان کرد این کشور برای مبارزه با پرخاشگری و خشونت تماشاگران فوتبال و کنترل جمعیت حاضر در ورزشگاه‌ها و نیز پیشگیری از حوادث تروریستی قوانین و اقدامات پیشگیرانه بسیاری را در مجلس به تصویب رسانده و پشتوانه قانونی بسیار مستحکمی را برای تأمین امنیت برگزاری مسابقات ایجاد کرده است (هال ۱، ۲۰۱۰). نیروی انتظامی نیز با بهره‌گیری از تمام ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی خود و در اجرای قوانین موجود، باید قاطعیت لازم را داشته باشد و با هنجارشکنان و باشگاه‌های متخلف وقف مقررات برخورد نماید و چنانچه ورزشگاه از نظر امنیتی شرایط لازم را برای برگزاری مسابقات ندارد اجازه برگزاری مسابقات را ندهد. برخورد مناسب و حرفه‌ای کارکنان نیروی انتظامی و سایر نیروهای برگزارکننده مسابقات با تماشاگران، بر رضایت تماشاگران و جلوگیری از بروز رفتارهای پرخاشگرانه و در نهایت ارتقاء امنیت استادیوم‌های فوتبال مؤثر است. به‌طوری که ممکن است رفتارهای نسنجیده برخی از کارکنان نیروی انتظامی در برخورد با تماشاگران خود باعث تحریک رفتارهای نابهنجار و خشونت‌آمیز آنان شود و شرایط را برای مدیریت جمعیت تماشاگران دشوار کند؛ بنابراین به‌کارگیری کارکنان با شایستگی‌های اخلاقی، جسمی، روحی و دارای استعدادهای متناسب با اجرای این مأموریت حائز اهمیت است. از این‌رو، لازم است پس از شناسایی افراد با مهارت‌های ارتباطی بالا، مردمی، منعطف، باهوش، منضبط، صبور و با پشتکار بالا و علاقه‌مند به امور پلیسی و همچنین دارای توان جسمی بالا، آن‌ها را در مکان‌ها و پست‌هایی که بیشترین ارتباط را با تماشاگران دارند، به‌کارگیری کرد.

همچنین بر اساس نظریه واگیری اجتماعی؛ گفتنی است که وجود جماعت، افراد را به اندیشه و عمل به‌صورت یکنواخت ترغیب می‌کند. وقتی جمعیتی برانگیخته می‌شوند، واکنش‌های عاطفی از شخص به شخص دیگر سرایت می‌کند. در این صورت یکی از ویژگی‌های اجتماع، القای احساس شکست‌ناپذیری به افراد است و افراد شرکت‌کننده در جمعیت‌های انبوه به موفقیت خود در رفتارهای جمعی اطمینان کامل داشته و بر اساس این باور به رفتارهای پرخاشگرانه و تخریبی دست می‌زنند. محققان معتقدند که؛ وقتی فرد در انبوه خلق قرار می‌گیرد، دگرگون شده و در این وضعیت، واکنش‌های هیجانی عمیق‌تر شده و ترس از شناخته شدن و مجازات کاهش می‌یابد. از این‌رو انبوه خلق فضای روانی اجتماعی مناسبی

است که فرد در آن تغییر می‌کند و احتمال بروز رفتارهای خشن و خلق‌الساعه از اجتماع افراد شرکت‌کننده به‌دوراز انتظار نیست؛ بنابراین نوع برخورد با اجتماع افراد تماشاگر فوتبال نیاز به آموزش و مهارت‌های خاص خود را دارد که با برگزاری دوره‌های آموزش تخصصی و ارتقای مهارت‌های ارتباطی، اجتماعی و سایر مهارت‌های حرفه‌ای موردنیاز برای کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه، می‌توان نسبت به توانمندسازی آنان اقدام کرده و همواره بر اصل بی‌طرفی کارکنان دخیل در برقراری نظم و امنیت ورزشگاه و برخورد شایسته و توأم با احترام با تماشاگران تأکید شود. همچنین لازم است قبل از به‌کارگیری و سازماندهی نیروهای داوطلب و همیاران پلیس ورزشگاه صلاحیت و شایستگی آن‌ها تأیید شود تا به نحوه مطلوبی از منبع ارزشمند نیروی انسانی در راستای مدیریت و کنترل رفتار تماشاگران استفاده شود.

مدیریت عملیات: نتایج یافته‌های به‌دست‌آمده نشان داد، مضمون فراگیر مدیریت منابع شامل ۵ مضمون سازمان دهنده «مدیریت زمان در برگزاری مسابقه»، «انتظام بخشی ورود و خروج جمعیت»، «کنترل و مدیریت هیجان تماشاگران» و «سازماندهی پویا و انعطاف‌پذیر نیروی انسانی» و «مدیریت پیشگیری از جرائم تماشاگران» است.

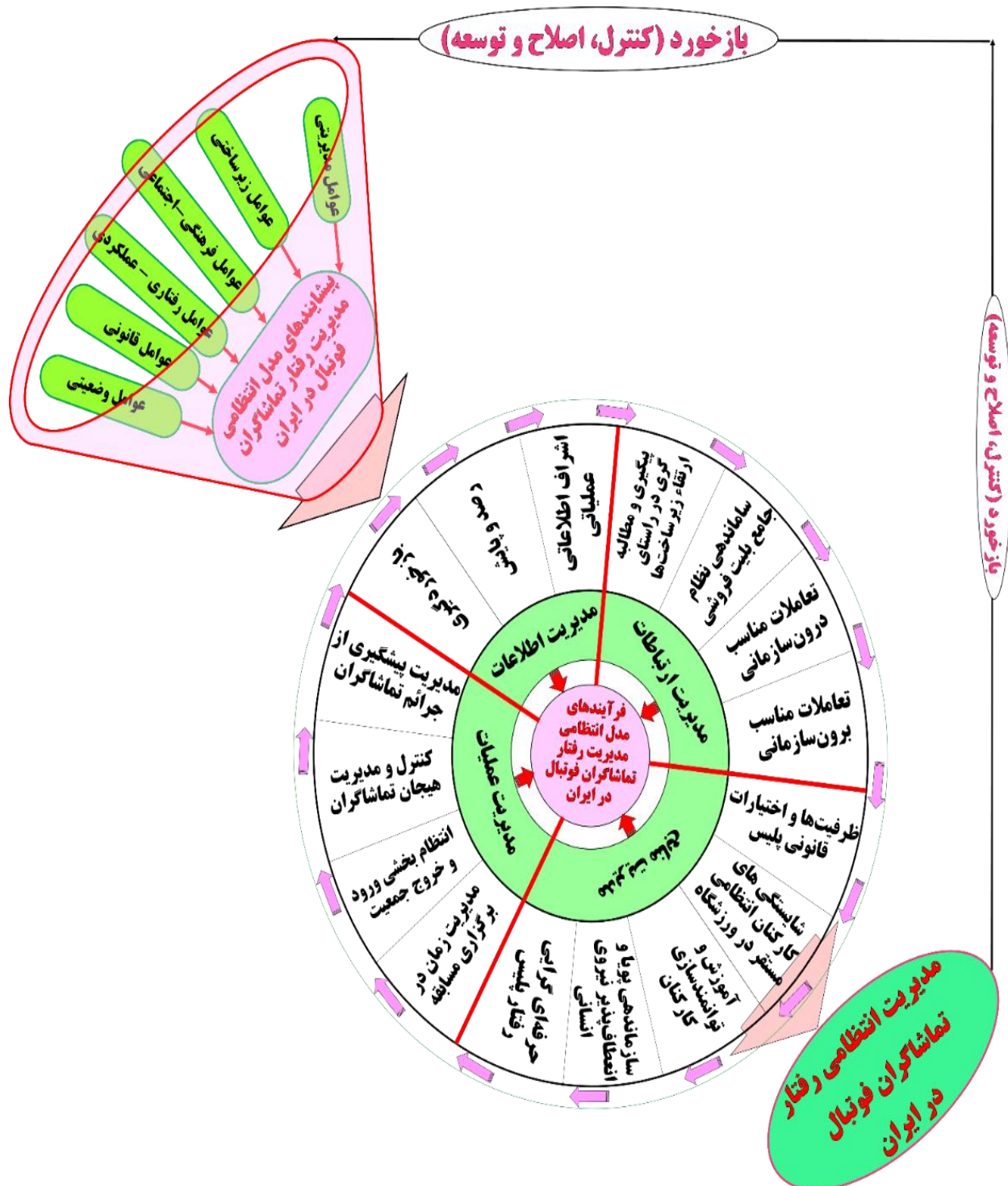
برای اینکه مسابقه در بهترین شرایط و به نحو مطلوبی برگزار شود و همه تلاش‌ها و زحمات بازیکنان، کادر فنی تیم‌ها به ثمر برسد و بتوانند بهترین عملکرد خود را به اجرا بگذارند و تماشاگران نیز به هدف خود که همانا لذت بردن از تماشای مسابقه و تخلیه هیجان است، دست پیدا کنند، لازم است شرایطی در ورزشگاه فراهم شود تا عاری از هرگونه تنش و درگیری و تهدیدات امنیتی باشد. ازاین‌رو، نیروی انتظامی به‌عنوان متولی اصلی ایجاد چنین شرایطی در ورزشگاه با اقدامات اطلاعاتی، ارتباطی و مدیریت بهینه منابع خود، همه اقدامات موردنیاز را پیش‌بینی و به اجرا گذارد؛ بنابراین کلیه اقدامات اطلاعاتی، ارتباطی و مدیریت منابع که پیش‌تر نیز به آن‌ها پرداخته شد لازمه انجام اقدامات عملیاتی هستند و چنانچه اقدامات عملیاتی به‌خوبی مدیریت نشوند و یا مبتنی بر اقدامات اطلاعاتی مناسب نباشند ممکن است تبعات ناگواری مانند به خطر افتادن جان تماشاگران را به دنبال داشته باشد. بر همین اساس، لازم است نیروی انتظامی بر مبنای آگاهی و دانش اطلاعاتی و با بهره‌گیری از تجارب، منابع موجود خود و با تعامل مناسب با سایر سازمان‌ها و نهادها، ورزشگاه را به‌موقع تحویل گرفته و نسبت به کنترل محیط داخلی و پیرامونی و ایجاد کمربند امنیتی مناسب اقدام کند و با توجه به میزان استقبال تماشاگران و برای جلوگیری از ازدحام جمعیت، در زمان مناسب درب‌های ورزشگاه را به روی آن‌ها باز کند و برای جلوگیری از درگیری و خشونت تماشاگران از ورود افراد مسئله‌دار و یا بدون بلیت ممانعت کرده و از طرفی ورود و

خروج تماشاگران، اعضای تیم‌ها و سایر کسانی که اجازه ورود به ورزشگاه را دارند را تسهیل کنند. در محیط داخل ورزشگاه نیز متناسب با شرایط برگزاری مسابقه، کارکنان خود را در جاهای مناسب مستقر کنند. همچنین با توجه به ماهیت پرشور و هیجان ورزش فوتبال، هدف از اقدامات عملیاتی نیروی انتظامی نیز این است که؛ ضمن برقراری نظم و امنیت و مدیریت تعارض منافع تماشاگران و پلیس، شرایط را برای تخلیه هیجان و بروز رفتارهای مثبت و بهنجار تماشاگران فراهم کنند. بر اساس نظریه تخلیه انرژی‌های درونی، انرژی در انسان در طول زمان ذخیره‌شده و لازم است برای ارضای و تخلیه آن از فعالیت‌هایی مانند خشونت و پرخاشگری استفاده کند. چنانچه این انرژی نهفته مصرف شود احتمال بروز خشونت و پرخاشگری افراطی به مراتب کاهش پیدا خواهد کرد. با توجه به کاهش فرصت‌هایی که امکان تخلیه انرژی پرخاش‌جویانه و خشونت‌آمیز را برای تماشاگران و بینندگان رویدادهای ورزشی فراهم می‌سازد، افراد و گروه‌هایی که نقش تماشاچی و بیننده را ایفا می‌کنند از طریق رفتارها و کنش‌ها و با توسل به حرکات و رفتارهای خشن و پرخاش‌جویانه مبادرت به تخلیه انرژی پرخاش‌جویانه خویش می‌کنند؛ بنابراین بر مبنای این نظریه لازم است فرصت‌های مختلفی در اختیار افراد قرار گیرد تا آنان با مشارکت در فعالیت‌های گوناگون بتوانند رفتارهای خشونت‌آمیز و پرخاشگرانه خود را در شرایط مختلف کنترل کرده و از راه‌های قانونی آن‌ها را تخلیه کنند. پس لازم است نیروی انتظامی با بهره‌گیری از پتانسیل سازمانی و با تعامل با سایر نهادها، با پیش‌بینی برنامه‌های شاد و سرگرم‌کننده و فراهم کردن ابزار کم‌خطر بروز هیجان، هیجانات تماشاگران را به مسیر مطلوب هدایت کنند و با اقدامات پیشگیرانه از بروز رفتارهای خشونت‌آمیز و مجرمانه تماشاگران پیشگیری به عمل آورد. چراکه اقدامات پیشگیرانه در مقایسه با اقدامات سرکوبگرانه و برخورد‌های پلیسی به مراتب ارزان‌تر و کارآمدتر هستند. از این‌رو پلیس باید تلاش کند تا با اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی تماشاگران نسبت به دستورالعمل‌ها و خط‌مشی‌های و همچنین احکام و مجازات اقدامات خرابکارانه، معرفی الگوهای رفتاری مناسب به تماشاگران، شناسایی نظام ارزشی تماشاگران و احترام به آن‌ها، ایجاد سازوکارهای تشویقی برای تماشاگران قانون‌مدار، معرفی مصادیق رفتارهای مجرمانه به تماشاگران، اطلاع‌رسانی اقدامات پلیسی و انعکاس بخشی به اعمال قانون و با بهره‌گیری از سرمایه اجتماعی چهره‌های ورزشی از پلیس شدن فضای ورزشگاه جلوگیری به عمل آورد.

۵-۳-۲- تحلیل مدل نهایی پژوهش

پژوهش حاضر باهدف طراحی مدل انتظامی مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال در ایران انجام شد. پس از مطالعه پیشینه پژوهش‌های انجام‌شده و ادبیات موجود و مصاحبه با خبرگان و صاحب‌نظران، موضوع پژوهش از زوایای مختلف جامعه‌شناسی، مدیریتی، روانشناسی اجتماعی، امنیتی و انتظامی موردبررسی قرار گرفت و ابعاد و مؤلفه‌های مختلف مدل موردنظر در دو بخش پیشایندها و فرآیندها شناسایی شدند. همچنین یافته‌های بخش کیفی نیز توسط یافته‌های بخش کمی که جامعه مشارکت‌کننده آن فرماندهان

و مدیران یگان ویژه استان‌های دارای تیم فوتبال لیگ برتری بودند تأیید شد و نتایج نهایی آن به صورت شکل ۵-۱ ارائه شده است.

شکل ۵-۱: مدل نهایی پژوهش

مدل به دست آمده، مدل ساده و کاربردی است که می‌تواند به فرماندهان و مدیران یگان ویژه در مدیریت رفتار تماشاگران کمک کند. همان‌طوری که در بحث پیرامون پیشایندها نیز گزارش شد و در مدل

طراحی‌شده شکل ۵-۱ نیز قابل‌مشاهده است؛ قبل از هرگونه اقدامی ابتدا لازم است شرایط برگزاری مسابقه بررسی و کلیه عوامل مؤثر بر بروز رفتار نابهنجار و نابهنجار تماشاگران از قبیل عوامل مدیریتی، عوامل زیرساختی، عوامل فرهنگی - اجتماعی، عوامل رفتاری- عملکردی، عوامل قانونی و عوامل وضعیتی شناسایی شوند. سپس بر اساس عوامل و شرایط حاکم که در نتیجه رصد و پایش مستمر حاصل‌شده و باعث ارتقای اشراف اطلاعاتی فرماندهان، مدیران و دست‌اندرکاران برگزاری مسابقه می‌شود، با همکاری و تعامل مناسب و سازنده نهادهای برون‌سازمانی و همچنین هماهنگی و تعامل رده‌های درون‌سازمانی نیروی انتظامی تلاش شود تا شرایط را برای هر چه بهتر برگزار کردن مسابقه فراهم آورند و در صورت وجود کاستی‌ها در زمینه‌های مختلف به‌ویژه در حوزه‌های زیرساختی که باعث نارضایتی تماشاگران و در نتیجه بروز رفتارهای نابهنجار و خشونت‌آمیز آن‌ها می‌شود، نیروی انتظامی به‌عنوان متولی اصلی برقراری نظم و امنیت در ورزشگاه، پیگیری‌های لازم را در جهت مرتفع کردن این کاستی‌ها به عمل آورد. سپس با مدیریت کارآمد و با تمرکز بر منابع موجود اعم از ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی پلیس، منابع انسانی لایق و شایسته را برای شرایط مختلف آموزش داده و برای توانمندسازی آن‌ها اقدامات لازم انجام شود تا در برخورد با شرایط گوناگون رفتارهای کاملاً سنجیده و حرفه‌ای از خود نشان دهند تا بتوانند هیجانات تماشاگران را در مسیر درست هدایت کنند و از بروز رفتارهای مجرمانه آن‌ها ممانعت به عمل آورند. همچنین فرماندهان و مدیران باید در به‌کارگیری کارکنان آموزش‌دیده و کارآزموده هوشمندانه عمل کنند و متناسب با شرایط مختلف، سازماندهی پویا و منعطف داشته باشند. مدل طراحی‌شده یک مدل فرآیندی و پویا است که قبل، حین و پس از برگزاری مسابقه را پشتیبانی می‌کند. در این مدل به‌طور دائم شرایط و عوامل مختلف موردبررسی، کنترل و رصد قرار گرفته و آسیب‌ها و راهکارهای متناسب شناسایی و در صورت لزوم اقدامات و فرآیندها اصلاح می‌شوند تا در نهایت رفتار تماشاگران به‌گونه‌ای مدیریت شود که ضمن برقراری نظم و امنیت در مسابقات از بروز رفتارهای خشونت‌آمیز و نابهنجار تماشاگران که به برخی از آن‌ها در آیین‌نامه انضباطی فدراسیون بین‌المللی فوتبال مصوب ۲۰۱۹ اشاره شده است، ممانعت به عمل آید. برخی از این رفتارهای نابهنجار و خشونت‌آمیز عبارت‌اند از: هجوم تماشاگران به داخل زمین؛ پرتاب اشیاء؛ استفاده از وسایل آتش‌زا؛ استفاده از حرکات، کلمات، اشیا یا هر وسیله دیگری برای انتقال پیامی که برای یک رویداد ورزشی مناسب نیست، به‌ویژه پیام‌هایی که ماهیت سیاسی، ایدئولوژیکی، مذهبی یا توهین‌آمیز دارند؛ خسارت زدن و تخریب اموال عمومی و بیت‌المال؛ ایجاد اختلال در سرودهای ملی؛ اقداماتی که باعث صدمه و آسیب روحی، روانی و جسمی به خود و دیگران شوند و همچنین هر نوع بی‌نظمی دیگری که در ورزشگاه یا اطراف آن مشاهده شود.

درمجموع مسابقات فوتبال در ایران هرکدام دارای ویژگی‌ها و عوامل وضعیتی خود بوده و هرکدام در شرایط خاصی برگزار می‌شوند. به‌طوری‌که در ورزشگاه‌های مختلف، عوامل مدیریتی؛ وضعیتی و زیرساختی بسیار متفاوت و متنوع است و همچنین در استان‌های مختلف تماشاگران دارای ویژگی‌های فرهنگی- اجتماعی خاصی هستند. ازاین‌رو لازم است مدیریت انتظامی متناسب با هر مسابقه و شرایط خاص آن، اقدامات خود را مدیریت و هدایت کند. به‌گونه‌ای که با تغییر هرکدام از این عوامل که در این مطالعه از آن‌ها به‌عنوان پیشایندها یادشده است، مدیریت انتظامی نیز به‌صورت پویا و منعطف اقدامات متناسب و مقتضی را پیش‌بینی و به مرحله اجرا درآورد تا رفتار تماشاگران به‌صورت بهینه مدیریت و هدایت شود.

۵-۴- پیشنهادها

۵-۴-۱- پیشنهادهای کاربردی

با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده؛ برای مدیریت بهینه رفتار تماشاگران توسط نیروی انتظامی، اقدامات زیر می‌تواند راهگشا باشد:

- قبل از هرگونه اقدام ابتدا لازم است نیروی انتظامی؛ شرایط برگزاری مسابقه را بررسی و کلیه عوامل مؤثر بر رفتار تماشاگران را شناسایی و مبنای و برنامه‌ریزی و سازماندهی قرار دهد.
- تعامل و همکاری تنگاتنگ نیروی انتظامی با سایر سازمان‌ها و نهادهای درگیری در برگزاری مسابقات فوتبال.
- با توجه به تأثیر عوامل زیرساختی بر بروز رفتارهای نابهنجار تماشاگران، برای ارتقاء و استانداردسازی این زیرساخت‌ها، پیگیری لازم را از مبادی ذی‌ربط به عمل آورند. همچنین بر استفاده از فناوری‌های نوین ازجمله گیت‌های ورودی، سیستم‌های شناسایی و ثبت تماشاگران، اسکنرهای دستی، دوربینهای مداربسته، اتاق کنترل، بلیت‌های الکترونیکی و موارد مشابه تأکید داشته باشند.
- در طراحی و ساخت ورزشگاه‌های جدید، پیوسته‌های امنیتی- انتظامی مدنظر نیروی انتظامی رعایت شود و در ورزشگاه‌های موجود نیز با ملاحظات امنیتی - انتظامی تغییرات لازم اعمال شود.
- پیگیری به‌منظور ایجاد سازوکارهای مناسب برای فروش بلیت.
- شناسایی و پیش‌بینی تهدیدهای بالقوه و پیش‌بینی تمهیدات لازم و تمرین سناریوهای مختلف برای جلوگیری از غافلگیر شدن.
- با توجه به فراگیر شدن استفاده از فضای مجازی و تأثیر آن بر رفتار تماشاگران، لازم است نیروی انتظامی به‌طور مستمر بر این محیط و همچنین پایگاه‌های اطلاع‌رسانی باشگاه‌ها کنترل و نظارت داشته باشد.
- کنترل و نظارت بر ظرفیت پذیرش ورزشگاه و همچنین رصد و پایش کلیه تردها.

- استفاده بهینه از ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی پلیس از جمله تأیید وضعیت ورزشگاه از نظر امنیتی و برخورد قاطع با هنجارشکنان.
- تعامل با باشگاه‌ها برای معرفی لیدرها به نیروی انتظامی و بررسی وضعیت سوءپیشینه و صلاحیت آن‌ها قبل از به‌کارگیری.
- تأکید بر اصل شایسته‌سالاری و انتخاب فرماندهان متناسب با شرایط ورزشگاه.
- توجه به ویژگی‌های اخلاقی و حرفه‌ای کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه و انتخاب آن‌ها متناسب با ویژگی‌های این مأموریت.
- برگزاری دوره‌های آموزشی مستمر برای توانمندسازی کارکنان نیروی انتظامی مستقر در ورزشگاه جهت مدیریت هر چه بهتر رفتار جمعیت تماشاگران.
- سازماندهی پویا و انعطاف‌پذیر نیروی انسانی، متناسب با جمعیت و سایر شرایط تأثیرگذار.
- استفاده بهینه از پتانسیل نیروهای داوطلب و همچنین آموزش و به‌کارگیری نیروهای همیار پلیس ورزشگاه.
- مدیریت تردد و جلوگیری از ازدحام جمعیت تماشاگران و تسهیل ورود و خروج اعضای تیم و سایر مسئولین.
- کنترل و مدیریت هیجان تماشاگران با پیش‌بینی برنامه‌های شاد و سرگرم‌کننده و فراهم کردن زمینه بروز هیجانات مثبت و هدایت‌شده تماشاگران.
- اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی تماشاگران و معرفی مصادیق رفتارهای مجرمانه به آنان و همچنین اطلاع‌رسانی موارد اعمال قانون توسط پلیس.
- با توجه به اهمیت و پیچیدگی مدیریت رفتار تماشاگران و همچنین به منظور برقراری نظم و امنیت در ورزشگاه، پیشنهاد می‌شود نسبت به تشکیل پلیس ورزش اقدام شود.

۵-۴-۲- پیشنهادهای پژوهشی

- پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های مشابهی برای سایر نهادهای درگیری در برگزاری مسابقات فوتبال (مانند فدراسیون فوتبال، مسئولین ورزشگاه‌ها و دستگاه قضایی) انجام شود.
- پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های مشابهی در ورزش‌های پرطرفدار دیگر مانند والیبال، بسکتبال و فوتسال انجام شود و نتایج آن‌ها با نتایج این مطالعه مقایسه شود.
- پیشنهاد می‌شود هرکدام از پیشایندها و فرآیندهای شناسایی‌شده در این مطالعه در تحقیقات مجزا به‌صورت ویژه موردبررسی قرار گیرند.

- پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده مدل مورد استفاده در کشور ایران با مدل استفاده‌شده در سایر کشورهای منتخب مقایسه شود.
- پیشنهاد می‌شود بر اساس ابعاد و مؤلفه‌های شناسایی شده در پژوهش حاضر اقدامات مدیریت انتظامی در دو وضعیت موجود و مطلوب موردسنجش و آسیب‌شناسی قرار گیرد.
- با توجه به اینکه مطالعه به صورت آزمایشی در ورزشگاه اجرا نشده است، پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده مؤلفه‌های آن اجرا و میزان اعتبارپذیری آن از منظر اجرا نیز بررسی شود.

منابع و مآخذ

منابع و مأخذ:

منابع فارسی

- احسانی م، کوزه چیان ه، خبیری م و آزادان م، (۱۳۹۸). چالش‌های مدیریت جمعیت لیگ برتر فوتبال ایران. مدیریت و توسعه ورزش، ۸(۲)، صص ۸۲-۹۵.
- اسفیدانی م و محسنین ش، (۱۳۹۶). معادلات ساختاری مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی به کمک نرم‌افزار Smart-PLS: آموزشی و کاربردی. تهران، موسسه کتاب مهربان نشر.
- اندام ر، و سلیمی م، (۱۳۹۵). ارائه مدل عوامل مؤثر بر رفتار مثبت هواداران مسابقات لیگ برتر هندبال ایران. مطالعات مدیریت ورزشی، ۳۸(۸)، صص ۶۸-۵۱.
- انوشه م، آقامحسینی فشمی ع، موسوی نقابی س م، (۱۳۹۷). تدوین مدل راهبردهای پیشگیری از رفتارهای وندالیستی مبتنی بر رویکرد بازاریابی اجتماعی. مطالعات جامعه‌شناختی شهری، ۸(۲۹)، صص ۱۷۱-۱۹۰.
- ایزدی ب، احسانی م، کوزه چیان ه و تجاری ف، (۱۳۹۳). بررسی عوامل تأثیرگذار بر موفقیت مدیریت ارتباط با هواداران در لیگ برتر فوتبال ایران. مطالعات مدیریت ورزشی، ۶(۲۴)، صص ۱۱۰-۸۹.
- آقای م و صفاری ع، (۱۳۹۷). بررسی جرم‌شناسی خشونت تماشاگران فوتبال. پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، ۶(۱۱)، صص ۶۷-۳۵.
- آقای م و ملانوروزی ک، (۱۳۹۷). جرم شناختی تئوری ناکامی - پرخاشگری در خشونت تماشاگران فوتبال. مجله مطالعات روانشناسی ورزشی، ۷(۲۶)، صص ۱۶۶-۱۵۱.
- آقای م، (۱۳۹۶). جرم شناسی خشونت تماشاگران فوتبال. رساله دکتر. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات.
- آقای م، طاهری ح، و اندام ر، (۱۳۹۸). نقش مدیریت انتظامی در کنترل خشونت تماشاگران فوتبال با رویکرد جرم‌شناختی. پژوهش‌های مدیریت انتظامی، ۱۴(۲)، صص ۲۳۹-۲۶۰.
- بارون ر، بیرن د و برنسکامب ن، (۱۳۹۷). روان شناسی اجتماعی. کریمی، یوسف. تهران، انتشارات روان.
- بخارابی ا و شربتیان م ح، (۱۳۹۴). تحلیل جامعه‌شناختی عوامل اثرگذار بر رفتارهای وندالیستی (مطالعه موردی: در کلانشهر مشهد). پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۲(۴)، صص ۴۸-۲۱.
- پاک‌نژاد م و درانی ک، (۱۳۸۸). رفتارهای تهاجمی تماشاگران فوتبال و علل روانی و اجتماعی آن. رشد و یادگیری حرکتی- ورزشی، ۱۱(۳)، صص ۱۱۷-۱۴۲.
- پورزنگار ج و انتشاری ف، (۱۳۹۷). مقایسه دیدگاه دینفعان ورزش فوتبال استان گیلان درباره عوامل مؤثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران. رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، ۲(۶)، صص ۱۲۷-۱۴۲.
- جان‌بزرگی ا، الیاسی م ح و حسینیان ش، (۱۳۸۹). نقش پیشگیرانه مدیریت انتظامی در جلوگیری از وقوع رفتارهای تخریبی تماشاگران فوتبال. مطالعات مدیریت انتظامی، ۵(۲)، صص ۲۵۱-۲۷۱.
- جزینی ع و عرب سرخی ح، (۱۳۹۶). شناسایی عوامل مؤثر بر کنترل انتظامی و اجتماعی لیگ برتر فوتبال در شهرآورد پایتخت. دوماهنامه مطالعات مدیریت ورزشی، ۹(۴۴)، صص ۱۷۴-۱۵۵.
- جعفری هرفته م و احمدی مر، (۱۳۹۲). الگوی کنترل پرخاشگری بر اساس آموزه‌های دینی. روانشناسی و دین، ۶(۴)، صص ۸۱-۱۰۵.
- جلالی فراهانی م، (۱۳۹۶). مدیریت ایمنی و امنیت اماکن و رویدادهای ورزشی. تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- جوان جعفری ع و صفری ص، (۱۳۹۷). چالش‌های حقوق کیفری در مواجهه با اوباشگری تماشاگران فوتبال، نشریه مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشگاه تهران، ۴۸(۱)، صص ۶۲-۴۷.

- جهانگیری ع، (۱۳۹۵). تحلیل جرمشناختی خشونت در ورزش از سوی ورزشکاران در محیط های ورزشی. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم شناسی، دانشگاه تهران.
- حسینی کشاورز م، (۱۳۹۶). نظریه های فشار اجتماعی مبتنی بر عدم برابری فرصتها دورکیم و مرتون. پنجمین همایش ملی فقه، حقوق و علوم جزا. اندیشکده اشراق
- حیدرکوشا غ، (۱۳۸۹). کنترل اجتماعی غیررسمی از منظر آیات و روایات. معرفت فرهنگی/اجتماعی، ۱(۳)، صص ۶۹-۸۸.
- خبیری م، سجادی سن، دوستی م، محمدیان ع، (۱۳۸۹). نظرسنجی از مدیران ورزشگاهها در زمینه مدیریت خطرهای احتمالی ورزشگاههای فوتبال ایران، مدیریت ورزشی، ۲(۶)، صص ۶۷-۷۴.
- خدایاری ع، پاهکیده ف و حمیدی ع، (۱۳۹۶). بررسی خشونت و پرخاشگری در مسابقات فوتبال مطالعه موردی (استان خوزستان). فصلنامه دانش انتظامی خوزستان، ۵(۱۸)، صص ۵۳-۸۸.
- داوری ع و رضازاده آ، (۱۳۹۵). مدلسازی معادلات ساختاری با نرم افزار PLS. تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی.
- رضایی نیارکی مر، سجادی سن، آهی پ و جلالی فراهانی م، (۱۳۹۸). «طراحی مدل تأمین امنیت مسابقات لیگ برتر فوتبال ایران». پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، ۱۲(۳)، صص ۱-۲۴.
- زمانی ثانی سح، فتحی رضایی ز و اقدسی مت، (۱۳۹۴). تماشاگران و ورزش: تعامل روانشناختی تماشاگران و ورزشکاران. تهران، انتشارات بامداد کتاب.
- سادات الحسینی م، (۱۳۹۳). مقایسه دیدگاه تماشاچیان و مسئولان برگزاری مسابقات فوتبال به مدیریت امنیت در استادیوم آزادی. فصلنامه مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. ۱(۲۳)، صص ۱۷-۱.
- ستوده ه، (۱۳۹۸). آسیب شناسی اجتماعی (جامعه شناسی انحرافات). تهران: انتشارات آوای نور.
- سیف عا، (۱۳۹۷). تغییر رفتار و رفتار درمانی نظریه ها و روش ها (چاپ هفتم). تهران. انتشارات دوران.
- شفیعی ش، دستوم ص، عبدالی ح و افروزه ح، (۱۳۹۵). ارائه مدل فرایند نگر بروز پرخاشگری و چارچوب کنترل آن در تماشاگران فوتبال. رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی. ۱۴(۱۴)، صص ۶۷-۵۱.
- شفیعی ش، دیوبند م و علیمردانی م، (۱۳۹۶). نقش پلیس در استادیومهای فوتبال و بررسی راهکارهای مواجهه نیروهای پلیس با تماشاگران. فصلنامه انتظام اجتماعی. ۹(۲)، صص ۱۷۰-۱۵۱.
- شهبابی م، ملکی ا و آخوندی م، (۱۳۹۵). بررسی عوامل مدیریتی مؤثر بر نقش ناجا در مواجهه با رفتارهای خشونت آمیز تماشاگران در ورزش فوتبال شهر تهران. پژوهش های انتظام اجتماعی. ۷(۸)، صص ۸۳-۱۰۸.
- شیخاوندی د، (۱۳۸۶). جامعه شناسی انحرافات و مسائل جامعه ای ایران. تهران، انتشارات قطره.
- عباس زاده م، سعادت م، کبیری ا و عشایری. (۱۳۹۶). بررسی جامعه شناختی عوامل مؤثر بر پرخاشگری در بین تماشاگران فوتبال. پژوهش های انتظام اجتماعی. ۹(۴)، صص ۳۵-۷۰.
- عباس زاده م، علیزاده اقدم م و اسلامی بناب سر، (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و آنومی اجتماعی. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۱(۱)، صص ۱۴۵-۱۷۲.
- علیزاده گلریزی ا، ساعت چیان و و الهی ع، (پاییز و زمستان ۱۳۹۲). مقایسه انگیزه های وفاداری، سابقه حمایت و میزان حضور هواداران باشگاه های پرطرفدار لیگ حرفه ای فوتبال ایران. دو فصلنامه پژوهش در مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی ۳(۶)، صص ۱۳۵-۱۲۳.
- فرجی ر، همتی نژاد مع و شبانی س، (۱۳۹۸). نقش و اهمیت منابع انسانی در تأمین امنیت استادیومهای فوتبال. نشریه مدیریت منابع انسانی در ورزش، ۶(۲)، صص ۱۷۹-۱۹۴.
- فرجی ر، (۱۳۹۳). طراحی الگوی ارتقا امنیت استادیومهای فوتبال ایران، رساله دکتری رشته تربیت بدنی، دانشگاه گیلان.

- فروغی پور ح و رضائیان زاده جهرمی س، (۱۳۹۲). نگاهی به تحولات و عوامل تأثیرگذار فردی و اجتماعی بر خشونت تماشاگران و تأثیر آن بر امنیت اجتماعی. *دوفصلنامه علوم ورزشی دانشگاه نهاوند*. ۳(۴)، صص ۴۰-۲۸.
- فیروزجائیان عا و سعادت چافی ز، (۱۳۹۶). زباله پراکنی به مثابه بی نظمی اجتماعی (آزمون نظریه پنجره شکسته). *پژوهش های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی*، ۶(۲)، ۱۷-۳۲.
- قاسمی و، ذوالاکتاف و و نورعلی وند ع، (۱۳۸۹). *جامعه شناسی ورزش: وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال*، تهران: نشر جامعه شناسان.
- کارگر غغ، غفوری ف، محمدی مقدم ی و مرادی سیاسر غر، (۱۳۹۵). ارائه الگوی عوامل تأثیرگذار بر امنیت رویدادهای ورزشی ایران. *فصلنامه انتظام اجتماعی*. ۸(۴)، صص ۱۹۰-۱۵۷.
- کارگر غغ، غفوری ف، محمدی مقدم ی و مرادی سیاسر غر، (۱۳۹۷). ارائه الگوی مدیریت رویدادهای ورزشی ایران. *فصلنامه مدیریت منابع در نیروی انتظامی*، ۱۳۹۷(۲۳)، صص ۱۵۷-۱۸۶.
- کبیری س، رحمتی م و رضایی زاده ه، (۱۳۹۴). عملکرد نیروی انتظامی در مدیریت رفتار تماشاگران فوتبال (مورد مطالعه: هواداران داماش رشت و ملوان بندر انزلی). *بررسی مسائل اجتماعی ایران*. ۵(۲)، صص ۴۱۴-۳۹۱.
- کوهی م، (۱۳۹۷)، *آسیب شناسی مدیریت انتظامی در کنترل اجتماعات ورزشی فوتبال*. پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین.
- کیانیان ف، قمری مر و قلی زاده س (۱۳۹۶). تأثیر بهره برداری از پلیس سواره نظام در کنترل نا آرامی های ورزشی. *نشریه علمی پلیس ویژه*، ۱۳۹۶(۴)، صص ۱۳۳-۱۱۰.
- گروسی س، (۱۳۹۶). *مقدمه ای بر نظریه های روان شناسی اجتماعی (با رویکرد جامعه شناختی)*. تهران، انتشارات جامعه شناسان.
- گیل فرد (۱۳۹۷). *مدیریت اماکن ورزشی*. ترجمه اسدی، حسن؛ شعبانی مقدم، کیوان و اصفهانی، نوشین. تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- لوبون گ، (۱۳۹۵). *روانشناسی توده ها*. ترجمه؛ خواجهپها، کیومرث. تهران، روشنگران و مطالعات زنان.
- محسنی تبریزی عر، (۱۳۸۳)، *وندالیسم: مبانی روان شناسی اجتماعی، جامعه شناسی و روان شناسی رفتار وندالیستی در مباحث آسیب شناسی و کثر رفتاری اجتماعی*. تهران، انتشارات آن.
- محسنی رع، (۱۳۸۸). تحلیل رفتار پر خاشگری و خشونت ورزشی با تأکید بر رهیافت روان شناختی اجتماعی. *مطالعات جامعه شناسی*، ۱(۳)، صص ۵۱-۷۲.
- حسینی مر؛ نوابخش م و رحیمی ز، (۱۳۹۸). بررسی جامعه شناختی تأثیر سبک زندگی بر پر خاشگری و وندالیسم شهری نوجوانان و جوانان استان لرستان. *جامعه پژوهی فرهنگی*، ۱۰(۲)، صص ۲۸-۱.
- محمدی حع، تندنویس ف و هادوی ف، (۱۳۹۲). مقایسه عوامل مؤثر بر حضور تماشاگران ورزشی لیگ های برتر فوتبال، بسکتبال و والیبال ایران. *دوفصلنامه پژوهش در مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی*. ۳(۵)، صص ۹۹-۱۱۱.
- مرادی سیاسر غر، عبدالرحمانی ر، پرویزی غر و محمودی م، (۱۳۹۷)، «تأثیر شیوه های کنترلی پلیس و تصویرسازی رسانه ها در کاهش گرایش تماشاگران فوتبال ایران به خشونت و اوباشگری». *فصلنامه انتظام اجتماعی*، ۱۰(۴)، صص ۲۱۷-۲۴۱.
- مرادی غر، (۱۳۹۷). *مدیریت انتظامی امنیت رویدادهای ورزشی ایران و طراحی الگوی مناسب (با تأکید بر مسابقات فوتبال)*. رساله دکتری رشته مدیریت ورزشی، دانشگاه علامه طباطبائی.
- مصلحی ل، سلطان حسینی م و سلیمی م، (۱۳۹۸). شناسایی و اولویت بندی راهکارهای پیشگیری از جرم در حوزه جرائم ناشی از خشونت تماشاگران فوتبال. *فصلنامه انتظام اجتماعی*، ۱۱(۴)، صص ۶۹-۹۰.
- مطلق م، نوابخش ف و فرحناکی آ، (۱۳۹۲). بررسی عوامل جامعه شناختی در بروز وندالیسم در بین پسران دبیرستانی مطالعه موردی دبیرستان های شهر سنقر در سال ۱۳۸۹-۹۰. *مجله مطالعات علوم اجتماعی ایران*، ۹(۴)، صص ۱۷۳-۱۸۸.

- مطهری م، هنری ح و کشر س، (۱۳۹۲). نقش عوامل تحلیل رفتگی بر قضاوت داوران فوتبال: مطالعه موردی داوران لیگ حرفه‌ای فوتبال ایران. رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی، ۱(۱)، صص ۹۷-۱۰۸.
- معصومی ح، (۱۳۹۷). مدیریت امنیت در اماکن و رویدادهای ورزشی. تبریز، انتشارات طنین دانش.
- میرغفوری سح، صیادی تورانلو ح و میرفخرالدینی سح، (۱۳۸۸). بررسی و تحلیل مسائل و مشکلات مؤثر بر مشارکت زنان در فعالیت‌های ورزشی (مطالعه موردی: دختران دانشجوی دانشگاه یزد). مدیریت ورزشی، ۱(۱)، صص ۸۳-۱۰۰.
- میرکمالی س‌ع‌ر و حمیدی پور م، (۱۳۹۸). پیشگیری رشد مدار از جرم درپرتو تئوری های نوین زیستی. فقه و حقوق خانواده (ندای صادق)، ۲۴(۷۱)، صص ۱۳-۱۲۵.
- نادرپور مر، مرادی غ‌ر و طاهری ح، (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر مدیریت انتظامی ناآرامی‌های ورزشی (مورد مطالعه ورزشگاه آزادی). فصلنامه پلیس ویژه، ۲(۲)، صص ۱۶۶-۱۴۵.
- نعمتی نا، تجاری ف، زارعی ع و اشرف گنجویی ف، (۱۳۹۱). آزمون مدل نظری عوامل مؤثر بر حضور تماشاگران فوتبال در ایران. فصلنامه مطالعات مدیریت ورزشی، ۴(۱۳)، صص ۱۲۲-۱۰۷.
- نیازی پور مع و سهرابی پ، (۱۳۹۲). بررسی رابطه پایگاه اقتصادی، اجتماعی تماشاگران فوتبال با رفتارهای آشوبگران در فوتبال ایران دیدگاه آشوبگران و نیروی انتظامی. مطالعات مدیریت بر آموزش انتظامی، ۲(۶)، صص ۷۹-۱۰۲.
- وثوقی م و خسروی نژاد س‌م، (۱۳۸۸)، «بررسی عوامل فرهنگی - اجتماعی رفتار هیجانی تماشاگران فوتبال». پژوهش‌نامه علوم اجتماعی، ۳(۱)، صص ۱۴۰-۱۱۷.
- ولد ج، برناردت و اسنیپس ج، (۱۳۹۷). جرم‌شناسی نظری (گذری بر نظریه‌های جرم‌شناسی). ترجمه علی شجاعی و محمد آشوری. تهران انتشارات سمت.
- ولیزاده ش، (۱۳۹۷). ارزیابی عملکرد فرماندهان یگان ویژه فاتب در مدیریت انتظامی مسابقات فوتبال با روش ۳۶۰ درجه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته فرماندهی و مدیریت انتظامی. دانشگاه علوم انتظامی امین.
- هال، استیسی ای؛ کوپر، والتر ای؛ مارسینای، لو و مک گی، جیمز ای. (۱۳۹۹). مدیریت امنیت برای ورزش ها و رویدادهای ویژه. ترجمه: هنری، حبیب؛ ساعت چیان، وحید و محمودی، احمد. تهران. انتشارات حتمی.
- همتی نژاد مع، تیلور ت، قلی زاده مح و فرجی ر، (۱۳۹۵). اولویت بندی عوامل مؤثر بر امنیت ورزشگاه های فوتبال ایران با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی. مدیریت ورزشی، ۸(۱)، صص ۸۵-۶۹.
- الهی منش مح و معصومی م، (۱۳۹۷). «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر بروز رفتارهای ناهنجار در میان تماشاگران فوتبال» مطالعه موردی: تماشاگران تیم‌های استقلال و پرسپولیس حاضر در ورزشگاه آزادی در سال ۱۳۹۷. پژوهش اجتماعی، ۱۰(۴۱)، صص ۷۸-۹۸.
- الهی، ع‌ر‌گودرزی م و خبیری م، (بهار ۱۳۸۵). بررسی عملکرد سازمان لیگ حرفه‌ای فوتبال جمهوری اسلامی ایران و مقایسه آن با سازمان لیگ حرفه‌ای فوتبال ژاپن. حرکت، ۱(۲۷)، صص ۷۱-۵۵.
- الیاسی مح و مرادی ح، (۱۳۸۸). اغتشاش، شورشگری و عملیات روانی از نظریه تا عمل. تهران، انتشارات زرد.

منابع انگلیسی

- Akers, R. L & Jennings, W. G. (2019). The Social Learning Theory of Crime and Deviance. *Handbook on Crime and Deviance, First Online: 29 August 2019, pp: 113-129.*
- Beckley, A. (2013). Who is liable? A police perspective. In *Sports and Safety Management*, Steve Frosdick and Lynne Walley. CRC Press.

- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2); pp: 77-101.
- Bridge, G. (2020). Rational Choice Theory and Rational Choice Marxism. *International Encyclopedia of Human Geography*, pp: 207-212.
- Cieslak, T. J. (2009). Match day security at Australian sport stadia: a case study of eight venues, *Event Management*, 13(1), pp: 43-52.
- Cleland, J. Cashmore, E. (2015). Football fans' views of violence in British football evidence of a sanitized and gentrified culture. *Journal of Sport & Social Issues*, 23 (4), pp 25-42. DOI: <https://doi.org/10.1177/0193723515615177>
- Doukas, S. G. (2006). Crowd Management: Past and Contemporary Issues. *The Sport Journal*, 9(2).
- Emery, P. (2010). Past, present, future major sport event management practice: *The practitioner perspective*. *Sport Management Review*, 13, pp: 158-170.
- Glenesk, J. Strang, L. & Disley, E. (2018). How Can Crowd Behaviour Modelling be Used to Prevent and Respond to Violence and Antisocial Behaviour at Qatar 2022? Santa Monica, CA :RAND Corporation. RR-2736-QAT. As of 12 December 2018.
- Glenesk, L & Disley, E. (2018). Violent and antisocial behaviour at football events and strategies to prevent and respond to these behaviours. Final synthesis report, CA : RAND Corporation. RR-2736-QAT. As of 12 December 2018.
- Hall, J, O'Mahony, B, & Viece, J. (2010). An empirical model of attendance factors at major sporting events. *International journal of hospitality management*, 29(2), pp: 328-334
- Hall, S. A. (2010), An Examination of British Sport Security Strategies, Legislation, and Risk Management Practices, *the sport journal*, 13(2).
- Hau, S. (2008). Communication as the most important police strategy of the football world cup final 2006. FOG-Rapport. *Department of Behavioral science and learning*. 61: pp: 1-20.
- Koyuncuoglu, K. Goktas, Z. Demir, E. (2014). "Effects of the socio-economic-cultural structure of football spectators on the tendency towards violence (Manisaspor case). *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 16(2), pp: 41-49.
- Machado, H & Granja, R. (2020). Biological Explanations of Criminal Behaviour. *Forensic Genetics in the Governance of Crime*. First Online: 29 January 2020. pp: 33-44.
- Nicholson, J & Higgins, G. E. (2017). Social structure social learning theory: Preventing crime and violence. In book: *Preventing Crime and Violence* (pp.11-20).
- O'Neill, M. (2004). Policing football in Scotland: The forgotten team. *International Review for the sociology of sport*. 39 (1), pp: 95-104.
- Ostrowsky, M. K. (2014). The social psychology of alcohol use and violent behavior among sports spectators. *Aggression and Violent Behavior* July, 19(4), pp: 303-310.
- Otto M.J. A. (2015). initiation and escalation of collective violence: an observational study. Police Academy of the Netherlands. Preventing crowd violence. *Lynne Rienner Publishers, Chapter 4*, pp: 47 – 68.
- Ours, J. V. (2020). Common International Trends in Football Stadium Attendance. *Tinbergen Institute Discussion Papers*. Tinbergen Institute. 20(077); pp: 1-30.
- Piroozfar, P. Farr, E. R. P; Aboagye-Nimo, Emmanuel & Osei-Berchie, Janet. (2019). Crime prevention in urban spaces through environmental design: A critical UK perspective. *Cities, Cities, Volume 95, Article 102411*.
- Ramazanoglu, F. (2012). Spectators' behaviour from the view of security forces in sport competitionst. *archives of budo conference proceedings*, 8(2), pp: 59- 63.

- Report of the Task Force on Crowd Control and Safety. (2015). Successful Crowd management techniques, retrived from www.crowdsafe.com/taskrpt/chpt.html
- Samuel, D. J. R, Fenil E, Manogaran, G. Vivekananda G.N, Thanjaivadivel T, Jeeva S,Ahilan A. (2019). Real time violence detection framework for football stadium comprising of big data analysis and deep learning through bidirectional LSTM. *Computer Networks. Volume 151*, pp: 191-200.
- Spaaij, R. (2014). Sports crowd violence: An interdisciplinary synthesis. *Aggression and Violent Behavior*, 19(2), pp: 146-155.
- Stott, C. Havelund, J & Williams, N. (2018). Policing football crowds in Sweden, *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*. 1404-3858 (Print) 1651-2340.
- Stott, C. Khan, S. Madsen, E & Havelund, J. (2020). The value of Supporter Liaison Officers (SLOs) in fan dialogue, conflict, governance and football crowd management in Sweden. 21(2), pp: 196-208.
- Sue J. J. (2010). Strategies for reducing thugs and violent behaviors in football. *Journal ListPLoS One*.10(4); 2015PMC.
- Swenson, J. S. (2012). Unsportsmanlike Conduct: The Duty Placed on Stadium Owners to Protect Against Fan Violence, *Marquette Sports Law Review*. 23(1), pp: 135-153.
- Tamir, I. (2020).The object is the message: sports, violence, and throwing objects onto fields. *Aggression and Violent Behavior. Volume 51. ISSN 1359-1789*.
- Tasić, J. (2018). Legal Provisions on Violence in Sports and Disputable Issues in Court Practice. *Judicial Assistant, Basic Court in Niš, Republic of Serbia. Law and Politics*. 6(3), pp: 225- 236.
- Taylor, J. L. Strang & E. Disley (2018). Early Reflections on the Approach to Preventing and Responding to Violent and Antisocial Behaviour at the 2018 World Cup in Russia. Santa Monica ,CA: RAND Corporation. RR-2803-QAT. As of 12 December 2018:
- Thawabieh, A.M & Al-rofo M.A. (2010). Vandalism at Boys Schools in Jordan. *International Journal of Educational Sciences*, 2(1), pp: 46-46.
- Theodorakis, N. D; Alexandris, K. Tsigilis, N & Karvounis, S. (2013). Predicting spectators' behavioural intentions in professional football: The role of satisfaction and service quality. *Sport Management Review*, 16(1), pp: 85-96.
- Theodorakis, N. D; Alexandris, K. Tsigilis, N & Karvounis, S. (2013). Predicting spectators' behavioural intentions in professional football: The role of satisfaction and service quality. *Sport Management Review*, 16(1), pp: 85-96.
- Wann, D. L. Weaver, S. Belva, B. Ladd, S. Armstrong, S. (2015). Investigating the Impact of Team Identification on the Willingness to Commit Verbal and Physical Aggression by Youth Baseball Spectators. *Journal of Amateur Sport*, 1(1), pp: 1-28.
- Wann, D. L. Weaver, S. Belva, B. Ladd, S. Armstrong, S. (2015). Investigating the Impact of Team Identification on the Willingness to Commit Verbal and Physical Aggression by Youth Baseball Spectators. *Journal of Amateur Sport*, 1(1), pp: 1-28.
- Wells, J & Walsh, A. (2019). Biosocial Theories in Criminology. Criminology and Criminal Justice, Online Publication Date, Retrieved from: DOI: 10.1093/acrefore/9780190264079.013.245
- Wertz, J. et al. (2018). Genetics and Crime: Integrating New Genomic Discoveries into Psychological Research about Antisocial Behavior. *Psychological Science*. 29(5), pp:791-803.

- Zorba, E. mutlu, T. O & bayrakdar, A. (2017). an evaluation of turkish police officer's view on violence in football and hooliganism. *The Online Journal of Recreation and Sport*, 6(4), pp: 1-2.

پیوست‌ها

پیوست شماره ۱:

«باسمه تعالی»

با سلام و آرزوی توفیق الهی

مسئولیت برقراری نظم و امنیت مسابقات فوتبال در کشور بر عهده نیروی انتظامی است. در همین راستا عواملی وجود دارد که تحت کنترل و اراده این نیرو نبوده، ولی نیروی انتظامی برای مدیریت بهینه رفتار تماشاگران لازم است آن‌ها را در نظر گرفته و بر اساس آن‌ها اقدامات مدیریتی را طراحی و اجرا کند؛ بنابراین خواهشمند است عبارتهای زیر را با دقت مطالعه و بر اساس میزان اهمیت هر کدام از آن‌ها در فرآیند مدیریت رفتار تماشاگران توسط نیروی انتظامی یکی از گزینه‌های خیلی کم تا خیلی زیاد را با زدن علامت ضربدر (X) مشخص نمایید. بدون تردید، نقطه نظرات حضرتعالی یکی از مهم‌ترین منابع اطلاعاتی برای پیشبرد این پژوهش بوده و موفقیت آن در گروی دقت نظر مسئولانه و متعهدانه‌ی شما در پاسخگویی به پرسش‌های حاضر است. پیشاپیش از این‌که وقت گران‌قدر خویش را در اختیار این پژوهش قرار می‌دهید، صمیمانه قدردانی می‌گردد.

با تشکر

حسین طاهری

دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی

مشخصات فردی

سن: (به سال) سابقه: (به سال) سطح تحصیلات: رشته تحصیلی:

سمت/شغل: درجه: جایگاه/رتبه شغلی: محل خدمت:

ردیف	تا چه اندازه هر کدام از عبارات زیر را در مدیریت رفتار تماشاگران توسط نیروی انتظامی مؤثر می‌دانید؟	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
۱	ثبات در مدیریت باشگاه‌ها					
۲	مدیریت فضای مجازی (در باشگاه‌ها و جامعه)					
۳	شایسته‌سالاری در مدیریت ورزشی					
۴	توجه به فوتبال در سطوح کلان مدیریتی کشور					
۵	مدیریت فرهنگی باشگاه‌ها					
۶	مدیریت منابع مالی باشگاه‌ها					
۷	شرایط میزبانی مسابقه					
۸	موقعیت مکانی و هم‌جواری ورزشگاه					
۹	وضعیت پخش مسابقه از صداوسیما					
۱۰	وضعیت جوی					
۱۱	وضعیت جدول امتیازات					
۱۲	نتیجه بازی و سایر بازی‌های هم‌زمان					
۱۳	سابقه بازی‌ها گذشته دو تیم					
۱۴	زمان برگزاری مسابقه/تقویم ورزشی (هفته، روز و ساعت)					
۱۵	انتظار و میزان رضایت تماشاگران					
۱۶	ویژگی و ماهیت هیجانی ورزش فوتبال					
۱۷	ضعف بازدارندگی قانون مجازات اسلامی در پیشگیری از رفتار نابهنجار تماشاگران					
۱۸	ضعف بازدارندگی مقررات انضباطی فدراسیون فوتبال در پیشگیری از رفتار نابهنجار تماشاگران					

۱۹	خلا‌ها و چالش‌های قانونی				
۲۰	ضعف شفافیت آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و اساسنامه‌ها				
۲۱	تداخل وظایف کمیته‌های انضباطی، استیناف و اخلاق				
۲۲	قانون مداری تماشاگران				
۲۳	زیرساخت‌های فنی و تکنولوژیکی ورزشگاه				
۲۴	زیرساخت‌های بهداشتی و رفاهی ورزشگاه				
۲۵	طراحی محیطی/زیباسازی و بهسازی محیط ورزشگاه				
۲۶	زیرساخت‌های حمل‌ونقلی (ایستگاه مترو، اتوبوس و ...)				
۲۷	وضعیت پارکینگ				
۲۸	عملکرد تیم داوری				
۲۹	رفتار و عملکرد کادر فنی تیم				
۳۰	رفتار و عملکرد بازیکنان تیم				
۳۱	عملکرد سازمان لیگ				
۳۲	رفتار و عملکرد رسانه‌ها				
۳۳	کیفیت و رفتار حرفه‌ای مسئولین باشگاه				
۳۴	نحوه اطلاع‌رسانی گوینده ورزشگاه				
۳۵	انجام وظیفه سایر نهادها، سازمان‌ها و باشگاه‌ها به تعهدات خود				
۳۶	ویژگی‌های جمعیت شناختی تماشاگران و جامعه				
۳۷	ویژگی‌های فرهنگی تماشاگران و جامعه				
۳۸	فضای سیاسی جامعه				
۳۹	وضعیت اجتماعی و سطح آگاهی جامعه				
۴۰	میزان تعصب تماشاگران به تیم/هویت تیمی				

ضمن تشکر از حسن دقت جنابعالی، چنانچه عاملی مدنظر شما هست که در بالا به آن اشاره نشده است را بنویسید:

- ۱-
- ۲-
- ۳-

از زمانی که اختصاص دادید تشکر می‌کنم.

پیوست شماره ۲:

«باسمه تعالی»

با سلام و آرزوی توفیق الهی

مسئولیت برقراری نظم و امنیت مسابقات فوتبال در کشور بر عهده نیروی انتظامی است. در همین راستا لازم است نیروی انتظامی اقداماتی را پیش‌بینی و به اجرا گذارد تا ضمن برقراری تعادل مناسب بین ایمنی و امنیت از یک‌طرف و ارائه خدمات به تماشاگران از سوی دیگر، باعث پیشگیری، کنترل و کاهش فرصت بروز رفتارهای خشونت‌آمیز و نابهنجار توسط تماشاگران شده و شرایط را برای بروز رفتارهای مثبت و بهنجار فراهم نماید؛ بنابراین خواهشمند است عبارت‌های زیر را با دقت مطالعه و بر اساس میزان اهمیت هر کدام از آن‌ها در رسیدن نیروی انتظامی به اهداف یادشده، یکی از گزینه‌های خیلی کم تا خیلی زیاد را با زدن علامت ضربدر ☒ مشخص نمایید. بدون تردید، نقطه نظرات حضرتعالی یکی از مهم‌ترین منابع اطلاعاتی برای پیشبرد این پژوهش بوده و موفقیت آن در گروی دقت نظر مسئولانه و متعهدانه‌ی شما در پاسخگویی به پرسش‌های حاضر است. پیشاپیش از این‌که وقت گران‌قدر خویش را در اختیار این پژوهش قرار می‌دهید، صمیمانه قدردانی می‌نمایم.

با تشکر

حسین طاهری

دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی

مشخصات فردی

سن: (به سال) سابقه: (به سال) سطح تحصیلات: رشته تحصیلی:
سمت/شغل: درجه: جایگاه/رتبه شغلی: محل خدمت:

ردیف	به هر کدام از موارد فهرست‌شده، چقدر باید توجه کرد تا نظم به خوبی در ورزشگاه‌ها برقرار شود؟	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
۱	شناسایی و پیش‌بینی تهدیدهای موجود					
۲	بررسی علمی راهکارهای مختلف مقابله با تهدیدات					
۳	تشکیل کمیته اطلاعاتی					
۴	شناسایی مخلان اصلی نظم و آرامش					
۵	پیش‌بینی تمهیدات لازم برای غافلگیر نشدن					
۶	بررسی علمی علل و عوامل بروز رفتار نابهنجار					
۷	تشکیل کمیته عملیاتی					
۸	تهیه دستورالعمل‌های هماهنگی و اجرایی مناسب					
۹	تشکیل پاسگاه فرماندهی/ اتاق فرماندهی و کنترل					
۱۰	ارتقای سطح توان عملیاتی کارکنان					
۱۱	استفاده از فنون عملیات روانی					
۱۲	پیش‌بینی ارتباط امن با واحدهای مختلف					
۱۳	پیش‌بینی سناریوهای مختلف قبل از مسابقه					
۱۴	بهره‌گیری از الگوهای موفق در طرح‌ریزی‌ها					
۱۵	بهسازی و زیباسازی محیط (داخلی و خارجی) ورزشگاه					
۱۶	کیفی سازی خدمات حمل‌ونقل					
۱۷	تسهیل دسترسی به خدمات					
۱۸	توجه به سطح معابر					
۱۹	شماره‌گذاری صندلی‌ها					
۲۰	تقویت سازه سکوها و صندلی‌ها					
۲۱	پیش‌بینی پله‌های اضطراری در ورزشگاه					

۲۲	پیش‌بینی برق اضطراری ورزشگاه				
۲۳	استانداردسازی وضعیت پارکینگ‌ها				
۲۴	پیش‌بینی بخش امانت اموال و لوازم تماشاگران				
۲۵	استفاده از تجهیزات الکترونیک (گیت، دوربین، بلیت، احراز هویت و...)				
۲۶	کنترل بازار سیاه بلیت فروشی				
۲۷	مقابله با فساد و تبغیض در بلیت فروشی				
۲۸	صدور بلیت الکترونیک				
۲۹	نظم در بلیت فروشی				
۳۰	ایجاد سازوکار مناسب برای فروش بلیت				
۳۱	منع فروش بلیت بیش از ظرفیت ورزشگاه				
۳۲	تحويل به‌موقع ورزشگاه توسط یگان ویژه				
۳۳	انضباط زمانی در شروع به‌موقع مسابقات				
۳۴	باز کردن درب ورزشگاه در زمان مناسب				
۳۵	استقرار به‌موقع کارکنان				
۳۶	ممانعت از ورود افراد بدون بلیت				
۳۷	کنترل ورود تماشاگران				
۳۸	ممانعت از ورود افراد مسئله‌دار (افراد با سابقه مجرمانه، مست و...)				
۳۹	مدیریت تردد و جلوگیری از ازدحام جمعیت تماشاگران				
۴۰	تسهیل ورود و خروج مسئولین				
۴۱	تسهیل ورود و خروج اعضای تیم‌ها				
۴۲	تسهیل ورود و خروج خبرنگاران				
۴۳	درک ماهیت واقعی تماشاگری فوتبال				
۴۴	داشتن نگرش فرایندی/سیستمی به تماشاگران				
۴۵	فراهم کردن ابزار کم‌خطر بروز هیجان				
۴۶	جهت‌دهی/هدایت مطلوب تخلیه هیجان				
۴۷	پیش‌بینی برنامه‌های شاد و سرگرم‌کننده				
۴۸	فراهم کردن زمینه بروز هیجانات مثبت/تقویت رفتارهای مثبت تماشاگر				
۴۹	مدیریت تعارض منافع تماشاگران و پلیس				
۵۰	شناسایی نظام ارزشی تماشاگران				
۵۱	اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی تماشاگران				
۵۲	معرفی مصادیق رفتارهای مجرمانه به تماشاگران				
۵۳	بهره‌گیری از سرمایه اجتماعی چهره‌های ورزشی				
۵۴	تشکیل گروه مشارکتی با جامعه فوتبال				
۵۵	اطلاع‌رسانی اقدامات پلیسی/انعکاس بخشی به اعمال قانون				
۵۶	پرهیز از پلیسی کردن فضای ورزشگاه				
۵۷	معرفی الگوهای رفتاری مناسب به تماشاگران				
۵۸	ایجاد سازوکار تشویقی برای تماشاگران خودنظم ده				
۵۹	تأیید وضعیت ورزشگاه از نظر امنیتی				
۶۰	قاطعت در اعمال قانون				
۶۱	برخورد قاطع با لیدرهای هنجارشکن				
۶۲	برخورد قاطع با باشگاه متخلف (گزارش به کمیته انضباطی و شورای تأمین)				
۶۳	پرداخت خسارت وارده تماشاگران توسط باشگاه‌ها				
۶۴	برگزاری جلسات درون‌سازمانی نیروی انتظامی				
۶۵	هماهنگی با یگان‌های انتظامی				

۶۶	هماهنگی نیروهای کنترل نامحسوس با سایر نیروها				
۶۷	هماهنگی با یگان امداد				
۶۸	ارتقای انضباط ترافیکی با همکاری پلیس راهور				
۶۹	هماهنگی با سایر استان‌ها برای اعزام نیروی احتیاط				
۷۰	تعامل با دانشگاه علوم انتظامی امین و مراکز آموزش برای در اختیار قرار دادن نیروی کمکی				
۷۱	برگزاری جلسات برون‌سازمانی				
۷۲	تعامل با وزارت کشور				
۷۳	تعامل با دستگاه قضایی				
۷۴	تعامل با اعضای شورای تأمین				
۷۵	تعامل با رسانه‌ها و استفاده از امکانات رسانه‌ای				
۷۶	تعامل با فدراسیون فوتبال و سازمان لیگ				
۷۷	تعامل با مسئولین ورزشگاه				
۷۸	تعامل با عناصر و عوامل باشگاه‌ها				
۷۹	تعامل با کانون هواداران				
۸۰	تعامل با شهرداری				
۸۱	تعامل با حراست ورزشگاه				
۸۲	تعامل با افراد بانفوذ/ گروه‌های مرجع				
۸۳	تعامل با آتش‌نشانی				
۸۴	تعامل با اورژانس				
۸۵	تعامل با بسیج				
۸۶	تعامل با مراکز علمی و دانشگاهی در زمینه انتقال دانش				
۸۷	همکاری با سازمان‌های مردم‌نهاد ورزشی				
۸۸	تعامل با وزارت ورزش و جوانان				
۸۹	تعامل با وزارت اطلاعات				
۹۰	تعامل با استانداری‌ها و فرمانداری‌ها				
۹۱	تعامل با وزارت راه یا بخش حمل‌ونقل (راه‌آهن، هواپیمایی و جاده‌ای)				
۹۲	تعامل با وزارت آموزش و پرورش به‌عنوان سازمان فرهنگ‌ساز				
۹۳	شایسته‌سالاری/ انتخاب فرماندهان مناسب شرایط ورزشگاه				
۹۴	آستانه تحمل بالای کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه				
۹۵	پشتکار بالای کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه				
۹۶	توان جسمی بالای کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه				
۹۷	انضباط ظاهری کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه				
۹۸	علاقه‌مندی به حرفه پلیسی کارکنان				
۹۹	انعطاف‌پذیری رفتاری بالای کارکنان				
۱۰۰	شجاعت بالای کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه				
۱۰۱	مردمی بودن کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه				
۱۰۲	هوش عاطفی و هیجانی بالای کارکنان				
۱۰۳	مهارت ارتباطی بالای (کلامی و غیرکلامی) کارکنان				
۱۰۴	اطاعت‌پذیری بالای کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه				
۱۰۵	مدیریت خلاق کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه				
۱۰۶	هوش فضایی بالای کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه				
۱۰۷	آموزش‌های تخصصی کارکنان				
۱۰۸	آگاه‌سازی کارکنان				
۱۰۹	ارتقای مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی کارکنان				

۱۱۰	ایجاد واحدهای تخصصی در حوزه امنیت ورزشگاه/تربیت افسران امنیتی				
۱۱۱	چینش / استقرار و به‌کارگیری نیروها متناسب با جمعیت و شرایط				
۱۱۲	توجه به ساختار سازمانی از نظر سلسله‌مراتب و وحدت فرماندهی				
۱۱۳	تقسیم کار و وظایف و دخالت نکردن در مأموریت دیگران				
۱۱۴	به‌کارگیری نیروهای کنترل نامحسوس				
۱۱۵	ساماندهی نیروهای داوطلب				
۱۱۶	به‌کارگیری همیاران پلیس ورزشگاه آموزش‌دیده				
۱۱۷	به‌کارگیری نیروهای باتجربه				
۱۱۸	ساماندهی و تنوع‌بخشی به ساختار جمعیتی تماشاگران				
۱۱۹	ساماندهی محل استقرار تماشاگران				
۱۲۰	ساماندهی محل استقرار خبرنگاران				
۱۲۱	اولویت‌بخشی به اقدامات پلیسی نرم				
۱۲۲	همدلی و همراهی با تماشاگران				
۱۲۳	تکریم تماشاگران/ برخورد شایسته و توأم با احترام				
۱۲۴	رعایت اصل بی‌طرفی کارکنان انتظامی مستقر در ورزشگاه				
۱۲۵	گفتگو و اقناع‌سازی				
۱۲۶	برون‌سپاری / سپردن مسئولیت امنیت به باشگاه‌ها				
۱۲۷	مدیریت علمی کنترل خشم و پرخاشگری تماشاگران				
۱۲۸	استفاده از یونیفرم مناسب فضای ورزشگاه				
۱۲۹	برخورد مناسب با رفتارهای جمعی				
۱۳۰	برخورد مناسب و بهنگام با هنجارشکنان				
۱۳۱	رعایت استانداردهای رفتاری				
۱۳۲	جلوگیری از رفتار تحریک‌آمیز				
۱۳۳	حمایت از تماشاگران آسیب‌پذیر				
۱۳۴	نظارت بر رفتار کارکنان				
۱۳۵	نظارت بر اجرای دقیق قوانین و مقررات				
۱۳۶	نظارت بر شعارها و رفتار لیدرها				
۱۳۷	ممانعت از نمایش نوشته‌ها و تصاویر محرک				
۱۳۸	کنترل و نظارت بر فضای مجازی				
۱۳۹	رصد پایگاه اطلاع‌رسانی باشگاه‌ها				
۱۴۰	کنترل و نظارت بر محتوای ارائه‌شده توسط رسانه‌ها				
۱۴۱	محافظت از زمین‌بازی/ممانعت از ورود تماشاگران به داخل زمین				
۱۴۲	نظارت بر اغذیه‌فروشی				
۱۴۳	نظارت بر رفتار افراد خاص				
۱۴۴	نظارت بر خوانایی تابلوهای داخل و خارج ورزشگاه				
۱۴۵	کنترل و نظارت بر ظرفیت پذیرش ورزشگاه				
۱۴۶	کنترل خدمات حمل‌ونقل				
۱۴۷	کنترل ورود لیزر و سوت‌های داوری				
۱۴۸	کنترل ورود جانوران (سگ، گربه، پرندگان و ...)				
۱۴۹	کنترل ورود اشیاء قابل پرتاب و قابل اشتعال				
۱۵۰	کنترل ورود انواع سلاح‌های سرد و گرم				
۱۵۱	بازخورد از عملکرد کارکنان				
۱۵۲	تشویق کارکنان شایسته				
۱۵۳	ارزیابی اثربخشی کیفیت خدمات ارائه‌شده به تماشاگران				

۱۵۴	پایش مداوم نیازهای تماشاگران (نیازهای فیزیولوژی و بهداشت رفاهی و...)				
۱۵۵	تجزیه و تحلیل اقدامات انجام شده				
۱۵۶	آسیب شناسی حوادث و اتفاقات				
۱۵۷	تدوین گزارش مدیریتی				

ضمن تشکر از حسن دقت جنابعالی، چنانچه عاملی مدنظر شما هست که در بالا به آن اشاره نشده است را بنویسید:

۱-

۲-

۳-

از زمانی که اختصاص دادید تشکر می‌کنم.

Abstract

The emotional nature of football has led to Mass attendance of football spectators in the stadiums. The lack of smart and up-to-date control procedures and improper management of this passionate population leads to violent behaviors and consequently cause irreparable financial and life losses. In such circumstances, given the key role of law enforcement in managing spectator behavior, this study has designed a policing model for managing football spectators' behavior in Iran. The present study is a developmental-applied research based on a mixed (qualitative-quantitative) approach conducted by thematic analysis. Participants included 30 professors, experts, and experts related to the research topic who were purposefully selected by the type of criterion and using the techniques of semi-structured individual interviews (n=23) and focus group (n=7), the data were obtained from them and categorized in the software of Maxqda. Also in the quantitative part of the research, in order to confirm the findings of the qualitative part and validate the obtained model, 237 officials of the special unit of 9 provinces who had Premier League football teams and were selected from the statistical community based on Barclay's theory were referred and questionnaires designed for this purpose. And was prepared to be completed by them using the software «Smart PLS» was analyzed. Findings of the qualitative part of the research include; 1345 Code, 197 basic themes and 22 organizational themes were in the form of 2 comprehensive themes of antecedents and processes. Among these, 40 basic themes were related to antecedents, which were classified in 6 organizing themes; managerial factors, situational factors, legal factors, infrastructural factors, Behavioral-Functional Factors and Cultural-Social Factors and 157 basic themes related to processes was merged in 16 organizing themes of the first stage and then 4 organizing themes of the second stage Including; Information management, communication management, resource management and operations management. In the quantitative part of the research, the fit of measurement models, structural models and the main research model were examined and the results showed that the presented models have a suitable fit to achieve the research objectives. It is necessary for the law enforcement to be tailored to the specific conditions of each match and to take into account the precedents using smart control devices instead of person-centered, intelligence aristocracy and managing organizational resources. To manage its support-operational measures with emphasis on the principle of prevention and anticipation so that the society can benefit from the achievements and Mass attendance of football spectators in this sport such as; strengthening national solidarity, creating a spirit of vitality and happiness.

Keywords: Communication Management, Information Management, Behavior Management, Operations Management and Resource Management.

Shahrood University
Of Technology

Faculty of Physical Education
Ph.D. Thesis in Leisure Time and Sport Recreation Management

**Designing a Police Model of Managing Football Spectators’
Behaviors in Iran**

By: Hosein Taheri

Supervisors:

Reza Andam (Ph.D)
Hasan Bahrololum (Ph.D)

Advisor:

Keyvan Salehi (Ph.D)

December 2020